

การศึกษาและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว

ปริญญานิพนธ์
ของ
มาลัยรัตน์ โอฬารวัต

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

พฤษภาคม 2548

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

06.824
494ก
จ.จ

การศึกษาและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว

ก. 2548

บทคัดย่อ
ของ
มาลัยรัตน์ ไอฟารัต

S121530

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

พฤษภาคม 2548

๒ ๑๙๓๖๓

มาลัยรัตน์ โอฬารวัต. (2548). *การศึกษาและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว*. ปริญญาโท
กศ.ม.(จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะกรรมการควบคุม : ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตนะ.

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว กลุ่มตัวอย่าง
เป็นครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์ ปีการศึกษา 2547 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มแรกเป็นประชากรที่ใช้ในการศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัว เป็นครอบครัวของนักเรียน
30 ครอบครัว ประกอบด้วย บิดา 30 คน มารดา 30 คน และนักเรียน 30 คน ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2
คน และบิดามารดาอยู่ด้วยกัน

กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว เป็นครอบครัว
ของนักเรียน จำนวน 5 ครอบครัว ประกอบด้วย บิดา 5 คน มารดา 5 คน และนักเรียน 5 คน ที่
ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน บิดามารดาอยู่ด้วยกัน และนักเรียนมีคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัว
ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา กลุ่มตัวอย่างนี้ได้รับการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวด้วย
วิธีการให้คำปรึกษาครอบครัว

แบบแผนการทดลองเป็นแบบ One Group Pretest – Posttest Design

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว และโปรแกรม
การให้คำปรึกษาครอบครัว

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ t – test, One - Way Analysis of Variance, Post Hoc
Tests และวิลคอกสัน (The Wilcoxon's Matched-Pairs Signed-Ranks Test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับปานกลาง
และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว บิดา มารดา และนักเรียนมีความเข้มแข็งของ
ครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

A STUDY AND DEVELOPMENT OF FAMILY STRENGTHS

AN ABSTRACT

BY

MALAIRAT O-RANWAT

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Guidance and Counseling Psychology
at Srinakharinwirot University

May 2005

Malairat O-ranwat. (2005). *A Study and Development of Family Strengths*.

Master Thesis, M.Ed. (Guidance and Counseling Psychology). Bangkok :

Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee :

Prof. Dr. Pongpan Kirdpitak, Assoc. Prof. Chusri Wongrattana.

The purposes of this study were to study and development the family strengths of families of Mathayom Suksa II students of Huahin Wittayakom School in Changwat Prachuapkirikhan in the academic year 2004. The study consisted of two groups. The first group of the family strengths study consisted of 30 families of Mathayom Suksa II students : 30 fathers, 30 mothers and 30 students. These subjects were selected from each intact family with 1-2 children. The second group of the subjects of the family strengths development consisted of 5 fathers, 5 mothers and 5 students. These subjects were selected from each intact family with 1-2 children and also their family strengths scores were lower than twenty-fifth percentile. The subjects in the second group participated in the family counseling program. One Group Pretest-Posttest Design was a research design. The data were analyzed by t-test, One-way analysis of variance, Post Hoc Tests and the Wilcoxon's Matched-Pairs Signed-Ranks test.

The results of the study were as follows :

1. The family strengths of the 30 fathers, the 30 mothers and the 30 students revealed average. Besides statistically significant differences in family strengths were found in responses of the subjects : 30 fathers, 30 mothers and 30 students at the .05 level
2. Statistically significant differences in the family strengths of the fathers, the mothers and the students before and after participated in the family counseling program at .05-level.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว

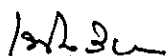
ของ

มาลัยรัตน์ โอฬารวัต

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

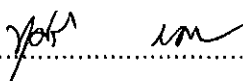
วันที่ 19 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2548

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

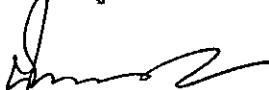
..... ประธาน

(ศาสตราจารย์ ดร.ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์)

..... กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตนะ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(อาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาของ ศาสตราจารย์ ดร. ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ชูศรี วงศ์รัตนะ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้กรุณาช่วยเหลือให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการทำปริญญานิพนธ์ ตลอดจนให้กำลังใจเสมอมา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ อาจารย์ ดร.วัลลภ ปิยะมโนธรรม และอาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง ที่กรุณาให้คำแนะนำ แก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ พร้อมทั้งให้กำลังใจ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์ และอาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง ที่กรุณาเป็นกรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติมในการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์

ขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษาทุกท่าน ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนความรัก ความเมตตา และคอยให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยตลอดมา

ขอขอบพระคุณอาจารย์ประสิทธิ์ นวลศรี ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหินวิทยาคม ที่ให้ความช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกในการใช้สถานที่ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ ขอขอบคุณอาจารย์ยุทธการ ตั้งปัญญาศักดิ์ อาจารย์กนกพร บุปผาชาติ ที่ช่วยเหลือด้านการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ และขอขอบคุณนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งในการทำวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณ พันโทจรศักดิ์ โอฟารวัด คุณยุพิน ทศนะเวทิน เด็กชายยุทธการ โอฟารวัด และเด็กหญิงนภัสสร โอฟารวัด ที่ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ ตลอดจนให้กำลังใจในการทำวิจัยครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

ท้ายสุดนี้ คุณค่า และประโยชน์ใดๆ ที่ผู้อ่านได้รับจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นคุณความดีของบิดา มารดา คณาจารย์ ตลอดจนผู้มีพระคุณของผู้วิจัยทุกท่าน

มาลัยรัตน์ โอฟารวัด

สารบัญ

บทที่	หน้า
1	บทนำ..... 1
	ความมุ่งหมายของการวิจัย..... 5
	ความสำคัญของการวิจัย..... 6
	ขอบเขตของการวิจัย..... 6
	นิยามศัพท์เฉพาะ..... 7
	กรอบแนวคิดในการวิจัย..... 11
	สมมติฐานการวิจัย..... 11
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย..... 12
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว 13
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว..... 13
	ความหมายและความสำคัญของครอบครัว..... 13
	ประเภทของครอบครัว..... 14
	บทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว..... 16
	ลักษณะปัญหาของครอบครัว..... 21
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว..... 30
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาครอบครัว..... 32
	เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาครอบครัว..... 32
	ความหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว..... 32
	ความเป็นมาของการให้คำปรึกษาครอบครัว..... 34
	กระบวนการให้คำปรึกษาครอบครัว..... 36
	ทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว 39
	ทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยมหรือมนุษยนิยม..... 44
	ทฤษฎีระบบครอบครัว..... 49
	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว..... 56

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ) เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว.....	56
ความหมายของความเข้มแข็งของครอบครัว.....	56
ลักษณะของความเข้มแข็งของครอบครัว.....	57
ความสำคัญของความเข้มแข็งของครอบครัว.....	64
การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว.....	65
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว.....	67
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	70
การกำหนดประชากรและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง.....	70
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	71
วิธีดำเนินการทดลอง.....	76
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	77
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
สัญลักษณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	83
สังเขปความมุ่งหมาย ขอบเขตของการวิจัยและวิธีการวิจัย.....	83
การดำเนินการทดลอง.....	84
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
สรุปผลการวิจัย.....	85
อภิปรายผลการวิจัย.....	86

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ) ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	92
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป.....	93
บรรณานุกรม.....	94
ภาคผนวก.....	100
ภาคผนวก ก.....	101
ภาคผนวก ข.....	115
ภาคผนวก ค.....	176
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	191

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	75
2 แบบแผนการทดลอง One Group Pretest – Posttest Design.....	76
3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานตามความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.....	79
4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของ บิดา มารดา และนักเรียน กลุ่มละ 30 คน.....	80
5 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน ระหว่างกลุ่มของบิดา มารดา และนักเรียน กลุ่มละ 30 คน.....	80
6 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน ก่อนและหลังการได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว (n=5)	81
7 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	177
8 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	177
9 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว	178
10 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว	178

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
11	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนด้าน ความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลัง การให้คำปรึกษาครอบครัว.....	179
12	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนด้าน การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลังการ ให้คำปรึกษาครอบครัว.....	179
13	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดาด้านสัมพันธภาพระหว่าง สมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	180
14	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดาด้านการสื่อสารระหว่าง สมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	180
15	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดาด้านการปฏิบัติหน้าที่ของ สมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	181
16	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดาด้านบทบาทของสมาชิก ครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	181
17	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดาด้านความผูกพันทาง อารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษา ครอบครัว.....	182
18	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดาด้านการทำกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษา ครอบครัว.....	182
19	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของมาราด้านสัมพันธภาพระหว่าง สมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว	183
20	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของมาราด้านการสื่อสารระหว่าง สมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	183

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง		หน้า
21	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของมารดาด้านการปฏิบัติหน้าที่ ของสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษา ครอบครัว.....	184
22	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของมารดาด้านบทบาทของสมาชิก ครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	184
23	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของมารดาด้านความผูกพันทาง อารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษา ครอบครัว.....	185
24	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของมารดาด้านการทำกิจกรรม ร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษา ครอบครัว.....	185
25	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียน โดยรวมระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	186
26	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดาโดยรวม ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	186
27	เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของมารดาโดยรวม ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว.....	187
28	ค่าอำนาจจำแนกของแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว.....	188
29	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียนในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	189

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ครอบครัวเป็นสถาบันมูลฐาน เป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคมแต่มีความหมาย และความสำคัญยิ่ง เป็นสถาบันแห่งแรกในการถ่ายทอดวัฒนธรรมให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ของสังคม อบรมปลูกฝัง กล่อมเกล่าให้มีพฤติกรรมที่สอดคล้องเหมาะสมให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพต่อสังคม ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นบ้านหลอมการพัฒนาค้นให้มีคุณภาพ (มณีนภา สังข์ศักดิ์ดา, 2545 : 45) สังคมจะดี หรือไม่ว่าอยู่ที่ครอบครัวจะสามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนได้ดีเพียงใด บิดา มารดา จะให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรธิดา ขัดเกลาอุปนิสัย ให้ความรักความเข้าใจ ดูแลเอาใจใส่อย่างไรให้ครอบครัวมีความผูกพันสามัคคีปรองดองกัน เป็นครอบครัวที่อบอุ่น มีความสุข สงบสุขร่มเย็นเป็นที่พักพิงทั้งในยามสุข และทุกข์ของสมาชิกได้ ขณะเดียวกันบุตรธิดาในบทบาทของลูกควรจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ของลูกที่ดีให้บิดามารดา มีความสบายใจรู้จักดูแล เอาใจใส่กันช่วยเหลือแบ่งเบาภาระงาน ในบ้าน ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน มีความประพฤติที่ไม่สร้างปัญหาให้บิดามารดา หนักใจ แต่หากครอบครัวไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ บิดา มารดา ลูกจะเลยหน้าที่อันพึงปฏิบัติต่อกันตามบทบาทของตนย่อมส่งผลให้ครอบครัวขาดความสมดุล การปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกครอบครัวอ่อนแอ ไม่เข้มแข็ง โดยเฉพาะในสภาวะเศรษฐกิจ และสังคมปัจจุบันมีความเร่งรีบ แข่งขันกันสูงในทุกด้าน ทำให้บิดามารดา ต้องทำงานหนักขึ้น เวลาแต่ละวันหมดไปกับการทำงานหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว มีเวลาที่ให้กับลูก หรือครอบครัวน้อยลง หรือแทบจะไม่มี ลูกก็อาจจะรู้สึกขาดความรัก ความเอาใจใส่ ขาดที่พึ่งทางใจ ในที่สุดต้องหันไปพึ่งสิ่งอื่น หรือบุคคลอื่นแทน บิดา มารดา เองก็รู้สึกเหน็ดเหนื่อยต่อการต่อสู้ดิ้นรนทำงาน ต่างฝ่ายต่างไม่มีเวลาให้ครอบครัวความไม่เข้าใจกันย่อมเกิดขึ้นเกิดการทะเลาะเบาะแว้งกัน ทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่างบิดา มารดา ลูกยิ่งห่างเหินกันมากขึ้น ทำให้ลูกรู้สึกว่าเหว่ เหวา เมื่อมีปัญหาไม่รู้จะปรึกษาใคร จึงอาจหันไปทำกิจกรรมอื่นเพื่อคลายความรู้สึกดังกล่าว ได้แก่ เล่นเกมคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต อยู่กับเพื่อน ซึ่งอาจชักชวนกันไปทำกิจกรรมที่ไม่เหมาะสมอื่นๆได้ดังเช่น เที่ยวสถานบันเทิง เสพสิ่งเสพติด ทะเลาะวิวาท ยกพวกตีกัน และมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เป็นต้น (ธีระ ชัยยุทธธรรม, 2546 : 46) ดังปรากฏเป็นข่าวตามสื่อต่าง ๆ อยู่เสมอและชี้ให้เห็นสถาบันครอบครัวไทยที่นับวัน จะอ่อนแอลง

จนไม่สามารถทำหน้าที่ของครอบครัวได้สมบูรณ์ที่จะดูแลขัดเกลาเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีของสังคมได้จนก่อให้เกิดปัญหาภายในครอบครัว และสังคมอย่างต่อเนื่อง และทวีความรุนแรงมากขึ้น

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ได้แสดงจุดเน้นนโยบายของรัฐบาลต่อการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่องจากแผนฯ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) กับการพัฒนาประเทศโดยยึด "คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา" นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2545-2559) ยังมีเจตนารมณ์มุ่งมั่นที่จะพัฒนามนุษย์ให้มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจนวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข เป็นคนดี เก่ง มีความสุข จากนโยบายดังกล่าวแสดงว่ารัฐบาลให้ความสำคัญต่อสถาบันครอบครัวเป็นอย่างมากเพราะครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา หากสมาชิกครอบครัวมีการปฏิบัติต่อกันตามบทบาท และหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ ระบบครอบครัวย่อมเข้มแข็งมั่นคง ส่งผลให้ประเทศชาติมั่นคงไปด้วย ดังจะเห็นได้จากโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลที่ช่วยเหลือ ให้สวัสดิการต่าง ๆ แก่ครอบครัวซึ่งเป็นการเน้นย้ำนโยบายดังกล่าว อันเป็นการแก้ไขปัญหของครอบครัวส่วนหนึ่ง ดังที่ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2540 : 36) กล่าวว่าปัญหาครอบครัวที่เกิดขึ้น ถ้าหากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างทันที่ ในที่สุดก็จะกลายเป็นปัญหาของสังคม ซึ่งปัญหาในสังคมส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากสภาพครอบครัวที่แตกแยกขาดความรักความอบอุ่น

จากที่กล่าวมาแสดงว่า “สถาบันครอบครัว” เปรียบเสมือนกุญแจสำคัญที่ไขนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาประเทศ เป็นรากฐานของความสำเร็จของการพัฒนาในทุกด้าน ดังนั้นครอบครัวจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่ต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นครอบครัวที่มีคุณภาพ และมีความเข้มแข็งสามารถทำหน้าที่ของครอบครัวได้ดี สมาชิกครอบครัวรู้จักปฏิบัติตนต่อกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ ดูแล เอาใจใส่ อบรมสั่งสอน ให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกได้ มีเวลาพูดคุยถามทุกข์สุขกัน ทำกิจกรรมร่วมกัน มีความเคารพต่อกัน อันทำให้เกิดความรักความอบอุ่นทำให้มีความสัมพันธ์ที่เข้าใจกันอย่างแน่นแฟ้น เมื่อครอบครัวประสบปัญหาคนในครอบครัวก็พร้อมที่จะร่วมมือกันหาทางแก้ไขด้วยความเข้าใจ ให้กำลังใจ และให้อภัยกัน และด้วยความรับผิดชอบ ย่อมทำให้ครอบครัวดำเนินชีวิตร่วมกันได้ราบรื่น เป็นครอบครัวที่มีความสุขอย่างยากที่จะล้มสลายได้โดยง่าย แม้ว่าสภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไปสถาบันครอบครัวก็ยังคงสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเข้มแข็งต่อไป ผู้เรียนในระดับช่วงชั้นที่ 3 และ 4 เป็นช่วงที่อยู่ในวัยรุ่น และเป็นช่วงเปลี่ยนวัย เป็นระยะเวลาหัวเลี้ยวหัวต่อที่เปลี่ยนจากความเป็นเด็กสู่ความเป็นผู้ใหญ่ทำให้วัยรุ่นประสบกับปัญหาหลายด้าน

ได้แก่ การปรับตัว การสร้างสัมพันธภาพ ความสับสนในบทบาทของตน และด้านอารมณ์จึงมักพบเสมอว่าเด็กในช่วงวัยรุ่นนี้บางครั้งจะกระทำตัวเป็นผู้ใหญ่ก็ได้แต่บางครั้งก็กลับเป็นเด็กอีก ส่วน บิดา มารดา ในบางครั้งก็ปล่อยให้ลูกวัยรุ่นเป็นอิสระมากเกินไปและบางครั้งก็ควบคุมมากเกินไป (ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. 2524 : 9) การที่ทั้งบิดา มารดา และลูกวัยรุ่นปฏิบัติต่อกันไม่สม่ำเสมอเช่นนี้ ย่อมเพิ่มความสับสนทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความลำบากในการปฏิบัติตนต่อกัน จึงอาจเป็นสาเหตุของการไม่เข้าใจกัน ขัดแย้งกัน กลายเป็นปัญหาที่ยุ่งยากต่อการแก้ไข และจะทำให้หวนกลับมาติดังเช่นเดิมได้ยาก จนอาจแปรเปลี่ยนเป็นปัญหาของสังคมต่อไปได้ในที่สุด แต่อย่างไรก็ตามในทางจิตวิทยาพบว่าระยะวัยรุ่นนี้เด็กมีแรงจูงใจสูงซึ่งจะช่วยให้สามารถเรียนรู้ได้ง่าย และปรับตัวได้เร็ว แมค แคนเดลเลส (ดวงเดือน พันธุมนาวิน; และเพ็ญแข ประจักษ์ปัจฉิม. 2524 : 9 ; อ้างอิงจาก Mc Candelless. 1970 : 31) รวมทั้งสามารถแก้ไขได้ด้วยวิธีการที่เหมาะสม ดังเช่นการวิจัยของ สุพิศ รณชาว (2542 : 66) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของ ชะเทียรที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัว โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างคือ บิดา มารดา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า หลังจากที่นักเรียน บิดา และมารดาของนักเรียนได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว ตามทฤษฎีของชะเทียร นักเรียน บิดา และมารดา มีการสื่อสารในครอบครัวดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ การวิจัยของ นิภา พงศ์วิรัตน์ (2520 : บทคัดย่อ) พบว่าวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่สงบสุขมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง ศาสนา และวัฒนธรรม น้อยกว่าวัยรุ่นในครอบครัวที่ไม่สงบสุข

จากที่ผู้วิจัยเป็นครูแนะแนวได้ให้คำปรึกษาช่วยเหลือนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ ได้แก่ ก่อการทะเลาะวิวาท มีผลการเรียนต่ำ ไม่ตั้งใจเรียน หนีเรียน ปัญหาเรื่องชู้สาว พบว่านักเรียนที่มีพฤติกรรมดังกล่าวพบว่าสาเหตุส่วนใหญ่เริ่มต้นมาจากปัญหาของครอบครัวรู้สึกว่ครอบครัวไม่มีความสุข ขาดความรักความอบอุ่น และความเข้าใจใกล้ชิดจากคนในครอบครัว โดยเฉพาะกับบิดามารดาไม่มีเวลาใกล้ชิดลูก คนในครอบครัวทะเลาะเบาะแว้งกัน นอกจากนี้ผลจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาโดยทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นกับนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 277 คน โดยใช้คำถามปลายเปิดจำนวน 3 ข้อ มีดังนี้

1. ความเข้มแข็งของครอบครัวควรประกอบด้วยในเรื่องใดบ้าง พบว่าผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 132, 85 และ 60 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 47.5, 30.69 และ 21.66 แสดงความคิดเห็นว่า ภายในครอบครัวช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน รักใคร่ห่วงใยกลมเกลียวสามัคคีกัน เชื้อเพื่อเผ่าเผ่ามีน้ำใจต่อกัน มีความสุข มีความอบอุ่น เชื้ออาทรดูแลเอาใจใส่

อยู่กันพร้อมหน้า ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน มีความเคารพเข้าใจไว้วางใจกัน ปรึกษานาหรือกัน พุดกันด้วยเหตุผล รู้หน้าที่รับผิดชอบ มีเวลาให้กัน อบรมสั่งสอนลูก มีอารมณ์ขันร่าเริง ซื่อสัตย์ กตัญญู และเป็นพลเมืองดี

2. ผู้เรียนปรารถนาให้ครอบครัวของนักเรียนเป็นอย่างไร พบว่า ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 132, 85 และ 60 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 71.27, 81.18 และ 91.67 ปรารถนาให้ครอบครัว ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกัน ไม่ด่าทอกัน เข้าใจกัน ช่วยเหลือกัน พุดจามีเหตุผล และสุขภาพ บิดามารดาควรเป็นที่พึ่งของลูกๆ ครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้า มีความสุข อบอุ่น เกรงใจกัน เคารพกัน มีงานทำ ฐานะพอเพียง สุขภาพดี ไม่ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ซื่อสัตย์ อดทน

3. ผู้เรียนสามารถทำให้ครอบครัวมีความสุขได้อย่างไรบ้าง พบว่า ผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 จำนวน 132, 85 และ 60 คน ตามลำดับ คิดเป็นร้อยละ 47.65, 30.69 และ 21.66 แสดงความคิดเห็นว่า ไม่ทะเลาะกัน เข้าใจกัน ไว้วางใจกัน ช่วยเหลือกันทำงาน ดูแลเอาใจใส่กัน รัก และห่วงใยกัน รู้หน้าที่ และรับผิดชอบ สามัคคีปรองดองกัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปัน เสียสละ ปรึกษาพูดคุยกัน มีเหตุผล ให้กำลังใจกัน ให้อภัยกัน ไม่สร้างปัญหายอมรับการพกัน บิดา มารดา รับฟังปัญหาของลูกบ้าง ไม่โกรธกัน มีการวางแผนครอบครัวร่วมกัน ประหยัดอดออม ซื่อสัตย์ มีรายได้พอเพียง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยใช้ข้อคำถามคือ “ท่านคิดว่าครอบครัวจะมีความสุข ความอบอุ่นได้อย่างไรบ้าง” กับบุคคลทั่วไปจำนวน 30 คน และได้แสดงความคิดเห็นพอสรุปได้ว่า ครอบครัวมีความสุข ความอบอุ่นภายในครอบครัวจะต้อง มีความรัก ความเอื้ออาทรกัน ห่วงใย มีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจกัน รู้หน้าที่ รับผิดชอบ มีปัจจัยสี่พร้อม มีเหตุผล ปรึกษานาหรือกัน มีเวลาให้กันมีกิจกรรมให้เกียรติยอมรับกัน รู้จักให้อภัย มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่ามีปัจจัยหลายด้านที่จะทำให้ครอบครัวมีความสุขเข้มแข็ง อบอุ่น และมีความสุข ซึ่งมักจะเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกครอบครัวในการดำเนินชีวิตประจำวันร่วมกันได้แก่ สัมพันธภาพภายในครอบครัว การสื่อสารกันระหว่างสมาชิกครอบครัว การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละคนในครอบครัว การมีเวลาให้กัน และความรู้สึกผูกพันซึ่งกันและกัน การปฏิบัติต่อกันดังกล่าวที่มีประสิทธิภาพ มีผลอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตของแต่ละคนที่ส่งผลต่อความสุขของครอบครัว และในทางตรงข้ามหากสมาชิกครอบครัวดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างขาดประสิทธิภาพ ย่อมมีผลต่อประสิทธิภาพในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน ตลอดจนประสิทธิภาพในการจัดการกับปัญหาชีวิต อันจะทำให้ครอบครัวเข้าสู่ภาวะวิกฤติได้ มินูชิน (เมธินินทร์ ภิญญชน. 2539 : 84; อ้างอิงจาก Minuchin. 1974) นอกจากนี้ อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่สำคัญของการมีพฤติกรรม

ไม่เพียงประสงค์ของบุตรธิดาดังกล่าวไว้ข้างต้น ทำให้ครอบครัวเกิดความขัดแย้ง ขาดความสงบสุข เพราะบางต่อปัญหาหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น และอ่อนแอลงเรื่อยๆ จนอาจเป็นปัญหาครอบครัวที่ยากแก่การแก้ไข และอาจลุกลามกลายเป็นปัญหาสังคมต่อไปได้ ดังนั้นสมาชิกครอบครัวควรจะหันมาร่วมมือกันสร้างครอบครัวที่พึงประสงค์ที่ทุกคนมีส่วนร่วม และปรารถนา ช่วยกันพัฒนารูปแบบครอบครัวให้มีลักษณะที่เอื้อต่อกันยึดหยุ่นสามารถปรับตัวและเผชิญการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งภายใน และภายนอกครอบครัวได้อย่างไม่เสียสมดุล ทั้งยังคงไว้ซึ่งระบบครอบครัวที่เข้มแข็งตามรูปแบบของครอบครัวที่ทุกคนปรารถนาให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้ โกลเด้นเบิร์ก และโกลเด้นเบิร์ก (เมธินันท์ ภิญโญชน. 2539 : 85 ; อ้างอิงจาก Goldenberg ; & Goldenberg. 1991)

การพัฒนาครอบครัวในทางจิตวิทยามีนักครอบครัวบำบัดได้ศึกษา และใช้เทคนิคต่าง ๆ ทำการบำบัดครอบครัวอย่างได้ผลเป็นที่ยอมรับ และได้นำผลของการศึกษาวิจัยไปพัฒนาเป็นทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นที่ยอมรับ และนำมาใช้ช่วยเหลือให้ครอบครัวอย่างได้ผล และเป็นที่แพร่หลาย ซึ่งมีหลายทฤษฎี ได้แก่ การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของเซเทียร์ที่มุ่งเน้นเรื่องการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัวโดยชัลวาดอร์ มินูติน ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของครอบครัวให้เหมาะสมขึ้น และทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวของโบเวนที่มุ่งช่วยให้สมาชิกมีความเป็นอิสระทางอารมณ์ สามารถแยกตนเองออกจากครอบครัวในระดับอารมณ์ และความคิดได้ มีเหตุผลเหนืออารมณ์ แต่ละทฤษฎีมีเป้าหมายสอดคล้องกันที่จะช่วยให้สมาชิกครอบครัวสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีความสัมพันธ์ที่ราบรื่น และครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้มีประสิทธิภาพ

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำหลักการ และเทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม ทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว และทฤษฎีระบบครอบครัว มาใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ เพื่อให้สมาชิกครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข มีความสัมพันธ์ที่ราบรื่น และครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้เหมาะสมขึ้น

ความมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียนโดยมีความมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และ

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

2. เพื่อเปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

3. เพื่อเปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ก่อนและหลังจากได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้จะทำให้ทราบถึงความเข้มแข็งของครอบครัว และผลของการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวโดยวิธีการให้คำปรึกษาครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นแนวทางให้ ครูแนะแนว ผู้ปกครอง ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำวิธีดังกล่าวไปประยุกต์ใช้กับนักเรียนอื่นๆต่อไป อีกทั้งจะช่วยให้สังคมได้เข้าใจ และมีความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับความเข้มแข็งของครอบครัว

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการศึกษาเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน และบิดา มารดา อยู่ด้วยกัน

2. การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน และบิดา มารดาอยู่ด้วยกัน โดยใช้การให้คำปรึกษาครอบครัว

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัว

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัว เป็น ครอบครัวนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 30 ครอบครัว ประกอบด้วยบิดา 30 คน มารดา 30 คน และนักเรียน 30 คน ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน และบิดา มารดา อยู่ด้วยกัน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว เป็นครอบครัวของนักเรียน

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน บิดา มารดาอยู่ด้วยกัน และนักเรียนมีคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา ใช้วิธีสอบถามความสมัครใจ ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 ครอบครัว ประกอบด้วย บิดา 5 คน มารดา 5 คน และนักเรียน 5 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. การศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียน
 - 1.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ สถานภาพของสมาชิกครอบครัว แบ่งเป็น
 - 1.1.1 บิดา
 - 1.1.2 มารดา
 - 1.1.3 นักเรียน
 - 1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเข้มแข็งของครอบครัว
2. การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียน
 - 2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเข้มแข็งของครอบครัว

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง วิธีการที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบในการช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว ตามทฤษฎีตามประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม ทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว และทฤษฎีระบบครอบครัว เพื่อช่วยให้สมาชิกครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้อย่างราบรื่น และมีความสุข ทำให้ความเข้มแข็งครอบครัวดีขึ้น มีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ขั้นการสร้างสัมพันธภาพ ผู้วิจัยสร้างสัมพันธภาพกับสมาชิกครอบครัว ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาครอบครัว ประโยชน์ ระยะเวลา สถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัว จุดมุ่งหมายของขั้นตอนนี้เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย ไว้วางใจ ยอมรับผู้วิจัย และสัมภาษณ์ครอบครัว เพื่อรับฟังความคิด ความรู้สึกของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน ผู้วิจัยใช้เทคนิคการฟัง การใช้คำถามปลายปิด ใช้คำถามปลายเปิด การสะท้อนความรู้สึก การทวนความ การตีความ การเรียบ การให้กำลังใจ และการสรุปความ

1.2 ขั้นดำเนินการ ในขั้นนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อวางแผนช่วยเหลือครอบครัวให้สอดคล้องกับประเด็นปัญหาของครอบครัว อันจะช่วยให้ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทาง

ที่พึงประสงค์ผู้วิจัยใช้เทคนิคเบื้องต้นของการให้คำปรึกษา และใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาคอบครัว ซึ่งประกอบด้วย

1.2.1 เทคนิคการปฏิมากรรม (Sculpting) ของทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม ใช้ในการพัฒนาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว

1.2.2 เทคนิคการใช้สรรพนามว่า “ฉัน” (“I” Messages) ของทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม ใช้ในการพัฒนาการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว

1.2.3 เทคนิคการสร้างขอบเขต (Boundary) ของทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัวใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว

1.2.4 เทคนิคการแสดงบทบาท (Enactment) ของทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัวใช้ในการพัฒนาบทบาทของสมาชิกครอบครัว

1.2.5 เทคนิคแผนภูมิครอบครัว (Genograms) ของทฤษฎีระบบครอบครัวใช้ในการพัฒนาความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว

1.2.6 เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to Person Relationship) ของทฤษฎีระบบครอบครัวใช้ในการพัฒนาความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว

1.2.7 เทคนิคการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ หรือการลดสามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Detriangulation) ของทฤษฎีระบบครอบครัวใช้ในการพัฒนาความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว

1.2.8 เทคนิคการคืนสู่เหย้า (Going Home Again) ของทฤษฎีระบบครอบครัว ใช้ในการพัฒนาการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว

1.3 ขั้นสรุป เป็นขั้นตอนที่หลังจากสภาพปัญหาของครอบครัวได้รับการแก้ไข ช่วยเหลือส่งเสริมให้ดีขึ้น สมาชิกครอบครัวมีความพึงพอใจ สมาชิกเข้าใจ ยอมรับพฤติกรรม การกระทำของตนเอง และของครอบครัว เรียนรู้ ว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ และทำอย่างไรไม่ให้เกิดสภาพปัญหาเดิมๆขึ้นอีก ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวสรุปสิ่งที่ได้จากการเข้าร่วมการให้คำปรึกษา ครอบครัว และเรียนรู้การดำเนินชีวิตร่วมกันได้ราบรื่น และมีความสุข ในขั้นนี้ผู้วิจัยเตรียมการที่จะยุติการให้คำปรึกษา และยุติการให้คำปรึกษา โดยการวางแผนยุติการให้คำปรึกษา สรุปผลการให้คำปรึกษา อภิปรายเกี่ยวกับสภาพการณ์ของปัญหา และเป้าหมายการแก้ไขปัญหานั้นในระยะยาว เพื่อป้องกันการกลับคืนของปัญหาที่อาจวนกลับมาได้อีกในอนาคต

2. ความเข้มแข็งของครอบครัว (Family Strengths) หมายถึง การแสดงออกของสมาชิกครอบครัวที่มีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว และการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกครอบครัว

เพื่อให้ครอบครัวดำเนินชีวิตร่วมกันได้ราบรื่น สงบสุข ประกอบด้วยด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่สมาชิกครอบครัวแสดงออกเพื่อทำความรู้จักกันมากขึ้น ทำให้มีความใกล้ชิด เข้าใจกันมากขึ้น และกระชับความสัมพันธ์ในครอบครัว ได้แก่

2.1.1 การพูดคุยปรึกษา และแลกเปลี่ยนเรื่องราวต่างๆในแต่ละวันของซึ่งกันและกัน

2.1.2 การรับรู้ รับฟังความคิดเห็น ความรู้สึก และพฤติกรรมของสมาชิกครอบครัว

2.1.3 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาของครอบครัว

2.1.4 การแสดงความคิดเห็นร่วมกันอย่างอิสระ

2.1.5 การร่วมกันวางแผนการดำเนินชีวิตในอนาคตของครอบครัว

2.2 การสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว หมายถึง การแสดงออกด้านคำพูด และกิริยาท่าทางที่ชัดเจนและสอดคล้องเหมาะสมระหว่างสมาชิกครอบครัวเพื่อให้สมาชิกได้รับรู้รับฟังความรู้สึกความต้องการของซึ่งกันและกัน ทำให้เข้าใจตรงกัน และรักษาความสัมพันธ์ที่ดีราบรื่นในครอบครัว ได้แก่

2.2.1 ใช้คำพูดที่ไม่เป็นการตำหนิ หรือวิพากษ์วิจารณ์

2.2.2 ไม่พูดแทรก ไม่พูดขัดคอขณะที่ผู้อื่นพูด และไม่พูดนอกเรื่อง

2.2.3 ขณะที่พูดมีกิริยาท่าทางที่สุภาพ ไม่ประชดประชัน ไม่เย็นชา

2.2.4 กล่าวพูดเปิดเผยความรู้สึก ความต้องการของตนเองอย่างชัดเจน

ไม่กำกวม ตรงไปตรงมา ไม่พูดหลีกเลียง หรือสยบยอม

2.2.5 คำพูด ท่าทาง และน้ำเสียงมีความสอดคล้องกับสิ่งที่พูด และมีความหมายชัดเจน

2.3 การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว หมายถึง การแสดงพฤติกรรมรับผิดชอบต่องานในบ้าน และกฎระเบียบของครอบครัวเพื่อให้ครอบครัวดำเนินไปได้อย่างมีความสุข ได้แก่

ในครอบครัวมีกฎระเบียบที่ชัดเจน

สมาชิกครอบครัวมีส่วนร่วมกำหนดงานบ้าน และระเบียบของครอบครัวเป็นแนวปฏิบัติร่วมกัน

งานบ้าน และกฎระเบียบของบ้านมีความเหมาะสมกับสมาชิก

งานบ้าน และกฎระเบียบของบ้านมีความยืดหยุ่น หรือเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมได้

กำหนดบทลงโทษร่วมกันเมื่อไม่ปฏิบัติตามระเบียบ หรือไม่รับผิดชอบงานบ้านตามที่ตกลงกันได้

2.4 บทบาทของสมาชิกครอบครัว หมายถึง บิดามารดาบุตรธิดา มีความเข้าใจใน
ฐานะตำแหน่งของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ในฐานะสมาชิกครอบครัวได้ถูกต้อง เหมาะสมตาม
บทบาทของตนได้แก่

- 2.4.1 การร่วมกันกำหนดบทบาทของแต่ละคนให้ชัดเจน
- 2.4.2 การรับรู้ เข้าใจบทบาทของตนในฐานะสมาชิกของครอบครัวได้
- 2.4.3 การปฏิบัติตามบทบาทของตนเองได้ถูกต้อง
- 2.4.4 การปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนได้สอดคล้องกัน
- 2.4.5 การรู้จักยืดหยุ่น หรือปรับเปลี่ยนบทบาทของตนให้เหมาะสมกับ

สถานการณ์

2.5 ความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว หมายถึง การที่สมาชิก
ครอบครัวแสดงออกทางอารมณ์ คำพูด หรือกิริยาท่าทางให้สมาชิกอื่นรับรู้ถึงความรัก ความห่วงใย
ความสนใจ และเห็นคุณค่าของซึ่งกันและกันในระดับที่เหมาะสมไม่มาก หรือน้อยเกินไป ได้แก่

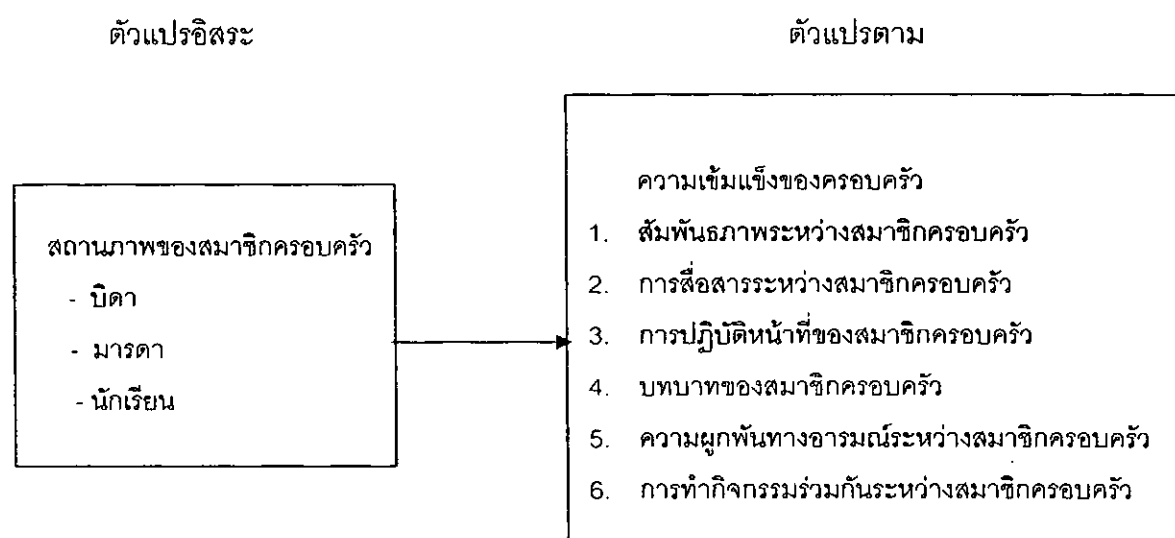
- 2.5.1 ความรัก ความห่วงใยซึ่งกัน และกัน
- 2.5.2 ความสนใจ ดูแล เอาใจใส่ซึ่งกันและกัน
- 2.5.3 การให้กำลังใจซึ่งกัน และกัน
- 2.5.4 ความไว้วางใจซึ่งกัน และกัน
- 2.5.5 ความเข้าใจซึ่งกัน และกัน
- 2.5.6 การเคารพความเป็นส่วนตัวของซึ่งกัน และกัน
- 2.5.7 ความรู้สึกมีความสุข และภาคภูมิใจในครอบครัว และตนเอง

2.6 การมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว หมายถึง เมื่อมีเวลาว่าง
สมาชิกครอบครัวทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความสุขใจของทุกคน ได้แก่

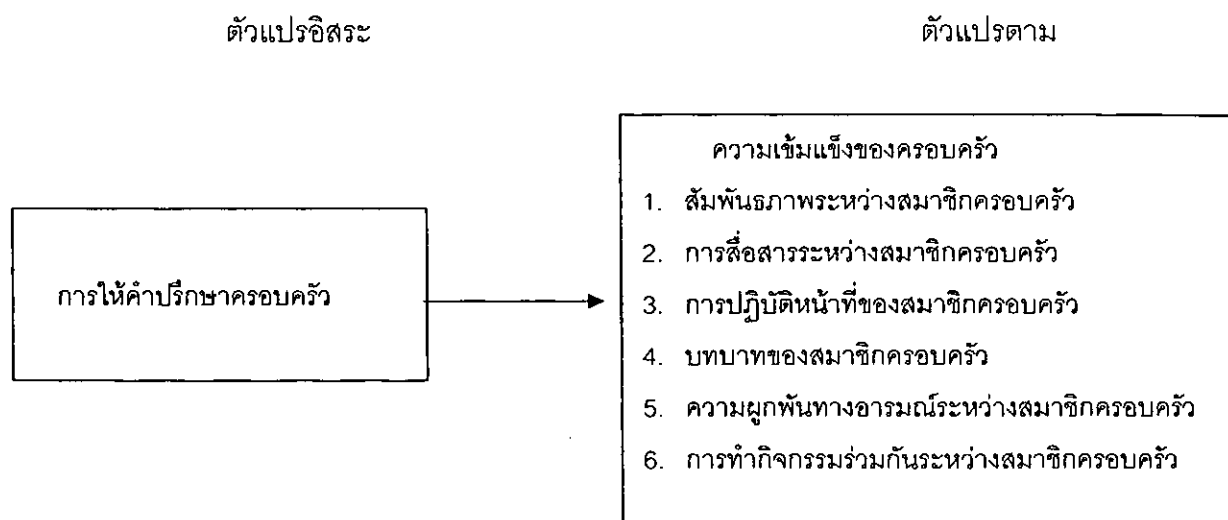
- 2.6.1 การรับประทานอาหารร่วมกันอย่างมีความสุข
- 2.6.2 การทำงานอดิเรกร่วมกันอย่างมีความสุข เช่น ดูโทรทัศน์ ร้องเพลง อ่าน
หนังสือ ปลูกต้นไม้ ประดิษฐ์ หรือซ่อมแซมสิ่งของเครื่องใช้
- 2.6.3 การพบปะสังสรรค์กันในโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น วันปีใหม่ วันพ่อวันแม่
วันเกิด การไปพักผ่อน ท่องเที่ยวตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ
- 2.6.4 การไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาด้วยกัน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. การศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียน

2. การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียน

สมมติฐานการวิจัย

1. ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน แตกต่างกัน
2. ก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว บิดา มารดา และนักเรียน มีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว
 - 1.1 ความหมายและความสำคัญของครอบครัว
 - 1.2 ประเภทของครอบครัว
 - 1.3 บทบาทหน้าที่ของครอบครัว
 - 1.4 ลักษณะปัญหาของครอบครัว
 - 1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว
2. เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 2.1 ความหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 2.2 ความเป็นมาของการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 2.3 กระบวนการให้คำปรึกษาครอบครัว
 - 2.4 การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว
 - 2.5 การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม
 - 2.6 การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีระบบครอบครัว
 - 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาครอบครัว
3. เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว
 - 3.1 ความหมายของความเข้มแข็งของครอบครัว
 - 3.2 ลักษณะของความเข้มแข็งของครอบครัว
 - 3.3 ความสำคัญของความเข้มแข็งของครอบครัว
 - 3.4 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว
 - 3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

1.1 ความหมายและความสำคัญของครอบครัว

* ครอบครัวเป็นสถาบันแห่งแรกของสังคม เป็นจุดเริ่มต้นที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาทุกช่วงอายุของการดำเนินชีวิต ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ ตามที่ผู้วิจัยได้รวบรวมไว้ดังนี้

สุพัตรา สุภาพ (2518 : 35) ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้อีกว่า ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญที่สุด เป็นหน่วยของสังคมที่มีความสัมพันธ์ และความร่วมมืออย่างใกล้ชิด เป็นสถาบันที่คงทนที่สุด และมนุษย์ทุกคนต้องอยู่ในสถาบันนี้เนื่องจากเป็นสังคมกลุ่มแรกที่เราต้องเผชิญตั้งแต่เกิดจนเติบโต ในครอบครัวจะให้ตำแหน่ง ชื่อ-สกุล ซึ่งเป็นสิ่งที่บอกสถานภาพ และบทบาทในสังคมที่เรามีส่วนร่วมด้วย ตลอดจนกำหนดสิทธิ และหน้าที่ ที่สมาชิกมีต่อกัน และต่อสังคม

โสภา สปีลมันท์; และคนอื่นๆ. (ทิตา ณ นคร. 2534 : 23 ; อ้างอิงจาก. โสภา สปีลมันท์; และคนอื่นๆ. 2533 : 2-2) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันแรกที่เกี่ยวข้องกับเด็ก และมีหน้าที่โดยตรงกับเด็ก เด็กต้องใช้เวลาอยู่ในครอบครัวนานนับสิบปี กว่าที่จะก้าวไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ครอบครัวจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเด็กอย่างแท้จริง

กู๊ด (แมรินินท์ ภินณูชน. 2539 : 1; อ้างอิงจาก Goode. 1982. The Family.) ได้กล่าวว่า ครอบครัวหมายถึง การที่หญิงชายใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยา มีความรับผิดชอบร่วมกัน แบ่งงานสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต มีกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ร่วมกัน และเมื่อมีลูกมากกว่าหนึ่งคน บิดามารดาก็ต้องอบรมสั่งสอนให้ลูกรู้บทบาทของการเป็นพี่น้อง ให้รู้จักแบ่งปันดูแลช่วยเหลือซึ่งกัน และกันกว่าหนึ่งคน บิดามารดาก็ต้องอบรมสั่งสอนให้ลูกรู้บทบาทของการเป็นพี่น้องให้รู้จักแบ่งปันดูแลช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน

ราชบัณฑิตยสถาน (2542 : 220) ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า หมายถึง สถาบันพื้นฐานของสังคมที่ประกอบด้วยสามี ภรรยา และหมายรวมถึงลูกด้วย

ทัศนีย์ ทองสว่าง (2543 : 93) ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญที่สุดซึ่งประกอบด้วยบุคคลต่างเพศตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมีความสัมพันธ์ทางเพศซึ่งกันและกัน อาจมีบุตรด้วยกันโดยการสืบสายเลือด หรือมีบุตรบุญธรรมโดยกฎหมายของสังคมก็ได้ และมีความผูกพันกันทางเศรษฐกิจ และสังคมที่ดี จะต้องรับผิดชอบร่วมกันในการอบรมสั่งสอนสมาชิกในครอบครัวให้มีระเบียบวินัย นั่นคือตั้งอยู่ในแบบแผนของขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติ

เบอร์เกส; และลอค (ทัศนีย์ ทองสว่าง. 2543 : 90 ; อ้างอิงจาก Burgess; & Locke. 1971 : 35) ได้กล่าวว่า ครอบครัวจะต้องมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ครอบครัวประกอบด้วยบุคคลที่มาารวมกันโดยการสมรส หรือความผูกพันทางสายเลือดหรือมีบุตรบุญธรรม การแต่งงานแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่และลูก ส่วนบุตรบุญธรรมนั้นมิได้เกิดจากความสัมพันธ์ทางชีววิทยา หากเกิดจากความสัมพันธ์ตามกฎหมายที่สังคมกำหนดขึ้นเป็นสำคัญ

2. สมาชิกของครอบครัวเหล่านี้อยู่รวมกันภายในครัวเรือนเดียวกันหรือบางครั้งก็แยกกันไปอยู่ต่างหาก ในสมัยโบราณครอบครัวหนึ่งจะมีขนาดใหญ่กล่าวคือ ในครอบครัวหนึ่งจะมีสมาชิก 3-5 ชั่วอายุคน (ปู่ ย่า ตา ยาย ลูก หลาน เหลน ฯลฯ) แต่ปัจจุบันครอบครัวจะมีขนาดเล็กลงมากคือประกอบด้วย สามี ภรรยา และมีบุตร 1-2 คนเท่านั้น บางครอบครัวอาจไม่มีบุตร

3. ครอบครัวเป็นหน่วยของการติดต่อโต้ตอบระหว่างบุคคล ได้แก่ พ่อ แม่ ลูก พี่ น้อง และญาติ โดยสังคมได้กำหนดหน้าที่ และบทบาทของสมาชิกแต่ละครอบครัวไว้ ซึ่งขึ้นอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ เช่น ความรัก ความผูกพัน ความเอาใจใส่ต่อกัน ความเห็นอกเห็นใจซึ่งกัน และกัน ตลอดจนการอบรมสั่งสอน เป็นต้น

4. ครอบครัวถ่ายทอดการอนุรักษ์วัฒนธรรม ก่อรูปกับสมาชิกในครอบครัวจะถ่ายทอดและรักษารูปแบบของการประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างพ่อ แม่ ลูก ด้วยวัฒนธรรมประจำชาตินั้นๆ

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2546 : 1) ได้ให้ความหมายของครอบครัวไว้ว่า หมายถึงสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน

จากความหมายของครอบครัวตามที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า ครอบครัวหมายถึงสถาบันทางสังคมแห่งแรกที่สำคัญที่สุดที่มนุษย์สร้างขึ้นจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน และใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นระยะเวลาอันยาวนานมีความผูกพัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน มีบทบาท หน้าที่ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน มีการสื่อสารระหว่างกัน เพื่อให้มีความคิด และเกิดความเข้าใจตรงกัน อีกทั้งยังเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดแบบแผนของขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามของชาติอีกด้วย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ให้ความหมายของครอบครัว หมายถึงครอบครัวที่ประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก 1-2 คน

❖ 1.2 ประเภทของครอบครัว

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2544 : 15) ยังได้กล่าวถึงในปัจจุบันนิยมแบ่งครอบครัวออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) คือ ครอบครัวที่มีสามี ภรรยา และลูกอยู่รวมกันในบ้านตัวอย่างคือ สังคมไทย สังคมสหรัฐอเมริกา

2. ครอบครัวร่วม (Joint Family) ได้แก่ การที่หลายครอบครัวสายเลือดเดียวกัน พ่อแม่เดียวกันแต่พ่อแม่สิ้นชีวิตไปแล้ว เหลือแต่รุ่นลูกชายที่แต่งงานแล้ว พร้อมทั้งลูกของเขาอยู่ในบ้านเดียวกัน มีหัวหน้าครอบครัวเป็นคนละ ตัวอย่างคือ สังคมฮินดู อินเดีย

3. ครอบครัวขยาย (Extended Family) คือ ครอบครัวที่มีคน 2 ชั่วอายุ (Generations) ขึ้นไปอยู่ในครอบครัวเดียวกัน ผู้มีอำนาจในครัวเรือนที่สุด คือ คนชัวอายุแรก หรือพ่อแม่ของหัวหน้า ตัวอย่างคือ สังคมจีน

มองพรณ เกิดพิทักษ์ (2546 :1-2) ได้เสนอประเภทของครอบครัวไว้ 5 ประเภท ดังนี้

1. ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family)
2. ครอบครัวขยาย (Extended Family)
3. ครอบครัวเครือญาติ (Stepfamily) คือครอบครัวที่มีความเกี่ยวข้องกันจากการสมรสของบุคคล 2 คน ที่เป็นสามี ภรรยา กัน ซึ่งก่อนที่เขา หรือเธอเป็นสามีภรรยา กัน ใครคนใดคนหนึ่ง หรือทั้งสองคนได้ผ่านการสมรส และมีบุตรหนึ่งคน หรือมากกว่าจากการสมรสในครั้งก่อนมาแล้ว และปัจจุบันทั้งหมดอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน

4. ครอบครัวที่มีหัวหน้าครอบครัวเป็นเพียงบิดาหรือมารดาฝ่ายเดียว (Single – Parent-Led Family) คือ ครอบครัวที่มีผู้นำครอบครัวเพียงคนเดียวซึ่งเป็นผลมาจากการหย่าร้าง หรือคู่สมรสคนใดคนหนึ่งเสียชีวิต หรือเลิกร้างกัน หรือไม่ได้สมรสกัน เมื่อมีบุตรแล้วละทิ้งให้คนใดคนหนึ่งดูแลบุตรเพียงฝ่ายเดียว

5. ครอบครัวกลุ่ม (Composite Family) มีลักษณะดังนี้

- 5.1 ครอบครัวที่มีคนเดี่ยว มีภรรยาหลายคน โดยสามีรับผิดชอบสมาชิกในครอบครัว
- 5.2 ครอบครัวที่ภรรยามีสามีหลายคน โดยภรรยารับผิดชอบต่อครอบครัว
- 5.3 ครอบครัวบ้านหลังเล็ก จะมีสามีเป็นหัวหน้าครอบครัว และมีภรรยาเอกเพียงคนเดียว ส่วนคนอื่นๆที่เป็นภรรยาไม่ได้รับการยกย่อง เพียงแต่ให้บริการการามารมณ์

จากข้อมูลทีกล่าวมาสรุปได้ว่า ประเภทของครอบครัวนั้นมักอาศัยองค์ประกอบ ขนาด ลักษณะความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันของสมาชิกในครอบครัว และสภาพทางสังคม เป็นเกณฑ์ในการแบ่งประเภทของครอบครัว โดยแบ่งประเภทของครอบครัวออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ ครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) ครอบครัวขยาย (Extended Family) และครอบครัวเครือญาติ (Stepfamily) สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างที่มาจากครอบครัวเดี่ยว ซึ่งประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตร 1-2 คน และอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน

1.3 บทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว

ครอบครัวมีบทบาทหน้าที่อันสำคัญยิ่งต่อสมาชิกในครอบครัว และสังคม ซึ่งจะดำรงอยู่ได้ ขึ้นอยู่กับสมาชิกของครอบครัวสามารถปฏิบัติต่อกันตามบทบาทหน้าที่ของตนเองได้ดีเพียงใด มีวิธีการเรียนรู้ที่จะพัฒนาการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันให้เกิดความสมดุล มีความปกติสุข ดำรงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัวอันเป็นสถาบันหลักที่สำคัญของสังคมอย่างเข้มแข็ง ดังที่ในเอกสารของสำนักนายกรัฐมนตรี (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540 : 3) ได้กล่าวถึงบทบาท และหน้าที่ของครอบครัวไว้ดังนี้

บทบาท หมายถึง การแสดงออกถึงฐานะ และตำแหน่งของบุคคล อาทิ บุคคลหนึ่งอาจมีบทบาทเป็น บุตร สามี ภรรยา เป็นต้น

หน้าที่ หมายถึง ข้อผูกพันทางศีลธรรมและทวงกฎหมาย หรือสิ่งผูกพันที่บุคคลจะต้องชดใช้ หรือกระทำโดยศีลธรรม หรือกฎหมาย อาทิ ตำรวจมีหน้าที่ในการป้องกัน และช่วยเหลือประชาชนทั่วไป ครูอาจารย์มีหน้าที่อบรมสั่งสอนศิษย์

บทบาท และหน้าที่ของบิดามารดาที่พึงปฏิบัติต่อบุตร บิดามารดามีหน้าที่ต่อบุตร 5 ประการ โดยยึดหลักทศก คือ

1. ดักเตือนไม่ให้บุตรทำชั่ว
2. สั่งสอนให้ตั้งอยู่ในความดี
3. ส่งเสริมให้การศึกษาศิลปะวิทยา
4. พิจารณาคู่ครองที่สมควรให้
5. มอบทรัพย์ให้เมื่อถึงเวลาอันสมควร

บทบาท และหน้าที่ของบุตรที่พึงปฏิบัติต่อบิดามารดา บุตรควรบำรุงบิดามารดาด้วยสถาน 5 ประการ โดยยึดหลักทศก คือ

1. ท่านเลี้ยงมาแล้วเลี้ยงท่านตอบ
2. ทำกิจของท่านไม่ให้บกพร่อง
3. ปฏิบัติตนให้ควรแก่การดำรงวงศ์ตระกูล หรือรักษาวงศ์ตระกูลไว้มิให้เสียหาย
4. ประพฤติให้สมควรที่จะรับทรัพย์มรดก
5. เมื่อท่านล่วงลับไปแล้วควรบริจาคนอทิศไปถึงท่านเสมอ

บทบาท และหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัว (บิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา) ที่พึงปฏิบัติต่อบุตรหลาน

1. ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรหลาน

2. ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่บุตรหลาน

3. ให้การเลี้ยงดูอบรม สั่งสอน ปลูกฝัง ชี้นำแนวทางที่ดีในการดำเนินชีวิต และ
 ดัดเตือนไม่ให้กระทำชั่ว เช่น การเคารพ เชื่อฟัง และอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ การพึ่งตนเอง
 ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ การประหยัด และออม การมีระเบียบวินัย และการมี
 พฤติกรรมอยู่ในกรอบของกฎหมาย ปฏิบัติตนตามหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา

บทบาทและหน้าที่ของบุตรหลานที่พึงปฏิบัติต่อสมาชิกในครอบครัว (บิดา มารดา
 ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา)

1. ให้ความเคารพเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งสอน และคำตักเตือนของบิดา
 มารดา ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา
2. แสดงกิริยามารยาทที่ดีงามต่อบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา
3. ช่วยเหลือบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา ในการปฏิบัติกิจกรรมของ
 ครอบครัว

4. มีความกตัญญูตักเตือนต่อบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย ลุงป้า น้าอา

บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในครอบครัวที่พึงปฏิบัติต่อกัน

1. ให้ความรัก ความอบอุ่น และเอื้ออาทรกัน
 2. ช่วยเหลือ ดูแล เกื้อกูลซึ่งกัน และกัน
 3. เคารพสิทธิซึ่งกัน และกัน
 4. ปฏิบัติกิจกรรมตามประเพณีนิยมร่วมกัน
- แมนอร์ (Manor. 1985 : 7- 9) ได้กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของครอบครัวไว้ว่าจะต้องเกี่ยวข้องกับ
1. หน้าที่พื้นฐาน เพื่อสนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว ได้แก่ อาหาร
 ที่พักอาศัย ฯลฯ ที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตทางร่างกาย อารมณ์ สังคม เชาวน์ปัญญา และ
 บุคลิกภาพ
 2. หน้าที่ต่อกระบวนการพัฒนา สมาชิกในครอบครัวมีพัฒนาการผ่านขั้นตอนในแต่ละ
 ช่วงวัยของชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ
 3. หน้าที่ต่อการแก้ปัญหาวิกฤติ มีความสามารถในการจัดการ แก้ปัญหาของ
 ครอบครัวได้อย่างเหมาะสม

เดวิส (นิยม บุญมี. 2534 : 94 ; อ้างอิงจาก Davis. 1969 : 394-395) ได้อธิบายถึง
 หน้าที่ทางสังคมของสถาบันครอบครัวในทุกสังคมไว้ดังนี้

1. สร้างสมาชิกใหม่ (Reproduction)

2. เลี้ยงดูผู้เยาว์ (Maintenance)
3. กำหนดสถานภาพ (Placement)
4. อบรมสั่งสอนระเบียบทางสังคม (Socialization)

สายสุรี จุติกุล (2537 : 26) ได้กล่าวว่่าน้ำที่หลักของครอบครัวได้แก่

1. ดูแลความสบาย และความสมบูรณ์ทางกาย สุขภาพ
2. ดูแลทางใจ
3. ดูแลเศรษฐกิจของครอบครัว
4. ความผูกพันกันทางสังคม ในฐานะที่เป็นหน่วยพื้นฐานของสังคม
5. สร้างพื้นฐานทางจริยธรรม

โสภา ขปิลมันน์ (2543 : 20-21) ได้กล่าวถึงหน้าที่สำคัญของครอบครัวไว้ว่า

1. เป็นแหล่งสร้างสมาชิกใหม่ ให้กำเนิดทายาทเพื่อสืบสกุล
2. ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัว
3. ให้การหล่อหลอมอบรมบ่มนิสัยทางด้านคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนถึงระเบียบของสังคมเพื่อให้สมาชิกตัวน้อยๆนั้น เติบโตขึ้นมาเป็นคนดีในสังคม
4. ส่งเสริมความเจริญเติบโตส่วนบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย และสติปัญญาให้กับลูก หรือผู้อยู่ในอุปการะให้ความรักความอบอุ่น ตลอดจนความมั่นคงปลอดภัยแก่สมาชิกในครอบครัว
5. สร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงของครอบครัว ทั้งทางเศรษฐกิจสังคม และส่งเสริมความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในระหว่างญาติมิตร
6. เสริมสร้างให้สมาชิกของครอบครัวเติบโตขึ้นมาเป็นผู้ที่เป็นตัวของตัวเอง มีอิสรภาพ และความสามารถที่จะตัดสินใจกระทำสิ่งใดที่ถูกต้องได้กำหนดสถานภาพของสมาชิก

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์ (2545 : 30-31) ได้กล่าวบทบาทหน้าที่ของครอบครัวเพิ่มเติมไว้อีกดังนี้

1. หน้าที่ในการสันตนาการ มีการสันตนาการซึ่งเป็นส่วนสำคัญของชีวิตครอบครัวในปัจจุบัน เช่น ฟุตบอล บาสเกตบอล ภาพยนตร์ การใช้เวลาสันตนาการร่วมกันนั้นจะทำให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้น
2. หน้าที่ทางศาสนา การศาสนาในบ้านเรามีน้อยลงเรื่อยๆ เพราะความไม่สะดวก คนหนุ่มสาวไม่สนใจเข้าวัด ในชนบทเวลามีงานวัดเข้าไปเพื่อสนุกมากกว่าที่จะสนใจกับพิธีศาสนา ความเชื่อพื้นฐานต่างๆเด็กก็มักจะได้จากครอบครัว ครอบครัวควรช่วยให้เขามีปรัชญาชีวิต ศีลธรรมที่เขา มี เขาได้มาจากครอบครัวของเขาเอง

3. หน้าที่ในการให้ความรัก ความรักและกอรให้กำลังใจจากครอบครัวจะช่วยให้เขาเติบโตเป็นคนมีความสุขและมีความเชื่อมั่นในตนเอง เด็กจะได้ความรักที่ต่อเนื่องไม่ขาดหายนั้นต้องมาจากครอบครัว การทำหน้าที่ให้ความรักมีความสำคัญยิ่ง ความรักใคร่ใกล้ชิดในครอบครัวช่วยค้ำกันในโลกแห่งการแข่งขันซึ่งดี และเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้พัฒนาการของเด็กก้าวหน้าขึ้น

ฮอร์ตัน; และฮันท์ (ทศนีย์ ทองสว่าง. 2543 : 94 ; อ้างอิงจาก Horton; & Hunt. 1972 : 205-208)

1. บำบัดความต้องการทางเพศ (The Sexual Regulation Function) การสมรสจะช่วยลดปัญหาทางเพศในเรื่องการกระทำชำเรา เนื่องจากการสมรสเป็นวิธีการหนึ่งที่สังคมเข้ามาควบคุมความสัมพันธ์ทางเพศเพื่อให้อยู่ในขอบเขตตามปทัสสถานของสังคมนั้นๆ

2. สร้างสรรค์สมาชิกใหม่ (The Reproduction) สังคมจะดำรงอยู่ได้ก็ต้องมีสมาชิกใหม่แทนที่สมาชิกเก่าที่เติบโตไป และการมีสมาชิกใหม่ต้องมีความสมดุลกับทรัพยากรของสังคม ถ้ามีสมาชิกมากเกินไปก็จะทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหาที่อยู่อาศัย การว่างงาน ความยากจน และอาชญากรรม ฯลฯ หากมีสมาชิกใหม่น้อยเกินไปก็จะทำให้เกิดปัญหาขาดแคลนกำลังคน ในทางตรงข้ามถ้าปราศจากสมาชิกใหม่แล้วสังคมนั้นๆก็จะค่อยๆสลายตัวไปในที่สุด

3. การอบรมสั่งสอนระเบียบทางสังคม (The Socialization Function) ครอบครัวเป็นแหล่งอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุดเพื่อให้เด็กรู้จักค่านิยมปทัสสถาน วัฒนธรรม และการพัฒนาบุคลิกภาพ ซึ่งช่วยทำให้เด็กสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้ การอบรมสั่งสอนนั้นอาจกระทำได้ทั้งทางตรง และทางอ้อมตั้งแต่เด็กจนโต ในปัจจุบันมีการอบรมสั่งสอนระเบียบของสังคม บางสังคมตกเป็นหน้าที่ของสถาบันรับเลี้ยงเด็ก และโรงเรียนเพราะมารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเศรษฐกิจของครอบครัว

4. กำหนดสถานภาพ (The Status Function) เด็กที่เกิดมาจะได้รับสถานภาพทางสังคมประเภท Ascribed Status ทันที โดยไม่ต้องแสดงความสามารถใดๆเช่น เพศหญิง เพศชาย ถ้าเป็นคนไทยก็ได้ชื่อสกุลตามบิดา ไม่ว่าจะอยู่ในสถานภาพใดก็ตาม ส่วนชายหญิง ที่สมรสกันแล้วก็จะได้รับสถานภาพประเภท Achieved Status คือ เป็นสามี ภรรยา บิดา มารดา เป็นต้น

5. ปกป้องคุ้มครอง (The Protective Function) พ่อแม่ส่วนใหญ่มีความรักลูกมากย่อมประคับประคองเลี้ยงดูลูกของตนอย่างดีไม่ว่าจะยากดีมีจนอย่างไรก็ตาม ครอบครัวจะทำหน้าที่ปกป้องเลี้ยงดูบุตรตั้งแต่แรกเกิดจนเติบโต ทั้ง ร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และการศึกษา ฯลฯ

6. ผลผลิตทางเศรษฐกิจ (The Economic Function) สำหรับสังคมดั้งเดิม (Primitive - Societies) ครอบครัวเป็นหน่วยผลิตที่สำคัญยิ่งกล่าวคือ สมาชิกทุกคนจะรวมกลุ่มกันทำงาน และ

แบ่งผลผลิตซึ่งกัน และกัน ส่วนในสังคมสมัยใหม่ (Modern Society) ครอบครัวก็ยังคงทำหน้าที่เป็นสถาบันทางเศรษฐกิจ โดยพ่อแม่ทำงานหาเงินมาเลี้ยงสมาชิกทุกคนในครอบครัวเกี่ยวกับการดำรงชีวิต การศึกษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ฯลฯ เมื่อเด็กโตขึ้นก็สามารถออกไปทำงานช่วยเหลือครอบครัวต่อไป

สนธยา พลศรี (2545 : 148) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของครอบครัวไว้ดังต่อไปนี้

1. สร้างสมาชิกใหม่ให้แก่สังคม ด้วยการกำเนิดบุตร ทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ และสืบต่อไปได้อย่างมั่นคงถาวร
2. ควบคุมพฤติกรรมทางเพศของบุคคลในสังคมให้เหมาะสม ในรูปของการสมรสซึ่งคู่สมรสต้องปฏิบัติตามสถานภาพ และบทบาทของแต่ละฝ่าย คือสามี ภรรยา ตามที่สังคมกำหนด ทำให้ปัญหาทางเพศในสังคมลดลง
3. เลี้ยงดูสมาชิกใหม่ของสังคม คือ บุตรของตนให้พ้นจากภัยอันตรายต่างๆ และเจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
4. การให้ความรัก ความอบอุ่น ความหวังและกำลังใจแก่สมาชิก ทำให้สมาชิกมีขวัญกำลังใจ และมีความมั่นคงทางจิตใจ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข
5. การขัดเกลาทางสังคม โดยการอบรมสั่งสอนให้บุตรปฏิบัติตามบรรทัดฐานทางสังคม ปลุกฝังคุณลักษณะนิสัยให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม
6. การกำหนดสถานภาพ และบทบาทของบุคคล เช่น เพศ ลำดับของสมาชิกในครอบครัว ชนชั้น ภูมิฐานะ ซึ่งบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามบรรทัดฐานของแต่ละสังคม
7. หน้าที่ทางเศรษฐกิจ คือ เป็นทั้งหน่วยผลิต และหน่วยบริโภคที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ
8. รักษาเพิ่มพูน และถ่ายทอดทางวัฒนธรรมของสังคมให้แก่สมาชิกทำให้วัฒนธรรมในสังคมดำรงอยู่ต่อไป

* จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า บทบาท และหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ถ้าสมาชิกของครอบครัวสามารถปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละคนได้ดี มีวิธีการเรียนรู้ที่จะพัฒนาการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันให้เกิดความสมดุล มีความสุข สถาบันครอบครัวอันเป็นสถาบันหลักที่สำคัญของสังคมให้เกิดความเข้มแข็งมั่นคงไม่ว่าจะอยู่ในสภาวะการณ์ปกติ หรือวิกฤติ

* 1.4 ลักษณะปัญหาของครอบครัว

จากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกยุคปัจจุบันทำให้ครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อสมาชิกในครอบครัวทั้งทางตรงและทางอ้อม ก่อให้เกิดเป็นปัญหาของครอบครัวในหลายๆ ด้าน ดังที่ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลไว้ดังนี้

ปรีดีหทัย แก้วมณีรัตน์ (2534 : 27-28) ได้แบ่งปัญหาที่ขึ้นในครอบครัวไว้ดังนี้

1. ปัญหาทางสังคม และเศรษฐกิจของครอบครัว ครอบครัวที่มีฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจในระดับต่ำ ทำให้ขาดความรู้ขาดปัจจัยที่มาสนองความต้องการ และการส่งเสริมพัฒนาอย่างเหมาะสม ทำให้สมาชิกมีพัฒนาการช้า ไม่แข็งแรง และเจ็บป่วยง่าย เมื่อมีปัญหาด้านร่างกาย ปัญหาด้านจิตใจ และสังคมก็ตามมา

2. ปัญหาจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพของครอบครัว สภาพที่อยู่อาศัยที่มีปัญหาก่อความรบกวนแก่สมาชิก เช่น บ้านไม่เป็นระเบียบ ผู้คนอยู่แออัด การถ่ายเทอากาศไม่ดี มีเสียงรบกวน ตลอดจนมลภาวะต่างๆ ที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดความรำคาญ และเป็นอันตรายต่อทั้งสุขภาพกาย และสุขภาพจิต

3. ปัญหาจากการครอบงำเลี้ยงดูของบิดามารดา การครอบงำเลี้ยงดูจากบิดามารดานั้นมีความสำคัญต่อพฤติกรรม และการปรับตัวมีผลต่อสุขภาพจิตของสมาชิกในครอบครัว

4. ปัญหาจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ถ้าเกิดในครอบครัวที่มีความขัดแย้ง แยกแยกไม่ลงรอยกัน ย่อมทำให้ครอบครัวขาดความสงบสุข ถ้าครอบครัวเกิดความแตกแยก หรือขาดความรักใคร่ต่อกัน ชีวิตในสังคมจะแตกแยกเช่นกัน ผลที่ตามมาได้แก่ ปัญหาของโรคจิต โรคประสาท อาชญากรรม และ พฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ

5. ปัญหาสุขภาพอนามัย และการเจ็บป่วยของสมาชิกในครอบครัวมีผลกระทบต่อครอบครัว กล่าวคือ การเจ็บป่วยของสมาชิกทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านสถานภาพ บทบาทของสมาชิกคนอื่นในครอบครัวสมาชิกเกิดความกังวลต้องหารายได้เพิ่ม เกิดความรู้สึกกดดันทางด้านอารมณ์ของบุคคลในครอบครัวโดยเฉพาะกับบิดามารดา บุตรที่ป่วยมักต้องการความสนใจมากกว่าปกติ และเป็นไปได้ว่าสมาชิกคนอื่นของครอบครัวรู้สึกว่าคุณป่วยเป็นบ่อเกิดแห่งความยุ่งยากของครอบครัว และทำให้สมาชิกคนอื่น ๆ ถูกละเลยไป หรือต้องเข้ามาช่วยเหลือมากขึ้น

เดือนเพ็ญ คังชะฤกษ์ (2537 : 81) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลง และแนวโน้มของปัญหาที่สำคัญของครอบครัวได้แก่

1. การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้าง และหน้าที่ ครอบครัวไทยในปัจจุบันเป็นครอบครัวเดี่ยวและจำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อยลง แม้ว่าการให้ความสำคัญต่อบิดาในฐานะเป็นหัวหน้า

ครอบครัว เป็นผู้มีอำนาจสิทธิขาดแต่ผู้เดียว จะลดน้อยลงเปลี่ยนแปลงมาเป็นลักษณะที่ให้สมาชิกในครอบครัว มีส่วนร่วมมากขึ้นก็ตามแต่ บทบาทของ ชาย-หญิง ก็ไม่ได้มีการแบ่งแยกชัดเจน แม้ยังเป็นผู้ที่ทำงานหนักในการดูแลบ้าน และเลี้ยงดูลูก รวมทั้งมีส่วนร่วมในการหารายได้เพิ่มให้กับครอบครัว

2. ปัญหาเรื่องการแต่งงานของบุคคลในวัยที่ยังไม่สมควร และจำนวนของแม่ที่ไม่ได้แต่งงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายมีมากขึ้น รวมทั้งการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น และการทำแท้งที่นำไปสู่อันตรายต่อชีวิตซึ่งเป็นส่วนสำคัญของการแตกแยก และความรุนแรงในครอบครัวอันส่งผลถึงการเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็ก

3. พ่อแม่ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ทิ้งภาระการเลี้ยงดูเด็กให้กับพี่เลี้ยง หรือคนรับใช้ เมื่อมีเวลาอยู่ด้วยกันก็ไม่มีเวลาอดทนที่จะรับฟังปัญหาของลูก ทำให้เด็กไม่ได้รับการพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย เพราะคนเลี้ยงไม่มีความรู้ นอกจากนั้นบุคลิกของเด็กก็จะเป็นไปตามคนเลี้ยงด้วย เด็กบางคนจึงมีพฤติกรรม ในทางก้าวร้าว หงุดหงิด ขุนเขี้ยว

4. แม้ว่าพ่อแม่จะเลี้ยงลูกเอง แต่ความรู้ในการเลี้ยงดูอย่างถูกต้องก็ก่อให้เกิดปัญหาเหมือนกัน

ทัศนีย์ ทองสว่าง (2543 : 119-130) กล่าวถึงวิกฤติการณ์ในครอบครัวที่เป็นปัญหา และ เป็นภัยต่อครอบครัวสรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว ความขัดแย้งภายในครอบครัวเป็นชนวนสำคัญสำหรับคู่สมรสที่นำมาซึ่งปัญหาการเลิกรา หรือหย่าร้างได้ในอนาคต ถ้าความขัดแย้งนั้นมีพื้นฐานอันไม่มั่นคงทางอารมณ์ด้วยกันทั้งสองฝ่าย ถ้าแต่ละฝ่ายไม่สามารถจะยอมรับ และปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เป็นจริง หรือต่างฝ่ายต่างมีจิตวิญญาณ ไม่ยอมต่อกันมุ่งหวังที่จะเอาชนะซึ่งกันและกัน เกิดการกระทบกระทั่งทางอารมณ์จนอีกฝ่ายหนึ่งทนไม่ได้ก็จะเกิดการทะเลาะวิวาทกันขึ้น หรือคู่สมรสที่มีพฤติกรรมทำให้หวาดระแวงไม่มีความจริงใจต่อกัน ความไม่ซื่อสัตย์ต่อกันก็จะเป็นบ่อเกิดแห่งความขัดแย้ง บาดหมางใจเป็นปัญหาที่จะใช้ชีวิตคู่อยู่ร่วมครอบครัวเดียวกันต่อไปไม่นาน

2. ปัญหาการนอกใจของคู่สมรส เป็นวิกฤติการณ์ที่ทารุณโหดร้ายต่อจิตใจ เป็นเหตุที่สำคัญที่จะทำให้เกิดปัญหาการหย่าร้างได้ในที่สุด ถึงแม้ว่าไม่มีการหย่าร้าง แต่จะทำให้ความสัมพันธ์ บรรยากาศของครอบครัวที่เคยอบอุ่น ก็จะกลายมาเป็นความหวาดระแวง ขาดความรักที่แท้จริง เกิดไม่เชื่อมั่นในความซื่อสัตย์ สุจริตที่เคยมีต่อกัน นับเป็นการบั่นทอนสุขภาพกาย และจิตใจเป็นอย่างยิ่ง ผลสุดท้ายบาปกรรมอาจตกเป็นของลูกๆ ทำให้ลูกขาดความมั่นคงทางอารมณ์ ขาดความอบอุ่น ขาดความมั่นใจ ทำลายบุคลิกภาพอันสง่างามของลูก เป็นความไม่ยุติธรรมสำหรับลูก

3. ปัญหาหย่าร้าง การหย่าร้างเป็นการสิ้นสุดชีวิตการแต่งงานของคู่สมรส เป็นการแตกแยกของบุคคลที่เคยมีความรักใคร่ มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิด และเกิดผลร้ายไปถึงลูกด้วย โดยเฉพาะสามีภรรยาที่เพิ่งหย่ากันใหม่ๆ อาจจะทุกข์ทรมานใจเนื่องจากไม่สามารถจะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ในสังคมได้

4. ปัญหาความตึงเครียด และความไม่เป็นระเบียบของครอบครัว ความตึงเครียด และความไม่เป็นระเบียบของครอบครัว เป็นจุดหนึ่งที่สามารถเป็นชนวนก่อให้เกิดวิกฤตการณ์ภายในครอบครัว และอาจลุกลามต่อไปจนถึงขั้นรุนแรงที่สุดของชีวิตครอบครัวก็เป็นได้

บุษยา ใจสว่าง (2543 : 16-19) กล่าวถึงปัจจัย 2 ด้านที่ทำให้ครอบครัวมีปัญหา คือ ปัจจัยภายนอกครอบครัว และปัจจัยภายในครอบครัว ได้แก่

X 1. ปัจจัยภายนอกครอบครัว ได้แก่

1.1 ปัจจัยทางสังคม เป็นสภาพของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต และยังมีผลกระทบไปถึงโครงสร้าง และความสัมพันธ์ทางครอบครัว เช่น

1.1.1 อำนาจในครอบครัวเปลี่ยนไป เช่น อำนาจการปกครองระหว่างพ่อแม่ ลูก ระหว่างสามีภรรยาลดลง แต่ละฝ่ายมีอิสระมากขึ้น

1.1.2 บทบาททางสังคมของสมาชิกในครอบครัวเปลี่ยนไป ความสนใจต่างกัน ทำให้การรวมตัวทางครอบครัวลดลง

1.1.3 โครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไป จากครอบครัวใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวที่มีขนาดเล็ก

1.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สภาพทางเศรษฐกิจทำให้สมาชิกในครอบครัวทำงานนอกบ้านมากขึ้น เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว หรือช่วยเพิ่มพูนมาตรฐานความเป็นอยู่ของครอบครัว การทำงานนอกบ้านของสมาชิกในครอบครัว ความก้าวหน้าในทางอาชีพการงาน และลดความสำคัญของครอบครัวลง หรือเอาใจใส่ครอบครัวน้อยลง จะเกิดความห่างเหินภายในครอบครัว ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจกัน ลดความสนใจที่มีต่อกัน ส่งผลต่อการรวมตัวของครอบครัวให้น้อยลง

1.3 ปัจจัยทางขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สมาชิกต่างวัยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างช่วงวัยกัน อาจจะมีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน นำมาสู่การขัดแย้งในที่สุด

2. ปัจจัยภายในครอบครัว เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับบทบาท และอิทธิพลของพ่อแม่ที่มีต่อลูกที่สำคัญ เช่น

2.1 บุคลิกภาพของพ่อแม่ ครอบครัวที่พ่อแม่บุคลิกภาพคล้ายคลึงกัน หรือถ้าแตกต่างกันก็ต้องมีลักษณะเกื้อกูลกัน และกัน จะทำให้ปรับตัวเข้าหากันได้ แต่หากมีความแตกต่างกันมาก จะทำให้ไม่เข้าใจกัน แยกแยก วิวาทัน ฯลฯ

2.2 เวลาสำหรับครอบครัว ครอบครัวที่สมาชิกมีเวลาให้กัน และกันน้อย จะขาดการดูแลเอาใจใส่ซึ่งกัน และกัน เช่น พ่อแม่ไม่มีเวลาดูแลเอาใจใส่ลูก ผลคือลูกอาจจะประพฤติไปในทางเสียหายได้

2.3 บรรยากาศในครอบครัว การที่สมาชิกในครอบครัวต้องทำงานหนัก ต้องเผชิญกับสภาวะกดดันมากจากภายนอกบ้านจนเกิดความเครียด อาจนำอารมณ์ที่ถูกเก็บกดจากภายนอกมาระบายภายในบ้าน เกิดความขัดแย้ง ขาดความเห็นอกเห็นใจ หรือหมั่นเมินกัน เกิดบรรยากาศที่น่าเบื่อ หรือตายซากได้

2.4 พฤติกรรมของพ่อแม่ พฤติกรรมมนุษย์เกิดจากการเลียนแบบ หรือเกิดจากการเรียนรู้โดยการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น พ่อแม่จึงเป็นแบบอย่างที่มีอิทธิพลอย่างลึกซึ้ง ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการพัฒนาบุคลิกภาพของลูก

2.5 การหย่าร้าง หรือการแยกทาง เป็นดัชนีบ่งชี้ความล้มเหลวในชีวิตสมรส การหย่าร้างของพ่อแม่มีผลต่อลูกทุกวัย แม้ในบางกรณี การหย่าร้างเป็นทางออกที่เหมาะสมสำหรับครอบครัวที่อยู่ร่วมอย่างทุกข์ทรมานก็ตาม แต่ลักษณะครอบครัวที่ขาดพ่อ หรือแม่ เด็กย่อมขาดความอบอุ่น ขาดบรรยากาศครอบครัว เด็กจะมีปมด้อยได้

ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล (2545 : 83-87) กล่าวถึงลักษณะ และปัญหาครอบครัว โดยได้จำแนกประเภทของปัญหาครอบครัว สรุปได้ดังนี้

1. ปัญหาครอบครัวจำแนกตามกลุ่มเป้าหมาย

* 1.1 ปัญหาของเด็ก และเยาวชน เด็ก และเยาวชนเป็นทรัพยากรสำคัญของครอบครัวและสังคมตั้งแต่แรกเกิดจนเจริญเติบโตขึ้น เด็กจึงจำเป็นต้องได้รับการเลี้ยงดูเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ควรได้รับการอบรมขัดเกลาจากพ่อแม่ ญาติพี่น้อง หรือผู้เลี้ยงดู ปัญหาที่เกิดขึ้นใหญ่เป็นปัญหาที่มีสาเหตุมาจากครอบครัว จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กในสังคมไทย ประกอบกับการสังเกตการณ์ และพฤติกรรมของเด็กพบว่า สภาพครอบครัวในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีต ทำให้พ่อแม่ต้องดิ้นรน เพื่อความอยู่รอดของครอบครัว จึงไม่สามารถแสดงบทบาทของพ่อแม่ที่ดีตามที่สังคมคาดหวังไว้ ความอบอุ่นในครอบครัวสูญหายไปกลายเป็นความห่างเหิน ครอบครัวไม่สามารถกระทำบทบาทการอบรมขัดเกลาให้แก่เด็ก และเยาวชนได้

1.2 ปัญหาเกี่ยวกับสามีภรรยา และการเป็นพ่อแม่ การเป็นสามีภรรยา และการเป็นพ่อแม่ เป็นบทบาทสำคัญที่จะทำให้สถาบันครอบครัวมีความมั่นคงเข้มแข็ง และสามารถพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ออกสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ ปัญหาเกี่ยวกับการเป็นสามีภรรยา และพ่อแม่ มีดังนี้

1.2.1 ปัญหาเกี่ยวกับอบรมเลี้ยงดูบุตร การที่พ่อแม่ต้องทำงานนอกบ้าน ทำให้ไม่สามารถให้การดูแลเด็กได้อย่างเต็มที่ เป็นผลให้เด็กต้องอยู่กับผู้เลี้ยง หรือบางรายถูกทอดทิ้ง ประกอบกับความกดดันทางสภาวะเศรษฐกิจในครอบครัว เด็กจึงถูกปล่อยปละละเลยจนทำให้เกิดปัญหา พ่อแม่บางรายขาดเสียสิ่งที่ขาดด้วยการใช้วัตถุ และเงินแทนความรัก ความเอาใจใส่ จึงเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีค่านิยมทางวัตถุ และบริโภคนิยม นอกจากนี้พ่อแม่ที่ขาดความเข้าใจ ในการเป็นพ่อแม่และไม่สามารถเอื้ออำนวยพัฒนาการของเด็กให้เกิดขึ้นตามวัย ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น การทำร้ายลูก การทอดทิ้ง เป็นต้น

1.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับการเป็นสามีภรรยา เป็นปัญหาครอบครัวที่สามีภรรยาได้รับผลกระทบด้านร่างกาย และจิตใจ เช่น มีพฤติกรรมที่เกิดจากความไม่ซื่อสัตย์หรือการประพฤติผิดนอกใจ ทำให้มีการทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้มีการหย่าร้างมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมระหว่างสามีภรรยา ปัญหาจากการขาดความรู้ด้านเพศสัมพันธ์ มีความไม่เท่าเทียมกันของบทบาทระหว่างชายหญิง และยังมีปัญหาด้านข้อกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิสตรี เป็นต้น

1.2.3 ปัญหาของผู้สูงอายุ จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน และแนวโน้มที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต สืบเนื่องมาจากภาวะครอบครัวที่มีการเปลี่ยนแปลงจากสภาพครอบครัวขยาย เป็นครอบครัวเดี่ยว เป็นผลให้ผู้สูงอายุมักถูกทอดทิ้งโดยเฉพาะกลุ่มที่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ หรือมีปัญหาเจ็บป่วย หรือพิการซ้ำเติม เป็นต้น

1.2.4 ปัญหาผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาสอื่นๆ ผู้พิการ และผู้ที่มีความไม่ปกติอย่างอื่น เช่น ผู้ติดเชื้ และผู้ป่วยเอดส์ ผู้ที่มีปัญหาด้านจิตใจไม่ปกติ เป็นภาระของครอบครัวขาดโอกาสในการพัฒนาตนเอง เพื่อเรียนรู้การช่วยเหลือตัวเองตามระดับที่ควรจะเป็น ขาดสิทธิที่ควรได้รับจากครอบครัว และสังคม

2. ปัญหาครอบครัวจำแนกตามลักษณะปัญหา ลักษณะปัญหาครอบครัว ได้แก่

2.1 ปัญหาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ประกอบด้วย

2.1.1 ปัญหาความสัมพันธ์ของคู่สามีภรรยา เป็นปัญหาที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ เช่น ความเบื่อหน่ายจากความเคยชิน และความจำเจ ปัญหาจากความ

ผิดหวังในพฤติกรรมที่ผิดปกติไปจากความคาดหวัง หรือเปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยเป็น ปัญหาความบกพร่องเล็กน้อยๆ ในชีวิตประจำวันที่ทำให้ขุนช่องหมองใจนั้น เมื่อปล่อยให้สะสมไม่รีบแก้ไขต่อไปก็จะทำลายความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2.1.2 ปัญหาเกี่ยวกับลูก การมีลูกเป็นความปรารถนาของสามีภรรยา เพื่อให้เป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ ซึ่งการอบรมเลี้ยงดูเป็นภาระสำคัญของพ่อแม่ และต้องสามารถให้การอบรมเลี้ยงดูให้ลูกเติบโตอย่างมีคุณภาพ ช่วยเหลือตัวเองได้ เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพของครอบครัว และสังคม พ่อแม่ที่มีลูกเกเร ดิฉยาเสพติด ไม่สนใจเรียน ขาดความรับผิดชอบ ฯลฯ ย่อมเป็นสิ่งที่พ่อแม่ต้องรับผิดชอบด้วยเช่นกัน

2.1.3 ปัญหาเกี่ยวกับญาติพี่น้อง ครอบครัวที่มีญาติพี่น้องอยู่ร่วมครัวเรือน มักมีปัญหาระหว่างญาติพี่น้อง ซึ่งอาจจะเป็นพี่ หรือน้องของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ปัญหาระหว่างสามีหรือภรรยาในฐานะเป็นเชย หรือสะใภ้ อาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่เครือญาติเข้ามาก้าวก่ายในชีวิตครอบครัว ส่วนในครอบครัวเดี่ยวซึ่งเป็นครอบครัวที่มีขนาดเล็กกว่า ไม่มีญาติอยู่ร่วมครัวเรือน ปัญหาที่เกี่ยวกับญาติพี่น้องจึงมีโอกาสเกิดขึ้นน้อยกว่า

2.1.4 ปัญหาเกี่ยวกับเพื่อนฝูง และการสมาคม การดำเนินชีวิตของแต่ละคนในครอบครัวจำเป็นต้องมีเวลาให้สมาชิกในครอบครัวตามความจำเป็น และเหมาะสม เช่น สามี และภรรยาควรจะมีเวลาให้กัน และกัน พ่อ และแม่ต้องมีเวลาให้ลูกเหมาะสมกับความต้องการของลูก

2.1.5 คนในครอบครัวต้องมีปฏิสัมพันธ์กัน ดังนั้น การคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูง และการใช้เวลากับกิจกรรมอื่นๆ เช่น สามีทุ่มเทให้กับการทำงานมากจนแทบไม่มีเวลาให้ครอบครัว กลับมาบ้านพร้อมความเครียด และเหนื่อยอ่อน ถ้าไม่แบ่งเวลาให้กับลูก และภรรยาบ้าง อาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวได้

2.1.6 ปัญหาด้านการประกอบอาชีพ และรายได้ เนื่องจากครอบครัวมีการใช้จ่ายเป็นค่าอุปโภคบริโภค ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็น และการใช้จ่ายเพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกแต่ละคน ปัจจุบัน หลายครอบครัวต้องประสบความเดือดร้อนในการประกอบอาชีพ และหารายได้ เช่น ตกงาน หรือมีงานที่ไม่ต่อเนื่อง รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ซึ่งเป็นปัญหาการใช้จ่ายในครอบครัว มีความสัมพันธ์กับวงจรชีวิตครอบครัวในแต่ละช่วง

2.2 ปัญหาเกี่ยวกับการพักผ่อนหย่อนใจ การพักผ่อนหย่อนใจเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวเพื่อช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด และความเหน็ดเหนื่อยจากการประกอบอาชีพ หรือจากการดำเนินชีวิตประจำวัน สมาชิกในครอบครัวจึงมีกิจกรรมนันทนาการร่วมกันหากสมาชิกคนใดคนหนึ่งไม่มีเวลาสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ ผลเสียก็เกิดขึ้น โดยอาจมีผลกระทบต่อ

ความใกล้ชิดสนิทสนม และความรักใคร่กลมเกลียวในครอบครัวซึ่งเป็นพื้นฐานของครอบครัวที่เข้มแข็ง ดังนั้นครอบครัวที่มีความสุขควรมีโอกาสร่วมกิจกรรมเพื่อการผ่อนคลายตามสมควร

2.3 ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย และโรคภัยไข้เจ็บ การเจ็บป่วยในบางกรณีเป็นเหตุสุดวิสัยแต่ในบางกรณีก็สามารถระมัดระวัง และป้องกันได้ ปัญหาเกี่ยวกับการเจ็บป่วยในครอบครัวนั้น หากครอบครัวใดมีผู้ป่วย นอกจากจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล และผู้ป่วยเองก็ไม่สามารถทำงาน หรือทำหน้าที่ของตนได้อย่างเป็นปกติแล้ว ยังมีผลต่อสภาพจิตใจของสมาชิกในครอบครัวคนอื่นๆด้วย โดยเฉพาะการติดเชื้อเอชไอวี

* { นอกจากนี้ ทิพาภรณ์ โพธิ์ธวัช (2545 : 95-98) ยังได้กล่าวถึงผลกระทบของปัญหาครอบครัวที่มีต่อบุคคล และครอบครัวไว้สรุปได้ว่า เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นในครอบครัว ทั้งปัญหาในส่วนที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในครอบครัว โดยเฉพาะตัวบุคคลซึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัว และส่วนที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอกครอบครัว เช่นผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและสังคม ปัญหาครอบครัวต่างๆเหล่านี้ ล้วนกระทบต่อบุคคล และครอบครัวในทางตรงและทางอ้อมดังนี้

1. ผลกระทบของปัญหาครอบครัวต่อบุคคล บุคคลซึ่งเป็นสมาชิกครอบครัวได้รับผลกระทบจากปัญหาครอบครัว มีดังนี้

1.1 เด็ก และเยาวชน เด็ก และเยาวชนอาจมีสภาพเป็นลูก หลาน พี่ หรือน้อง ควรได้รับการปลูกฝังที่ดีงาม ได้รับการอบรมขัดเกลาจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง และผู้ใกล้ชิด ตลอดจนได้เห็นแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติที่ดีจากผู้ที่อยู่แวดล้อม แต่หากเด็ก และเยาวชนต้องเผชิญกับปัญหาในครอบครัวต่างๆที่ทำหน้าที่ก่อสร้างแบบแผนของบุคลิกภาพอาจไม่สามารถเกิดขึ้นได้ จึงทำให้มีผลกระทบต่อเด็ก และเยาวชน ได้แก่

1.1.1 ทำให้เด็ก และเยาวชนมีพัฒนาการไม่เป็นไปตามแบบแผนพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เช่น เด็กที่ไม่ได้รับความสนใจจากพ่อแม่ที่ไม่มีเวลาให้ลูก หรือไม่เห็นความสำคัญของการใกล้ชิดลูก จะมีสภาพขาดสารอาหาร ไม่เจริญเติบโตเหมาะสมกับวัย อาจเกิดเจ็บป่วย ส่วนด้านจิตใจนั้นเด็กได้รับผลกระทบโดยเกิดความเครียดจากการที่พ่อแม่ทะเลาะกัน และอาจแสดงพฤติกรรมก้าวร้าวนี้กับคนในครอบครัว และคนอื่นๆ อาทิ เพื่อนที่โรงเรียน และจะส่งสมพฤติกรรมนี้จนกลายเป็นบุคลิกภาพเฉพาะตัวตามตัวอย่างที่ได้รับจากครอบครัว นอกจากนี้ยังมีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น จากผลการวิจัยมักพบว่า เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ มักเป็นเด็กที่ได้รับผลกระทบมาจากปัญหาในครอบครัว

1.1.2 ทำให้เด็ก และเยาวชนมีพฤติกรรมที่เป็นต้นเหตุของปัญหาในสังคม

ปัญหาสำคัญหลายประการที่เกิดขึ้นในสังคม มีต้นเหตุมาจากปัญหาภายในครอบครัว พฤติกรรมหลายอย่างที่เด็ก และเยาวชนแสดงออก เช่น ติดยาเสพติด หนีเรียน มั่วสุม เกเร เที่ยวเตร่ มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน หนีออกจากบ้าน ส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบมาจากสภาพแวดล้อมภายในครอบครัว เช่น เห็นพ่อตีแม่สุราเป็นประจำ พ่อขาดความรับผิดชอบ แม่ติดการพนัน มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากสิ่งที่ควรจะเป็น ขาดระเบียบวินัย ขาดความรับผิดชอบต่อครอบครัว ต่อสังคม ก็เนื่องจากได้รับผลกระทบจากการทำหน้าที่ตามบทบาทของครอบครัว

1.2 สามี - ภรรยา ผลกระทบจากปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวที่มีต่อสามีภรรยา ได้แก่

1.2.1 ทำให้ครอบครัวแตกแยก สภาพครอบครัวแตกแยกมีหลายลักษณะ คือ การที่สามีภรรยาแยกกัน การหย่าร้างกัน การเลิกร้างกัน และการทอดทิ้ง ความแตกแยกดังกล่าวอาจมาจากหลายสาเหตุ ทั้งโดยปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา การขาดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เช่น สามีมิรับผิดชอบต่อบุตร และภรรยา นอกใจไปยุ่งเกี่ยวกับผู้อื่น หรือภรรยาไม่ดูแลครอบครัว เป็นต้น

1.2.2 ทำให้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน การเกิดปัญหาในครอบครัวทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ เช่น เกิดความผิดหวังในพฤติกรรมของอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้เกิดปัญหาสุขภาพกาย และสุขภาพจิต ติดยา และสิ่งเสพติด มีปัญหาซึมเศร้า มีปัญหาในการปรับตัวเข้ากับสังคม

1.2.3 ทำให้เกิดผลเสียต่อการทำงาน ชีวิตที่มีปัญหาที่แสดงออก หรือไม่ก็ตามปัญหานั้น ๆ หากยังไม่สามารถแก้ไขได้ก็จะกัดกร่อนจิตใจ สร้างความทุกข์ให้กับจิตใจของตนเอง ความยุ่งยากในชีวิตครอบครัวบั่นทอนจิตใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงาน ทำให้ไม่สามารถรับผิดชอบต่องานได้อย่างเต็มที่ การทำงานอาจขาดประสิทธิภาพ และอาจมีปัญหาต่อผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน

1.3 พ่อ - แม่ - ลูก ปัญหาของครอบครัวที่ส่งผลกระทบต่อพ่อ แม่ และลูก เป็นผลกระทบด้านความสัมพันธ์ระหว่างกัน และกัน ในกรณีที่พ่อแม่อาจมีความจำเป็นไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ความรักความผูกพันในครอบครัวก็อาจลดลง ชีวิตครอบครัวขาดความสุข ครอบครัวจึงขาดความมั่นคง บางครอบครัวใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา ซึ่งอาจมีสาเหตุจากการขาดความรู้ขาดทักษะในการดำเนินชีวิตครอบครัว จึงขาดแนวทางการแก้ปัญหา ส่งผลให้เกิดปัญหามากยิ่งขึ้น

1.4 ผู้สูงอายุ เมื่อรูปแบบของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวทำให้ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง ทั้งนี้อาจมาจากปัญหาด้านเศรษฐกิจของครอบครัวเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยจึงเกิดผลกระทบต่อปัญหาด้านสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ จึงเป็นเรื่องที่ครอบครัวโดยเฉพาะบุตรหลานต้องทำความเข้าใจ ดูแลท่านด้วยความเอาใจใส่ และรำลึกถึงพระคุณท่าน

1.5 บุคคลกลุ่มที่มีความต้องการพิเศษ กลุ่มบุคคลที่มีความต้องการพิเศษหมายถึงความรวมถึงกลุ่มบุคคลที่มีความพิการอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น เด็กพิการทางการมองเห็น การได้ยิน ทางกายภาพ หรือทางสติปัญญา ผู้มีอาการป่วยเรื้อรัง หรือได้รับผลกระทบจากการเจ็บป่วย เช่นเด็กที่เป็นโปลิโอ เป็นโรคขาดสารอาหาร ตลอดจนผู้ป่วยเอดส์ ครอบครัวควรดูแลให้การช่วยเหลือให้เขาสามารถพัฒนาศักยภาพจนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ ไม่เป็นภาระแก่ครอบครัว และสังคม

2. ผลกระทบของปัญหาครอบครัวที่มีต่อครอบครัว ระบบครอบครัวประกอบด้วยระบบย่อย ๆ ได้แก่ บุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นสมาชิกของครอบครัวที่มีปัญหา หรืออยู่ท่ามกลางปัญหา ครอบครัวเองก็ได้รับผลกระทบไปด้วย โดยทำให้ครอบครัวทำหน้าที่บกพร่อง ไม่สามารถคงสภาพความสัมพันธ์ที่ดีและมีผลต่อสุขภาพจิต

2.1 ทำให้ครอบครัวทำหน้าที่บกพร่องการเกิดความขัดแย้ง และปัญหาครอบครัวส่งผลให้ครอบครัวไม่สามารถแสดงบทบาทของครอบครัวที่มีต่อสมาชิกได้สมบูรณ์ เช่น การทำหน้าที่ให้ความรักและความอบอุ่นกับลูก การอบรมเลี้ยงดูลูกให้รู้จักหน้าที่ และมีความรับผิดชอบ การทำตัวหรือแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูก เป็นต้น ซึ่งนอกจากครอบครัวจะทำหน้าที่ในการอบรมขัดเกลาสมาชิกครอบครัวให้เป็นพลเมืองดีของสังคมแล้ว ครอบครัวยังเป็นสถานที่พึ่งพิงด้านจิตใจด้วย ดังนั้น เมื่อภายในครอบครัวมีปัญหาความขัดแย้ง การทำหน้าที่นี้กับบกพร่องไปด้วยเช่นกัน

2.2 ทำให้ครอบครัวขาดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ปัญหา และความขัดแย้งในครอบครัว เป็นการแสดงออกถึงการขาดสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว และหากครอบครัวสามารถปรับสภาพความขัดแย้งทำความเข้าใจในปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างกันได้ สัมพันธภาพก็เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้ อย่างไรก็ตาม ปัญหาความขัดแย้งซึ่งมีทั้งที่เกิดขึ้นอย่างเฉียบพลัน และปัญหาความขัดแย้งที่ถูกสั่งสมมาเป็นเวลานาน ซึ่งความขัดแย้ง หรือความไม่พึงพอใจในบางเรื่องอาจเป็นผลให้เกิดปัญหาที่รุนแรงได้ ดังนั้น ปัญหาภายในครอบครัวจึงส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และอาจเชื่อมโยงไปถึงเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น ญาติพี่น้อง หรือเพื่อน การขาดความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว หรือการที่ครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ไม่ราบรื่น ขาดความรักความสามัคคี สมาชิกครอบครัวอาจไปแสวงหาสิ่งทดแทนที่ไม่สามารถหาได้จากครอบครัว ทำให้ครอบครัวขาดพลัง ขาดความร่วมมือร่วมใจเป็นจุดอ่อนของครอบครัวที่ควรได้รับการแก้ไข เช่น การสื่อสารสร้างความเข้าใจ

ซึ่งหากครอบครัวมีการสื่อสารที่ขาดประสิทธิภาพจะยิ่งสร้างปัญหาให้ครอบครัวมากยิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีผู้อื่นหรือระบบอื่นเข้ามาช่วยเหลือในการสร้างพลังความเข้มแข็งให้ครอบครัวพร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2.3 ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีปัญหาด้านสุขภาพจิต การที่บุคคลมีสภาวะจิตใจที่สดชื่น สามารถควบคุมอารมณ์ให้มั่นคงเป็นปกติปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นรอบตัวได้ดี และเผชิญปัญหาต่างๆได้ ไม่เกิดความขัดแย้งภายในจิตใจ เป็นเพราะบุคคลนั้นมีพื้นฐานที่ดีมาจากครอบครัวที่ดี มีแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติ ครอบครัวอบอุ่น สมาชิกครอบครัวรักใคร่กลมเกลียวกันดี แต่หากสภาพแวดล้อมในครอบครัวไม่เป็นเช่นดังกล่าว สมาชิกครอบครัวย่อมเกิดความไม่มั่นคงด้านจิตใจ ความอ่อนแอด้านจิตใจอาจนำไปสู่การตัดสินใจผิดพลาดหรือเลือกรูปแบบการดำเนินชีวิตที่ไม่เหมาะสม สมาชิกครอบครัวอาจมีปัญหาด้านสุขภาพจิต เช่น การตัดสินใจผิดพลาดด้วยการฆ่าตัวตาย เมื่อคิดว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ หรือมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมีสุขภาพจิตที่ไม่ปกติ มองโลกในแง่ลบ เป็นต้น

* * จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่า ครอบครัวเป็นระบบย่อยของระบบสังคม ซึ่งสังคมเป็นปัจจัยภายนอกของครอบครัว เมื่อสังคม และเศรษฐกิจเกิดการเปลี่ยนแปลง จึงส่งผลกระทบต่อระบบครอบครัวที่ประกอบด้วยระบบย่อยของครอบครัว ได้แก่ สมาชิกครอบครัวซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยภายในของครอบครัว ดังนั้นสมาชิกครอบครัวจึงต้องปรับบทบาทหน้าที่ของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัวให้สอดคล้องกับระบบต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไป เพื่อให้ระบบครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพครอบครัวก็จะมีคามเข้มแข็ง สังคม และประเทศชาติก็เข้มแข็งมีคุณภาพขึ้นได้

1.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว

ในเอกสารการพัฒนาครอบครัวของสำนักส่งเสริม และประสานงานสตรีแห่งชาติได้ศึกษาเรื่องการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามวิถีชีวิตไทยตอนหนึ่งพบว่า เด็กจะเรียนรู้คุณค่าทางวัฒนธรรม (Culture Values) มาจากครอบครัว ได้แก่

1. ความคิด ความเชื่อ และการนับถือศาสนา
2. ระบบอาวุโส การมีสัมมาคารวะ กริยามารยาท
3. ความกตัญญู รู้คุณ และตอบแทนบุญคุณ
4. บุคลิกภาพ และสุนทรีภาพ
5. ลักษณะนิสัย เช่น ตื่นนอนแต่เช้า ขยัน ตรงต่อเวลา อ่อนโยน สุภาพ ร่าเริง

อดทน ให้อภัย เมตตากรุณา เป็นต้น (สำนักงานส่งเสริม และประสานงานสตรีแห่งชาติ. 2537 : 57)

กองพัฒนาสตรี เด็ก และเยาวชน กรมพัฒนาชุมชน ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่สนับสนุนความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า

1. บทบาทหลักของแม่คือ นอกจากจะเป็นหลักในการอบรมเลี้ยงดูลูกแล้วยังเป็นหลักในการนำสมาชิกในครอบครัวเข้าวัดทำกิจกรรมทางศาสนาเป็นหลักในการส่งเสริม และสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มต่างๆในชุมชน ในขณะที่บทบาทหลักของพ่อ คือการส่งเสริม และสนับสนุนให้สมาชิกในครอบครัวร่วมกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

2. สัมพันธภาพของสมาชิกในครอบครัวระหว่างพ่อ แม่ และลูก เป็นความสำคัญของความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว ผลการวิจัยครั้งนี้สนับสนุนว่า อาทิเช่น การที่สมาชิกในครอบครัวรับประทานอาหารพร้อมกันไม่มีบรรยากาศของความรุนแรงในครอบครัว (Domestic Violence) โดยเฉพาะพ่อแม่ไม่เคยใช้กำลังแก้ไขปัญหาคู่ในครัวเรือน ไม่มีการใช้ถ้อยคำหยาบคาย ทุบตี คำทอ ตลอดจนการไม่สุบหูรื้อ ไม่ตีแม่เหล้า ของสมาชิกในครอบครัว (กรมพัฒนาชุมชน. 2543 : บทคัดย่อ)

สจิตต์ และคนอื่นๆ (ทิพานนท์ โพธิ์ถวิล. 2545 : 95 ; อ้างอิงจาก Steward; & Others. 1997.) ได้ศึกษาข้อมูลเรื่องผลกระทบของ การหย่าร้างของพ่อแม่ที่มีต่อลูก โดยการสัมภาษณ์เด็กอายุระหว่าง 6-12 ปี ที่พ่อแม่หย่าร้างกัน พบว่า ในช่วงระยะเวลาที่พ่อแม่หย่าร้างผ่านมาแล้ว 6 เดือนถึง 1 ปี ลูกๆ ส่วนใหญ่รู้สึกเสียใจ และไม่ชอบใจการหย่าร้างของพ่อแม่ แม้เวลาผ่านไปแล้ว จะทำให้ความรู้สึกดีขึ้นเมื่อเด็กเองก็อายุมากขึ้น และเด็กไม่น้อยกว่าร้อยละ 15 ของกลุ่มตัวอย่าง ยังมีปัญหาด้านอารมณ์จากการหย่าร้างของพ่อแม่ซึ่งผลกระทบนี้มีได้เกิดขึ้นเฉพาะในช่วงหลังการหย่าร้างเท่านั้น แต่มีปัญหาด้านอารมณ์ตั้งแต่ก่อนที่พ่อแม่จะแยกทางกัน

สุนันทา กาญจนพงศ์ (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการอบรมเลี้ยงดูสภาพครอบครัว และกลุ่มเพื่อนระหว่างเยาวชนชายที่ได้ และไม่ได้กระทำผิด จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ความสัมพันธ์กับบิดา กลุ่มได้กระทำผิดมีความสัมพันธ์ดีมากกว่าบิดาน้อยกว่ากลุ่มที่ไม่ได้กระทำผิด แต่พบว่ากลุ่มที่ได้กระทำผิดมีความสัมพันธ์กับบิดาดีปานกลาง และไม่ดีมากกว่ากลุ่มที่ไม่ได้กระทำผิด ซึ่งการที่กลุ่มได้กระทำผิดมีความสัมพันธ์กับบิดาดีดังกล่าว อาจทำให้รู้สึก ห่างเหินกับ บิดา เป็นสาเหตุให้เยาวชนชายออกไปคบกับกลุ่มเพื่อนนอกบ้านซึ่งอาจจะชักจูงให้กระทำผิดได้ ส่วนความสัมพันธ์กับมารดา พบว่า กลุ่มที่ได้และไม่ได้กระทำผิดส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ดีมากกว่าการที่ทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ดีมากกว่ามารดาในอัตราที่ค่อนข้างสูง

อาจเป็นเพราะโดยส่วนใหญ่แล้วผู้ที่ให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรมาตั้งแต่เกิดคือ มารดา และโดยธรรมชาติแล้วบุตรชายจะรู้สึกมีความสนิทสนม และเข้ากันได้ดีกับมารดา

จากผลการวิจัยทั้งใน และต่างประเทศจะเห็นว่าครอบครัวมีอิทธิพล และมีความหมายที่สำคัญยิ่งต่อการเสริมสร้างสมาชิกครอบครัวให้เติบโตเป็นบุคคลที่มีความสมบูรณ์พร้อมได้ทั้งร่างกายและจิตใจได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการทำงานที่ของครอบครัวท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งปัจจัยภายในครอบครัวและปัจจัยภายนอกครอบครัวนั้นได้อย่างเข้มแข็ง และสอดคล้อง

* 2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาครอบครัว

2.1 ความหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัว

ความหมายของคำว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) หรือครอบครัวบำบัด (Family Therapy) หรือจิตบำบัดครอบครัว (Family Therapy) อีกทั้งคำว่า ผู้ให้คำปรึกษานักให้คำปรึกษา นักบำบัดครอบครัว และผู้บำบัด เป็นคำที่ใช้แทนกันได้ และใช้ในความหมายเดียวกัน ดังนั้นผู้วิจัยจะใช้คำดังกล่าวให้สอดคล้องตามบริบทนั้นๆ การให้คำปรึกษาครอบครัวได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

บรูโน (Bruno. 1989 : 138) ได้ให้ความหมายการให้คำปรึกษาครอบครัวไว้ว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัวไม่ใช่บุคคลเพียงคนเดียวในครอบครัวที่มีพฤติกรรมมีปัญหา ซึ่งสมาชิกทุกคนต้องเข้าร่วมในการบำบัด เพื่อการประเมินถึงรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวนั้นๆที่ทำให้สมาชิกในครอบครัวเกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหา ครอบครัวบำบัดเป็นวิธีการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ซัวเบอร์ (Sauber. 1993 : 16) ได้กล่าวว่าครอบครัวบำบัด หมายถึง การให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว โดยมีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 2 คนขึ้นไปรับการบำบัดเป็นการให้ความช่วยเหลือทั้งครอบครัวไม่เฉพาะสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่มีปัญหา เพราะว่าสมาชิกทุกคนในครอบครัวได้รับผลกระทบจากปัญหาครอบครัวนั้นด้วย สมาชิกทุกคนจึงมีส่วนร่วมในการบำบัด

บิกส์ (เมธินันท์ ภิณฺณชฺน. 2539 : 20 ; อ้างอิงจาก Biggs. 1994 : 99) ได้กล่าวไว้ว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) คือการให้คำปรึกษาที่เน้นที่จะปฏิบัติต่อครอบครัวโดยส่วนรวม การให้ความช่วยเหลือจึงมีเป้าหมายที่จะพยายามปรับเปลี่ยนเพื่อปรับปรุงสัมพันธภาพในครอบครัวให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น และบิกส์ ยังได้อธิบายไว้อีกว่า กฎเกณฑ์ต่างๆในครอบครัวมักเป็นสาเหตุของปัญหาครอบครัว กฎเกณฑ์ที่ไม่มีประสิทธิภาพ (Dysfunction Roles) ก็มักจะอยู่ในครอบครัวที่ทำหน้าที่ของครอบครัวบกพร่อง ทฤษฎีระบบเชื่อว่า ระบบครอบครัวทุกระบบจะพยายามที่

จะสร้างภาวะสมดุลให้เกิดขึ้นในครอบครัวจะทำหน้าที่รักษากฎเกณฑ์ต่างๆ (Family Rules) เกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างบุคคลด้วย ทฤษฎีระบบมองว่าปัญหาพฤติกรรมของเด็กเป็นการแสดงให้เห็นว่าครอบครัวทำหน้าที่บกพร่องโดยสันนิษฐานว่า พฤติกรรมที่เป็นปัญหาเหล่านี้เป็นผลเนื่องมาจากพลวัตของครอบครัว (Family Dynamics) หรือได้รับการเสริมแรงจากพลวัตเหล่านั้น

โอคุน และแรพพอร์ท (เมธินันท์ ภินณูชน. 2539 : 18-9 ; อ้างอิงจาก Okun; & Rappaport. 1980 : 31-32) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว คือ การให้คำปรึกษาประเภทหนึ่งที่มีจุดมุ่งหมายที่จะให้ความช่วยเหลือครอบครัว โดยปฏิบัติต่อครอบครัวในฐานะเป็นระบบหนึ่ง และมองปัญหา หรือความบกพร่องในหน้าที่ของครอบครัว มาจากระบบครอบครัวไม่ใช่มาจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งของครอบครัว อาการที่ผิดปกติหรือเป็นปัญหาของสมาชิกคนใดคนหนึ่ง เป็นสิ่งแสดงให้เห็นความตึงเครียดที่กำลังเกิดขึ้นในระบบครอบครัว หรือระบบสังคมภายนอก เพราะนักให้คำปรึกษาครอบครัวเชื่อว่า เราสามารถแยกบุคคลออกมาจากสังคมที่อาศัยอยู่ ที่เขา หรือเธออาศัยอยู่ได้

ทัชมัน (เมธินันท์ ภินณูชน. 2539 : 19 ; อ้างอิงจาก Tashman.1983 : 27- 28) ได้นิยามการให้คำปรึกษาครอบครัว หรือครอบครัวบำบัดไว้อย่างกว้างขวาง กล่าวคือ ครอบครัวบำบัดโดยทั่วไปเป็นวิธีการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว ที่ใช้คำว่าโดยทั่วไปเพราะบางครั้งต้องให้ความช่วยเหลือระบบย่อย (Subsystem) ของครอบครัวเช่น ระบบพ่อแม่ (Parent System) หรือพี่ๆ (Older Sibling Subsystem) อย่างไรก็ตามนักครอบครัวบำบัดจะพบครอบครัวทั้งครอบครัวในระยะแรกๆซึ่งนับระยะสำรวจ นักครอบครัวบำบัดจะพบครอบครัวทั้งครอบครัวบ้างก็พบกันทั้งครอบครัวตั้งแต่เริ่มแรกเลย รวมทั้งเด็กเล็กๆนั่นคือ ทั้งครอบครัวจะต้องได้พบกับนักครอบครัวบำบัดอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวขณะที่มีทารกอยู่ด้วยอาจจะช่วยให้นักครอบครัวบำบัดได้เห็นเงื่อนไขของปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัวที่แท้จริงแล้วไม่ได้เป็นเรื่องยากที่จะให้เด็กมีส่วนร่วมในช่วงเวลาพบนักครอบครัวบำบัดเลย เพียงแต่นักครอบครัวบำบัดแต่ละคนจะรู้สึกสะดวกใจแค่ไหน

เมธินันท์ ภินณูชน (2539 : 21) ได้กล่าวสรุปความหมายการให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) ไว้ว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว หมายถึง กระบวนการให้ ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัวไม่เฉพาะสมาชิกคนใดคนหนึ่งที่ถูกกล่าวหาว่ามีพฤติกรรมที่เป็นปัญหา เพราะถือว่าครอบครัวเป็นระบบหนึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบครอบครัวจึงเป็นของส่วนรวม และเป็นความรับผิดชอบของทุกคนในครอบครัวที่จะต้องร่วมมือกันหาทางแก้ไข โดยความช่วยเหลือของนักให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีคุณสมบัติส่วนตัว และวิชาชีพที่เหมาะสม เพื่อที่จะให้ครอบครัว

อยู่ในสภาวะสมดุลย์ และทำหน้าที่ของครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็น แนวทางที่จะพัฒนาสมาชิกในครอบครัวให้มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถสื่อสารได้ดี และสามารถสร้างสัมพันธภาพ และปรับตัวได้ดีทั้งในครอบครัว และสังคมภายนอก

✳ จากข้อมูลดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) เป็นวิธีการที่สามารถช่วยเหลือครอบครัวให้ดีขึ้นได้ และเป็นกระบวนการให้ความช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว ไม่เฉพาะสมาชิกเพียงคนเดียวในครอบครัวที่ถูกกล่าวหาว่ามีพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเท่านั้น เพราะครอบครัวเป็นระบบๆ หนึ่ง สมาชิกทุกคนจึงได้รับผลกระทบจากปัญหาครอบครัวนั้นด้วย ดังนั้นจึงถือว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาครอบครัว และเป็นหน้าที่ของทุกคนในครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบร่วมกันหาแนวทางแก้ไขเพื่อให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงไปทั้งภายใน และภายนอกครอบครัวที่จะช่วยให้สมาชิกครอบครัวสามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในครอบครัว และสังคมได้ราบรื่น และมีความสุข

2.2 ความเป็นมาของการให้คำปรึกษาครอบครัว

✳✳

อูมาพร ตรังคสมบัติ (2540 : 81–84) ได้เรียบเรียงความเป็นมาของ Family Therapy ไว้ดังนี้
จิตบำบัดครอบครัวเริ่มต้นขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1930–1940 เริ่มมีการศึกษาครอบครัวโดยเฉพาะปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

ปี ค.ศ. 1954 Gregory Bateson และคณะ ได้ศึกษาการสื่อสารในครอบครัวของผู้ป่วยโรคจิตเภท และเขียนบทความชื่อ Towards a Therapy of Schizophrenia ขึ้นโดยกล่าวถึงการสื่อสารผิดปกติแบบ “Double Bind” ในครอบครัวของผู้ป่วยเหล่านี้ว่าเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้เกิดความผิดปกติทางจิต

ใน ปี ค.ศ.1957 Chistian Midelfort ได้เขียนหนังสือชื่อ The Family in Psychotherapy

ปี ค.ศ. 1958 Nathan Ackerman ได้เริ่มทำจิตบำบัดที่เรียกว่า Family Therapy และเขียนหนังสือเรื่อง The Psychodynamic of Family Life ซึ่งนับเป็นตำราเล่มแรกเกี่ยวกับจิตบำบัดครอบครัว

ปี ค.ศ. 1954–1959 Murray Bowen ได้ศึกษาครอบครัวของเด็กที่ป่วยเป็นโรคจิตเภท ในด้านกระบวนการทางอารมณ์ และการใช้กลไกทางจิตแบบ Projection เขาเชื่อว่าการที่สมาชิกในครอบครัวมีความผูกพันกันมากเกินไปจนไม่มีความเป็นตัวของตัวเอง (Undifferentiated Family Ego - Mass) เป็นสาเหตุของปัญหาทางจิต

นอกจากนี้ เมธินันท์ ภินณฺชน (2539 : 49) ยังได้สรุปความเป็นมาของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามช่วงสมัยไว้ดังนี้

ช่วง ค.ศ. 1940–1950 มีการเคลื่อนไหวที่สำคัญเป็นต้นว่า กลุ่มจิตวิเคราะห์ขยายการให้ความช่วยเหลือผู้มีปัญหาทางอารมณ์ทุกประเภท รวมทั้งการให้ความช่วยเหลือครอบครัว การนำทฤษฎีระบบทั่วไปเข้ามาใช้ในการครอบครัวบำบัด การวิจัยบทบาทของครอบครัวที่มีต่อการเป็นโรคจิตเภท การกำเนิดวิชาชีพการแนะแนวเด็ก และการให้คำปรึกษาคู่สมรส และความสนใจด้านการใช้เทคนิคในการให้ความช่วยเหลือครอบครัว

ช่วง ค.ศ. 1950 เป็นช่วงที่มีการศึกษา และหาวิธีปฏิบัติต่อครอบครัวที่มีผู้ป่วยจิตเภท

ช่วง ค.ศ. 1960 เป็นช่วงที่มีการนำเอาแนวคิดของทฤษฎีระบบมาใช้ให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง

ช่วง ค.ศ. 1970 เป็นช่วงของการพัฒนาเทคนิค และสถิติวิธีการให้ความช่วยเหลือครอบครัวแบบต่างๆอย่างมากมาย

ช่วง ค.ศ. 1990 เป็นช่วงที่วิชาชีพครอบครัวบำบัดขยายความนิยม และได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยดูได้จากจำนวนของสมาชิกของสมาคมวิชาชีพด้านครอบครัวบำบัดเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ตลอดจนมีทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวใหม่ๆเกิดขึ้นอีกด้วย

นอกจากนี้ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547 : 7) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวไว้ว่าการให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Counseling) มีแนวคิดมาจากหลากหลายทฤษฎี การให้คำปรึกษาครอบครัวจึงมีหลากหลายโมเดล (Family Counseling Model หรือ Family Therapy Model) ได้แก่

การบำบัดครอบครัวตามแนวทางวิเคราะห์ทางจิต (Psychoanalytic Family Therapy) หรือพลังจิต (Psycho Dynamic)

การบำบัดครอบครัวตามทฤษฎีระบบครอบครัว

การบำบัดครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว

การบำบัดครอบครัวตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม

การบำบัดครอบครัวตามแนวกลยุทธ์ (Strategic)

การบำบัดครอบครัวที่มุ่งเน้นคำตอบ (Solution-Focused)

การบำบัดครอบครัวแนวระทีฟ โมเดล (Narrative Model) หรือแนวระทีฟ เทอราปี

จากข้อมูลดังกล่าวการให้คำปรึกษาครอบครัว (Family Therapy) ได้พัฒนามาเป็นเวลาไม่ต่ำกว่า 50 ปี และพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ทำให้การให้คำปรึกษาเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

โดยมีเป้าหมายเพื่อช่วยเหลือครอบครัวให้ดีขึ้น ปัจจุบันจิตบำบัดครอบครัวได้รับความนิยมอย่างสูงสถาบันฝึกอบรมการทำจิตบำบัดเกิดขึ้นอย่างมากมายทั่วยุโรปและสหรัฐอเมริกา และแพร่หลายไปในยุโรป และเอเชียรวมทั้งประเทศไทย นอกจากนี้แนวคิด และทฤษฎีของการบำบัดครอบครัวยังขยายวงกว้างออกไป และมีหลากหลายทฤษฎี สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะทำการช่วยเหลือครอบครัวโดยใช้ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัว 3 ทฤษฎี ได้แก่ การบำบัดครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว ทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม และทฤษฎีระบบครอบครัว

2.3 กระบวนการให้คำปรึกษาครอบครัว

การให้คำปรึกษาครอบครัวเป็นกระบวนการ (Process) ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้คำปรึกษากับครอบครัว มีขั้นตอนที่สำคัญ มีการวางแผนให้ความช่วยเหลือครอบครัวอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และราบรื่น

วีรวุฒิ เอกกมลกุล (2537 : 18) ได้กล่าวว่า การใช้เวลาในการทำครอบครัวบำบัดใช้เวลาในการรักษา ประมาณ 1.30-2 ชั่วโมงต่อครั้ง โดยนัดห่างแต่ละครั้งนาน 1 สัปดาห์ขึ้นไป ส่วนระยะเวลาที่ใช้ในการรักษาขึ้นกับการประเมินสภาพ และปัญหาครอบครัว โดยจำแนกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. Family Crisis Therapy เป็น Family Intervention ในช่วงวิกฤติการณ์ชีวิตโดยใช้เวลาในการรักษาช่วงสั้น มักใช้เวลาน้อยกว่า 1 เดือน มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ในครอบครัว และช่วยให้ครอบครัวมีสมดุลดีขึ้นกว่าสภาวะก่อนวิกฤติการณ์ชีวิต วิกฤติการณ์ชีวิต ได้แก่ การตายของญาติมิตรอันเป็นที่รัก การบาดเจ็บ การสูญเสียงาน การคลอด เป็นต้น

2. Brief Family Therapy เป็นประเภทของครอบครัวบำบัดที่ใช้มากที่สุดในงานวิจัย โดยมีจำนวนครั้ง ตั้งแต่ 1-20 ครั้ง กรณีนี้นัดรักษาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มักใช้เวลารักษาน้อยกว่า 6 เดือน โดยมีข้อพิจารณาการให้ความช่วยเหลือ ได้แก่ กรณีวิกฤติการณ์ แต่ไม่เรื้อรัง อาการ หรือความขัดแย้งในเด็ก วัยรุ่น คู่สมรส โดยมีแรงจูงใจที่จะเปลี่ยนแปลง และตอบสนองต่อการรักษาอย่างดี ในขณะที่ประเมินครอบครัว ปัญหาได้แก่ ปัญหาการปรับตัว โรคซึมเศร้า ปัญหาพฤติกรรม เป็นการรักษาร่วมกับการรักษาอย่างอื่น เพื่อช่วยให้ผลการรักษาดีขึ้น คู่สมรสต้องการการช่วยเหลือในการตัดสินใจหย่า หรือไม่หย่า สภาวะครอบครัวยุ่งเหยิงมาก จำเป็นต้องศึกษาหาข้อมูลละเอียด

3. Long-Term Family Therapy เป็นการรักษาที่ไม่ได้จำกัดเวลา ใช้เวลารักษานาน

เนื่องจากการรักษาด้วย Brief Family Therapy ยังไม่เพียงพอในการแก้ปัญหา

เกลดดิ้ง (เมธินินท์ ภิญญชน. 2539 : 19-20 ; อ้างอิงจาก Gladding. 1995) ได้กล่าวว่กระบวนการให้คำปรึกษาครอบครัวที่สำคัญประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

1. ระยะแรก (Initial Session(s)) ภารกิจสำคัญในระยะแรกให้ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวต้องกระทำ คือ การสร้างสายสัมพันธ์ ประเมินครอบครัวและกำหนดโครงสร้างของการให้คำปรึกษา ตั้งสมมุติฐานว่าอะไรกำลังเกิดขึ้นในครอบครัวนั้น สำรวจการรับรู้ที่มีต่อปัญหาจากสมาชิกครอบครัวสังเกตพฤติกรรม และการแสดงออกของครอบครัว เช่น สมาชิกครอบครัวแต่ละคนติดต่อสื่อสารกันอย่างไรใครพูดกับใคร พูดอย่างไร ประเมินสิ่งที่จะต้องดำเนินการ เช่น จะต้องมีการส่งต่อ (Referral) หรือไม่ ต้องมีการทดสอบทางจิตวิทยาอะไรหรือไม่ ก่อนเสร็จสิ้นการพบกันครั้งแรกจะต้องมีการตกลงนัดหมายสำหรับการพบครั้งต่อไป หากมีสิ่งที่ยกมอหมายให้ครอบครัวไปดำเนินการ หรือลองปฏิบัติยอมทำได้ ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวควรเขียนความประทับใจที่มีต่อครอบครัวทันทีที่การพบกันสิ้นสุดลง

2. ระยะกลาง (Middle Phase) ในระยะกลางของการให้ความช่วยเหลือเป็นระยะที่ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวใช้เทคนิคต่างๆกับครอบครัวกระตุ้นให้ครอบครัวทำงานหนัก เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงที่ตั้งเอาไว้ และส่วนใหญ่แล้วการเปลี่ยนแปลงต่างๆในกระบวนการแก้ปัญหา มักจะเกิดขึ้นในระยะนี้ ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวควรชี้ให้ครอบครัวเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ถึงแม้จะเล็กน้อยก็ตามส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัวกล้าที่จะลองกระทำพฤติกรรมใหม่ๆ ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวจะต้องมีบทบาทที่กระตือรือร้น ให้การแนะนำ ส่งเสริมให้ครอบครัวมีแหล่งที่จะให้ความช่วยเหลือ และสนับสนุนที่เหมาะสม

3. ระยะสุดท้าย (Termination) ก่อนถึงระยะสุดท้าย ผู้ให้คำปรึกษาต้องวางแผนร่วมกับครอบครัวถึงการยุติการให้คำปรึกษา การเตรียมการที่จะยุติการให้คำปรึกษาทำได้โดยการลดความถี่ของการพบลง และยุติโดยการเปิดทางให้ครอบครัวกลับมาพบอีกเมื่อครอบครัวต้องการ อย่างไรก็ตามการยุติควรจะต้องประกอบด้วย กระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ การกล่าวถึงการยุติการให้คำปรึกษา การสรุปผลของการให้คำปรึกษา อภิปรายถึงเป้าหมายระยะยาว ทำนาย และหาทางป้องกันแก้ไขที่จะไม่ให้ปัญหาลับคืนมาอีกในอนาคต และติดตามผลการให้คำปรึกษาอยู่เป็นระยะๆ ถึงแม้การให้คำปรึกษาจะยุติไปแล้ว

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2543 : 104) ได้กล่าวถึงการทำจิตบำบัดไว้ว่า การทำจิตบำบัดแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะต้น สิ่งสำคัญที่สุดในระยะนี้มี 3 ประการ ประการหนึ่งคือทำให้ครอบครัว

เกิดความรู้สึกอยากร่วมมือในการบำบัดรักษา และเปลี่ยนแปลงสิ่งต่างๆให้ดีขึ้น ประการที่ 2 คือ วิเคราะห์__ให้เข้าใจปัญหาอย่างชัดเจนโดยเฉพาะให้ครอบครัวเข้าใจวงจรแห่งปฏิสัมพันธ์ และ ประการที่ 3 คือ แก้ปัญหาเร่งด่วนที่เกิดขึ้น เพื่อไม่ให้ครอบครัวยุ่งเหยิงวุ่นวายเกินไป แต่ให้เกิดความสงบพอที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหา หรือฝึกทักษะต่างๆที่จำเป็นในระยะต่อมา การนัดพบกับครอบครัวในระยะนี้มักเป็นสัปดาห์ละครั้ง ถ้ามีปัญหารุนแรงก็อาจเป็นสัปดาห์ละ 2-3 ครั้ง หรือรับผู้ป่วยไว้ในโรงพยาบาล

ระยะกลาง ในระยะนี้ปัญหา หรืออาการที่ทำให้ครอบครัวต้องมาพบผู้บำบัดได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นแล้วเวลาส่วนใหญ่จะใช้ไปในกำรแก้ปัญหาความสัมพันธ์ที่อยู่ในระดับลึก ในตอนท้ายของระยะนี้เมื่อครอบครัวเข้าใจตนเองมากขึ้น และมีทักษะดีขึ้น ครอบครัวก็จะแก้ปัญหาต่างๆได้ด้วยตนเอง ในขณะที่บทบาทของผู้บำบัดจะลดลงโดยจะให้การชี้แนะเป็นครั้งคราวเมื่อจำเป็น

ระยะสุดท้าย ในระยะนี้ปัญหาต่างๆได้รับการแก้ไขจนหมดสิ้นแล้ว ครอบครัวมีการปรับตัวดีขึ้น และแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งที่มีได้มากขึ้น ผู้บำบัดจะเริ่มนัดครอบครัวห่างขึ้นเรื่อย ๆ อาจเป็นเดือนละครั้งหรือสองเดือนครั้ง เพื่อเตรียมครอบครัวให้พร้อมสำหรับการหยุดทำจิตบำบัด ในแต่ละครั้งที่พบกันก็จะมีมีการประเมินว่า ครอบครัวสามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นใหม่ได้หรือไม่ สิ่งสำคัญที่ต้องระลึกถึงเสมอ คือ ต้องหัดให้ครอบครัวแก้ปัญหาเอง ผู้บำบัดต้องไม่รับเข้าไปช่วยเหลือ หรือให้คำแนะนำ มิฉะนั้นครอบครัวก็จะเกิดความเคยชินที่จะต้องพึ่งพาผู้บำบัดอยู่เสมอ และแก้ไขปัญหาด้วยตนเองไม่ได้

การบำบัดครอบครัวมักจะสิ้นสุดลงง่ายกว่าการบำบัดเฉพาะบุคคล ทั้งนี้เพราะความรู้สึกพึ่งพาผู้บำบัดจะไม่รุนแรงเท่าไร บางครั้งเมื่อสิ้นสุดการบำบัดทั้งครอบครัวแล้ว อาจมีการบำบัดเฉพาะบุคคล หรือเฉพาะคู่ต่อไป เช่น เมื่อปัญหาระหว่างพ่อแม่ดีขึ้นแล้ว แต่ลูกยังคงมีปัญหาบางประการอยู่ ผู้บำบัดอาจจะต้องนัดพบลูกต่อ ในทางกลับกันถ้าปัญหาของลูกดีขึ้น แต่ปัญหาของพ่อแม่ยังมีอยู่ ก็อาจทำการบำบัดคู่สมรสต่อก็ได้

แม้ว่าจะสิ้นสุดการบำบัดแล้ว แต่ผู้บำบัดส่วนใหญ่จะเปิดโอกาสให้ครอบครัวมาพบอีกเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นใหม่ในอนาคต โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเกิดความเครียดภายในครอบครัว เนื่องจากการก้าวจากวงจรชีวิตตอนหนึ่งไปสู่อีกตอนหนึ่ง

จากข้อมูลดังกล่าวสรุปได้ว่ากระบวนการให้คำปรึกษาครอบครัวที่สำคัญมี 3 ขั้นตอน คือ

- ระยะแรก (Initial Session (s)) เป็นขั้นการสร้างสัมพันธภาพ และการประเมินครอบครัว
- ระยะกลาง (Middle Phase) เป็นระยะดำเนินการให้คำปรึกษาครอบครัว หรือการ

ให้ความช่วยเหลือครอบครัว

ระยะสุดท้าย (Termination) เป็นขั้นการเตรียมการยุติการให้คำปรึกษา สรุปผล วางแผนป้องกันการกลับคืนของปัญหานั้น และยังเป็นช่วงของการติดตามผล โดยมีการใช้ระยะเวลาในการให้คำปรึกษา สัปดาห์ละ 1 ครั้ง และอาจจะใช้เวลาในการช่วยเหลือครอบครัว 8-10 ครั้ง เพื่อมุ่งเสริมสร้าง และฝึกให้สมาชิกในครอบครัวได้เรียนรู้ทักษะการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเพื่อความสุขของครอบครัว

2.4 การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว

มองพรณ เกิดพิทักษ์. (2547 : 27-31) ได้กล่าวถึงทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัวมีรายละเอียดดังนี้ผู้นำคนสำคัญ ทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว

2.4.1 มีผู้นำคนสำคัญ คือ ซัลวาดอร์ มินูชิน (Salvador Minuchin)

2.4.2 กรอบเวลาที่เน้น การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัวเน้นปัจจุบันพร้อมทั้งพิจารณาว่าการกระทำใดๆที่เกิดขึ้นในอดีตที่ส่งผลต่อปัจจุบันนั้น จะต้องนำมาประกอบการให้คำปรึกษาด้วยเพื่อจะช่วยให้เข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนขึ้น

2.4.3 แนวคิดสำคัญของทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว

2.4.3.1 โครงสร้างครอบครัว เป็นแบบแผนของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของครอบครัวซึ่งจะสัมพันธ์กับบทบาท (Role) ของสมาชิกแต่ละคน

2.4.3.2 โครงสร้างของครอบครัวจะเกี่ยวข้องกับ กฎ ระเบียบต่างๆ (Rules) ที่สมาชิกครอบครัวเป็นผู้กำหนด และครอบครัวยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ และเรียนรู้ว่าครอบครัวของตนปกครองกันอย่างไร มีกฎระเบียบ อีกทั้งข้อห้ามที่สมาชิกพึงปฏิบัติอย่างไรสมาชิกแต่ละคนจะปฏิบัติต่อกันอย่างไร และเมื่อใด

2.4.4 ครอบครัวเป็นระบบ (System) ประกอบด้วยระบบย่อยของครอบครัว(Family Subsystems)ได้แก่ เพศ (Gender) รุ่น (Generation) แบ่งเป็นระบบย่อยต่างๆเช่นระบบสามี ภรรยา ระบบพ่อแม่ ระบบพี่น้อง หน้าที่ (Function) ที่ต้องรับผิดชอบ และความสนใจ

2.4.5 บทบาท (Role) ของสมาชิกครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างครอบครัว

2.4.6 การผนึกกำลัง การรวมกำลังกัน (Coalition) ระหว่างสมาชิกครอบครัวเพื่อจะได้มีอำนาจเหนือคนอื่นในครอบครัวส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของครอบครัว การผนึกกำลังแบ่งเป็น 2 ลักษณะคือ

2.4.6.1 การผนึกกำลังอย่างกลมเกลียวระหว่างสมาชิกในครอบครัวจนมีอิทธิพลต่อ

การดำเนินชีวิตประจำวันของครอบครัว การฉีกกำลังนี้เป็นการฉีกกำลังที่เหนียวแน่น มั่นคง (Stable Coalition)

2.4.6.2 การฉีกกำลังที่บุคคลหนึ่งในคู่อริที่เกิดความขัดแย้ง จะมีการดึงเอาบุคคลที่สามเข้ามาช่วยรับผิดชอบความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น การฉีกกำลัง หรือรวมกำลังนี้เรียกว่า การฉีกกำลังทางอ้อม (Detour Coalition)

2.4.7 ความสามารถในการยืดหยุ่นของขอบเขต (Boundary Permeability) ขอบเขต (Boundaries) ของครอบครัวหมายถึงเส้นแบ่งกันระหว่างระบบย่อยต่างๆระหว่างบทบาทระหว่างกฎเกณฑ์ และขอบเขตจะเป็นสิ่งกำหนดเกี่ยวกับ

2.4.7.1 ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก

2.4.7.2 แนวปฏิบัติ ได้แก่ ใครเกี่ยวข้องกับใครอย่างไร ใครก้าวท้าวใครใคร เข้มงวดกับใครของสมาชิก

2.4.7.3 ความผูกพัน ความใกล้ชิดสนิทสนมโดยเน้นทางอารมณ์ (Enmeshment) หรือความห่างเหินทางอารมณ์ (Disengaged Family) หรือความใกล้ชิดที่มากเกินไป (Over Involvement)

ขอบเขต (Boundaries) แบ่งเป็น

(1) ขอบเขตที่ชัดเจน (Clear Boundaries) ระหว่างระบบย่อยต่างๆ เกี่ยวกับกฎเกณฑ์แนวปฏิบัติที่ชัดเจน ที่ยืดหยุ่นได้ จะทำให้สมาชิก มีความเป็นตัวของตัวเอง มีความผูกพัน และมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือกัน

(2) ขอบเขตที่เข้มงวด (Rigid Boundaries) จะทำให้สมาชิก ห่างเหินกันไม่ผูกพันกัน มีลักษณะต่างคนต่างอยู่และไม่อยากเข้าไปเกี่ยวข้องกับแม้แต่จะคิดหรือรู้สึก เกิดความห่างเหินทางอารมณ์ (Disengagement)

(3) ขอบเขตที่ไม่ชัดเจน (Diffuse Boundaries) เป็นขอบเขตระหว่างระบบย่อยที่ไม่ชัดเจนทั้งทางกฎเกณฑ์ แนวปฏิบัติ ทำให้สมาชิกในระบบย่อยหนึ่งเข้าไปก้าวก่าย (Intrude) อีกระบบย่อยหนึ่งจะทำให้สมาชิก ขาดความเป็นตัวของตัวเอง ไม่เป็นตัวของตัวเอง คิดไม่เป็น และถ้าใกล้ชิดกันเกินไป อาจจะทำให้เกิดความสับสนในบทบาท หรือรักกันมากเกินไปจะทำให้แยกกันไม่ได้

(4) ความยืดหยุ่นของขอบเขตแต่ละขอบเขตจะช่วยให้สมาชิกในระบบย่อยต่างๆ เช่น สามี ภรรยา พี่น้อง พ่อแม่ มีความผูกพันกันมากยิ่งขึ้น มีความรู้สึกห่วงใยกัน และกัน และมีอิสรภาพที่จะเป็นตัวของตัวเอง อีกทั้งจะช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว

และแบบแผนปฏิสัมพันธ์ของครอบครัว

2.4.8 บทบาทของกระบวนการจิตไร้สำนึก

ทฤษฎีโครงสร้างครอบครัวให้ความสำคัญกับแรงจูงใจในจิตไร้สำนึกน้อยกว่ากฎเกณฑ์ หรือระเบียบต่างๆ ที่ครอบครัวยึดถือเป็นแนวปฏิบัติ สมาชิกครอบครัวจะเรียนรู้ว่าครอบครัวของตนปกครองกันอย่างไร แต่ละคนมีบทบาทอย่างไร และควรปฏิบัติอย่างไร สิ่งเหล่านี้จะบ่งบอกถึงรูปแบบหรือแบบแผนของความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ หรือเกิดขึ้นประจำ หรือเป็นแบบแผนของชีวิตครอบครัวนั้นๆ ดังนั้นเป้าหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัวของทฤษฎีโครงสร้างครอบครัวคือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างให้ยืดหยุ่น และเหมาะสมกว่าเดิม

2.4.9 เป้าหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างครอบครัว ทฤษฎีโครงสร้างครอบครัวจะให้ความสำคัญกับการแสดงออกหรือการกระทำ (Action) มากกว่าการเข้าใจ (Understanding) ทั้งนี้เพราะว่าหากเข้าใจแล้วแต่ไม่แสดงออก ไม่กระทำ หรือไม่ปฏิบัติก็ไม่เกิดประโยชน์ และเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ หรือแบบแผนปฏิสัมพันธ์ในครอบครัวมากกว่าความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า ควรมีพฤติกรรมอะไร ดังนั้นเป้าหมายของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างครอบครัว มีดังนี้

2.4.9.1 เพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างของครอบครัวให้เหมาะสมกว่าเดิม โดยทำการให้เกิดสภาพการณ์ใหม่ๆ หรือบริบทแวดล้อมใหม่ (New Context) เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติในการติดต่อเกี่ยวข้องกับสมาชิกครอบครัวเสียใหม่เพื่อขจัดความขัดแย้ง หรือความเครียดที่เกิดขึ้น

2.4.9.2 เพื่อให้สมาชิกครอบครัวเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวมองครอบครัวตามความเป็นจริง มีทัศนคติทางบวกต่อครอบครัว ประารถนาที่จะเข้าใจ และเห็นการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในครอบครัว และมีความเชื่อมั่นว่าครอบครัวของตนนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้

2.4.10 เทคนิคสำคัญของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างครอบครัว

2.4.10.1 การสังเกต และการตั้งคำถาม ในการให้คำปรึกษาครอบครัว ขณะที่ผู้ให้คำปรึกษาสังเกตครอบครัว สิ่งที่พบว่ามิประโยชน์ที่จะช่วยผู้ให้คำปรึกษาได้คือผู้ให้คำปรึกษาควรตั้งคำถามถามตัวเองดังนี้

(1) ปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกแต่ละคนเป็นอย่างไร (ใครพูดกับใคร ใครควรทำอะไร ใครพูดอย่างไร ภาษาถ้อยคำ และภาษาท่าทางที่ใช้เป็นอย่างไร)

(2) กำลังเกิดอะไรขึ้น (ใครกำลังควบคุมใคร) กับครอบครัวทั้งครอบครัวโดยมองครอบครัวเป็นหน่วย (Unit)

(3) กำลังเกิดอะไรขึ้นระหว่างสมาชิก สังเกตความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก สมาชิกคนนี้กับคนอื่น ๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างไร

(4) สภาพการณ์ หรือสภาพแวดล้อม หรือบริบทใหม่ อะไรที่เหมาะสมกับผู้รับบริการ เช่นสมาชิกครอบครัว

(5) ครอบครัวนี้มีรูปแบบความสัมพันธ์กันอย่างไร

(6) ถ้าครอบครัวนี้ ทำหน้าที่ได้ดีกว่าเดิมควรจะสร้างโครงสร้างหรือรูปแบบความสัมพันธ์ใหม่ให้เกิดขึ้นในลักษณะใด

2.4.10.2 การเข้าร่วม (Joining) การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวเป็น

วิธีสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวในลักษณะที่ทำให้ครอบครัวทราบว่าผู้ให้คำปรึกษาเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น เช่น ประสบการณ์ต่างๆ ความเจ็บปวด การสูญเสีย ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในครอบครัว การที่ผู้ให้คำปรึกษาจะเข้าใจปัญหาหรือเรื่องราวต่างๆผู้ให้คำปรึกษาจะต้องเข้าไปสร้างความสัมพันธ์กับสมาชิกครอบครัว ยอมรับ และเข้าใจรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกทำให้สมาชิกรู้สึกได้เข้าใจ ยอมรับ และยอมให้ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว การสร้างความรู้สึกลึกนี้ต้องใช้วิธีการหลายอย่างที่ มินูชิน เรียกว่า การเข้าร่วม (Joining) กับครอบครัว ซึ่งการเข้าร่วม (Joining) กับครอบครัว แบ่งเป็นหลายวิธีดังนี้

(1) การติดตามร่องรอย (Tracking) โดยผู้ให้คำปรึกษาจับฟังเรื่องราวต่างๆ จากการสื่อสารของสมาชิกครอบครัวโดยไม่การตัดสินเนื้อหาสาระที่ครอบครัวเล่าให้ฟังว่าดี หรือไม่ดี ถูก หรือผิด วิธีการติดตามร่องรอยนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะรวบรวม และสำรวจปัญหาของครอบครัวซึ่งทำให้ทราบถึง แก่น หรือสาระของชีวิต ค่านิยม เหตุการณ์ที่สำคัญๆของครอบครัว โดยผู้ให้คำปรึกษาใช้เทคนิคต่างๆ เช่นการใช้คำถามปลายเปิด การทวนคำ การใช้ข้อมูลย้อนกลับกับครอบครัวว่าเท่าที่ฟัง และสังเกตได้เห็นอะไรบ้าง

(2) การแสดงท่าทางแทนคำพูด เป็นการลอกเลียนแบบการแสดงท่าล้อเลียน (Mimesis) เช่น โชน ละครไป ในกระบวนการเข้าร่วมกับครอบครัวนั้นผู้ให้คำปรึกษาจะใช้วิธีการเลียนแบบ (Imitating) กิริยาท่าทาง (Manner) ท่าทาง (Style) อารมณ์ต่างๆ (Affective Range) หรือเนื้อหาของการสนทนา (Content of Its Communication) การใช้การเลียนแบบนี้ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องแสดงกิริยาท่าทางเลียนแบบด้วยความจริงใจพร้อมทั้งอาจจะบอกสมาชิกให้ทราบถึงประสบการณ์ส่วนตัวเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆของผู้ให้คำปรึกษาทราบเช่น ลุงของฉันก็เป็นอย่างนี้

(3) การเอื้ออำนวย ให้ความสะดวก ความปรองดอง

(Accommodating) แก่สมาชิกในครอบครัวโดยเน้นการเข้าร่วมรับฟังปัญหาครอบครัวนั้นผู้ให้คำปรึกษาจะพยายามปรับตนเอง (Personal Adjustment) เพื่อจะเข้าใจรูปแบบของครอบครัวเพื่อให้สมาชิกครอบครัวเป็นพันธมิตรกันมากขึ้น โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกแสดงความรู้สึก ส่วนผู้ให้คำปรึกษาจะสะท้อนความรู้สึกให้กำลังใจสนับสนุน ชมเชยผลการกระทำ ตลอดทั้งเรื่องที่ไม่ว่ายสำคัญสำหรับสมาชิกบางคน เช่น การตรงต่อเวลา

(4) ท้าทาย— (Challenge) การท้าทายมุมมองของครอบครัว

เกี่ยวกับสภาพความเป็นจริงของตน (พ่อ แม่ ลูก ฯลฯ) พยายามช่วยครอบครัวให้มีความปรารถนาที่จะหลุดพ้นจากรูปแบบเก่าๆที่ใช้ไม่ได้ผล และกระตุ้นให้สมาชิกเกิดความปรารถนาอย่างแรงกล้าจนยอมกลืนเผชิญหน้ากับการเปลี่ยนแปลง กล้าที่จะทำสิ่งที่แปลกไปจากเดิม

การ Join กับ การ Challenge เป็นของคู่กันนั่นคือ การ Join ที่ดีต้องมี ส่วนของการ Challenge อยู่ด้วยแลการทำทหายที่เหมาะสมจะทำให้การ Join ที่ทำอยู่ แน่นแฟ้นขึ้น เพราะเป็นการมองดู "ส่วนที่ดี" ของครอบครัว การ Join กับ การ Challenge จึงเป็นของคู่กัน ขณะที่ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีศักดิ์ศรี และเป็นผู้ตามที่ดีของตน มีทั้งความหนักแน่น และ ยืดหยุ่นในเวลาเดียวกัน คือมีการผสมผสานเทคนิคกับความเป็นตัวของตัวเองของ ผู้ให้คำปรึกษา ซึ่งเป็นการใช้ตัวตนของผู้ให้คำปรึกษา (Use of Self)

2.4.10.3 การเปลี่ยนความคิดใหม่ หรือมองในกรอบ หรือแง่มุมใหม่ หรือการเปลี่ยนการมองใหม่ (Reframing) เป็นวิธีการเปลี่ยนสิ่งที่คิด สิ่งที่ได้รับรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ หรือ สภาพการณ์ หรือบริบท (Context) ต่างๆที่เกิดขึ้น หรือการกระทำที่เกิดขึ้นให้มีเหตุผลมากยิ่งขึ้น และทำให้เข้าใจเหตุการณ์นั้นๆได้ดียิ่งขึ้น และเป็นไปในทิศทางบวก หรือสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง

ความคิดเดิม มองการกระทำของแม่ว่า “ชอบมายุ่งเรื่องส่วนตัว”

เปลี่ยนความคิดใหม่ “แม่พยายามที่จะช่วยลูก”

2.4.10.4 การแสดง (Enactment) หรือ Play out เกี่ยวกับเหตุการณ์

ที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในระหว่างการทำคำปรึกษา ผู้ให้คำปรึกษาสามารถให้ครอบครัวสาธิตเหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นที่บ้าน หรือเกิดขึ้นกับสมาชิกครอบครัว เพื่อให้ผู้ให้คำปรึกษาได้มองเห็นเหตุการณ์นั้นในสภาพที่คล้ายกับที่เกิดขึ้นที่บ้านจริง พร้อมกับผู้ให้คำปรึกษาได้สังเกตพฤติกรรม คำพูด ท่าทาง การแสดงออกถึงความรับผิดชอบ ข้อโต้แย้ง กฎเกณฑ์ของครอบครัว ฯลฯ ขณะเดียวกันสมาชิกครอบครัวก็ได้เรียนรู้เกี่ยวกับ การแสดงออกของตนได้สัมผัส

ความรู้สึกที่ตนแสดงออก และสมาชิกครอบครัวจะได้รายงานความรู้สึก-อารมณ์ในขณะนั้นและเกิดการเรียนรู้ที่จะควบคุมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง โดยผู้ให้คำปรึกษาจะเอื้ออำนวยช่วยให้ครอบครัวได้ตระหนักถึงเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาที่เกิดขึ้น และแนวทางในการแก้ไข

ตัวอย่าง

สมาชิกครอบครัวจะเถียงกันเกี่ยวกับการทำงานที่บ้าน เช่น การนำขยะไปทิ้ง การทำความสะอาดบ้าน ผู้ให้คำปรึกษาจะกระตุ้นให้ถกเถียงกันเกี่ยวกับปัญหานั้นๆ เช่น ใครรับผิดชอบเรื่องใด ใครไม่ชอบทำงานที่ต้องรับผิดชอบ ใครทำงานนั้นมาก ใครไม่ทำ ใครทำบ้าง โดยการถกเถียงนั้นต้องกระทำต่อหน้าผู้ให้คำปรึกษา

ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดของทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว เพื่อจัดโครงสร้างของครอบครัวใหม่ เพื่อปรับกฎเกณฑ์ขอบเขตของระบบย่อยต่างๆ และเพื่อพัฒนาแบบแผน หรือรูปแบบของการติดต่อสื่อสาร และแนวปฏิบัติระหว่างสมาชิก

2.5 การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยมหรือมนุษยนิยม

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2547 : 13-17) กล่าวถึงทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยมหรือมนุษยนิยม ดังนี้

2.5.1 ผู้นำคนสำคัญ การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยมมีผู้นำคนสำคัญ ได้แก่ Carl Whitaker Walter Kempler และ Virginia Satir

2.5.2 กรอบเวลาที่เน้นของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม คือ เน้นปัจจุบันโดยเน้นเรื่องราว ข้อมูลที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่ บุคคลนั้นๆประสบมา

2.5.3 แนวคิดสำคัญของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามประสบการณ์นิยมหรือมนุษยนิยม มีดังนี้

2.5.3.1 คนเราทุกคนจะต้องมีเหตุผลเหนืออารมณ์ มีวุฒิภาวะซึ่งหมายถึงเป็นบุคคลที่มีเหตุผลมากกว่าจะเป็นบุคคลที่ฉุนเฉียว ไข้โมโห หรือไม่มีเหตุผล

2.5.3.2 เราทุกคนสามารถตัดสินใจเลือกตามความตั้งใจของตนเองอย่างมีสติมากกว่าจะตัดสินใจเลือกอะไร หรือทำอะไรอย่างขาดสติ หรือเพราะไม่ทราบว่าจะแก้ไข ปัญหา หรือความขัดแย้งต่างๆที่เกิดขึ้นได้อย่างไร

2.5.3.3 คนเราทุกคนสามารถวางแผนเพื่ออนาคตของตนเองไม่ตกเป็น

เหยื่ออันเนื่องมาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในอดีต

2.5.3.4 ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม จะต้องเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ สามารถให้ความสว่างแก่สมาชิกครอบครัวโดยเน้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว

2.5.3.5 การที่จะเข้าใจสาเหตุของพฤติกรรมแบบใดของบุคคลใดบุคคล หนึ่งจำเป็นต้องเข้าใจก่อนว่า บุคคลนั้นมีประสบการณ์ในชีวิตอย่างไร ชีวิตของเขาได้ได้ประสบอะไรมาบ้าง เขามองโลกอย่างไร มากกว่าจะมุ่งเน้นสภาพต่างๆที่เกิดขึ้น หรือที่เขา กำลังประสบอยู่

2.5.3.6 ทฤษฎีการให้คำปรึกษาตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม พัฒนามาจาก การบำบัดเกสตัลท์ การบำบัดที่เน้นบุคคลเป็นศูนย์กลาง

2.5.4 บทบาทของกระบวนการจิตไร้สำนึก บทบาทของกระบวนการจิตไร้สำนึก กลุ่มประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม จะเน้นการเลือกอย่างอิสระ การตัดสินใจด้วยตนเองอย่าง มุ่งมั่น และมีสติเพื่อให้บุคคลนั้นๆสมความปรารถนา และความมุ่งมั่นมากกว่าจะเน้นพลังจิตไร้สำนึก

2.5.5 เป้าหมายของตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม มี ดังนี้

2.5.5.1 เพื่อพัฒนาบุคคลแต่ละบุคคลให้เกิดการตระหนักรู้ตนเอง มี ศักยภาพในการกำหนดทิศทางชีวิตของตนเอง และมีศักยภาพที่จะช่วยให้ตนเองสมปรารถนา และบรรลุ สิ่งที่ตนมุ่งหวัง

2.5.5.2 เพื่อให้แต่ละบุคคลเจริญเติบโตทั้งทางร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรม

2.5.5.3 เพื่อพัฒนาแบบแผนปฏิสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.5.5.4 เพื่อพัฒนาการสื่อสารที่ชัดเจน เหมาะสม และสอดคล้องกับ สภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น

2.5.5.5 เพื่อให้มีความจริงใจ ใส่ใจความรู้สึกของบุคคลอื่นให้มากยิ่งขึ้น

2.5.5.6 เพื่อให้บุคคลสามารถเป็นผู้กำหนดทางเลือกของตนเองได้

2.5.5.7 เพื่อให้บุคคลเรียนรู้วิธีการที่จะจัดการกับชีวิตคือ สามารถ แสดงออกถึงระดับความมีคุณค่าของตนเอง ผู้ใดมีความรู้สึกว่าคุณค่าสูง ผู้นั้นก็จะมี วิธีการปรับตัว บริหารชีวิตของตนเองได้อย่างเหมาะสม กลมกลืนกับสภาพจริง

2.5.5.8 เพื่อให้บุคคลได้เรียนรู้วิถีทางของการเปลี่ยนแปลงเรื่องราว สาระแก่นของชีวิต คือตัวที่ก่อให้เกิดบริบทที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในชีวิต

2.5.5.9 เพื่อให้เรียนรู้กระบวนการในการจัดการกับปัญหา ทั้งนี้เพราะว่า “ที่จริงแล้วตัวของปัญหาไม่ใช่ปัญหา แต่วิธีการเข้าไปจัดการกับปัญหาดังกล่าวที่เป็นปัญหา”

2.5.5.10 เพื่อให้บุคคลนั้นสื่อสารอย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา และมีความภาคภูมิใจในชีวิต และรู้สึกว่าชีวิตนี้มีคุณค่า

2.5.5.11 เพื่อช่วยให้บุคคลนั้นเกิดการเปลี่ยนแปลงเพราะ “ การช่วยคนให้เขาเปลี่ยนแปลง เป็นสิ่งที่ทำได้ ผู้ช่วยเหลือ หรือผู้ให้คำปรึกษามีหน้าที่ช่วยค้นหาและเข้าไปสัมผัสกับแหล่งพลังชีวิตของเขานั้นแหละ คือ จุดบันดาลใจให้เขาหายทุกข์”

* กล่าวโดยสรุป เป้าหมายของการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม คือต้องการให้สมาชิกครอบครัวยุติเหตุขัดแย้งทางด้านการรับรู้ ความรู้สึก การแสดงความรู้สึก การตระหนักรู้เกี่ยวกับการแสดงออกทั้งภาษาถ้อยคำและภาษาท่าทาง มีความสามารถที่จะสื่อความต้องการ ความรู้สึกของตนเอง ให้ผู้อื่นทราบเพื่อให้สมาชิกครอบครัวผูกพันใกล้ชิด สนับสนุน มีชีวิตชีวา และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ทำให้บุคคลนั้นเป็นตัวของตัวเองและเชื่อมั่นในตนเองมากยิ่งขึ้น

2.5.6 เทคนิคสำคัญของการให้คำปรึกษาตามทฤษฎีประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยมทฤษฎีนี้เชื่อว่า หากบุคคลในครอบครัวไม่รับรู้ ไม่ตระหนักรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง หรือหากรับรู้ หรือตระหนักรู้ แต่หากเขาพยายามซ่อนเร้น เก็บความรู้สึก หรืออารมณ์นั้นๆไว้ ก็จะทำให้เขาเกิดความเบื่อหน่าย ไม่มีชีวิตชีวา เจือจาง ไม่อยากตอบโต้ หรือสนองตอบใดๆซึ่งความรู้สึกเช่นนี้เรียกว่า ความรู้สึกไร้อารมณ์ แนนิง เหมือนตาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อปฏิสัมพันธ์กับสมาชิกครอบครัว ทำให้ต่างคนต่างอยู่ ไม่ผูกพัน ทำให้สมาชิกในครอบครัวใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับงาน หรือกิจกรรมจึงทำให้เกิดปัญหาในครอบครัว

เนื่องจากผู้ให้คำปรึกษาตามทฤษฎีประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม โดยเฉพาะ ชะเทียร์ มุ่งเน้นที่จะทำให้ความช่วยเหลือให้บุคคลรู้สึกดี มองชีวิต และมองโลกในแง่ดี ดังนั้นเทคนิคที่สำคัญในการให้คำปรึกษาจึงควรให้

1. สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมและให้สมาชิก แต่ละคนคำนึงถึงการทำหน้าที่ครอบครัวของตนเอง ผู้ให้คำปรึกษาจะพบสมาชิกครอบครัวแต่ละคน และทุกคน ทั้งนี้ขึ้นกับปัญหาที่เกิดขึ้น

2. ผู้ให้คำปรึกษาจะสอนสมาชิกครอบครัวเกี่ยวกับรูปแบบของการสื่อสารที่เหมาะสมให้สอดคล้องกับกาลเทศะ โดยให้สมาชิกได้สำรวจความรู้สึกของตนเอง เรียนรู้ที่จะเผชิญกับความรู้สึกของตนเองสามารถที่จะสัมผัสความรู้สึกนั้นๆ และยอมรับความรู้สึกนั้นในการเผชิญกับ

ความรู้สึกนั้น โดยสามารถใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังนี้

- 2.1 เทคนิคจินตนาการ
- 2.2 เทคนิคการปั้นหรือปฏิมากรรม
- 2.3 การวาดภาพ
- 2.4 การแสดงบทบาทสมมติ
- 2.5 การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยฝึกให้ใช้สรรพนาม “ฉัน”

3. การฝึกสมาธิให้สามารถตัดสินใจเลือกทางเลือก หรือการแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะในเรื่องสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว โดยใช้สถานการณ์จำลอง

4. การให้กำลังใจแก่สมาชิกให้กล้าตัดสินใจ กล้าลงมือกระทำ ให้กล้าแสดงออก ให้กล้าเสี่ยงทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกได้รับผิดชอบชีวิตของตนเอง เช่น บางคนมีเรื่องราวบางอย่างที่ค้างคาใจ ไม่สบายใจ อยากจะบอกให้บุคคลที่เกี่ยวข้องทราบก็ไม่กล้า กลัวเขาจะโกรธจะไม่พอใจเลยทำให้ตัวเองไม่สบายใจต่อไป

5. การฝึกสมาธิให้กล้าพูดในสิ่งที่ตนเองคิด และรู้สึกเพื่อให้สมาชิกเปิดเผยข้อขัดแย้งในใจที่เกิดขึ้นได้ตรงประเด็นยิ่งขึ้นโดยใช้เทคนิคเก้าอี้ว่างเปล่า

6. การวิเคราะห์โลกส่วนตัว หรือภูเขาน้ำแข็งส่วนตัว การวิเคราะห์โลกส่วนตัว โดยได้สัมผัสกับชีวิตของตัวเอง ได้สัมผัสกับเรื่องราวในชีวิตของตนเอง ได้สัมผัสกับความรู้สึกว่าการเปลี่ยนแปลงภายในจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายนอก (Change the inside helps to change the outside)

7. การเรียนรู้เรื่องการเปลี่ยนแปลงโดยศึกษาแนวคิด กระบวนการเปลี่ยนแปลง และวิธีค้นหาแนวทางในการเปลี่ยนแปลง

7.1 แนวคิดเรื่องการเปลี่ยนแปลง

7.2 ชนิดของการเปลี่ยนแปลง

7.2.1 การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจาก “ความต้องการอยู่รอด” เช่น “ฉันจำเป็นต้องเปลี่ยน” (ความต้องการเช่นนี้ มักเกิดควบคู่กับความรู้สึกว่า ตนเองเข้าตาจน)

7.2.2 การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจาก ความรู้สึก “มีหนทางให้เลือกใหม่” เช่น “ฉันสามารถเปลี่ยนได้” (ความต้องการเช่นนี้ มักเกิดควบคู่กับความหวัง)

7.2.3 การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจาก “การรับรู้โดยมีสติควบคู่” เช่น “การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา”

7.3 สภาพการณ์ต่อไปนี้จะต้องพร้อม เพราะจะต้องเอื้ออำนวยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม

7.3.1 บรรยากาศของการเอื้ออาทร รัก และผูกพันกัน

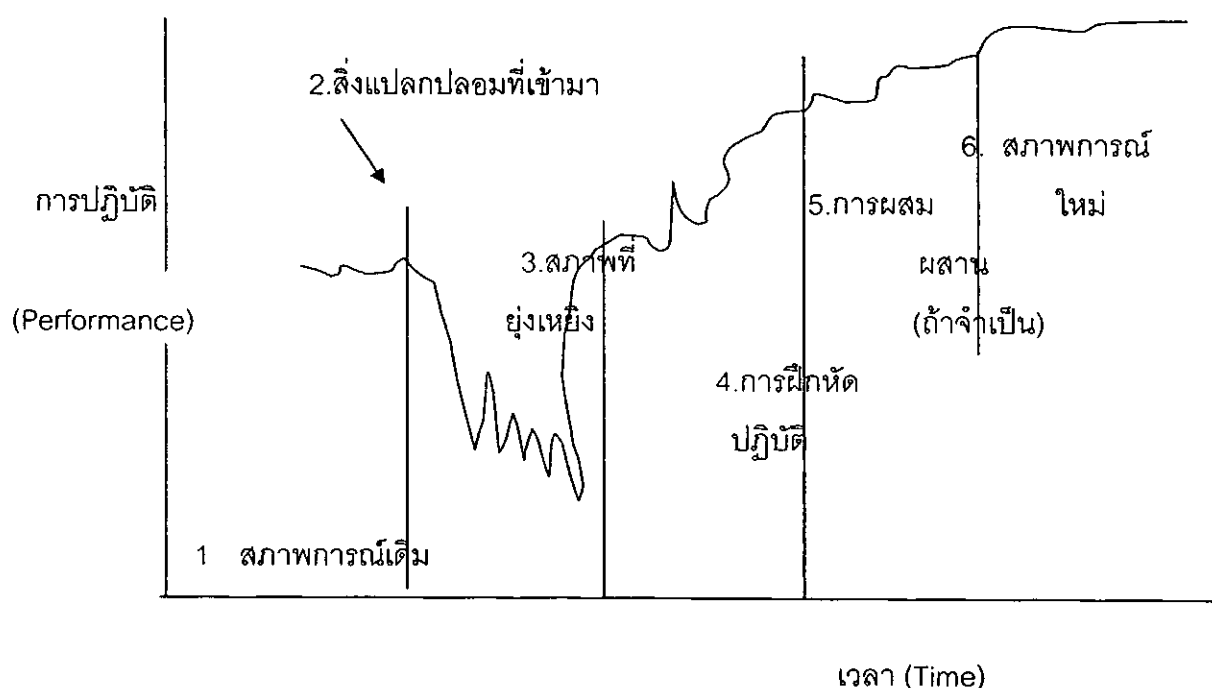
7.3.2 บรรยากาศที่มีความเชื่อมั่นกัน และกัน

7.3.3 ความต้องการแน่วแน่ที่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น

7.3.4 ความตั้งใจแน่วแน่ที่จะอยู่ในสภาพโอนอ่อนพร้อมที่จะรับ

สภาพของช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง

7.4 กระบวนการเปลี่ยนแปลง (The Change Process) มีขั้นตอนดังนี้

7.5 วิธีค้นหาแนวทางในการเปลี่ยนแปลง (Approach Change)

7.5.1 คุณรู้สึกอย่างไรกับตัวคุณเอง เช่น ภาวภูมิใจ หรือเห็นคุณค่า
ของตนเอง

7.5.2 คุณสื่อความหมายกับผู้อื่น โดยสื่ออย่างมีความหมายอย่างไร

7.5.3 คุณจัดการกับความรู้สึก และอารมณ์ของตัวคุณเองอย่างไร

เช่น เมื่อเวลาคุณโกรธคุณสามารถระงับอารมณ์โกรธนั้นด้วยตัวเองโดยผู้อื่นไม่ทันสังเกตเห็น
หรือไปใส่อารมณ์กับผู้อื่น

7.5.4 คุณมีปฏิกิริยาต่อสิ่งใหม่ๆอย่างไรการเปลี่ยนแปลงตัวเอง
ดังกล่าวข้างต้น ไม่ว่าจะเริ่มจากข้อใดจะมีผลกระทบต่อข้ออื่นๆด้วย

✳ 2.6 การให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีระบบครอบครัว

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2547. 18-26) กล่าวถึงทฤษฎีระบบครอบครัว (Family - System Theory) ดังนี้

2.6.1 ผู้นำคนสำคัญ ทฤษฎีระบบครอบครัว มีผู้นำคนสำคัญคือ Merray Bowen

2.6.2 กรอบเวลาที่เน้น ทฤษฎีระบบครอบครัวจะเน้นกรอบเวลาที่เป็นปัจจุบันแต่ก็
ยังให้ความสนใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของครอบครัวที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษหลาย ๆ รุ่น
(Multigeneration) หรือครอบครัวดั้งเดิม(Family of Origin)

2.6.3 แนวคิดที่สำคัญของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีระบบครอบครัว
ทฤษฎีระบบครอบครัวมีแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้

2.6.3.1 ครอบครัวเป็นหน่วยทางอารมณ์ (The Family as an Emotion Unit)

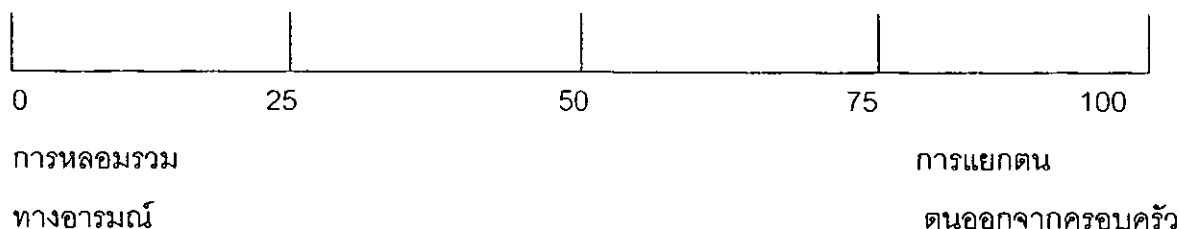
2.6.3.2 สมาชิกแต่ละคนจะมีควมผูกพันกัน ประสานกัน ติดต่อกันเกี่ยวข้อง
กัน (A Network of Interlocking Relationship)

2.6.3.3 การวิเคราะห์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ
(Analyzed within a Multigenerational or Historical Framenetwork) จะช่วยให้เข้าใจครอบครัว
มากยิ่งขึ้น

แนวคิดสำคัญของทฤษฎีระบบครอบครัว ดังกล่าวสามารถจำแนกเป็น 8 ประการ
ดังนี้

1. การแยกตน (Differentiation of Self) หมายถึง ความสามารถของ
บุคคลที่จะแยกแยะความคิด ความรู้สึก สติปัญญา (Intellectual Function) และความรู้สึก
อารมณ์ (Emotional Function) ที่มีต่อสิ่งต่างๆ ว่า เขาสามารถเลือกที่จะดำรงชีวิต หรือมีชีวิตอยู่
ภายใต้เหตุผลหรือภายใต้ (ระบบ) ความรู้สึก ดังนั้นการแยกตนจากครอบครัว ก็คือ การที่บุคคล
สามารถเลือกที่จะมีชีวิตภายใต้เหตุผล หรือภายใต้อารมณ์ ความรู้สึก

ระดับของการแยกตนเองจากครอบครัว มีดังนี้

ระดับ 0-25 เป็นบุคคลที่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์ หรือมีการหลอมรวมทางอารมณ์กับครอบครัว หรือบุคคลอื่น มีการใช้ชีวิตด้วยการใช้อารมณ์ ความรู้สึกเป็นตัวนำ

ระดับ 25-50 เป็นบุคคลที่ใช้ชีวิตอยู่ภายใต้ระบบอารมณ์ (Emotion System) และปฏิกิริยาของผู้อื่น จะทำอะไรต้องการเห็นชอบจากบุคคลอื่น

ระดับ 50-75 เป็นบุคคลที่พยายามดำเนินชีวิตและจัดการกับความเครียดโดยใช้ความคิด ใช้ เหตุผล หรือไม่ใช้อารมณ์ความรู้สึกนำ เริ่มพัฒนาการใช้ความคิด เหตุผล และพัฒนาการตระหนักในตนเอง

ระดับ 75-100 เป็นบุคคลที่พยายามแยกแยะความคิด ความมีเหตุผล ออกจากอารมณ์ ความรู้สึกตัดสินใจด้วยการใช้สติปัญญา เป็นอิสระจากการผูกพันอย่างใกล้ชิดกับบุคคลอื่น ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy) ตามลำดับ

2. สามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Triangles) หมายถึง ระบบครอบครัวที่เกี่ยวข้องกับบุคคล 3 คน (A Tree - Person System) โดยเน้นถึงความผูกพันทางอารมณ์ความผูกพันทางอารมณ์ของบุคคลสามคนนี้ค่อนข้างมั่นคงแต่หากมีความเครียดเกิดขึ้นระหว่างสมาชิกคู่ใดคนหนึ่ง สมาชิกคนใดคนหนึ่งของผู้ที่มีความเครียดจะดึงเอาบุคคลที่สามเข้ามา เพื่อลดความเครียด หรือความวิตกกังวล ที่ดึงบุคคลที่สามเข้ามาจะช่วยให้ความสัมพันธ์มั่นคง และยืดหยุ่นมากกว่าความสัมพันธ์ของคน 2 คน แต่บุคคลที่สามจะกลายเป็นบุคคลภายนอก (Outsider) หากโครงสร้างทางอารมณ์ (Emotion Configuration) กลับเข้าสู่รูปเดิม เช่น รักกันเหมือนเดิม แต่อย่างไรก็ตามบุคคลที่สามก็ช่วยบุคคล 2 บุคคลที่เกิดปัญหากันมีความอดทนที่จะจัดการกับความเครียดที่เกิดขึ้น แต่ถ้าบุคคลที่สามที่ถูกดึงเข้ามาไม่เป็นกลาง เข้าข้างอีกฝ่ายจะก่อให้เกิดการขยายวงสามเหลี่ยม บางครั้งมีการดึงเอาบุคคลภายนอก เช่น ตำรวจ เพื่อน ญาติ เป็นต้น เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในครอบครัว ตัวอย่างเช่น พ่อและแม่มีเรื่องทะเลาะบาดหมางกัน แม่ก็ดึงลูกชายเข้ามามีส่วนร่วม โดยเล่าให้ลูกฟังถึงความเจ็บปวดที่พ่อทำให้แม่ไม่สบายใจ ข้างฝ่ายพ่อก็หาแนวร่วม

โดยการดึงลูกสาวคนเล็กมาไว้ข้างตนเอง และชี้ให้เห็นว่าแม่ไม่ให้ความสนใจพ่อเลย ลูกคนเล็กก็สนับสนุนพ่อ ทำให้เกิดสามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Triangle) อย่างน้อย 2 ชุด คือ พ่อ แม่ และลูกคนโต พ่อ แม่ และลูกคนเล็ก (สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย. 2545 : 20)

มาโลน (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2543 : 62-63 ; อ้างอิงจาก Malone.1983) กล่าวว่า การดึงเอาบุคคลที่สามเข้ามา (triangulation) แสดงออกมาได้หลายแบบ เช่น

การทำให้เป็นแพะรับบาป (Scapegoating) คนสองคนไม่ได้แก้ไขความขัดแย้งอย่างตรงไปตรงมา แต่หันมาร่วมมือต่อต้านคนที่สามโดยกล่าวหาว่า บุคคลนั้นมีความประพฤติไม่เหมาะสมอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า แพะรับบาปเกิดจากการที่คนสองคนร่วมกันใช้กลไกแบบ Projection โยนความผิด หรือความรู้สึกทางลบไปสู่บุคคลที่สามนั่นเอง ยกตัวอย่างเช่น พ่อ กับแม่ ต่างก็โยนความผิดไปให้ลูกชายคนโต ตำนานิตีดยนลูกสำหรับปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้น วิธีนี้ ทำให้ความขัดแย้งระหว่างพ่อแม่ ถูกลบล้างชั่วคราว เมื่อมองดูภายนอกจะดูเหมือนทั้งพ่อ และแม่ กำลังสามัคคีกันร่วมมือกัน (โยนความผิดให้ลูก) เป็นอย่างดี

การเข้าพวกกันแบบข้ามรุ่น (Cross – Generational Coalition) พ่อ หรือ แม่ฝ่ายหนึ่งดึงเอาลูกเข้าพวกด้วย เพื่อต่อต้านอีกฝ่ายหนึ่ง การเลี้ยงลูกอาจเป็นแบบตามใจ หรือ ปกป้องมากเกินไปเพื่อให้ลูกเข้ามาเป็นพวกของตน บางครั้งจะมีการสลับบทบาท (Role Reversal) โดยลูกต้องมาดูแลพ่อแม่ แทนที่พ่อแม่จะเป็นฝ่ายดูแลลูก ในกรณีที่เป็นการเข้าพวกระหว่างแม่กับลูกชาย หรือพ่อกับลูกสาว ก็อาจมีการสนิทสนมกันจนเกินขอบเขตได้

การร่วมมือกันเอาใจใส่ลูก (Detouring – Supportive Triangle) ในกรณีนี้ พ่อแม่หันมาสนใจลูก ร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหาของลูก และลบล้างปัญหาระหว่างกันไปชั่วคราวเท่าที่ที่มี ต่อลูกอาจเป็นไปในลักษณะที่มองดูว่าลูกเป็นเด็กที่อ่อนแอ จำเป็นต้องดูแลใกล้ชิด หรือลูกเป็นเด็กไม่ดี จำเป็นต้องดูแลอย่างเข้มงวด

การแข่งขันระหว่างพ่อแม่ (Inter – Parent Competition) พ่อกับแม่ แข่งขันกันเพื่อดึงลูกเข้ามาเป็นพวกของตน ผลก็คือมีการสลับกันเข้าพวกระหว่างแม่กับลูก ไปเป็นพ่อกับลูก ตลอดเวลา ทำให้เด็กเกิดปัญหาไม่รู้ว่าจะจงรักภักดีต่อใครดี (Loyalty Conflict)

3. ระบบอารมณ์ในครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family Emotion System)

ระบบอารมณ์ในครอบครัวเดี่ยว เป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่า ความตึงเครียดทางอารมณ์ (Tension) เกิดขึ้นจากการขาดความสามารถในการแยกตน (Lack of Differentiation) ภายในครอบครัว ความตึงเครียดที่เกิดจากการหลอมรวมทางอารมณ์ (Fusion) มีผลกระทบต่อสุขภาพกายและจิตใจ หรือก่อให้เกิดความขัดแย้งชนิดเรื้อรังในครอบครัว การที่เด็กมีปัญหาขึ้นมานั้น เป็นการลดโด

ความรุนแรงของปัญหาความขัดแย้งระหว่างสามีภรรยาลงโดยไม่รู้ตัว เพราะทั้งสองคนจะหันมาทุ่มความสนใจที่ลูกถูกละเลย หรือปฏิเสธการขาดความสามารถในการแยกตนจากครอบครัว (เมธินันท์ ภิณญชน . 2539 : 72)

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2546 : 52) ได้สรุปไว้ว่า ระบบอารมณ์ของครอบครัวเดียว จะเกี่ยวข้องกับ วิธีเผชิญความเครียดของครอบครัว (Way of Coping With Stress) ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต สุขภาพกาย ตลอดจนก่อให้เกิดปัญหาทางอารมณ์แก่สมาชิกครอบครัว วิธีการเผชิญความเครียดที่ไม่อยู่กับร่องกับรอย ไร้เหตุผล เหล่านี้ส่งผลต่อ

1. ความขัดแย้งในชีวิตสมรส
2. การทำหน้าที่ที่ไม่เหมาะสมของสามี ภรรยา
3. เกิดผลกระทบทางลบต่อสภาพจิตใจของบุตรธิดา

ระบบอารมณ์ของครอบครัวเดียวเกิดจาก

1. ความตึงเครียดทางอารมณ์ที่สมาชิกในครอบครัวไม่สามารถแยกตนจากครอบครัว
2. การหลอมรวมทางอารมณ์
3. สามเหลี่ยมสัมพันธ์เมื่อเกิดความเครียด ความขัดแย้งระหว่างสมาชิกคู่ใดคนหนึ่ง

4. กระบวนการโทษ หรือโยนความผิดให้ครอบครัว (Family Projection Process)

เป็นกลไก (Mechanism) ที่เกิดจากความขัดแย้งในใจของพ่อแม่ (Parent Conflicts) ที่พ่อแม่ส่งต่อไปยังลูกคนใดคนหนึ่ง หรือมากกว่า 1 คน โดยการโทษลูกคนใดคนหนึ่ง หรือโทษบุคคลอื่น หรือสิ่งอื่น หรือตำหนิบุคคลอื่น (Projection) เป็นการย้าย หรือโยนความผิด ความไม่เต็มใจของตน หรือความรับผิดชอบจากผลของการกระทำของตนเอง หรือผลจากความคิดที่ไม่เหมาะสมของตนไปให้บุคคลอื่น เพื่อลดความเครียดของตนเอง (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2546 : 52)

5. การตัดขาดทางอารมณ์ จากครอบครัว (Emotion Cutoff) เป็นการตัดขาดทางอารมณ์จากครอบครัว เป็นการหนีจากการผูกพันทางอารมณ์ที่ยังไม่ได้สะสาง การหลีกเลี่ยงความผูกพันดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงการไม่ยอมรับความขัดแย้งภายในจิตใจที่ยังไม่ได้สะสาง หรือไม่ได้รับการเอาใจใส่ เมื่อเกิดความขัดแย้งในระดับที่สมาชิกไม่สามารถทนได้ สมาชิกอาจหาทางออกโดยการสร้างความเห็นห่างทางอารมณ์ สังคม และทางกายเช่น ย้ายไปอยู่ที่ไกลๆโดยใช้ระยะทางเป็นอุปสรรค เพื่อปกป้องตนเอง หากจำเป็นต้องมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสมาชิกครอบครัว ก็จะมีลักษณะสั้นๆ และผิวเผิน ซึ่งไปเน้นให้ข้อสังเกตว่า การตัดขาดทางอารมณ์จากครอบครัวที่เกิดขึ้น

ของพ่อแม่กับปู่ย่าตายาย มีแนวโน้มที่เกิดขึ้นอีกในรุ่นของพ่อแม่กับลูกในรุ่นต่อไป (สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย. 2545 : 21)

6. กระบวนการสืบทอดของบรรพบุรุษ (Multigenerational Transmission Process) เป็นกระบวนการสืบทอดสายพันธุ์ หรือสืบทอดของบุคคลต่อเนื่องกันอย่างน้อย 3 รุ่น เช่นคนที่มีความสามารถในการแยกตนเองต่ำ เมื่อไปแต่งงานกับคนที่มีความสามารถในการแยกตนเองต่ำเช่นกัน ลูกที่เกิดมาจะมีความสามารถในการแยกตนเองต่ำด้วยเช่นกัน (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2546 : 53) กล่าวคือ ในครอบครัวเดียวที่มีลูกคนหนึ่งที่เกิดเป็นเป้าของกระบวนการการโทษ หรือโยนความผิดในครอบครัว (Family Projection Process) ลูกคนนี้จะมียกระดับความสามารถในการแยกตนเองจากครอบครัว ต่ำกว่าพ่อแม่ และมักไม่ประสบความสำเร็จในการดำเนินชีวิต ส่วนลูกคนอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการการโทษ หรือโยนความผิดในครอบครัว (Family Projection Process) น้อย จะมีความสามารถที่จะแยกตนเองจากครอบครัว (Differentiation of Self) อยู่ในระดับเดียวกับพ่อแม่ สำหรับลูกที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับกระบวนการการโทษ หรือโยนความผิดในครอบครัว (Family Projection Process) เลย จะมียกระดับความสามารถที่จะแยกตนเองจากครอบครัว (Differentiation of Self) สูงกว่าพ่อแม่ของตนเอง (เมธินันท์ ภินญชน. 2539 : 74)

7. ตำแหน่งของพี่น้อง (Sibling Position) จากงานวิจัยของโทแมน (เมธินันท์ ภินญชน. 2543 : 74 ; อ้างอิงจาก Toman. 1982) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลำดับการเกิดและบุคลิกภาพ โทแมนเชื่อว่าเด็กพัฒนาบุคลิกภาพ และลักษณะเฉพาะตัวของเขาจากลำดับการเกิดในครอบครัวที่เขาได้รับการเลี้ยงดูมา และการเลือกคู่สมรสโดยพิจารณาถึงลำดับการเกิดของทั้งคู่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในชีวิตสมรส นอกจากลำดับการเกิดของบุตรธิดาในครอบครัว เพราะลำดับการเกิดจะเกี่ยวข้องกับบทบาท และหน้าที่ของบุคคลนั้นในระบบทางอารมณ์ของครอบครัว ซึ่งโบนินให้ความสำคัญกับ ตำแหน่งของบทบาท และหน้าที่ของบุคคลนั้นๆในครอบครัวว่ามีอิทธิพลต่อบุคลิกภาพ และปฏิสัมพันธ์กับคู่สมรสในอนาคต

8. การถดถอยของสังคม (Societal Regression) โบนินกล่าว สังคมก็เหมือนครอบครัวจะมีอำนาจผลักดัน 2 ประการที่ตรงกันข้ามกัน หรือขัดแย้งกัน คือ อำนาจแรกดึงดูดให้สมาชิกในสังคม หรือครอบครัวให้มีความผูกพันกันไม่แยกจากกันส่วนอีกอำนาจหนึ่งผลักดันสมาชิกในสังคมหรือครอบครัวให้มีความเป็นตัวของตัวเอง และเมื่อสังคม หรือครอบครัวอยู่ภายใต้สภาพความวิตกกังวล หรือความเครียด หรือสภาวะการณ์ที่มีปัญหาที่เกิดหากมีการแก้ปัญหาโดยไม่คำนึงถึงเหตุผล ครอบครัว หรือสังคมนั้นก็จะปั่นป่วน ถดถอยลง (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2546 : 54) และยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความเป็นตัวของตัวเองของบุคคลที่พยายามจะเปลี่ยนแปลงให้

ดีขึ้นแต่กลับล้มเหลว หรือกลับเป็นปัญหาเกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก ซึ่งคล้ายกับครอบครัวยุติธรรม เจ็บป่วยทางอารมณ์ขึ้น

2.5.4 เป้าหมายในการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีระบบครอบครัว

ทฤษฎีระบบครอบครัวมีเป้าหมาย เพื่อช่วยให้บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลง ตามที่ ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2547 : 21) กล่าวไว้ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถแยกตนออกจากครอบครัว (The Concept Of the Differentiation of Self) โดยสามารถแยกแยะความคิด สติปัญญา และอารมณ์ได้
2. เพื่อช่วยให้ครอบครัวเข้าใจแบบแผนพฤติกรรมระหว่างรุ่นซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงสถานการณ์ในอดีตว่ามีอิทธิพลต่อรูปแบบของครอบครัวปัจจุบัน
3. เพื่อให้ครอบครัวสามารถสามารถจัดการกับการหลอมรวมทางอารมณ์ (Fusion) ให้ไม่เป็นบุคคลที่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์ หรือไม่เป็นบุคคลที่ดำเนินชีวิตอยู่ภายใต้ปฏิกิริยาของผู้อื่นจนไม่เป็นตัวของตัวเอง
4. เพื่อให้สมาชิกสามารถสะสางสิ่งที่ค้างคาใจ อึดอัดใจได้
5. ลดความวิตกกังวล (Reduction of Anxiety) และผ่อนคลาย บรรเทา ช่วยคลายความอึดอัด หรือบรรเทาอาการต่างๆที่เกิดขึ้น (Relief from Symptoms)
6. เพื่อให้สมาชิกมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น และสามารถปรับตัว ได้ดีขึ้น

2.5.5 บทบาทของกระบวนการจิตไร้สำนึก แนวคิดดั้งเดิมของทฤษฎีระบบ

ครอบครัวเชื่อว่าต้นเหตุแห่งปัญหาอาจจะเกิดจากความขัดแย้งในจิตไร้สำนึก หรือปัญหาในอดีตที่ยังไม่มีโอกาสแก้ไขได้ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ควรจะช่วยให้ความใส่ใจด้วยแต่แนวทางในการแก้ไขความขัดแย้งที่เกิดขึ้นที่ส่งผลต่อเรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นในปัจจุบันจะต้องเน้นสิ่งต่อไปนี้

1. เน้นกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล (Rational Process) ได้แก่ การอธิบายด้วยเหตุผล รู้จักเหตุผล และมีสติ
2. มองปัญหาครอบครัวว่าเกิดจากการที่บุคคลไม่สามารถแยกตนเอง จากครอบครัวโดยเฉพาะไม่สามารถแยกแยะความคิด สติปัญญา และอารมณ์จากครอบครัวเดิม ดังนั้นเป้าหมายประการหนึ่งของการให้คำปรึกษาคือ ให้สมาชิกครอบครัวสามารถแยกตัวออกมา จากครอบครัวดั้งเดิม และมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับครอบครัวดั้งเดิมได้

2.5.6 เทคนิคในการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีระบบครอบครัว

เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีระบบครอบครัวไว้ว่า ผู้ให้

*
คำปรึกษาประเมินระบบอารมณ์ของครอบครัว ทั้งในอดีตและปัจจุบัน (To Assess the Family's Emotional System, Past and Present) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์ (Interview) และใช้เทคนิคต่างๆ ต่อไปนี้

1. การสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ พ่อ แม่ สามีนี และภรรยา
ครอบครัวเดียว
2. แผนภูมิครอบครัว เพื่อศึกษา โครงสร้างความสัมพันธ์ของครอบครัว
อย่างน้อย 3 รุ่น (Generation) ข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับครอบครัว สภาพอารมณ์ และกฎเกณฑ์ต่างๆ
ของครอบครัวที่ส่งผลต่ออารมณ์
3. การคืนสู่เหย้า (Going Home Again) เป็นเทคนิคที่ผู้ให้คำปรึกษา
แนะนำสมาชิกครอบครัวที่เป็น Client กลับบ้าน หรือกลับบ้านเดิม เพื่อกลับไปเผชิญหน้า เพื่อ
กลับไปเรียนรู้ พยายามเข้าใจกัน และกัน เพื่อริเริ่มสร้างสัมพันธ์ใหม่ (โดยอาจริเริ่มด้วยการเขียน
จดหมาย โทรศัพท์ การไปเยี่ยมบ้าน) เพื่อลดความไม่สบายใจ ละวางสิ่งที่ค้างคาใจเพื่อความสงบ
ความราบรื่นในครอบครัว
4. การจัดการ หรือทำให้สามเหลี่ยมสัมพันธ์ลดลง (Detriangulation)
เป็นเทคนิคที่ช่วยให้ผู้ที่มีปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และอีก 2 คนในสามเหลี่ยม โดยไม่
เข้าข้างคนใดคนหนึ่ง หรือไม่เข้าข้างตนเอง และให้สามารถตอบโต้ปัญหาทางอารมณ์อย่างเป็นกลาง
โดย แยกตนจากปัญหาอารมณ์นั้นด้วยเหตุผล ระวังไม่ให้เกิดการเผชิญหน้าทางอารมณ์ ทั้งนี้เพื่อ
 - 4.1 ช่วยให้ผู้บุคคลสามารถจัดการกับความวิตกกังวล หรือปัญหาที่
เกิดขึ้นโดยไม่ Project อารมณ์ไปที่คนอื่นของครอบครัว
 - 4.2 ช่วยบุคคลให้สามารถแยกตนออกมาไม่ให้เป็ทางอารมณ์
เมื่อมีปัญหา หรือความเครียดที่เกิดขึ้นในครอบครัว เพื่อจะได้ไม่เป็นแพะรับบาป ซึ่งทั้งหมดนี้จะ
ช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีอิสระจากวงจรสามเหลี่ยมสัมพันธ์
5. การสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to Person Relationship)
เป็นเทคนิคที่ใช้ติดต่อกันระหว่างบุคคล 2 คน ให้พูดคุยกัน เปิดใจกันในเรื่องส่วนตัวของกัน และกัน
โดยไม่พูดถึงบุคคลที่สาม หรือสิ่งอื่น ซึ่งเทคนิคนี้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัว ทำให้รู้จัก
ตนเองมากขึ้น
6. เทคนิคการเผชิญหน้า (Confrontation) การใช้เทคนิคนี้ อาจจะ
จำเป็นในบางโอกาส เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถแยกแยะระหว่างความคิด อารมณ์ เหตุผล
สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาครอบครัวทฤษฎีระบบ

ครอบครัว 4 เทคนิค ได้แก่ แผนภูมิครอบครัว การลดสามเหลี่ยมสัมพันธ์ (Detriangulation) การสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to Person Relationship) และการคืนสู่เหย้า (Going Home Again)

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว

* 3.1 ความหมายของความเข้มแข็งของครอบครัว

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอทำความเข้าใจเบื้องต้นของการใช้คำว่าความเข้มแข็งของครอบครัว ความสุขของครอบครัว ครอบครัวที่พึงประสงค์ ครอบครัวสุขภาพดี ครอบครัวมีคุณภาพ ครอบครัวมาสุกครอบครัวอบอุ่น และครอบครัวอยู่ดีมีสุข จะใช้ในความหมายเดียวกัน และใช้แทนกันตามความเหมาะสมของเนื้อหาในบริบท นั้นๆ

ความเข้มแข็งของครอบครัวได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

นิตยา กมลวาทินนิศา (2545 : 1) ได้ให้ความหมายของความเข้มแข็งของครอบครัว ไว้ว่า ครอบครัวที่อบอุ่นคือ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการดูแล และพยายามตอบสนองความต้องการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสมาชิกในครอบครัว มีการอบรมบุตรหลานให้เป็นคนดีของสังคม ตลอดจนการดูแลอุ้มชูสมาชิกในครอบครัวที่เป็นผู้ด้อยโอกาส หรือช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ อันจะเป็นการป้องกันปัญหาสังคมไม่ให้เกิดความรุนแรง

มนนิภา สังข์ศักดิ์ดา (2545 : 49) ได้ให้ความหมายของความเข้มแข็งของครอบครัวเมเติมไว้ว่า ครอบครัวอยู่ดีมีสุข หมายถึง สภาพครอบครัวที่พึงประสงค์อันเกิดจากการรวมตัวในรูปแบบที่หลากหลายของบุคคลที่มาดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมายหมาย สามารถนำบทบาทหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และรักษา สัมพันธภาพที่ดีต่อกัน พึ่งพาตนเองได้อย่างต่อเนื่องเป็นส่วนหนึ่ง ที่สร้างสรรค์และเกื้อกูลสังคมอย่างมีคุณธรรม

นฤมล (2536 : 57) ได้กล่าวว่า ครอบครัวมาสุกคือ ครอบครัวที่สมาชิกในครอบครัวจะทำตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนอย่างครบถ้วน

ดุษฎี โยเหลา; และคนอื่นๆ (2545 : 4) ได้กล่าวสรุปลักษณะสำคัญของครอบครัวสุขภาพดีในประเทศไทยจากผลการวิจัยไว้ว่า ครอบครัวสุขภาพดีในประเทศไทย มีลักษณะสำคัญคือ มีการอบรม เลี้ยงดูบุตรแบบรัก สนับสนุน และใช้เหตุผล การสื่อสารทางบวก มีการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของภรรยา มีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกที่ดี ทั้งในระดับบิดา-มารดา และบิดามารดากับบุตร บุตรที่มีทัศนคติที่ดีต่อบิดามารดา มีความขัดแย้งระหว่างบิดามารดาต่ำ มีความใกล้ชิดผูกพันสูง มีการรับรู้ค่านิยมด้านชีวิตครอบครัวของคู่สมรส และการรับรู้สภาพเศรษฐกิจของครอบครัว

สายสุรี จุติกุล (2536 : 5-7) ได้กล่าวถึงความสุขในครอบครัวสรุปได้ว่า ครอบครัวมีความสุขคือ ต้องมีเวลาให้กัน และกัน มีการสื่อสารกันรู้เรื่อง จัดการเรื่องการเงินได้ สามารถแบ่งความรับผิดชอบได้อยู่ด้วยกันบนพื้นฐานของความรัก และความรู้สึกให้อภัย และสมาชิกในครอบครัวพยายามที่จะให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข

กองพัฒนาสตรี เด็ก และเยาวชน (2543 : 31-32) ได้กล่าวถึงครอบครัวไทยที่พึงประสงค์ไว้ว่า ครอบครัวไทยที่พึงประสงค์คือ ครอบครัวที่สมาชิกทุกคนมีความรักใคร่กลมเกลียวช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน และกัน มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน และรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีสุขภาพดี รู้จักดูแลที่อยู่อาศัยให้สะอาดถูกสุขลักษณะ ตลอดจนมีความรับผิดชอบ ประกอบอาชีพสุจริต รู้จักประหยัด และออมเพื่อสร้างฐานะของครอบครัว นอกจากนี้ พ่อ แม่ หรือหัวหน้าครอบครัวต้องทำตนเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม ไม่ทำร้ายกัน อบรมดูแลสมาชิกในครอบครัวให้เป็นคนดี บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมมีส่วนร่วมในการทะนุบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม ศิลปะ และวัฒนธรรมไทย ตลอดจนปฏิบัติตามครรลองของระบอบประชาธิปไตย

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2542 : 6) ได้กล่าวถึง ครอบครัวที่มีคุณภาพว่า ครอบครัวที่มีคุณภาพเป็นครอบครัวที่มีความรัก ความอบอุ่น มีความเข้าใจซึ่งกัน และกัน มีความผูกพันใกล้ชิดสนิทสนม แน่นแฟ้น มีความเห็นอกเห็นใจกัน มีความเอื้ออาทรต่อกันและมีสิ่งอื่นๆอีกมากมายหลายอย่างที่ดีย่ต่อกัน

วิชัย เทียนถาวร; และทัศนารณ ขำปัญญา (2543 : 12) ได้ให้ความหมายของครอบครัวสุขสันต์ไว้ว่า ครอบครัวสุขสันต์หมายถึง บุคคลซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก เป็นรากฐาน ซึ่งอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความผูกพันทางสายโลหิตซึ่งเต็มไปด้วยความสุขกาย สุขภาพจิตที่ดี และดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสงบสุข และปลอดภัย

จากข้อมูลที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความเข้มแข็งของครอบครัวหมายถึง ครอบครัวมีความสุข ความอบอุ่นที่เกิดจาก สมาชิกในครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ มีวิธีการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันไว้ได้ พึ่งพาตนเองได้อย่างสร้างสรรค์ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ด้วยความผาสุกร่วมกัน

* 3.2 ลักษณะของความเข้มแข็งของครอบครัว

ความเข้มแข็งของครอบครัวประกอบด้วยลักษณะดังนี้

อิริค โฟรมม์ (โสภา สปีลมันน์. 2543 : 2-24 ; อ้างอิงจาก อิริค โฟรมม์) มีแนวคิดครอบครัวเข้มแข็ง ต้องมีลักษณะ 4 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ทุกฝ่ายต้องรู้จักการเอาใจใส่ดูแลซึ่งกัน และกัน ถนอมน้ำใจซึ่งกัน และกัน เอื้ออาทร

ต่อกัน ในด้านความรู้สึก ด้านจิตใจ ด้านความเป็นอยู่ สุขภาพอนามัย การงาน ชีวิตประจำวัน และควรมีความพอดีเพราะหากมากเกินไปจะกลายเป็นการ “รบกวน” “หุยมหุยม” “จุจก” หรือ ถ้าน้อยไปก็กลายเป็นขาดการเอาใจใส่ดูแลไปเลย

2. ต้องเข้าใจ หรือรู้จักคนที่เรารัก เราควรจะศึกษาเพื่อให้รู้จัก ผู้ที่เรารักเป็นอย่างดี นอกจากรู้จักแล้วยังต้องเข้าใจผู้ที่เรารักด้วย

3. ให้ความเคารพซึ่งกัน และกัน เคารพในที่นี้หมายถึง เคารพในสิทธิ ส่วนบุคคลซึ่งกันและกัน ยอมรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงแก้ไขพัฒนาเหตุการณ์ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นให้ได้ การพูดถึงกันไม่ว่าต่อหน้าหรือลับหลังควรให้การยกย่องซึ่งกัน และกัน ไม่ใช่ถ้อยคำในทางดูถูกหรือเหยียดหยาม

4. มีความรับผิดชอบ

วิชัย เทียนถาวร; และทัศนภรณ์ ขำเกิด (2543 : 12) ได้กล่าวถึงลักษณะของความเข้มแข็งของครอบครัวไว้ดังนี้

1. มีการสื่อสารสัมพันธ์ที่จริงใจ และเปิดเผย
2. มีความเชื่อใจ และเคารพซึ่งกัน และกัน
3. มีความทะนุถนอม-ห่วงใย เกื้อกูลซึ่งกัน และกัน
4. มีความสนุกสนานรื่นเริงร่วมกัน
5. มีความปลอดภัยจากความโหดร้ายทารุณต่างๆ
6. มีความยืดหยุ่น ประนีประนอม
7. มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ มีความรับผิดชอบ และการตัดสินใจร่วมกัน
8. มีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน
9. มีความเกื้อกูลกันระหว่างสมาชิกทุกวัย
10. มีความสามารถในการจัดการแก้ไขปัญหาในภาวะคับขัน และขัดแย้ง
11. มีความเกื้อกูลแก่ครอบครัวอื่น และเพื่อน
12. มีการฉลอง และแสดงความยินดีในโอกาสต่างๆร่วมกัน

ศิริรัตน์ แอดสกุล (2542 : 60 - 65) ได้อธิบายถึง คุณลักษณะความเข้มแข็งของครอบครัวสรุปได้ดังนี้

1. ทุกคนมีความสำคัญ สมาชิกทุกคนต้องตระหนักว่า “เราคือคนที่สำคัญคนหนึ่ง ของครอบครัว” ครอบครัวจะขาดใครคนใดคนหนึ่งไปไม่ได้ และเรามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของครอบครัวเหมือนกับคนอื่นๆภายในครอบครัว หากสมาชิกทุกคนเตือนตัวเองเสมอว่า เราคือคน

สำคัญคนหนึ่งของคนรอบครัว ย่อมทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของบ้าน เจ้าของครอบครัว และช่วยกันสร้างครอบครัวให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. ร่วมทุกข์ร่วมสุขด้วยกัน สมาชิกทุกคนในครอบครัวจะต้องมีความเป็นเนื้อเดียวกัน (Homogeneous Group) ไม่แตกแยก ยามที่ทุกข์ก็ทุกข์ร่วมกัน ยามที่สุขก็สุขร่วมกัน ไม่ใช่คนหนึ่งทุกข์คนหนึ่งสุข สมาชิกครอบครัวใดที่มีสภาพ ร่วมทุกข์ ร่วมสุขด้วยกัน ย่อมมีความรัก ความผูกพัน ความเอื้ออาทรต่อกันอย่างเหนียวแน่น

3. มีการปรับความเข้าใจกัน การทะเลาะวิวาท มีปากเสียง มีความขัดแย้งกันบ้างในครอบครัวเป็นเรื่องธรรมดาไม่ว่าเรื่องนั้นจะเกิดขึ้นกับใครก็ตาม ควรหันหน้าเข้าหากัน อภัยให้กันและกัน แล้วหันกลับมาทำความเข้าใจกัน ปรับความเข้าใจต่อกันด้วยความยุติธรรม โดยไม่มีอคติใดๆ ก็จะทำให้สมาชิกเกิดความรักใคร่ปรองดองกันเช่นเดิม

4. พ่อแม่ต้องเป็นแม่แบบที่ดีให้แก่ลูก ครอบครัวหลายครอบครัว ที่เป็นครอบครัวที่ดีมีครอบครัวที่เข้าข้างเนื่องมาจากพ่อแม่เป็นแม่แบบที่ดีให้แก่ลูกๆไม่ว่าจะเป็นเรื่องของระเบียบวินัย การใช้เหตุผล การรู้จักประนีประนอมยืดหยุ่น การเป็นคนดีมีศีลธรรม การเป็นผู้นำที่รู้จักอดทนอดกลั้น ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ ตลอดจนการประกอบกรรมดีต่างๆ เมื่อลูกได้เห็นได้สัมผัสกับแม่แบบที่ดีมี คุณภาพเช่นนี้ ลูกๆจะค่อยๆ ซึมซับรับไปปฏิบัติโดยไม่รู้สึกตัว ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการขัดเกลา โดยอ้อมให้แก่ลูก แต่ที่สำคัญควรระวังคือ แม่แบบนั้นจะต้องไม่ตึงหรือหย่อนยานจนเกินไป ขอให้ยึดทางสายกลาง

5. พ่อแม่พร้อมที่จะรับฟังลูก ครอบครัวมีคุณภาพต้องมีสถานะพร้อมที่จะรับฟังลูกเสมอ ควรให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของลูก อย่ามองข้ามว่าไร้เดียงสา ไร้สาระ รู้แล้ว เบื่อฟัง ไร้ค่าสนใจ หากพ่อแม่ไม่รับฟังลูก ลูกอาจหาที่ระบายที่อื่นหรือกับคนอื่น ซึ่งอาจเป็นผลเสียมากกว่าผลดี หากผู้อื่นฟังแล้วชี้แนะไปในทางที่ไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม การฟังลูกพูด ลูกคิด เป็นการเปิดโอกาสให้เขามีความกล้า กล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็น มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจ หากพ่อแม่ไม่พร้อมที่จะรับฟังลูก โตขึ้นลูกก็จะกลายเป็นคนขลาด หวาดกลัว ไม่กล้าแสดงออก และขาดความเชื่อมั่นในตนเองไปเสียทุกด้าน การที่พ่อแม่พร้อมที่จะรับฟังทุกเรื่อง ทุกสิ่งทุกอย่างจากลูกเป็นสิ่งที่ดี และยังเป็นวิธีการหนึ่งที่ว่าพ่อแม่สามารถรับรู้ความในใจของลูกได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

6. พ่อแม่ควรสื่อสารภาษาเดียวกับลูก การสื่อสารภาษาเดียวกับลูกทำให้พ่อแม่ลูก เกิดความเข้าใจตรงกัน เข้าใจถึงอารมณ์ ความรู้สึกของลูก

7. พ่อแม่ต้องมีเวลาให้ลูกเสมอ เวลาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญสำหรับทุกคน ในฐานะ

เป็นพ่อแม่ควรตระหนักในหน้าที่ความรับผิดชอบต่อลูกๆ ด้วยการแบ่งเวลาให้เหมาะสม แม้ว่าพ่อแม่จะต้องมีการกิจในแต่ละวันมากแค่ไหนก็ควรแบ่งเวลาให้ลูกๆบ้าง เพราะเวลาที่ให้ลูกนั้น ได้ให้ความรัก ความอบอุ่นแก่ลูก ไม่ทอดทิ้ง และการให้เวลาแก่ลูกยังทำให้มีโอกาสได้ใกล้ชิด พูดคุยปรึกษากัน เป็นโอกาสที่จะได้รับฟังปัญหาของลูก และเป็นโอกาสที่พ่อแม่ จะได้ช่วยกันคิดแก้ไขปัญหาให้ลูกได้อีกด้วย

8. พ่อแม่ต้องรู้จักขอโทษลูกเป็น การขอโทษลูกเมื่อพ่อแม่รู้ตัวว่าทำอะไรกับลูกผิดพลาดไป ไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่าอายหรือเป็นการเสียหน้า แต่การขอโทษลูกอย่างน้อยก็ทำให้ลูกรู้ว่าลูกเขาทำถูก เมื่อพ่อแม่ผิดแล้วต้องรู้จักขอโทษเช่นกัน การขอโทษกันเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าทุกคนไม่ว่าจะเป็นพ่อ แม่ หรือลูกก็ตาม ก็มีโอกาสผิดพลาดได้ด้วยกันทั้งนั้น การขอโทษช่วยทำให้บรรยากาศที่ไม่ดีดีขึ้นมาได้ ทั้งยังช่วยทำให้เรื่องใหญ่กลายเป็นเรื่องเล็ก

9. พ่อแม่ไม่ควรเห็นลูกเป็นที่รองรับอารมณ์ หรือกระโดนทองพระโรง ในภาวะที่สังคมเต็มไปด้วยความเครียด โดยเฉพาะกับภาวะเศรษฐกิจในยุคนี้ ครอบครัวมีค่าใช้จ่ายสูง บางครั้งอาจมีผลให้พ่อแม่อารมณ์ไม่ดีเกิดความเครียดเมื่อพ่อแม่เกิดความเครียด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงาน เรื่องส่วนตัว เรื่องเศรษฐกิจ ไม่ควรใส่อารมณ์กับลูกเพราะอาจทำให้ลูกมีสุขภาพจิตเสื่อมแทนที่จะเป็นพ่อแม่

10. ทุกคนสุขภาพจิตแจ่มใส ครอบครัวจะอยู่กันอย่างมีความสุข หรือเป็นครอบครัวที่มีคุณภาพได้นั้น สมาชิกในครอบครัวทุกคนจะต้องมีสุขภาพจิตแจ่มใส สุขภาพจิตดีสุขภาพกายก็ติดตามไปด้วย ครอบครัวที่มีคุณภาพมักเป็นครอบครัวที่มีรอยยิ้ม เสียงหัวเราะแทนเสียงทะเลาะวิวาท เสียงร้องไห้ เสียงบ่น บรรยากาศภายในบ้านแบบนี้จะน่าอยู่ ทำให้ทุกคนรักบ้านอยากอยู่บ้าน ไม่อยากไปไหน ถึงอยู่ที่ไหนก็มักอยู่ได้ไม่นานเพราะคิดถึงบ้าน เพราะบ้านมีความสุขอย่างเหลือล้น นอกจากนี้อารมณ์ขันจะทำให้คนไม่เครียด มีความสุข และเป็นการคลายสมองคลายเครียดได้เป็นอย่างดี

ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (ชำนาญ นิสารัตน์. 2533 : 17-8 ; อ้างอิงจาก ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. 2540 : 203-204) ได้ให้แนวคิดลักษณะความเข้มแข็งของครอบครัวพอสรุปได้ดังนี้

1. หัวหน้าครอบครัวที่มีความสามัคคีปรองดองกัน โดยเฉพาะบิดามารดา มีการปรับตัวดี ย่อมเป็นตัวอย่างในการปรับตัวสำหรับลูก ถ้าบิดามารดาไม่รู้จักการปรับตัวเข้าหากันมีข้อขัดแย้งบ่อยๆ โดยไม่มีเหตุผล ย่อมสร้างนิสัยให้ลูกคล้อยตามลูกอาจมีอารมณ์ขุ่นมัวเศร้าหมอง ขาดเหตุผล เข้ากับคนอื่นยาก

2. สร้างบรรยากาศในบ้านให้มีบรรยากาศแห่งความรัก ความเป็นมิตร ความ

ปรารถนาดีต่อกัน มีความสนิทสนมเป็นกันเอง สอดคล้องเป็นเนื้อเดียวกัน ทำให้เกิดบรรยากาศอบอุ่นปลอดภัย มีความมั่นคงทางจิตใจ มีความเมตตาโอบอ้อมอารี

3. สร้างบรรยากาศในบ้านให้มีความสามัคคี ปราศจากความขัดแย้ง เป็นประชาธิปไตย เพราะในแต่ละครอบครัวมีสมาชิกหลายคนย่อมมีความคิดเห็นแตกต่างเป็นธรรมดา ครอบครัวที่ดีย่อมสามารถปรองดองกันได้โดยใช้เหตุผล และหลักธรรม รับฟังความคิดเห็นของทุกคนในครอบครัว บิดามารดาให้สิทธิแก่ลูกภายในขอบเขตที่เหมาะสม รู้จักเคารพในสิทธิส่วนบุคคล ไม่ก้าวร้าว สอนให้รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น และรู้จักเคารพตนเองคือ รู้จักระงับใจไม่ทำในสิ่งที่ตนรู้ว่าผิด

4. สอนให้มีระเบียบวินัยที่มั่นคง และสม่ำเสมอ

สตินเนทท์ (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. 2529 : 27-28; อ้างอิงจาก Stinnett .) ได้

กล่าวถึงลักษณะความเข้มแข็งของครอบครัวไว้ว่า

1. การชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว มีความพึงพอใจชื่นชม และเห็นคุณค่าของกันและกันในครอบครัว โดยปกติทุกคนมีส่วนร่วมคืออยู่ในตัวมากมายเมื่อคนในครอบครัวแสดงความรู้สึกแสดงการกระทำที่พึงพอใจคนอื่นที่อยู่ร่วมครอบครัวเดียวกัน ตระหนักในคุณค่าซึ่งกัน และกัน คุณสมบัติประการนี้จึงเปรียบเสมือนพื้นฐานของความอบอุ่น และความมั่นคงในครอบครัวยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการหล่อหลอมสมาชิกสังคมให้มีทัศนคติมองสังคมส่วนรวมในแง่ดีด้วย

2. การมีเวลาอยู่ร่วมกัน การที่ทุกคนในครอบครัวได้ร่วมทำกิจกรรมหลายอย่างร่วมกันและเป็นกิจกรรมที่ทุกคนพอใจจะทำร่วมกัน

3. การมีพันธะต่อความสุข และสวัสดิภาพของครอบครัวร่วมกัน คนในครอบครัวรู้สึกเป็นพันธะที่ต้องส่งเสริมให้สมาชิกคนอื่นในครอบครัว ได้มีความสุข และมีสวัสดิภาพที่ดี เป็นการห่วงใยกัน และกันอย่างแท้จริง

4. การติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นอย่างดี มีเวลาสำหรับพูดคุยกันเสมอ และสมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ฟังที่ดี และมีความไว้วางใจต่อกัน และช่วยกันแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในทางที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน

5. การมีศรัทธาต่อศาสนา มีกิจกรรมทางศาสนาร่วมกัน การที่คนในครอบครัวมีศรัทธาต่อศาสนา ทำให้มีสติ มีความอดทน มีการอภัยต่อผู้อื่น ระวังความโกรธได้เร็ว และรู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม ซึ่งเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมด้วย

6. การมีขีดความสามารถในการจัดการกับวิกฤติการณ์ในครอบครัวได้อย่างดี ซึ่งจะเป็นการสกัดกั้น และป้องกันปัญหาสังคมได้ คือมีวิธีการที่ดีในการแก้ไขปัญหา หรือกู้

สถานการณ์ที่วิกฤติให้กลับคืนสู่สภาพที่ดีดังเดิม แม้จะยากลำบากก็ตามคนในครอบครัวจะมีความมั่นใจ และไว้วางใจต่อกัน ร่วมกันต่อสู้กับปัญหาแทนการทอดถอนใจแยกกันไปคนละทาง ให้กำลังใจซึ่งกัน และกัน ร่วมกันคลี่คลายปัญหาได้ในที่สุด

ดุษฎี โยเหลา; และคนอื่นๆ (2545 : 4) ได้กล่าวสรุปความสอดคล้องระหว่างข้อค้นพบของงานวิจัยในประเทศไทย และต่างประเทศเกี่ยวกับครอบครัวว่าความเข้มแข็งของครอบครัวมีลักษณะดังนี้

1. การแสดงความรัก และการยอมรับระหว่างกัน ซึ่งรวมถึงการอบรมเลี้ยงดูบุตรแบบรักสนับสนุน และใช้เหตุผล

2. ความใกล้ชิดผูกพัน หรือความยึดเหนี่ยวระหว่างสมาชิกในครอบครัว

3. การสื่อสารทางบวก

4. การให้ความสำคัญกับการกำหนดคุณค่า และมาตรฐาน พฤติกรรมของครอบครัวและมีการเรียนรู้ค่านิยมด้านครอบครัวระหว่างสมาชิก

5. ความสามารถในการเผชิญและจัดการความเครียดทั้งจากแหล่งภายใน และภายนอกครอบครัว การจัดการกับความขัดแย้งอย่างเหมาะสม

สายสุรี จุติกุล (2536 : 5-7) ได้กล่าวถึงครอบครัวมีความสุขไว้ว่า ความเข้มแข็งของครอบครัวน่าจะประกอบด้วยเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. สุขภาพของสมาชิกในครอบครัวต้องดี

2. ครอบครัวที่มีความสุขจะต้องมีเวลาให้กัน

3. ครอบครัวมีความสุขคือ ครอบครัวที่สื่อสารกันรู้เรื่อง

4. ครอบครัวที่มีความสุขคือ ครอบครัวที่จัดการเรื่องเงินได้

5. ครอบครัวมีความสุขคือ ครอบครัวที่สามารถแบ่งความรับผิดชอบได้

6. ครอบครัวที่มีความสุขคือ ครอบครัวที่อยู่ด้วยกันบนพื้นฐานของความรัก และ

ความรู้จักให้อภัย

7. ครอบครัวที่มีความสุขคือ ครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวใช้ความพยายามที่จะให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข

นอกจากนี้ วิชัย เทียนถาวร; และทัศนภรณ์ ขำปัญญา (2542 : 52) ได้กล่าวถึงความเข้มแข็งไว้ดังนี้

1. สมาชิกในครอบครัวต้องมีความรับผิดชอบ มีวินัย และปฏิบัติดีต่อกันด้วย

ความรักและความเข้าใจ ดูแลสุขภาพของสมาชิกในครอบครัว และของตนเอง รวมถึงการให้เกียรติ

และมีความซื่อสัตย์ซึ่งกัน และกัน และจริงใจต่อกัน และรู้จักพึ่งตนเอง และแผ่กว้างถึงบุคคลอื่นในสังคม

2. พ่อ และแม่มีส่วนร่วมในการวางแผนครอบครัวให้มีสมาชิกที่เหมาะสม และเลี้ยงดูบุตรด้วยปัญญา ให้มีพัฒนาการตามวัย ถูกต้องตามหลักโภชนาการ และถูกสุขลักษณะ มีร่างกายแข็งแรง สูงใหญ่ และฉลาด เช่นการเลี้ยงดูลูกด้วยนมแม่

3. พ่อ และแม่มีส่วนร่วมในการอบรมบุตรให้เป็นคนดี มีจริยธรรม และมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ต่อครอบครัว และสังคม รวมทั้งส่งเสริม และสนับสนุนให้บุตรได้รับการศึกษาสูงสุด

4. พ่อ และแม่ต้องมีจริยธรรมที่ดีงาม เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร อันได้แก่ มีความซื่อสัตย์ สุจริตในหน้าที่การงาน ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และละเลิกสิ่งเสพติดทั้งหลาย

5. สมาชิกของครอบครัวทุกคนมีส่วนร่วมในการทะนุบำรุงศาสนา และถือปฏิบัติตามคำสอนในศาสนาเพื่อขัดเกลาจิตใจให้ดีงามอย่างเคร่งครัด

6. สมาชิกในครอบครัวต้องแสวงหาความรู้ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ และป้องกันโรค จากหน่วยงานของรัฐ และเอกชน เพื่อดูแลตนเอง สมาชิกในครอบครัว ซึ่งสามารถแบ่งเบาภาระของรัฐและสังคม เช่น ความรู้เกี่ยวกับอนามัยแม่ และเด็ก การแพร่ระบาดของโรคเอดส์ การควบคุมป้องกัน และดูแล บำบัดเกี่ยวกับโรคเอดส์

7. ผู้นำครอบครัวต้องเสริมสร้างพื้นฐานประชาธิปไตยให้มีภายในครอบครัว จากข้อมูลที่มีผู้วิจัยได้รวบรวม กล่าวถึงข้างต้นสรุปได้ว่า ลักษณะของครอบครัวที่มีความสุข หรือลักษณะความเข้มแข็งของครอบครัวนั้น มีความเกี่ยวข้องกับบทบาท และหน้าที่ของสมาชิกที่พึงปฏิบัติต่อกัน ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างให้ครอบครัวมีความสุข มีความเข้มแข็งมากขึ้น ได้แก่

1. ความรักความเข้าใจซึ่งกัน และกัน
2. ความสามัคคีปรองดองกัน
3. ความรับผิดชอบ มีวินัย รู้หน้าที่
4. การรู้จักให้อภัยกัน และกัน
5. การเคารพสิทธิของกัน และกัน
6. มีความห่วงใย และเอื้ออาทรกัน
7. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว
8. การสื่อสารทางบวก
9. การพูดคุยปรึกษาหารือกัน

10. การใช้เหตุผล ไม่ใช่อารมณ์
11. การมีเวลาให้กัน
12. การให้กำลังใจ ชื่นชมกัน
13. มีคุณธรรม จริยธรรม

3.3 ความสำคัญของความเข้มแข็งของครอบครัว

* ครอบครัวโดยทั่วไปแล้วย่อมประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูก เป็นสถาบันที่เล็กที่สุดเก่าแก่ที่สุด และสำคัญยิ่งในฐานะที่เป็นสถาบันแห่งแรกที่คุณคนได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาในด้านต่างๆ สังคมจะดี หรือไม่ว่ายุติครอบครัวจะสามารถขัดเกลา เตรียมพร้อมให้กับสมาชิกตั้งแต่วัยเยาว์เพื่อเป็นสมาชิกของสังคมที่มีคุณภาพ และเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่าต่อประเทศชาติ ทำให้ประเทศชาติพัฒนาไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ ดังที่จำเรียง ภาวิจิตร (2539 : 28) กล่าวว่า ครอบครัวเป็นหน่วยขัดเกลาทางสังคมหน่วยแรกที่สุดให้แก่สมาชิก สิ่งต่างๆ ที่สมาชิกได้รับการปลูกฝังถ่ายทอดในวัยเยาว์จะฝังรากลึก และค่อยๆ แสดงออกมาเมื่อเติบโตขึ้นหากลูกๆ หรือสมาชิกในครอบครัวได้รับความรัก ความอบอุ่น การรับฟังซึ่งกัน และกันอย่างมีเหตุผลเพียงพอจากพ่อแม่ และคนรอบข้างก็จะทำให้มีการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่เป็นพื้นฐานประชาธิปไตยสามารถดำรงชีวิตอย่างสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับ มณีนภา สังข์ศักดิ์ดา (2545 : 48) ได้กล่าวว่า ครอบครัวคือ แหล่งอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุด ครอบครัวจึงมีความสำคัญในการช่วยเหลือหลอม และสร้างรากฐานให้คนมีชีวิต และจิตใจที่เข้มแข็ง พร้อม และกล้าเผชิญชีวิตให้อยู่รอดได้ด้วยการปรับตัวอย่างรู้เท่าทันทุกสถานการณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอยู่ท่ามกลางกระแสความผันผวนของสังคมสมัยใหม่ที่มีความสลับซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตลอดเวลานั้น หากเป็นคนที่สามารถปรับตัว และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองได้แล้วจะสามารถรู้จักใช้ชีวิตให้อยู่ได้อย่างเป็นสุข และพระพรหมทิพย์ ศิริวรรณบุษย์ (2536 : 15-16) ได้กล่าวว่าความสำคัญของครอบครัวที่มีต่อสมาชิกของครอบครัวแต่ละบุคคลนั้นมีผลต่อการพัฒนาตนทุกด้านของบุคคลมาก แม้ครอบครัวจะมีวิวัฒนาการมาหลายรูปแบบ แต่ครอบครัวทุกรูปแบบมีความสำคัญเหมือนกันต่อสมาชิกในประเด็นหลักต่อไปนี้

ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างพ่อ แม่ กับลูก ซึ่งปรากฏในทุกลักษณะของครอบครัวอย่างน้อยที่สุดเมื่อเด็กอยู่ในวัยทารก

ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา ถ้าความสัมพันธ์ดี ครอบครัวก็จะมั่นคงและสร้างสรรค์ สมาชิกในครอบครัวก็จะพัฒนาไปสู่ความสำเร็จในชีวิต

ความสำคัญในหน้าที่ 4 ประการของครอบครัวที่มีต่อบุคคลจะปรากฏในทุกวัฒนธรรม คือให้บทเรียนในการต่อสู้ชีวิต บทบาททางเพศทั้งชาย และหญิง ค่านิยม ทัศนคติในการประกอบอาชีพและสุนทรียภาพแห่งชีวิต

นอกจากนี้ นิคม วรรณราช (2544 : 132-133) ได้กล่าวไว้อีกว่าประเทศที่เจริญก้าวหน้าประสบความสำเร็จสูงจำเป็นต้องมีครอบครัวที่มั่นคง สมาชิกทุกคนรักใคร่ปรองดองสามัคคีกันดีเยี่ยม ไม่ เพราะบางแตกสลายง่าย การพัฒนาเสริมสร้างครอบครัวให้แข็งแรงมั่นคงเป็นรากฐานของสังคมประเทศชาตินั้น จึงจำเป็น และสำคัญอย่างยิ่ง เพราะอนาคตของประเทศชาติจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับอนาคตของเด็ก อนาคตของเด็กจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับพ่อแม่ พ่อแม่จะเป็นผู้กลั่นกรองความดีงามต่างๆ ให้ซึมซับเข้าไปเจริญงอกงามอยู่ในหัวใจ ในความรู้สึก และความคิดของลูก เสริมสร้างให้ลูกเกิดสติปัญญาเพื่อวิเคราะห์ วินิจฉัยสิ่งต่างๆ ในชีวิตอย่างมีเหตุผล และรอบคอบด้วยความสำคัญของความเข้มแข็งของครอบครัวดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะประเทศชาติจะดำรงอยู่ได้ ประชากรต้องมีคุณภาพซึ่งเกิดจากการปลูกฝังและพัฒนาจากสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง

3.4 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว

การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวเป็นการพัฒนาให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ ครอบครัวเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ต่อกันดีขึ้น เกิดเป็นระบบครอบครัวที่มีการยึดเหนี่ยวกันอย่างเหนียวแน่น สามารถนำพาครอบครัวผ่านวิกฤตการณ์ต่างๆ ที่มีสาเหตุเกิดขึ้นจากทั้งปัจจัยภายนอกและภายในครอบครัวได้อย่างไม่เสียสมดุล สิ่งนี้จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ เอกชน โดยเฉพาะจากครอบครัวที่ประกอบด้วยสมาชิกของครอบครัวทุกคนได้ศึกษาบทบาทหน้าที่... และความรับผิดชอบของตนเองที่มีต่อครอบครัว แล้วพัฒนาตนเองให้ตระหนักรู้... และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่นั้นๆ ด้วยความรับผิดชอบครอบครัวก็ย่อมมีความเข้มแข็งมั่นคงได้ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวสามารถทำได้หลายวิธีดังที่ผู้วิจัย ได้รวบรวมไว้ดังนี้

สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ (2537 : 82-83) ได้เสนอวิธีเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวดังนี้

1. การให้ความรู้แก่พ่อแม่ สมาชิกในครอบครัว และชุมชน ในเรื่องครอบครัวศึกษาเน้นในการศึกษาเพื่อเตรียมตัวเป็นพ่อ-แม่ที่ดีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว (เน้นบทบาทหน้าที่ของสามีหรือภรรยา บทบาทของ พ่อ-แม่ สมาชิกในครอบครัว และ

ชุมชน) ความต้องการพื้นฐานของเด็ก พัฒนาการของเด็กในแต่ละวัย และการเสริมสร้างทักษะต่างๆ ให้กับเด็กให้เหมาะสมกับวัย รวมทั้งการให้ความรู้เรื่องการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาเด็กด้วย วิธีการให้การศึกษอาจเป็นรายการทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ซึ่งปัจจุบันได้มีรายการที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของครอบครัวมากขึ้นเช่นโลกใบเล็ก เปิดดอก คุยกับหมอนนิกา หรือจัดแบบเจาะจง เช่น จัดเป็นกลุ่มสนใจ หรือกลุ่มสนทนา มีการใช้สื่อ อาทิ วีดีโอเทป และเอกสารต่างๆ มีการอภิปราย และสาธิตสื่อของเล่นต่างๆ

2. การแนะนำ และการให้คำปรึกษาครอบครัว อาทิ ในเรื่องปัญหาครอบครัว การให้คำปรึกษาแก่พ่อ แม่ ในกลุ่มเด็กที่มีความเสี่ยงเพื่อป้องกัน และหยุดยั้งปัญหา การปรับตัว และสุขภาพจิตของครอบครัว ความรุนแรงในครอบครัว และกฎหมายครอบครัว เป็นต้น ซึ่งอาจจะเป็นการแนะนำโดยตรง หรือผ่านสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

3. ควรสอดแทรกเรื่องครอบครัวศึกษาในทุกๆ หลักสูตร การฝึกอบรมให้ความรู้แก่ประชาชน

4. จัดให้มีสถานที่สาธารณะ หรือสวนสาธารณะในชุมชน เพื่อให้ครอบครัวได้มีโอกาสใช้เวลาพักผ่อนร่วมกันอย่างมีอิสระ และไม่สิ้นเปลือง

5. จัดกิจกรรมที่สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่ สามารถร่วมกิจกรรมกันได้ มิใช่ต่างคนต่างแยกไปทำกิจกรรมของตน

6. การแสวงหาอาสาสมัครพัฒนาเด็กเพื่อเป็นสื่อกลางระหว่างรัฐ และชุมชน โดยการนำความรู้ และบริการของรัฐไปสู่ประชาชน และนำปัญหาอุปสรรค ตลอดจนข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับเด็กก่อนวัยเรียน ให้รัฐหาทางแก้ไข และให้การสนับสนุนต่อไป อาสาสมัครพัฒนาเด็ก ควรมีคุณสมบัติที่สำคัญ 3 ประการ คือ สามารถอ่านออกเขียนได้ มีจิตใจเสียสละ รักเด็ก และมีเวลาว่าง อาสาสมัคร 1 คน ควรจะรับผิดชอบไม่เกิน 5 ครอบครัว วิธีการคือ ให้ความรู้แก่พ่อแม่ โดยการเยี่ยมบ้าน หรือที่จุดนัดพบ อาสาพัฒนาเด็กควรจะได้ทำงานอย่างใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในการติดตามหญิงมีครรภ์ ไปรับการตรวจครรภ์ตามกำหนด และนำเด็กไปฉีดวัคซีนให้ภูมิคุ้มกันโรค และตรวจสุขภาพตามนัดหมาย รวมทั้งร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาเด็กอย่างสม่ำเสมอ

วิชัย เทียนถาวร; และทัศนภรณ์ ขำปัญญา (2542 : 53) ได้กล่าวถึงการเพิ่มพลังความเข้มแข็งของครอบครัวไว้ดังนี้

1. สมาชิกของครอบครัว มีสิทธิในการได้รับการเลี้ยงดูจากบิดา และมารดาด้วยความรัก ความเข้าใจ และเอาใจใส่ สำหรับเด็กที่ประสบปัญหาขาดการอบรมเลี้ยงดู ได้แก่ เด็กเร่ร่อน ถือเป็นหน้าที่ของรัฐ และสังคมที่จะต้องมีการมาตรการแก้ไข ให้ได้รับความช่วยเหลือ และสิทธิใน

การอบรม และเลี้ยงดูอย่างดีดังนั้น การพัฒนาครอบครัวจึงจำเป็นต้องเพิ่มพลังขีดความสามารถ และบทบาทของสถาบันครอบครัวให้มากขึ้น และดำเนินการอย่างเป็นระบบทั้งในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม สติปัญญา สุขภาพอนามัย ซึ่งรวมถึงการจัดบริการการศึกษาเพื่อเสริมความรู้

2. การบริการโภชนาการ เตรียมความพร้อมในการเลี้ยงดูเด็กสำหรับผู้ที่จะเป็น พ่อ เป็นแม่ เป็นต้น

3. เน้นทางด้านการพัฒนาจิตใจ และบทบาททางศาสนาควบคู่ไปกับการพัฒนา สุขภาพกาย การเสริมสร้างทรัพยากรมนุษย์ ให้มีทัศนคติ หรือความรู้สึกลึกซึ้งที่ดีจะต้องอาศัยความร่วมมือของสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา และศาสนา ในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อ ปรับทัศนคติของคนในครอบครัว และชุมชน

นอกจากนี้ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวในทางจิตวิทยาได้มี

นักจิตวิทยานักจิตบำบัด นักบำบัดครอบครัวหรือผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ได้พัฒนาเทคนิควิธีการ ช่วยเหลือครอบครัว ตลอดทั้งมีการนำ แนวคิด หลักการ และเทคนิคของทฤษฎี การให้คำปรึกษา ครอบครัว นักจิตวิทยากลุ่มต่างๆ มาเสริมสร้างครอบครัวให้แข็งแกร่ง เป็นผลให้ครอบครัวอยู่ใน ภาวะสมดุล ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ได้ครบถ้วนสมบูรณ์มากขึ้น ทฤษฎีการให้คำปรึกษา ครอบครัวที่มีผู้นำไปพัฒนาครอบครัว และเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง และได้ผลดีใน ต่างประเทศ และเริ่มนำมาใช้ในประเทศบ้างแล้วแต่ก็ยังคงอยู่ในช่วงระยะเริ่มพัฒนาให้มีขึ้น จึงทำให้ ผลงานวิจัยด้านนี้มีน้อย อย่างไรก็ตามทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวที่เป็นที่นิยมนำมาใช้ ช่วยเหลือครอบครัว ได้แก่ทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวกลุ่มประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม มีผู้นำกลุ่มที่เป็นผู้พัฒนาทฤษฎีสำคัญ ๆ ได้แก่ ของ ชะเทียร์ ทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัวมีผู้นำ ที่สำคัญได้แก่ มินูชิน ทฤษฎีระบบครอบครัว มีผู้นำที่สำคัญได้แก่ โบเวน เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว สามารถกระทำได้หลายประการ ตามความเหมาะสมกับบริบทของปัญหานั้นๆ อย่างไรก็ตามแต่ละ วิธีการก็มีเป้าหมายเดียวกันคือ การช่วยเหลือครอบครัวที่ถือว่าเป็นระบบๆ หนึ่งของสังคม อันมี บทบาทสำคัญต่อการพัฒนามนุษย์ ให้สามารถทำหน้าที่ของครอบครัวได้อย่างสมบูรณ์ และอย่างมี ประสิทธิภาพเป็นผลดีต่อสังคมส่วนรวมต่อไป

* 3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว

งานวิจัยเกี่ยวกับความเข้มแข็งของครอบครัวด้วยวิธีการให้คำปรึกษาครอบครัวโดยตรง นั้นยังปรากฏน้อยมาก เนื่องจากเป็นเรื่องที่ใหม่ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา และนำเสนองานวิจัยที่มี

ความเกี่ยวข้องกันกับการให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่เป็นไปในลักษณะของการเสริมสร้างครอบครัวให้เข้มแข็ง และพอจะรวบรวมได้ดังนี้

มอร์โรว์ และวิลสัน (Morrow; & Wilson. 1961 : 501-510) ได้ศึกษาเด็กที่เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่มีระดับสติปัญญาสูงสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งประสบผลสำเร็จทางการเรียน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งไม่ประสบผลสำเร็จทางการเรียน จำนวน 96 คน พบว่า เด็กที่ประสบผลสำเร็จทางการเรียนนั้น พ่อแม่ดูแลเอาใจใส่อย่างดี ยอมรับเด็ก ไว้วางใจเด็ก ยอมให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ส่วนเด็กที่ไม่ประสบผลสำเร็จทางการเรียน มีคะแนนด้านต่างๆค่อนข้างต่ำ

กุลวรรณ วิทยาวาสฺรจ (2526. 58-59) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว พบว่า เด็กวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีจะมีการปรับตัวดี ถ้าเด็กวัยรุ่นมีสัมพันธภาพในครอบครัวไม่ดีก็จะปรับตัวได้ไม่ดีไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากสภาพบ้านที่อบอุ่น ภายในบ้านมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันระหว่างพ่อแม่ลูกเป็นรากฐานที่สำคัญในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปรับตัวให้เข้ากับ สังคม โดยไม่ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ จากสภาพปัญหาเสพติดในสังคมไทยปัจจุบัน เด็กที่ติดยาเสพติดส่วนมากมักมาจากสภาพครอบครัวที่แตกแยก พ่อแม่ไม่สามารถฝึกฝนเลี้ยงดูกัน

ลีโอนาร์ด (Leonard.1986 : Onlīne) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อารมณ์ขันที่มีต่อความเข้มแข็งของครอบครัว พบว่า ครอบครัวที่เข้มแข็งจะใช้อารมณ์ขันบ่อยมากกว่าครอบครัวที่อ่อนแอ ทำให้รักษาไว้ซึ่งความรู้สึกที่ดีต่อกัน รู้สึกอบอุ่น สนุกสนาน คลายเครียดเป็นกันเอง ทำให้พูดกันได้ง่ายขึ้น ลดความวิตกกังวล และช่วยให้สถานการณ์ที่ยุ่งยากดีขึ้น แต่จะมีผลตรงข้ามหากสมาชิกครอบครัวใช้อารมณ์ขันไปในลักษณะเยาะหยัน หรือกระทบกระทั่งต่อกัน

ซิลเวีย (Sylvia .1994 : CD-ROM) ได้ศึกษา ความเข้มแข็ง และความอ่อนแอในครอบครัวชาวผิวดำในแอฟริกาใต้ เกี่ยวกับคุณค่า และมาตรฐานเกี่ยวกับชีวิตสมรส ชีวิตครอบครัว การเสื่อมถอยของประเพณี และอิทธิพลของพ่อแม่ พบว่า สิ่งที่ทำให้พ่อแม่เกิดความเครียดมากที่สุด และเป็นจุดอ่อนของสถาบันครอบครัวของชาวผิวดำอัฟริกันคือ การปฏิเสธ หรือการไม่เข้าใจของพ่อแม่กับลูกวัยรุ่น งานวิจัยนี้ได้เสนอแนะว่า การดูแลเอาใจใส่สมาชิกของครอบครัวที่อยู่ในวัยรุ่นเป็นสิ่งสำคัญ

ยั้งยง ยุทธศักดิ์ (2539 : 132-137) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะครอบครัว และสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน สรุปผลจากการวิจัยพบว่า พฤติกรรมของเด็กจะดี มีพฤติกรรมทางสังคมที่พึงประสงค์มาก และมีพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่พึงประสงค์น้อยนั้นขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพในครอบครัวเป็นสำคัญ และรองลงมาก็คือ ลักษณะครอบครัว ซึ่งเด็กจะมี

พฤติกรรมที่ดีเป็นที่ยอมรับของสังคมนั้น ต้องมีสัมพันธภาพในครอบครัวที่ดีก่อน ไม่ว่าครอบครัวนั้นจะเป็นครอบครัวสมบูรณ์ หรือเป็นครอบครัวแตกแยกก็ตาม นั่นคือ ถึงแม้ว่าเด็กจะอยู่ในครอบครัวสมบูรณ์จะมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีได้ หรือไม่ ขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพในครอบครัวเป็นสำคัญ และเด็กที่อยู่ในครอบครัวก็สามารถจะมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีได้ ถ้าสมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดี เอาใจใส่ให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกในครอบครัว

โชติมา กาญจนกุล (2540 : บทคัดย่อ) ได้กล่าวสรุปการศึกษา ความรุนแรงในครอบครัว : การศึกษาการทำร้ายร่างกายของภรรยา พบว่า การทำร้ายร่างกายภรรยาครั้งแรกเกิดขึ้นในทุกช่วงเวลาของการอยู่ร่วมกัน โดยจุดเริ่มต้นของการเกิดการทำร้ายร่างกายภรรยาจะเริ่มต้นจากการเผชิญปัญหาของครอบครัว ยิ่งถ้าครอบครัวมีทางออกในการแก้ปัญหาอยู่ในวงจำกัด ครอบครัวก็จะสะสมบรรยากาศของความเครียดไว้มากจนก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงลบต่อกัน เมื่อสามีไม่สามารถควบคุมสติอารมณ์ได้ ก็จะทำร้ายร่างกายภรรยา ขณะเกิดการทุบตีครั้งแรกภรรยาจะตกใจ เนื่องจากไม่คาดคิดมาก่อนว่าจะถูกทุบตี ภรรยาส่วนใหญ่ให้ความหมายการทุบตีครั้งแรกว่า เป็นการกระทำที่เป็นผลมาจากการลืมหืมตัวของสามี และเชื่อมั่นว่าสามีจะไม่ทำพฤติกรรมนี้อีกเป็นครั้งที่สอง ในขณะที่เดียวกันในการทุบตีครั้งแรกนี้สามีจะรู้สึกสับสน และขัดแย้งในบทบาทของตน ทำให้สามี ส่วนใหญ่มีท่าทีสำนึกผิด หรือขอโทษที่ได้ทำร้ายภรรยาทำที่ หรือคำขอโทษเหล่านี้ทำให้ภรรยาละเลย หรือมองข้ามการทุบตีในแง่ที่เป็นความผิดปกติของความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยา

นอกจากนี้ ธนภัทร อนุมาน (2544 : 55) ได้ศึกษาสัมพันธภาพภายในครอบครัว กับปัญหายาเสพติด และพฤติกรรมทางเพศของนักศึกษาระดับอาชีวศึกษาในภาคตะวันออก พบว่า นักศึกษาที่มีสัมพันธภาพในครอบครัวดีจะมีการปฏิบัติต่อบุคคลภายในครอบครัวดี เช่น ให้ความเคารพผู้อาวุโส บิดามารดา ช่วยเหลือเกื้อกูลพี่น้อง และบุคคลภายในครอบครัว รับผิดชอบกิจกรรม บิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ใช้เหตุผลประกอบในการเลี้ยงดู เป็นผลที่ทำให้นักศึกษาไม่มีปัญหาทางด้านสัมพันธภาพในครอบครัว ยาเสพติด และพฤติกรรมทางเพศ

จากผลงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศสรุปได้ว่าสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครอบครัวที่เข้มแข็งสามารถปรับตัวอยู่ในครอบครัว และสังคมได้อย่างมีความสุข และครอบครัวที่เข้มแข็งยังมีบทบาทช่วยให้สมาชิกได้พัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จในชีวิตได้ ผู้วิจัยจึงคาดว่าความเข้มแข็งของครอบครัวช่วยให้สมาชิกในครอบครัวใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุขมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และทำให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งเป็นปึกแผ่นมั่นคง.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การกำหนดประชากร และการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำ และการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากร และการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัว เป็นครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 30 ครอบครัว ประกอบด้วย บิดา 30 คน มารดา 30 คน และนักเรียน 30 คน ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน และบิดา มารดา อยู่ด้วยกัน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวเป็นครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน บิดา มารดาอยู่ด้วยกัน และนักเรียนมีคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา จำนวน 5 ครอบครัว ที่ได้มาจากการสอบถามความสมัครใจ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ของโรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน และบิดามารดาอยู่ด้วยกัน จำนวน 30 คน ตอบแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว
2. นำคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียน มาจัดเรียงลำดับ จากน้อยไปหามาก
3. คัดเลือกนักเรียนที่มีคะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา ใช้วิธีสอบถามความสมัครใจ จำนวน 5 ครอบครัว ประกอบด้วย บิดา 5 คน มารดา 5 คน และนักเรียน 5 คน

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว
2. โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือ มนุษยนิยม ทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว และทฤษฎีระบบครอบครัว

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

1. แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว มีลำดับขั้นตอนดังนี้
 - 1.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งของครอบครัว
 - 1.2 ผู้วิจัยศึกษาหลักเกณฑ์ และวิธีการสร้างเครื่องมือจากตำรา และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับความเข้มแข็งครอบครัว
 - 1.3 ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวลักษณะของแบบประเมิน เป็นแบบการรายงานตนเอง (Self-report) ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert's Method) ซึ่งมีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ จำนวน 39 ข้อ มีมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ จริงมากที่สุด ส่วนใหญ่จริง จริงบ้าง จริงน้อย ไม่จริงเลย จากนั้นนำเสนอประธาน และกรรมการ ตรวจสอบความถูกต้อง และความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะแล้วดำเนินการแก้ไข
 - 1.4 ผู้วิจัยนำแบบประเมินตามความเข้มแข็งของครอบครัว จำนวน 39 ข้อมาหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วงษ์อินทร์ อาจารย์ ดร.วัลลภ ปิยะมโนธรรม และอาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหา ภาษาที่ใช้ และความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ แล้วผู้วิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แบบประเมิน 35 ข้อ
 - 1.5 นำแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว ที่แก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 30 คน แล้วนำแบบประเมินมาตรวจให้คะแนนเพื่อวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) เป็นรายข้อ โดยใช้เทคนิค 25 เปอร์เซ็น ของกลุ่มสูง และกลุ่มต่ำด้วยวิธีทางสถิติแบบที (t-test) แล้วเลือกเฉพาะข้อที่มีค่า t รายข้ออยู่ระหว่าง 2.17–5.75 ได้แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว จำนวน 35 ข้อ
 - 1.6 นำแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว จำนวน 35 ข้อ ที่มีค่า t รายข้ออยู่ระหว่าง 2.17–5.75 มาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งฉบับ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา

(Alpha -Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96

1.7 นำแบบประเมินเข้มแข็งของครอบครัว จำนวน 35 ข้อ ที่ได้หาค่าอำนาจ
จำแนกและค่าความเชื่อมั่นแล้วไปใช้ในการวิจัยต่อไป

ตัวอย่างแบบสอบถามข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบประเมิน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลด้านครอบครัวของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง ข้อความต่อไปนี้สอบถามข้อมูลส่วนตัวของท่าน เมื่อท่านอ่านแล้วให้เติมข้อความ
ลงในช่องว่าง หรือทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความตรงตามความเป็นจริงของท่าน
มากที่สุด

คำแนะนำ ผู้ตอบแบบประเมินที่เป็น นักเรียน ให้ตอบข้อที่ 1 ถึง 4

ผู้ตอบแบบประเมินที่เป็น บิดา หรือมารดา ให้ตอบข้อที่ 1 ถึง 8

ชื่อของท่าน.....นามสกุล.....

1. สถานภาพของท่านในครอบครัวเป็น

- ☐ บิดา ☐ มารดา
☐ ลูก ซึ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้อง.....

2. เพศ

- ☐ ชาย ☐ หญิง

3. อายุของท่าน.....ปี

ตอนที่ 2 แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว

คำชี้แจง ข้อความต่อไปนี้เป็นการถามทั่วไปที่อาจเกิดขึ้นในทุกครอบครัว ขอให้ท่าน
พิจารณาแต่ละข้อความ แล้วตัดสินใจเลือกข้อที่ตรงกับสถานการณ์ภายในครอบครัวของท่าน
มากที่สุด แล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็นเพียงข้อเดียว และกรุณาตอบให้ครบ
ทุกข้อ แต่ละข้อมีความหมายดังนี้

จริงมากที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงอย่างสม่ำเสมอในครอบครัวของท่าน

ส่วนใหญ่จริง หมายถึง ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงหลายครั้งในครอบครัวของท่าน

จริงบ้าง หมายถึง ข้อความนั้นเป็นจริงบ้าง ไม่จริงบ้างเป็นครั้งคราวในครอบครัวของท่าน

จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นเป็นจริงน้อยมากในครอบครัวของท่าน

ไม่จริงเลย หมายถึง ข้อความนั้นไม่เคยเกิดขึ้นในครอบครัวของท่าน

ข้อ	สภาพครอบครัว	จริง มาก ที่สุด	ส่วน ใหญ่ จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	ไม่ จริง เลย
0	ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว เมื่อข้าพเจ้ามีปัญหาอะไร ข้าพเจ้าก็จะปรึกษาคน ในครอบครัว					
0	การสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว ข้าพเจ้ามักจะพูดตำหนิ หรือวิพากษ์วิจารณ์การ กระทำของคนในครอบครัว					
0	การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว ข้าพเจ้าปฏิบัติหน้าที่ตามที่สมาชิกครอบครัวตกลงกัน					
0	บทบาทของสมาชิกครอบครัว ครอบครัวของข้าพเจ้าจะช่วยกันกำหนดบทบาท และหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคน					

เกณฑ์การให้คะแนนแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว

ข้อความทางบวก

จริงมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
ส่วนใหญ่จริง	ให้	4	คะแนน
จริงบ้าง	ให้	3	คะแนน
จริงน้อย	ให้	2	คะแนน
ไม่จริงเลย	ให้	1	คะแนน

ข้อความทางลบ

จริงมากที่สุด	ให้	1	คะแนน
ส่วนใหญ่จริง	ให้	2	คะแนน
จริงบ้าง	ให้	3	คะแนน
จริงน้อย	ให้	4	คะแนน
ไม่จริงเลย	ให้	5	คะแนน

เกณฑ์ในการแปลความหมายความเข้มแข็งของครอบครัว (วิเชียร เกตุสิงห์ 2538 : 9)

คะแนนเฉลี่ย	1.00–2.25	หมายถึง	ความเข้มแข็งของครอบครัว อยู่ในระดับต่ำ
คะแนนเฉลี่ย	2.26–3.74	หมายถึง	ความเข้มแข็งของครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	3.75–5.00	หมายถึง	ความเข้มแข็งของครอบครัว อยู่ในระดับเหมาะสม

2. โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว

2.1 ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้คำปรึกษาครอบครัวตาม ทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยมหรือนุษยนิยม ทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว และทฤษฎีระบบ ครอบครัว เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว โดยกำหนดเนื้อหาให้ เหมาะสมกับนิยามศัพท์เฉพาะ และจุดมุ่งหมายในการวิจัย

2.2 ผู้วิจัยสร้างโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว ให้มีความสอดคล้องกับนิยามศัพท์ เฉพาะและจุดมุ่งหมายของเทคนิคการให้คำปรึกษาแต่ละครั้ง แล้วนำเสนอประธาน และกรรมการ ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โครงสร้าง และความสอดคล้องกับนิยามศัพท์เฉพาะ แล้ว ดำเนินการแก้ไข

2.3 นำโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นันทนา วงษ์อินทร์ อาจารย์ ดร.วัลลภ ปิยะมโนธรรม และอาจารย์ มณฑิรา จารุเพ็ง ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมาย กิจกรรม เนื้อหา วิธีดำเนินการ และการประเมินผล จากนั้นผู้วิจัยนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2.4 นำโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวที่สร้างขึ้น มาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ของผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 1 ครอบครัว เพื่อดูความเหมาะสมของเนื้อหา วิธีการ และเวลาที่ใช้ในการทดลองก่อนนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

2.5 โปรแกรมที่ใช้ในการทดลองกับกลุ่มทดลอง จำนวน 5 ครอบครัวยุติยัทำการทดลอง 9 ครั้ง โดยให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งละ 1 ครอบครัวต่อวัน ครั้งละ 60 นาที ในวันจันทร์ ถึง วันอาทิตย์ ระหว่างเวลา 15.30-16.30 น. ตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม ถึง 4 มีนาคม 2548 ดังรายละเอียดในตาราง 1

ตาราง 1 โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว

ครั้งที่	ความเข้มแข็งของครอบครัวด้าน	ครอบครัวที่				
		1	2	3	4	5
1	ปฐมนิเทศ	4 ม.ค.48	5 ม.ค.48	6 ม.ค.48	7 ม.ค.48	8 ม.ค.48
2	สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว	10 ม.ค.48	11 ม.ค.48	12 ม.ค.48	13 ม.ค.48	14 ม.ค.48
3	การสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว	17 ม.ค.48	18 ม.ค.48	19 ม.ค.48	20 ม.ค.48	21 ม.ค.48
4	การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว	24 ม.ค.48	25 ม.ค.48	26 ม.ค.48	27 ม.ค.48	28 ม.ค.48
5	บทบาทของสมาชิกครอบครัว	31 ม.ค.48	1 ก.พ.48	2 ก.พ.48	3 ก.พ.48	4 ก.พ.48
6	ความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว	7 ก.พ.48	8 ก.พ.48	9 ก.พ.48	10 ก.พ.48	11 ก.พ.48
7	ความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว	14 ก.พ.48	15 ก.พ.48	16 ก.พ.48	17 ก.พ.48	18 ก.พ.48
8	การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว	21 ก.พ.48	22 ก.พ.48	23 ก.พ.48	24 ก.พ.48	25 ก.พ.48
9	ปัจฉิมนิเทศ	28 ก.พ.48	1 มี.ค.48	2 มี.ค.48	3 มี.ค.48	4 มี.ค.48

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบ One Group Pretest – Posttest Design (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 60) ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 แบบแผนการทดลอง One Group Pretest – Posttest Design

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
E	T ₁	X	T ₂

ความหมายของสัญลักษณ์

E	=	กลุ่มทดลอง
T ₁	=	สอบก่อนทดลอง
T ₂	=	สอบหลังทดลอง
X	=	การให้คำปรึกษาครอบครัว

วิธีดำเนินการทดลอง มีลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการให้นักเรียนตอบแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวในขั้นของการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ไว้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง (Pretest) และผู้วิจัยให้พ่อแม่ของนักเรียนที่สมัครใจเข้าร่วมการทดลองตอบแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว แล้วเก็บคะแนนไว้เป็นคะแนนก่อนการทดลอง
2. การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการกับกลุ่มทดลอง 5 ครอบครัว โดยใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ให้คำปรึกษาครอบครัวตั้งแต่วันที่ 4 มกราคม 2548 ถึง วันที่ 4 มีนาคม 2548 วันละ 1 ครอบครัว ครั้งละ 60 นาที ตั้งแต่เวลา 15.30 -16.30 นาฬิกา ของวันจันทร์ ถึง วันอาทิตย์ เป็นระยะเวลา 9 ครั้ง
3. หลังการทดลอง เมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยให้บิดา มารดา และนักเรียน ตอบแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว เป็นฉบับเดียวกันกับฉบับที่ใช้ทดสอบก่อนการทดลอง แล้วนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบประเมินดังกล่าว ไว้เป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest)
4. นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวก่อน และหลังการทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.1 สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1.1 ค่าเฉลี่ย

1.1.2 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน

1.1.3 ค่ามัธยฐานของคะแนน

1.1.4 ค่าความเบี่ยงเบนควอไทล์ของคะแนน

1.2 สถิติที่ใช้วิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

1.2.1 หาค่าอำนาจจำแนกของแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวทั้ง 3 ฉบับโดยใช้ t - test เทคนิค 25 เปอร์เซ็น กลุ่มสูง-กลุ่มต่ำ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 139)

1.2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวทั้งฉบับ โดยการหาสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์. 2540 : 125-126)

1.3 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

1.3.1 เปรียบเทียบความแตกต่างความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของ บิดา มารดา และนักเรียน โดยใช้สถิติการทดสอบ F - test แบบ One Way Analysis of Variance และเปรียบเทียบรายคู่ใช้การทดสอบ Post Hoc Tests

1.3.2 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียน ก่อนและหลังการทดลองโดยใช้ การทดสอบของวิลคอกซัน (The Wilcoxon's Matched – Pairs Signed – Ranks Test) (ชูศรี วงศ์รัตน์. 2544 : 344)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลความหมาย ของการวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ใช้แทนความหมายดังต่อไปนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
n	แทน	จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน t - Distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณาใน F – Distribution
df	แทน	ขั้นของความเป็นอิสระ (degree of freedom)
Mdn	แทน	ค่ามัธยฐานของคะแนน
Q.D	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ของคะแนน
T	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณา ในการทดสอบของวิลคอกซัน (The Wilcoxon ' s Matched - Pairs Signed – Ranks Test)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังตาราง 3

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของ บิดา มารดา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ความเข้มแข็งของครอบครัว	$\bar{X}$	S	ระดับความเข้มแข็ง ของครอบครัว
ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา (n=30)			
1.ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.61	1.01	ปานกลาง
2.ด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.24	1.31	ปานกลาง
3.ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว	3.18	1.23	ปานกลาง
4.ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว	3.67	1.05	ปานกลาง
5.ด้านความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.99	0.99	สูง
6.ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.37	1.44	ปานกลาง
รวม	3.51	1.17	ปานกลาง
ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของมารดา (n=30)			
1.ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.34	1.14	ปานกลาง
2.ด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.10	1.37	ปานกลาง
3.ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว	3.05	1.17	ปานกลาง
4.ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว	3.59	1.03	ปานกลาง
5.ด้านความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.89	1.06	สูง
6.ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.36	1.14	ปานกลาง
รวม	3.39	1.15	ปานกลาง
ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียน (n=30)			
1.ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.54	0.89	ปานกลาง
2.ด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.23	0.92	ปานกลาง
3.ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว	3.35	1.00	ปานกลาง
4.ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว	3.54	0.91	ปานกลาง
5.ด้านความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.67	0.96	ปานกลาง
6.ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว	3.53	0.99	ปานกลาง
รวม	3.48	0.95	ปานกลาง

จากตาราง 3 พบว่า ความเข้มแข็งของครอบครัวโดยรวมตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนอยู่ระดับปานกลาง นอกจากนี้บิดา และมารดาประเมินความเข้มแข็งของ

ครอบครัวด้านความผูกพันทางอารมณ์อยู่ในระดับสูงและด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวด้านการสื่อสารระหว่างครอบครัว ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว และด้านการทำกิจกรรมระหว่างสมาชิกครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

2. เปรียบเทียบความแตกต่างของความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ดังตาราง 4 และ 5

ตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน กลุ่มละ 30 คน

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F
ความเข้มแข็งของครอบครัว				
ระหว่างกลุ่ม	2.46	2	1.23	4.75
ภายในกลุ่ม	22.52	87	.26	
รวม	24.98	89	1.49	

มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 4 พบว่า บิดา มารดา และนักเรียน มีความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตาราง 5 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ของค่าเฉลี่ยความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนระหว่างกลุ่มของบิดา มารดา และนักเรียน กลุ่มละ 30 คน

	บิดา	มารดา	นักเรียน
บิดา		0.13	0.40*
มารดา	-0.13		0.27*
นักเรียน	-0.40*		

มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 5 พบว่า ค่าเฉลี่ยความเข้มแข็งของครอบครัวระหว่างบิดากับนักเรียน และค่าเฉลี่ยความเข้มแข็งของครอบครัวระหว่างมารดากับนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการเปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนก่อน และหลังจากได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว ดังตาราง 6

ตาราง 6 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนก่อน และหลังจากได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว (n=5)

ความเข้มแข็งของครอบครัว	ก่อนการให้		หลังการให้		T
	คำปรึกษาครอบครัว		คำปรึกษาครอบครัว		
	Mdn	Q.D	Mdn	Q.D	
ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา					
1.ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว	16.50	4.13	25.50	6.38	0 [*]
2.ด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว	13.50	3.38	23.50	5.88	0 [*]
3.ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว	12.50	3.13	23.00	5.75	0 [*]
4.ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว	17.50	4.38	26.00	6.50	0 [*]
5.ด้านความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว	21.50	5.38	27.00	6.75	0 [*]
6.ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว	13.00	3.25	21.00	5.25	0 [*]
รวม	94.50	23.65	146	36.51	0 [*]
ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของมารดา					
1.ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว	15.00	3.75	25.00	6.25	0 [*]
2.ด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว	17.00	4.25	25.50	6.38	0 [*]
3.ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว	15.00	3.75	24.50	6.13	0 [*]
4.ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว	18.00	4.50	26.50	6.63	0 [*]
5.ด้านความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว	22.50	5.38	28.00	7.00	0 [*]
6.ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว	16.00	4.00	22.00	5.50	0 [*]
รวม	103.50	25.63	151.50	37.89	0 [*]

ตาราง 6 (ต่อ)

ความเข้มแข็งของครอบครัว	ก่อนการให้		หลังการให้		T
	คำปรึกษาครอบครัว		คำปรึกษาคครอบครัว		
	Mdn	Q.D	Mdn	Q.D	
ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียน					
1.ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว	16.00	4.00	24.50	6.13	0 ⁺
2.ด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว	16.00	4.00	24.00	6.00	0 ⁺
3.ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว	11.00	2.75	26.00	6.50	0 ⁺
4.ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว	16.00	4.00	26.50	6.63	0 ⁺
5.ด้านความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว	13.00	3.25	25.00	6.25	0 ⁺
6.ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว	14.00	3.50	23.00	5.75	0 ⁺
รวม	86.00	21.50	149	37.26	0 ⁺

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 6 พบว่า ก่อน และหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว บิดา มารดา และนักเรียน มีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่า การให้คำปรึกษาครอบครัวทำให้ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนแตกต่างกัน

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
2. เพื่อเปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เพื่อเปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนก่อนและหลังการได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว

สมมติฐานการวิจัย

1. ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน แตกต่างกัน
2. ก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว บิดา มารดา และนักเรียน มีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ กำหนดขอบเขตของการศึกษาเป็น 2 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน และบิดา มารดาอยู่ด้วยกัน
2. การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน และบิดา มารดาอยู่ด้วยกัน โดยใช้การให้คำปรึกษาครอบครัว

ประชากรในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัว
ประชากรที่ใช้ในการศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัว เป็น ครอบครัวนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 30 ครอบครัว ประกอบด้วย บิดา 30 คน มารดา 30 คน และนักเรียน 30 คน ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน และบิดา มารดา อยู่ด้วยกัน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว เป็นครอบครัวของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ที่ครอบครัวมีบุตร 1-2 คน บิดา มารดา อยู่ด้วยกัน และนักเรียนมี คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 ลงมา ใช้วิธีสอบถามความสมัครใจ ได้ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 ครอบครัว ประกอบด้วย บิดา 5 คน มารดา 5 คน และนักเรียน 5 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. การศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียน

1.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

1.1.1 บิดา

1.1.2 มารดา

1.1.3 นักเรียน

1.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเข้มแข็งของครอบครัว

2. การพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียน

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ การให้คำปรึกษาครอบครัว

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ความเข้มแข็งของครอบครัว

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว

2. โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม ทฤษฎีโครงสร้างครอบครัว และทฤษฎีระบบครอบครัว

การดำเนินการทดลอง

1. ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยนำคะแนนที่ได้จากการ ตอบแบบประเมินความเข้มแข็งของ ครอบครัวในขั้นของการศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างไว้เป็นคะแนนก่อนการ ทดลอง (Pretest) ได้แก่ บิดา 5 คน มารดา 5 คน และนักเรียน 5 คน

2. การดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการทดลอง 5 ครอบครัวยุค ได้แก่ บิดา 5 คน มารดา 5 คน และนักเรียน 5 คน โดยใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้คำปรึกษาครอบครัววันละ 1 ครอบครัวยุค ครั้งละ 60 นาที ตั้งแต่เวลา 15.30-16.30 นาฬิกา ของวันจันทร์ ถึง วันอาทิตย์ เป็นระยะเวลา 9 ครั้ง

3. หลังการทดลอง เมื่อเสร็จสิ้นการทดลอง ผู้วิจัยให้บิดา มารดา และนักเรียนตอบแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว เป็นฉบับเดียวกันกับฉบับที่ใช้ทดสอบก่อนการทดลอง แล้วนำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบประเมินดังกล่าวไว้เป็นคะแนนหลังการทดลอง (Posttest)

4. นำคะแนนที่ได้จากการตอบแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวก่อนและหลังการทดลองมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. วิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานในรูปของ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
3. เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน ก่อนและหลังการได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว

สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผลการวิจัยสรุปได้ตามลำดับดังนี้

1. ความเข้มแข็งของครอบครัวโดยรวมตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนอยู่ระดับปานกลาง นอกจากนี้บิดา และมารดาประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวด้านความผูกพันทางอารมณ์อยู่ในระดับสูง และด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ด้านการสื่อสารระหว่างครอบครัว ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว และด้านการทำกิจกรรมระหว่างสมาชิกครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม จังหวัดประจวบคีรีขันธ์อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

2. ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความเข้มแข็งของครอบครัวระหว่างบิดากับนักเรียน

ความเข้มแข็งของครอบครัวระหว่างมารดากับนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ก่อนและหลังการได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว บิดา มารดา และนักเรียนมีความเข้มแข็งของครอบครัวแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลจากการศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่าความเข้มแข็งของครอบครัวโดยรวมตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาผลความเข้มแข็งของครอบครัวโดยรวมตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน เป็นรายด้าน พบว่า ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา ด้านความผูกพันทางอารมณ์อยู่ในระดับสูง ขณะที่ความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียน ด้านความผูกพันทางอารมณ์อยู่ในระดับปานกลางแต่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นครอบครัวที่สมาชิกครอบครัวอยู่ด้วยกันที่ระกอบด้วย บิดา มารดา และลูก ซึ่งเป็นลักษณะครอบครัวที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับลักษณะของครอบครัวไทยที่สมาชิกครอบครัวมีความรัก ความห่วงใย สนใจ เอาใจใส่ดูแลซึ่งกัน และกัน เป็นความผูกพันทางอารมณ์ที่สมาชิกครอบครัวมีต่อกัน ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีระบบครอบครัว (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. 2547 : 18) ที่กล่าวว่า ครอบครัวเป็นหน่วยทางอารมณ์ จึงทำให้สมาชิกครอบครัวแต่ละคนมีความผูกพันกัน ประสานเกี่ยวข้อกันทางอารมณ์ ความคิด ความรู้สึก และการแสดงออกต่อกันอยู่ตลอดเวลา ส่วนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านอื่นๆได้แก่ ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ด้านการสื่อสารระหว่างครอบครัว ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว และด้านการทำกิจกรรมระหว่างสมาชิกครอบครัว อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าสังคม และเศรษฐกิจเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว รวมทั้งการดำรงชีวิตในยุคปัจจุบันพึ่งพิงวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีในทุกรูปแบบ จึงส่งผลกระทบต่อระบบครอบครัวที่ต้องประสบกับสภาวะการแข่งขันทุกด้าน และค่าครองชีพที่สูงขึ้น ทำให้บิดา มารดา ต้องเร่งประกอบอาชีพหารายได้มาใช้จ่ายในครอบครัวให้เพียงพอ ขณะที่ลูกกำลังอยู่ในวัยเรียน ดังที่บุษยา ใจสว่าง (2543 : 16-19) ได้กล่าวไว้ว่า สภาพเศรษฐกิจทำให้สมาชิกครอบครัวทำงานนอกบ้านมากขึ้น เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว หรือช่วยเพิ่มพูนมาตรฐานความเป็นอยู่ของครอบครัว การทำงานนอกบ้านของสมาชิกครอบครัว ความก้าวหน้าในทางอาชีพการงาน จะลดความสำคัญของครอบครัวลง หรือเอาใจใส่

ครอบครัวน้อยลงจะเกิดความห่างเหินภายในครอบครัว ก่อให้เกิดความไม่เข้าใจ ลดความสนใจที่มีต่อกัน ส่งผลต่อการรวมตัวของสมาชิกครอบครัวน้อยลง นอกจากนี้ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล (2545 : 83-87) ได้กล่าวไว้อีกว่า สภาพครอบครัวในสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงจากอดีต ทำให้พ่อแม่ต้องดิ้นรน เพื่อความอยู่รอดของครอบครัว จึงไม่สามารถแสดงบทบาทของพ่อแม่ที่ดีตามที่คาดหวังไว้ จึงทำให้มีสัมพันธภาพที่ห่างเหินกัน การปฏิบัติหน้าที่ และบทบาทของสมาชิกครอบครัวด้อยลงไปด้วย ครอบครัวมีกฎระเบียบที่หละหลวมไม่ชัดเจน ทำให้สมาชิกละเลยหน้าที่ จึงเป็นผลต่อเนื่องการมีเวลาอยู่ด้วยกันในแต่ละวันน้อยลง ขาดการทำกิจกรรมร่วมกัน หากสมาชิกสมาชิกครอบครัวได้ปรับปรุงการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีคุณภาพท่ามกลางสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป อาจจะช่วยให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งขึ้นในทุกด้านได้

2. ผลจากการศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และความเข้มแข็งของครอบครัวระหว่างบิดากับนักเรียน ความเข้มแข็งของครอบครัวระหว่างมารดากับนักเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 1 โดยที่บิดา มารดา มีความเข้มแข็งของครอบครัวโดยรวมสูงกว่านักเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนที่กำลังเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งเป็นวัยรุ่นตอนต้นที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย และจิตใจ ประกอบกับผลกระทบจากสภาพทางสังคม และเศรษฐกิจยุคใหม่ที่วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามา มีบทบาทต่อการดำรงชีวิต จึงทำให้สมาชิกครอบครัวต้องปรับตัวให้ทันกับผลของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว รวมทั้งสังคมในปัจจุบันมีปัญหาหลายด้านที่อาจทำให้วัยรุ่นหลงผิดได้ง่าย จึงทำให้บิดา มารดา มีความวิตกกังวล จึงแสดงออกถึงความสัมพันธ์ที่ดี ต่อบุตรธิดาเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของบิดา มารดา เพื่อให้ครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้ราบรื่นมีความสุข อันแสดงถึงการปรับโครงสร้างของครอบครัวให้คงความสมดุล ซึ่งสอดคล้องเป้าหมายของทฤษฎีโครงสร้างครอบครัว (ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์, 2547 : 42) ที่มีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนโครงสร้างของครอบครัวให้เหมาะสมกว่าเดิมโดยทำการให้เกิดสภาพการณ์ใหม่ๆ หรือบริบทแวดล้อมใหม่ เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้ที่จะปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติในการติดต่อเกี่ยวข้องกับสมาชิกครอบครัวเสียใหม่ เพื่อขจัดความขัดแย้ง หรือความเครียดที่เกิดขึ้น

3. ผลจากการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวหินวิทยาคม พบว่า บิดา มารดา และนักเรียน มีความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดา มารดา และนักเรียน ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังจากได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานข้อที่ 2 แสดงให้เห็นว่า โปรแกรมการให้คำปรึกษา

ครอบครัวสามารถนำมาใช้พัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียนได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการให้คำปรึกษาครอบครัว เป็นวิธีการช่วยเหลือครอบครัวทั้งครอบครัว เพื่อช่วยให้ครอบครัวทราบแนวทางในการปรับปรุง แก้ไข หรือพัฒนาเกี่ยวกับการแสดงออกของสมาชิกครอบครัวที่มีต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว และการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกครอบครัว เพื่อให้ครอบครัวสามารถดำเนินชีวิตร่วมกันได้ราบรื่น มีความสุข โดยผู้วิจัยทำหน้าที่ช่วยเหลือ เอื้ออำนวย การให้คำปรึกษาครอบครัว และใช้เทคนิคต่างๆของทฤษฎีการให้คำปรึกษาครอบครัวในการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวในแต่ละด้าน ได้แก่

3.1 ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ผู้วิจัยใช้เทคนิคการปฏิมากรรม ตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษย์นิยม เพื่อศึกษา และปรับปรุงสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว หลังจากได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่า บิดา มารดา และนักเรียน มีความเข้มแข็งของครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่าในแต่ละวันสมาชิกครอบครัวมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกันมากขึ้น มีการปรึกษาหารือ วางแผนครอบครัวร่วมกัน ทำให้สมาชิกครอบครัวมีความใกล้ชิดสนิทสนม เข้าใจกัน ดูแลเอาใจใส่ซึ่งกัน และกัน เป็นผลให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งขึ้น ดังที่ ศศิพัฒน์ ยอดเพชร (ชำนาญ นิศาตร์, 2532 : 17-18 ; อ้างอิงจาก ศศิพัฒน์ ยอดเพชร, 2540 : 203-204) กล่าวว่า การสร้างบรรยากาศในบ้านให้มีบรรยากาศแห่งความรัก ความเข้าใจมีความเป็นมิตร มีความปรารถนาดีต่อกัน มีความสนิทสนมเป็นกันเองสอดคล้องเป็นเนื้อเดียวกัน ทำให้เกิดบรรยากาศอบอุ่นปลอดภัย มีความมั่นคงทางจิตใจ มีเมตตาโอบอ้อมอารี ซึ่งสอดคล้องกับดุษฎี โยเหลา; และคนอื่นๆ (2545 : 4-5) ได้ศึกษา และสรุปปัจจัยความเข้มแข็งของครอบครัวไว้ส่วนหนึ่งว่า การแสดงความรัก และยอมรับกัน และกัน ความใกล้ชิดผูกพันเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ความความเข้มแข็งของครอบครัวเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ ยิ่งยง ยุทธศักดิ์ (2539. 132-137) ได้ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีลักษณะสัมพันธภาพในครอบครัวต่างกัน พบว่า แม้ว่าเด็กอยู่ในครอบครัวไม่สมบูรณ์จะมีพฤติกรรมทางสังคมที่ดี หรือไม่ ขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพในครอบครัวเป็นสำคัญ และเด็กอยู่ในครอบครัวก็สามารถมีพฤติกรรมดีได้ถ้าสมาชิกครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดี เอาใจใส่ ให้ความรักความอบอุ่นแก่สมาชิกครอบครัว

3.2 ด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว ผู้วิจัยใช้เทคนิคการใช้สรพนาม “ฉัน” ตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษย์นิยม เพื่อปรับปรุงการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัวให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งคำพูด ท่าทาง ของสมาชิกครอบครัว ให้สามารถสื่อสารความคิด ความรู้สึก และความต้องการที่แท้จริงของตนเองให้ซึ่งกันและกันได้รับรู้ และรับผิดชอบใน

สิ่งที่พูด เทคนิคนี้จะช่วยให้สมาชิกครอบครัวรู้จักคิดก่อนพูด และช่วยลดความขัดแย้งลงได้ หลังจากได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว บิดา มารดา และนักเรียน มีความเข้มแข็งของครอบครัว ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า สมาชิกครอบครัวมีการแสดงออกทั้งด้านคำพูด และท่าทางที่สื่อสารถึงความรู้สึกความต้องการของตนเองในการพูดคุย สนทนากัน อย่างตรงไปตรงมา มีความชัดเจน ใช้ถ้อยคำที่สุภาพไม่ประชดประชัน ออกคำสั่ง มีน้ำเสียงที่เข้าใจกันทำให้สมาชิกครอบครัวรับรู้ถึงความรู้สึกความต้องการของซึ่งกัน และกัน ลดการทะเลาะเบาะแว้ง สมาชิกครอบครัวกล้าเปิดเผยความรู้สึกความคิด ความต้องการที่แท้จริง มีความรับผิดชอบต่คำพูดของตนเอง รู้สึกตนเองมีคุณค่า และเห็นคุณค่าของซึ่งกัน และกัน เป็นผลให้ครอบครัวมีความเข้มแข็งด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัวดีขึ้น สอดคล้องกับ สตินเนท (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. 2529 : 27-28 ; อ้างอิงจาก Stinnett.) ได้กล่าวว่า การชื่นชมคุณค่าของคนในครอบครัว การเห็นคุณค่าของกัน และกันในครอบครัว การตระหนักในคุณค่าของกัน และกัน คุณสมบัติประการนี้เปรียบเหมือนพื้นฐานของความอบอุ่น และความมั่นคงในครอบครัว ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการหล่อหลอมสมาชิกสังคมให้มีทัศนคติมองสังคมส่วนรวมในแง่ดีด้วยซึ่งสอดคล้องกับ สุพิศ รณชาว (2542 : 67) ได้ศึกษาผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของเซเทียร์ที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อไทย จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การสื่อสารที่เหมาะสมระหว่างสมาชิกครอบครัวทำให้สมาชิกครอบครัวมีความผูกพัน ใกล้ชิดสนิทสนม และพัฒนาการเห็นคุณค่าในตนเองของสมาชิกครอบครัวมากขึ้น นอกจากนี้ วิชัย เทียนถาวร และทัศนภรณ์ ขำเกิด (2543 : 12) กล่าวว่า การสื่อสารสัมพันธ์ที่จริงใจ เปิดเผยเป็นลักษณะหนึ่งที่แสดงถึงความเข้มแข็งของครอบครัว

3.3 ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสร้างขอบเขต ตามทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว ในการช่วยเหลือครอบครัวปรับกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อตกลง บทลงโทษ ให้มีความชัดเจน ยึดหยุ่น มีความเหมาะสมกับสภาพการณ์ที่เปลี่ยนไปของครอบครัว ทำให้สมาชิกครอบครัวมีแนวปฏิบัติร่วมกันได้ชัดเจนขึ้น ช่วยให้สมาชิกครอบครัวมีความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ตามได้รับมอบหมายดีขึ้น หลังจากได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่า บิดา มารดา และนักเรียน มีความเข้มแข็งของครอบครัว ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวดีขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า ครอบครัวของนักเรียนมีกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อตกลง มีการมอบหมายงานบ้าน และมีบทลงโทษที่ยึดหยุ่น และปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับวัยของสมาชิกครอบครัว และตามเหตุการณ์ที่เปลี่ยนไปเป็นผลให้สมาชิกครอบครัวปฏิบัติหน้าที่ตามมอบหมายด้วยความรับผิดชอบมากขึ้น มีความเสียสละช่วยเหลือกันทำงานบ้าน มีความเชื่อเพื่อเชื่อแผ่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง

ของครอบครัวดังกล่าวเป็นผลให้ครอบครัวสามารถทำหน้าที่ดีขึ้น ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัว ในด้านนี้ดีขึ้นด้วยดังที่ เมเนอร์ (Manner, 1985 : 7-9) ได้กล่าวว่า หน้าที่สำคัญของครอบครัวสิ่งหนึ่ง คือ หน้าที่ต่อกระบวนการพัฒนาสมาชิกครอบครัว ให้พัฒนาการผ่านขั้นตอนในแต่ละช่วงวัยของ ชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ฮอร์ตัน; และฮันต์ (ทศนีย์ ทองสว่าง, 2543 : 94 ; อ้างอิงจาก Horton; & Hunt, 1972 : 205-208) กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่าการอบรมสั่งสอนระเบียบทางสังคม ครอบครัวเป็นแหล่งอบรมเบื้องต้นที่มีอิทธิพลต่อเด็กมากที่สุดเพื่อให้เด็กรู้จักค่านิยม ปทัสถาน วัฒนธรรม และการพัฒนาบุคลิกภาพซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้

3.4 ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสร้างขอบเขต ตามทฤษฎี

โครงสร้างของครอบครัว เพื่อช่วยเหลือสมาชิกครอบครัวแต่ละคนได้เข้าใจบทบาทของตนเองใน ครอบครัวได้ถูกต้อง สามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนต่อครอบครัวได้ถูกต้องชัดเจน ช่วยเหลือให้ ครอบครัวสามารถปรับโครงสร้างของครอบครัวได้ดีขึ้น ภายหลังจากได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่า ความเข้มแข็งของครอบครัวด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัวดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า สมาชิกครอบครัวเข้าใจบทบาทของตนเองได้ถูกต้องชัดเจนขึ้น ส่งผลให้สมาชิกครอบครัว สามารถปรับบทบาท และแสดงบทบาทของตนเองที่มีต่อการปฏิบัติหน้าที่ต่อครอบครัวได้ดีขึ้น ได้แก่ บิดามารดาสามารถปกครองอบรมลูกได้ดีขึ้น ลูกเคารพเชื่อฟังบิดามารดา และปฏิบัติตามได้ดี ขึ้น ทั้งยังส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว และการ ทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัวอีกด้วย ดังที่ อิริค โฟรมม์ (โสภา สปีลมันน์, 2543 : 21-20; อ้างอิงจาก อิริค โฟรมม์) กล่าวว่าความเข้มแข็งของครอบครัวส่วนหนึ่งประกอบด้วยการให้ ความเคารพซึ่งกัน และกัน เคารพในที่นี้หมายถึง เคารพในสิทธิส่วนบุคคลซึ่งกัน และกัน ให้การยก ย่องซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับวิชัย เทียนถาวร; และทัศนากรณ์ ขำเกิด (2543 : 12) ได้กล่าว ว่าลักษณะหนึ่งของความเข้มแข็งของครอบครัวประกอบด้วยสมาชิกครอบครัวเข้าใจ และเคารพ ซึ่งกัน และกัน นอกจากนี้กองพัฒนาศรี และเยาวชน (2543 : (5)) ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัย สนับสนุนความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัว พบว่า บทบาทหลักของแม่ คือ เป็นหลักในการอบรม เลี้ยงดู แล้วยังเป็นหลักในการนำสมาชิกครอบครัวเข้าวัดทำกิจกรรมทางศาสนา เป็นหลักในการ ส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกครอบครัวเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆในชุมชน ขณะที่บทบาทหลักของ พ่อคือ การส่งเสริมสนับสนุนให้สมาชิกครอบครัวร่วมทำกิจกรรมอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน และ อนุรักษ์ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

3.5 ด้านความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ผู้วิจัยใช้เทคนิคแผนภูมิครอบครัว

เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อ และเทคนิคการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ ตามทฤษฎีระบบครอบครัว เพื่อศึกษาแนวโน้มปัญหาทางอารมณ์ ของสมาชิกครอบครัว เมื่อพบว่าสมาชิกครอบครัวคนใดมีแนวโน้มที่จะเกิดปัญหาทางอารมณ์กับใครในครอบครัว ผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัวกับสมาชิกคนนั้นได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราวส่วนตัวของซึ่งกันและกันโดยไม่กล่าวพาดพิงถึงบุคคลอื่น หรือแม้แต่สิ่งของ เทคนิคนี้ช่วยให้สมาชิกครอบครัวได้สะสางสิ่งที่ค้างคาใจที่มีต่อกันทำให้เข้าใจกันมากขึ้น ตลอดจนรับรู้ถึง ความรู้สึกห่วงใย ความเอื้ออาทร การดูแลเอาใจใส่ที่สมาชิกครอบครัวมีต่อกัน และรักใคร่ปรองดองกัน และเนื่องจากการดำเนินชีวิตร่วมกันของสมาชิกครอบครัวมักเกี่ยวข้องกันทางอารมณ์อย่างหลีกเลี่ยงได้ยาก ผู้วิจัยจึงใช้เทคนิคการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ เพื่อช่วยให้สมาชิกได้เรียนรู้วิธีการแยกตนเองออกจากสถานการณ์ปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างสมาชิกครอบครัวอีกสองคน ด้วยการเตือนตัวเองไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยว หรือให้วางตัวเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแม้แต่ตัวเอง แล้วนำตนเองออกไปจากสถานการณ์ที่เป็นปัญหานั้นชั่วคราว และหาสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่สร้างสรรค์ทำ ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้สถานการณ์ปัญหาทางอารมณ์ลดลง และไม่ขยายวงกว้างออกไป จำกัดวงแคบลงเหลือเพียงแค่เป็นเรื่องระหว่างคนสองคนที่จะต้องตกลงกันทำให้สมาชิกครอบครัวที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งนั้น มีความเครียดน้อยลง และมีวิธีจัดการกับปัญหาทางอารมณ์ได้อย่างสร้างสรรค์

ภายหลังจากได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่า ความเข้มแข็งของครอบครัวด้านความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า สมาชิกครอบครัวสนใจได้ตามทุกข้อ ให้กำลังใจ รัก และห่วงใยซึ่งกัน และกันดีขึ้น เมื่อมีปัญหาทางอารมณ์เกิดขึ้นในครอบครัว สมาชิกครอบครัวสามารถจัดการกับอารมณ์ของตนเอง แสดงออกถึงความเป็นกลางได้อย่างสร้างสรรค์ และแยกตัวออกจากความขัดแย้งอย่างไม่มีการหลอมรวมทางอารมณ์เกิดขึ้น เป็นผลให้ สมาชิกครอบครัวรับรู้ถึงความรักความห่วงใย ความอบอุ่นใจ ความเอื้ออาทร รู้สึกภาคภูมิใจในครอบครัว ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัวดีขึ้น ดังที่ ลีโอนาร์ด (Leonard.1986) ได้ศึกษาความสัมพันธ์เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อารมณ์ขันที่สร้างสรรค์ที่มีต่อความเข้มแข็งของครอบครัว พบว่าครอบครัวที่เข้มแข็งจะใช้อารมณ์ขันบ่อยมากกว่าครอบครัวที่อ่อนแอ วิธีนี้ทำให้ครอบครัวคงไว้ซึ่งความรู้สึกที่ดีต่อกัน รู้สึกอบอุ่น สนุกสนาน คลายเครียด เป็นกันเอง ทำให้พูดกันได้ง่ายขึ้น ลดความวิตกกังวล และช่วยให้สถานการณ์ที่ยุ้งยากดีขึ้น แต่จะมีผลตรงข้ามหากสมาชิกครอบครัวใช้อารมณ์ขันไปในลักษณะเยาะหยัน หรือกระทบกระทั่งต่อกัน นอกจากนี้ ดุขฎี โยเหลา ; และคนอื่นๆ (2545 : 4-5) ได้สรุปปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อความเข้มแข็งของครอบครัว ได้แก่ ความสามารถจัดการความเครียด และจัดการกับความขัดแย้งของสมาชิกครอบครัว

ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว ผู้วิจัยใช้เทคนิคการคืนสู่เหย้า ตามทฤษฎีระบบครอบครัว เพื่อช่วยเหลือให้สมาชิกครอบครัวสามารถกลับไปเผชิญปัญหา แล้วริเริ่มสร้างความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นมาใหม่อีกครั้งระหว่างสมาชิกครอบครัว ด้วยวิธีการคืนสู่เหย้า ได้แก่ การเขียนจดหมาย การโทรศัพท์พูดคุยกัน หรือนัดพบปะกัน จากนั้นหาโอกาสทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว วิธีนี้ช่วยให้สมาชิกครอบครัวเข้าใจกัน ให้อภัยกัน มีความสามัคคีปรองดองกันมากขึ้น ภายหลังจากได้รับการให้คำปรึกษาครอบครัว พบว่าความเข้มแข็งของครอบครัว ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัวสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า สมาชิกครอบครัวหาโอกาสได้ทำกิจกรรมร่วมกัน และกิจกรรมที่สมาชิกครอบครัวทำร่วมกัน ได้แก่ ชวนกันไปทำบุญฝังลูกนิมิตที่วัด จัดงานสังสรรค์วันเกิด ไปเที่ยวพักผ่อนสถานที่ท่องเที่ยวใกล้บ้าน รับประทานอาหารร่วมกัน เป็นผลให้สมาชิกครอบครัวสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันให้แน่นแฟ้นขึ้น สมาชิกที่ห่างเหินกันได้ใกล้ชิด พูดคุยกัน ทำให้สมาชิกครอบครัวรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ครอบครัวมีความสามัคคีปรองดองกันขึ้น และให้อภัยกันได้ดีขึ้น ดังที่ ศิริรัตน์ แอดสกุล (2542 : 60-62) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของความเข้มแข็งของครอบครัวในประเด็นหนึ่งพอสรุปได้ว่า ทุกคนในครอบครัวมีความสำคัญ สมาชิกทุกคนต้องตระหนักว่า “เราคือคนที่สำคัญคนหนึ่งของครอบครัว” ครอบครัวจะขาดใครคนใดคนหนึ่งไปไม่ได้ และเรามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของครอบครัวเหมือนกับคนอื่นๆ ภายในครอบครัว หากสมาชิกครอบครัวทุกคนเตือนตัวเองเสมอว่า เราคือคนสำคัญคนหนึ่งของครอบครัว ย่อมทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมในความเป็นเจ้าของบ้าน เจ้าของครอบครัว และช่วยกันสร้างครอบครัวให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นไป นอกจากนี้ สตินันท์ (กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุลย์. 2529 : 27-28 ; อ้างอิงจาก Stinnett.) กล่าวไว้อีกว่า การมีศรัทธาต่อศาสนา มีกิจกรรมทางศาสนา ร่วมกัน การที่คนในครอบครัวมีศรัทธาต่อศาสนาทำให้มีสติ มีความอดทน มีการอภัยต่อผู้อื่น ระวังความโกรธได้เร็ว และรู้จักที่จะช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมซึ่งเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวมอีกด้วย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผู้ให้คำปรึกษาครอบครัว ครูแนะแนว หรือผู้มีความสนใจทั่วไปที่จะนำไปประกอบการให้คำปรึกษาครอบครัวนี้ไปใช้ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ หรือผ่านการฝึกอบรมให้มีประสบการณ์การให้คำปรึกษาครอบครัวก่อนนำไปใช้
2. เวลานั้นนัดหมายในการให้คำปรึกษาครอบครัวสามารถยืดหยุ่นได้เนื่องจากการให้ปรึกษาครอบครัวนั้น มีบิดามารดาเข้ามามีส่วนร่วมด้วยจึงทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับเวลา ดังนั้นเวลานัดหมายควรได้สอบถามสมาชิกครอบครัวก่อนทุกครั้ง ส่วนสถานที่ควรจะเป็นที่ห้องแนะแนวของโรงเรียน

3. แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว และโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวก่อนนำไปใช้ ควรปรับปรุงให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่าง และความมุ่งหมายของการนำไปใช้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวกับนักเรียนที่มาจากครอบครัวขยาย ครอบครัวที่มีผู้นำครอบครัวเพียงคนเดียวอันเนื่องมาจากพ่อแม่หย่าร้าง หรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถึงแก่กรรม และครอบครัวที่บิดา หรือมารดาสมรสใหม่

2. ควรศึกษาความเข้มแข็งของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมอื่นๆ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การหนีเรียน การรักษาวินัยส่วนตัว การติดสารเสพติด การติดเกมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมพัฒนาชุมชน. (2543, เมษายน). แนวทางดำเนินงานเกี่ยวกับวันครอบครัว. วารสารพัฒนาชุมชน. 39(4) : 31-32.
- กรมสามัญศึกษา. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542. กรุงเทพฯ: กรมฯ
- กองพัฒนาศรี เด็ก และเยาวชน. (2543). ปัจจัยที่สนับสนุนความเข้มแข็งของครอบครัว. กรุงเทพฯ: กองฯ.
- กิตติพัฒน์ นนทปัทมะดุล. (2529, พฤศจิกายน-เมษายน). ครอบครัวที่มีคุณภาพ. วารสารการประชาสัมพันธ์. 29(6) : 27-28.
- กุลวรรณ วิทยาวงศจุ. (2526). ความสัมพันธ์ระหว่างสัมพันธภาพในครอบครัวกับการปรับตัว. ปรินิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2541). ครอบครัวฝ่าวิกฤติ แนวคิดพิชิตความทุกข์ครอบครัวไทย ในยุคนี้. กรุงเทพฯ: ชัดเชสมิเดีย.
- จำเรียง ภาวิจิตร. (2539, พฤษภาคม). พฤติกรรมทางการเมืองกับสถาบันครอบครัว. วารสารวัฒนธรรมไทย. 33(8) : 28.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2544). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: เทพเนรมิตการพิมพ์.
- โชติมา กาญจนกุล. (2540). ความรุนแรงในครอบครัว : การศึกษาการทำร้ายร่างกายภรรยา. ปรินิพนธ์ กศ.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน; และเพ็ญแข ประจวบปัจฉิม. (2524). ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวกับสุขภาพจิตและจริยธรรมของนักเรียนวัยรุ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดุขฎิ โยเหลา; และคนอื่นๆ. (2545, กันยายน). ความเข้มแข็งของครอบครัว : ครอบครัวสุขภาพดี. วารสารพฤติกรรมศาสตร์. (8) : 1-9.
- เดือนเพ็ญ ตั้งชะฤกษ์. (2537). ข้อคิดในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในครอบครัว. ใน ผลการสัมมนาระดมความคิดเรื่องการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้. กรุงเทพฯ: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. (2543). สังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรี้นติ้งเฮาส์.
- ธนาพร อนุมาน. (2544). การศึกษารายกรณีของนิสิตที่มีปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว วิชาเอกทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ปรินิพนธ์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธีระ ชัยยุทธยรรยง. (2546, เมษายน). ครอบครัววิกฤติกับแนวคิดการให้คำปรึกษา.

วารสารวิชาการ. 6(4) : 46.

นฤมล. (2536, มีนาคม - เมษายน). ครอบครัวของเด็กเร่ร่อน : ในความเป็นจริงและในความฝัน.

วารสารการประศาสน์. 36(2) : 57.

นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2545). ก่อนจะถึงวันนั้น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

นิคม วรรณราชู. (2544). ครอบครัว : พ่อแม่คือผู้นำ. กรุงเทพฯ: เอเชียเพลส.

นิตยา กมลวัทนินศา. (2545, มกราคม-กุมภาพันธ์). ความอยู่ดีมีสุข : เป้าหมายสุดท้ายของ

การพัฒนา. วารสารเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 39(1) : 15.

นิภา พงศ์วิรัตน์. (2520). การศึกษาปัญหาทางสังคมของเด็กวัยรุ่นตอนต้นในโรงเรียน

มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในภาคกลาง. ปรินทิพ. กทม. กรุงเทพฯ :

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นิยม บุญมี. (2543). ครอบครัวสัมพันธ์. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุษยา ใจสว่าง. (2533, มีนาคม-เมษายน.). ครอบครัว : เหตุใดจึงล้มละลาย. วารสาร

ประศาสน์. 43(2) : 16-19.

ประสงค์ ตูจินดา. (2537). ครอบครัวไทยพึ่งตนเองได้จริงหรือ ปัญหาและแนวทางแก้ไข. ใน

ผลการสัมมนาการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งและพัฒนาตนเองได้.

หน้า 84-86. กรุงเทพฯ : สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.

ปรีดีหทัย แก้วมนีรัตน์. (2534). การศึกษาบทบาทของสมาชิกในครอบครัวในการดูแลผู้ป่วย

จิตเวช: ศึกษาเฉพาะรายกรณีโรงพยาบาลสวนสราญรมย์. วิทยานิพนธ์ กรุงเทพฯ:

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2546?). การให้คำปรึกษาครอบครัว. (เอกสารประกอบการสอน).

กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

----- (2547). คลินิกครอบครัวในสถานบำบัดยาเสพติดระดับจังหวัด. (คู่มือประกอบการ

อบรม). กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อัดสำเนา.

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุญย์. (2536). จิตวิทยาครอบครัว. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย.

----- (2545). จิตวิทยาครอบครัว. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 7.

กรุงเทพฯ: สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- มนนิภา สังข์ศักดิ์ดา. (2545, มกราคม-กุมภาพันธ์). ครอบครัวเป้าหมายของการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ. *วารสารเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. 39(1) : 45-56.
- ทิพาภรณ์ โพธิ์ถวิล. (2545). *จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา* หน่วยที่ 8-11.
- พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- เมธินันท์ ภินณูชน. (2539). *การให้คำปรึกษาครอบครัวเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์. (2537). การสื่อสารในครอบครัว. ใน *การพัฒนาครอบครัว* .หน้า 3
กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ.
- ยิ่งยง ยุทธศักดิ์. (2539). *พฤติกรรมทางสังคมที่มีลักษณะทางครอบครัวและสัมพันธภาพทางครอบครัวต่างกัน*. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. (2542). *การวัดด้านจิตพิสัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วิชัย เทียนถาวร; และทัศนภรณ์ ขำปัญญา. (2542). *การพัฒนาครอบครัว(ฉบับปรับปรุง)*.
พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ส่งเสริมสุขภาพ.
- วิเชียร เกตุสิงห์. (2528, กุมภาพันธ์-มีนาคม). คำเฉลี่ยกับการแปลความหมาย : เรื่องง่าย ๆ ที่บางครั้งก็พลาดได้. *ข่าวสารการวิจัยการศึกษา*. 18(3) : 9
- วีรวิทย์ เอกกมลกุล. (2537, พฤษภาคม-สิงหาคม). ครอบครัวบำบัด. *วารสารโรงพยาบาลศรีธัญญา*. 2(2) : 16-18.
- ศรีสว่าง พัววงศ์แพทย์. (2537). *ครอบครัวไทย : ปัญหาและแนวทางแก้ไข*. ผลการสัมมนา
ระดมความคิดเรื่องการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้.
กรุงเทพฯ: สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ศศิพัฒน์ ยอดเพชร. (2540). *สถาบันครอบครัวมุมมองของนักสวัสดิการสังคม*. กรุงเทพฯ:
สมาคมนักสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2542). *ครอบครัว : สารน่ารู้*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สนธยา พลศรี. (2545). *หลักสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมาคมแนะแนวแห่งประเทศไทย. (2545). *ยุทธศาสตร์การให้คำปรึกษาแนวบูรณาการ* .
กรุงเทพฯ: สมาคมฯ.

- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2544). *สังคมวิทยาครอบครัว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายสุรี จุติกุล. (2536, กรกฎาคม-สิงหาคม). ความสุขในครอบครัว. *วารสารการประชาสงเคราะห์*. 36(5) : 5-7.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สำนักงานวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2537). *ผลการสัมมนาระดมความคิดการส่งเสริมสถาบันครอบครัวให้ มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สำนักงานส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. (2537). *การพัฒนาครอบครัว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานฯ.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2540). *หน้าที่และมารยาทของสมาชิกในครอบครัวที่พึงปฏิบัติต่อกัน*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- สุนันทา กาญจนพงศ์. (2540). *การศึกษาเปรียบเทียบลักษณะการอบรมเลี้ยงดูสภาพครอบครัว และ กลุ่มเพื่อนระหว่างเยาวชนชายที่ได้กระทำผิด จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สาธารณสุขศาสตร์) สาขานามัยครอบครัว. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุพิตรา สุภาพ. (2536). *สังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพิศ รณขาว. (2542). *ผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีของชเรีเยร์ที่มีต่อการสื่อสารในครอบครัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อ จังหวัดเพชรบูรณ์*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เสาวภา เอกอดิศักดิ์. (2540). *สื่งกับและทัศนคติเกี่ยวกับครอบครัวของคนไทยในจังหวัดสุราษฎร์ธานี*. ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- โสภา สปีลมันน์. (2536, มีนาคม-เมษายน). แนวคิดและทิศทางครอบครัวไทย. *วารสารการประชาสงเคราะห์*. 36(2) : 63-64.
- . (2543). *ถนอมรักเพื่อครอบครัวที่มั่นคง*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโสภาธารน้ำใจเพื่อสังคมไทย.
- อุมพร ตรังคสมบัติ. (2543). *จิตบำบัดและการให้คำปรึกษาครอบครัว*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: ชันดำการพิมพ์.
- Bruno. Frank J. (1989). *The Family Mental Health Encyclopedia*. New York : John Wiley & Sons.

- Dinkmeyer, Don C. (1976). *Adlerian counseling and Psychotherapy*. Monterey, California. Books Cole Publish Company.
- Manor, O. (1985). *Family Work in Action*. London : Tavistock Plublication Ltd.
- Morrow William R; & Wilson, Robert C. (1961, September). *Family Relation of Bright Hight – Achiveing*. 32 : 501–510.
- Pearson, Judy. C. (1989). *Communication in the Family : Seeking Satisfaction in Changing Times*. New York : Harper & Row.
- Sauber, Richard S ; et al. (1993). *The Dictionnary of Family Psychology and Family Thérapy*. Second Edition, California : Sage Publications. Inc.
- Viljuen, Sylvia. (1994). *Strengths and Weaknesses in the Family Life of Black South Africans*. (CD-ROM). Available: ERIC;Acc No. ED376974.
- Wuerffel, Jon Leonard. (1986). (Online). Available: <http://thailis.uni.net..th/dao/detail.nsp>. Retrieved July 02, 2003.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล
- แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว
- รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มศว โทร. 5731, 5618

ที่ ศธ 0519.12/ 10245

วันที่ 13 ตุลาคม 2547

เรื่อง ขกเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณะบดีคณะศึกษาศาสตร์

เนื่องด้วย นางมาลัยรัตน์ โอหารวัด นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว” โดยมี ศาสตราจารย์ผ่องพรรณ เกิดทิพย์ และ รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตนะ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นันทนา วงษ์อินทร์ อาจารย์วัลลภ ปิยะมโนธรรม และ อาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจ แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว และโปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจ แบบประเมิน และโปรแกรมฯให้ นางมาลัยรัตน์ โอหารวัด และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้ด้วย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์หญิงสุวิจิระ เตชะกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/ 12107

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพมหานคร 10110

14 ธันวาคม 2547

เรื่อง ขออนุญาตเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนทิวหินวิทยา

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมิน และโปรแกรมฯ

เนื่องด้วย นางมาลย์รัตน์ โอฬารวัต นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว” โดยมี ศาสตราจารย์ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และ รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตน์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาเครื่องมือการวิจัย โดยขอใช้ห้องแนะแนวเพื่อทดลองใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษารอบครัว กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่3 จำนวน 100 คน และพ่อแม่ของนักเรียน จำนวน 2 คน และเป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว ในระหว่างเดือนธันวาคม 2547

จึงเรียนมาเพื่อขออนุญาต ได้โปรดพิจารณาให้ นางมาลย์รัตน์ โอฬารวัต ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จิระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท มือถือ 06-3839211

ที่ ศธ 0519.12/ 2546

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

ธันวาคม 2547

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนหัวหินวิทยาคม

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมิน และโปสเตอร์ฯ

เนื่องด้วย นางมาลัยรัตน์ โอหารวัด นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์เรื่อง "การศึกษาและพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว" โดยมี ศาสตราจารย์ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และ รองศาสตราจารย์ชูศรี วงศ์รัตนะ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอใช้ห้องแนะแนวเพื่อใช้โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัว กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 3 คน และขอให้พ่อแม่ของนักเรียน จำนวน 6 คน และตอบแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว ในระหว่างเดือนมกราคม - กุมภาพันธ์ 2548

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางมาลัยรัตน์ โอหารวัด ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เพ็ญศิริ จีระเดชากุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 02-664-1000 ต่อ 5618, 5731

หมายเหตุ : ต้องการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ มือถือ 06-3839211

แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว

คำชี้แจง

แบบประเมินนี้ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลด้านครอบครัวของผู้ตอบแบบประเมิน มีทั้งหมด 2 หน้า มีข้อคำถาม จำนวน 8 ข้อ

ตอนที่ 2 แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว มีทั้งหมด 5 หน้า มีข้อคำถาม จำนวน 35 ข้อ ประกอบด้วย 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว จำนวน 6 ข้อ
2. ด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว จำนวน 6 ข้อ
3. ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว จำนวน 6 ข้อ
4. ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว จำนวน 6 ข้อ
5. ด้านความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว จำนวน 6 ข้อ
6. ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว จำนวน 5 ข้อ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลด้านครอบครัวของผู้ตอบแบบประเมิน

คำชี้แจง ข้อความต่อไปนี้สอบถามข้อมูลส่วนตัวของท่าน เมื่อท่านอ่านแล้วให้เติมข้อความลงในช่องว่าง หรือทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ หน้าข้อความตรงตามความเป็นจริงของท่านมากที่สุด

คำแนะนำ ผู้ตอบแบบประเมินที่เป็น นักเรียน ให้ตอบข้อที่ 1 ถึง 4

ผู้ตอบแบบประเมินที่เป็น บิดา หรือมารดา ให้ตอบข้อที่ 1 ถึง 8

ชื่อของท่าน.....นามสกุล.....

สถานภาพของท่านในครอบครัวเป็น

- ☐ บิดา ☐ มารดา
- ☐ ลูก ซึ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 ห้อง.....

2. เพศ

- ☐ ชาย ☐ หญิง

3. อายุของท่าน.....ปี

4. ลักษณะครอบครัวประกอบด้วย

- ☐ ครอบครัวที่มีบิดา มารดา และมีลูก 1-2 คน
- ☐ ครอบครัวที่มีบิดา มารดา และมีลูกมากกว่า 2 คน
- ☐ ครอบครัวที่มีบิดา มารดา ลูก และญาติอยู่ร่วมกัน
- ☐ ครอบครัวที่มีแต่บิดา และลูก
- ☐ ครอบครัวที่มีแต่มารดา และลูก
- ☐ อื่นๆ ระบุ.....

5. การศึกษาสูงสุดของท่านที่เป็นบิดา หรือมารดา

- ☐ ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่ 6
- ☐ ระดับประถมศึกษาปีที่ 6
- ☐ ระดับมัธยมศึกษา
- ☐ สูงกว่าระดับมัธยมศึกษา
- ☐ ระดับปริญญาตรี

☐ สูงกว่าระดับปริญญาตรี

☐ อื่นๆ ระบุ.....

6. อาชีพของท่านที่เป็นบิดา หรือมารดา

☐ เกษตรกรรม

☐ รับจ้าง

☐ ค้าขาย

☐ ธุรกิจส่วนตัว

☐ รับราชการ หรือรัฐวิสาหกิจ

☐ อื่นๆ ระบุ.....

7. รายได้ของครอบครัวหรือของบิดาและมารดา รวมกัน.....บาทต่อเดือน

8. รายได้ของครอบครัว

☐ เพียงพอ

☐ ไม่เพียงพอ

☐ อื่นๆ ระบุ.....

ตอนที่ 2 แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว

คำชี้แจง ข้อความต่อไปนี้ เป็นสถานการณ์ทั่วไปที่อาจเกิดขึ้นในทุกครอบครัว ขอให้ท่านพิจารณาแต่ละข้อความ และตัดสินใจเลือกข้อที่ตรงกับสถานการณ์ภายในครอบครัวของท่านมากที่สุดแล้วทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความคิดเห็น กรุณาตอบให้ครบทุกข้อ แต่ละช่องมีความหมายดังนี้

จริงมากที่สุด หมายถึง ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงอย่างสม่ำเสมอในครอบครัวของท่าน
 ส่วนใหญ่จริง หมายถึง ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงหลายครั้งในครอบครัวของท่าน
 จริงบ้าง หมายถึง ข้อความนั้นเป็นจริงบ้าง ไม่จริงบ้างเป็นครั้งคราวในครอบครัวของท่าน
 จริงน้อย หมายถึง ข้อความนั้นเป็นจริงน้อยมากในครอบครัวของท่าน
 ไม่จริงเลย หมายถึง ข้อความนั้นไม่เคยเกิดขึ้นในครอบครัวของท่าน

ข้อ	คำถาม	จริง มาก ที่สุด	ส่วน ใหญ่ จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	ไม่จริง เลย
1	ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ข้าพเจ้ากับสมาชิกครอบครัวไม่ค่อยได้พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน					
2	เมื่อข้าพเจ้ามีปัญหาอะไร ข้าพเจ้าจะ ปรึกษารือกับสมาชิกครอบครัว					
3	ข้าพเจ้ากับสมาชิกครอบครัว ยอมรับความ คิดเห็นของซึ่งกันและกันเสมอแม้ว่าจะต่างกันไป					
4	เมื่อครอบครัวประสบปัญหา สมาชิกครอบครัว ส่วนใหญ่ช่วยกันแก้ไข					
5	ข้าพเจ้า และสมาชิกครอบครัวตกลงกันว่าทุกคนมี อิสระที่จะตัดสินใจในการกระทำอะไรด้วย ตนเองได้					
6	ข้าพเจ้า และสมาชิกครอบครัววางแผนร่วมกัน เกี่ยวกับความมั่นคงของครอบครัว					

จริงมากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงอย่างสม่ำเสมอในครอบครัวของท่าน
ส่วนใหญ่จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงหลายครั้งในครอบครัวของท่าน
จริงบ้าง	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงบ้าง ไม่จริงบ้างเป็นครั้งคราวในครอบครัวของท่าน
จริงน้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงน้อยมากในครอบครัวของท่าน
ไม่จริงเลย	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่เคยเกิดขึ้นในครอบครัวของท่าน

ข้อ	คำถาม	จริง มาก ที่สุด	ส่วน ใหญ่ จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	ไม่จริง เลย
7	ด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว สมาชิกครอบครัวมักถูกตำหนิ หรือ วิพากษ์วิจารณ์เมื่อคนในครอบครัวกระทำผิด					
8	ข้าพเจ้ากับสมาชิกครอบครัวมักจะพูดประชด หรือพูดแทรก หรือพูดขัดคอกันเป็นประจำ					
9	เมื่อสมาชิกครอบครัวบางคนพูดอะไรที่ทำให้ ข้าพเจ้าไม่พอใจ ข้าพเจ้าจะเลียง ไม่พูดด้วย					
10	เมื่อสมาชิกครอบครัวบางคนพูดอะไรที่ทำให้ ข้าพเจ้าไม่พอใจ ข้าพเจ้าจะพูดโต้ตอบทันที ด้วยความโกรธ					
11	เมื่อสมาชิกครอบครัวทำอะไรที่ไม่ดี ข้าพเจ้า จะเตือนเขาตรงๆด้วยตัวเอง					
12	ข้าพเจ้ายอมทำทุกอย่างเพื่อให้ทุกคนใน ครอบครัวสบายใจ					

จริงมากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงอย่างสม่ำเสมอในครอบครัวของท่าน
ส่วนใหญ่จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงหลายครั้งในครอบครัวของท่าน
จริงบ้าง	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงบ้าง ไม่จริงบ้างเป็นครั้งคราวในครอบครัวของท่าน
จริงน้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงน้อยมากในครอบครัวของท่าน
ไม่จริงเลย	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่เคยเกิดขึ้นในครอบครัวของท่าน

ข้อ	คำถาม	จริง มาก ที่สุด	ส่วน ใหญ่ จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	ไม่จริง เลย
13	ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว ในครอบครัวของข้าพเจ้ามีกฎระเบียบอย่าง ชัดเจน					
14	สมาชิกครอบครัวรับผิดชอบทำงานบ้านตามที่ ได้ตกลงกันได้					
15	ข้าพเจ้า และสมาชิกทุกคนในครอบครัวช่วยกัน กำหนดกฎเกณฑ์ของครอบครัวเพื่อเป็นแนว ปฏิบัติร่วมกัน					
16	งานบ้าน และกฎระเบียบของบ้านมีความ เหมาะสมกับสมาชิกครอบครัว					
17	กฎระเบียบของครอบครัวบางเรื่องก็เข้มงวด เกินไป					
18	เมื่อข้าพเจ้า หรือสมาชิกครอบครัวคนใดทำผิด กฎระเบียบของครอบครัวคนนั้นจะต้องถูก ลงโทษตามกฎหมายที่ตกลงกันได้					

จริงมากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงอย่างสม่ำเสมอในครอบครัวของท่าน
ส่วนใหญ่จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงหลายครั้งในครอบครัวของท่าน
จริงบ้าง	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงบ้าง ไม่จริงบ้างเป็นครั้งคราวในครอบครัวของท่าน
จริงน้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงน้อยมากในครอบครัวของท่าน
ไม่จริงเลย	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่เคยเกิดขึ้นในครอบครัวของท่าน

ข้อ	คำถาม	จริง มาก ที่สุด	ส่วนใหญ่ จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	ไม่จริง เลย
19	ด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว ครอบครัวของข้าพเจ้าช่วยกันกำหนดบทบาท และหน้าที่ของสมาชิกแต่ละคนไว้อย่างชัดเจน					
20	ในฐานะที่เป็นสมาชิกคนหนึ่งของครอบครัว ข้าพเจ้าจะไม่ทำสิ่งใดให้ทุกคนไม่สบายใจ					
21	บทบาทหน้าที่สำคัญของข้าพเจ้า และคนอื่นๆ ในครอบครัวคือ ปฏิบัติตัวให้เหมาะสมกับการ เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว					
22	สมาชิกครอบครัวต่างปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท ของแต่ละคนโดยไม่ก้าวร้าวกัน					
23	เมื่อมีงานสำคัญในบ้านพวกเราแต่ละคนจะแบ่ง หน้าที่ และช่วยกันทำงานจนสำเร็จ					
24	บางครั้งเมื่อสมาชิกครอบครัวบางคนมีภารกิจ สำคัญ หรือไม่อยู่บ้าน ข้าพเจ้าก็ทำหน้าที่แทนได้					

จริงมากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงอย่างสม่ำเสมอในครอบครัวของท่าน
ส่วนใหญ่จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงหลายครั้งในครอบครัวของท่าน
จริงบ้าง	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงบ้าง ไม่จริงบ้างเป็นครั้งคราวในครอบครัวของท่าน
จริงน้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงน้อยมากในครอบครัวของท่าน
ไม่จริงเลย	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่เคยเกิดขึ้นในครอบครัวของท่าน

ข้อ	คำถาม	จริง มาก ที่สุด	ส่วน ใหญ่ จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	ไม่จริง เลย
25	ด้านความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ข้าพเจ้า และสมาชิกครอบครัวต่างรัก และ ห่วงใย ซึ่งกันและกัน					
26	ข้าพเจ้าจะถามทุกข์สุขของสมาชิกครอบครัวอยู่เสมอ					
27	เมื่อสมาชิกครอบครัวบางคนผิดหวัง ห่อเหี่ยว ข้าพเจ้าจะเข้าไปพูดคุย และให้กำลังใจ					
28	ข้าพเจ้า และสมาชิกครอบครัวไม่เคยหาถาะแวง กัน เข้าใจกันดีเสมอ					
29	ข้าพเจ้ารู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งของ ครอบครัว					
30	ข้าพเจ้า และสมาชิกครอบครัวต่างให้ความสนใจ และความสำคัญแก่กันและกันเสมอ					
31	ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก ครอบครัว ข้าพเจ้า และสมาชิกครอบครัวรับประทานอาหาร ร่วมกัน อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้งอย่างมีความสุข					
32	ยามว่าง ข้าพเจ้า และสมาชิกครอบครัวจะดู โทรทัศน์ด้วยกันอย่างมีความสุข					

จริงมากที่สุด	หมายถึง	ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงอย่างสม่ำเสมอในครอบครัวของท่าน
ส่วนใหญ่จริง	หมายถึง	ข้อความนั้นเกิดขึ้นจริงหลายครั้งในครอบครัวของท่าน
จริงบ้าง	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงบ้าง ไม่จริงบ้างเป็นครั้งคราวในครอบครัวของท่าน
จริงน้อย	หมายถึง	ข้อความนั้นเป็นจริงน้อยมากในครอบครัวของท่าน
ไม่จริงเลย	หมายถึง	ข้อความนั้นไม่เคยเกิดขึ้นในครอบครัวของท่าน

ข้อ	คำถาม	จริง มาก ที่สุด	ส่วนใหญ่ จริง	จริง บ้าง	จริง น้อย	ไม่จริง เลย
	ด้านการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิก ครอบครัว (ต่อ)					
33	ข้าพเจ้า และสมาชิกครอบครัวจะหาโอกาสไป ท่องเที่ยวด้วยกันเสมอ					
34	เมื่อถึงวันเกิดของสมาชิกครอบครัว ทุกคนใน ครอบครัวจะร่วมสังสรรค์ และอวยพรให้					
35	ข้าพเจ้า และสมาชิกครอบครัวจะหาโอกาส ชวนกันไปทำบุญเสมอๆ					

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นันทนา วงษ์อินทร์
ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. อาจารย์ ดร.วัลลภ ปิยะมโนธรรม
ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. อาจารย์มณฑิรา จารุเพ็ง
ภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ภาคผนวก ข

- โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม
ทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว และทฤษฎีระบบครอบครัว

โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม
ทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว และทฤษฎีระบบครอบครัว

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
1	ปฐมนิเทศ	1. เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับสมาชิกครอบครัว 2. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวทราบวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาครอบครัว บทบาท หน้าที่ ของสมาชิกครอบครัวและของผู้วิจัย รวมทั้งระยะเวลา สถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัว 3. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวทราบประโยชน์จากการเข้าร่วมการให้คำปรึกษาครอบครัว	<u>ขั้นเริ่มต้น</u> 1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกครอบครัวทุกคน และผู้วิจัยแนะนำตัว พร้อมทั้งให้สมาชิกครอบครัวแนะนำตัวเองเพื่อสร้างความคุ้นเคย 2. ผู้วิจัยชี้แจงให้สมาชิกครอบครัวทราบวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการให้คำปรึกษาครอบครัว รวมทั้งบทบาท หน้าที่ของสมาชิกครอบครัวและผู้วิจัยตลอดระยะเวลา จำนวนครั้ง สถานที่สมาชิกครอบครัวรับตารางกำหนดการให้คำปรึกษา <u>ขั้นดำเนินการ</u> 1. ผู้วิจัยอธิบายวิธีการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยมหรือมนุษยนิยม ทฤษฎีโครงสร้างครอบครัว และทฤษฎีระบบครอบครัว <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวซักถามข้อ

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
2	สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว	1. เพื่อศึกษาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวตามการรับรู้ของนักเรียน 2. เพื่อให้นักเรียนรับรู้อยอมรับเหตุการณ์ต่างๆ และรูปแบบของสัมพันธภาพในครอบครัวรวมทั้งปัญหาของสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวได้ชัดเจนขึ้น 3. เพื่อให้นักเรียนสามารถปรับปรุงสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวให้มีความใกล้ชิด เข้าใจกันดีขึ้น	สงสัยเกี่ยวกับรายละเอียดของการให้คำปรึกษาครอบครัวและวิธีการให้คำปรึกษา 2. ผู้วิจัยและสมาชิกครอบครัวร่วมกันสรุปเกี่ยวกับประเด็นที่ได้ชี้แจงเพื่อให้เข้าใจตรงกัน 3. ผู้วิจัยนัดวัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครั้งต่อไป การให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ ผู้วิจัยให้นักเรียนปั้นดินน้ำมันแสดงท่าทางต่างๆของสมาชิกครอบครัวแต่ละคนตามการรับรู้ของนักเรียน เพื่อแสดงลักษณะของ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวที่เกิดขึ้นจริงในครอบครัวโดยผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ <u>ขั้นเริ่มต้น</u> 1. ผู้วิจัยทักทายเรียนเพื่อให้เกิดความรู้สึกรอบอุ่น ใจกว้าง และชี้แจงวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ พร้อมกับสัมภาษณ์พูดคุยเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวของแต่ละคน

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
2	สัมพันธภาพ ระหว่าง สมาชิก ครอบครัว		<u>ขั้นตอนการ</u> ในขั้นนี้นักเรียนผู้ทำหน้าที่เป็นคนปั้นหรือปฏิมากร ทำหน้าที่ในการปั้นแต่งท่าทางของสมาชิกครอบครัวคนอื่นๆในครอบครัวตามการรับรู้ของผู้ปั้น ตามกิจกรรมต่างๆที่สมาชิกครอบครัวมักจะทำเมื่ออยู่ในบ้าน และเพื่อให้ นักเรียนสามารถปั้นได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ผู้วิจัยจึงขอให้ผู้ปั้นเปรียบเทียบ และสมาชิกครอบครัวเป็นเสมือนดินเหนียวที่สามารถปั้นให้แสดงท่าทางต่างๆของสมาชิกครอบครัวขณะทำกิจกรรมต่างๆเมื่ออยู่บ้านได้ชัดเจน 1. ผู้วิจัยให้นักเรียนนึกถึงเหตุการณ์ในครอบครัว หรือกิจกรรมที่สมาชิกครอบครัวแต่ละคนมักจะทำเมื่ออยู่บ้าน แล้วเลือกเหตุการณ์นั้นมาเป็นฉาก หรือเรื่องราวที่จะนำเสนอด้วยการปั้น หรือปฏิมากรรม 2. ผู้วิจัยให้นักเรียนปั้นดินน้ำมันโดยการเลือกสมาชิกครอบครัวคนที่ต้องการจะปั้นได้ตามความต้องการ แล้วลงมือปั้นคนนั้นๆพร้อมทั้งจัดทำท่างวางลงตามตำแหน่งของเหตุการณ์ หรือกิจกรรมที่สมาชิกครอบครัวคนนั้นๆกำลังกระทำอยู่

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
2	สัมพันธภาพ ระหว่าง สมาชิก ครอบครัว		ซึ่งเป็นการจำลองเหตุการณ์ภายในครอบครัวตามการรับรู้ของตนเอง ในขั้นต่อไปผู้วิจัยจะสังเกตเห็นสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวได้อย่างชัดเจนขึ้น และจะช่วยให้นักเรียนแต่ละคนมองเห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวของตนได้ชัดเจนขึ้นด้วย และเพื่อให้นักเรียนได้รับรู้อยอมรับเหตุการณ์ หรือรูปแบบพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว และได้ปรับปรุงสัมพันธภาพระหว่างกันให้มีความใกล้ชิด เข้าใจกันมากขึ้น 3. ผู้วิจัยซักถามนักเรียนพร้อมกับสังเกตภาพ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวของนักเรียนได้ชัดเจนขึ้น และยังช่วยให้นักเรียนแต่ละคนมองภาพสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวของตนเองได้ชัดเจนขึ้นอีกด้วย 4. ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าเกี่ยวกับความรู้สึก อารมณ์ และความต้องการของตนเองที่เกิดขึ้นในขณะนั้นมีต่อภาพนั้น รวมทั้งเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสัมพันธภาพของสมาชิกครอบครัวที่ผ่านมา พร้อมทั้งความต้องการเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวให้ดีขึ้น โดยผู้วิจัยคอยกระตุ้นและเอื้ออำนวย

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
2	สัมพันธภาพ ระหว่าง สมาชิก ครอบครัว		5. ผู้วิจัยและนักเรียนอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับวิธีสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวให้มีความใกล้ชิด เข้าใจกันมากขึ้น 6. ผู้วิจัยให้นักเรียนลองจัดวางท่าทางของภาพปั้นจำลองเหตุการณ์นั้นใหม่เป็นภาพที่แสดงถึงสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวที่ต้องการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นในครอบครัว พร้อมกับบอกความรู้สึก และข้อดีที่เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกครอบครัวมี สัมพันธภาพที่ดีต่อกัน <u>ขั้นสรุป</u> 1. นักเรียนสรุปเกี่ยวกับปัญหา และวิธีการแก้ไขเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวที่เกิดขึ้นในครอบครัวของแต่ละคน 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม และเสนอแนะวิธีเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวได้แก่ การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องราวในแต่ละวันของซึ่งกันและกัน การปรึกษาหารือการรู้จักยอมรับฟังความคิดเห็น ความรู้สึกและพฤติกรรมของกัน การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การวางแผนครอบครัวร่วมกันอย่างอิสระและยอมรับแม้จะมีความเห็นที่ต่างกันเพื่อให้ครอบครัวมีความใกล้ชิดเข้าใจกัน รวมทั้งกระชับความสัมพันธ์ในครอบครัวอันเป็นผล

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
3	การสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว	1. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่สามารถสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่สามารถแสดงความรู้สึกที่เป็นส่วนตัว และรับผิดชอบในสิ่งที่พูด	ทำให้ครอบครัวดำเนินชีวิตร่วมกันได้ราบรื่นมีความสุข จึงขอให้นักเรียนนำวิธีดังกล่าวไปใช้ในชีวิตประจำวันกับคนในครอบครัว 3. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป <u>ขั้นเริ่มต้น</u> 1. ผู้วิจัยทักทายสมาชิกครอบครัวทุกคน เพื่อให้เกิดความอบอุ่น และไว้วางใจในผู้วิจัย 2. ผู้วิจัยทบทวน และสอบถามผลการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวในครั้งที่แล้วของนักเรียน 3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์ พูดคุยเกี่ยวกับการสื่อสารกันในครอบครัวเพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารที่สมาชิกครอบครัวใช้สื่อสารกันในครอบครัว <u>ขั้นดำเนินการ</u> 1. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ 2. ผู้วิจัยและสมาชิกครอบครัวสนทนากันเกี่ยวกับการสื่อสาร และความสำคัญของการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
3	การสื่อสาร ระหว่าง สมาชิก ครอบครัว		3. สมาชิกครอบครัวรับ และศึกษาใบความรู้ที่ 1 เรื่อง รูปแบบการสื่อสาร และผู้วิจัยอธิบายรูปแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และไม่มีประสิทธิภาพตามใบความรู้ที่ 1 ดังกล่าว พร้อมกับยกตัวอย่างประกอบ 4. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวอภิปรายแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน พร้อมกับยกตัวอย่างรูปแบบการสื่อสารที่มักจะใช้สื่อสารกันในครอบครัวเป็นแบบใดบ้าง รวมทั้งประเด็นปัญหาการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว และปัญหาที่ตามมาเนื่องจากการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ขั้นต่อไปเพื่อให้สมาชิก ครอบครัวสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้ง ด้วยคำพูด ท่าทาง และ มีน้ำเสียงที่สอดคล้องกับสิ่งที่พูด มีความหมายชัดเจน 5. สมาชิกครอบครัวรับ และศึกษาพร้อมกับผู้วิจัยอธิบายใบความรู้ที่ 2 เรื่อง การสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว แบบ “ “I” Messages ” 6. สมาชิกครอบครัวทดลองปฏิบัติการสื่อสารแบบ “ “I” Messages ” โดยยกตัวอย่าง สถานการณ์จริงในครอบครัว

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
3	การสื่อสาร ระหว่าง สมาชิก ครอบครัว		และแสดงบทบาท โดยมีผู้ให้คำปรึกษา คอยชี้แนะ จนกระทั่งสังเกตเห็นว่า สมาชิกครอบครัวสามารถปฏิบัติได้ 7.ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวบอก ความรู้สึกเมื่อใช้ “ “I” Messages ” ในการสื่อสาร <u>ขั้นสรุป</u> 1. สมาชิกครอบครัวร่วมกันสรุปผลดีของ การสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัวใน รูปแบบของ “ “I” Messages ” และ ผู้วิจัยขอให้สมาชิกครอบครัวนำเทคนิคนี้ ไปใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันกับ ครอบครัวเป็นประจำทุกวัน 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม เกี่ยวกับแบบการ ใช้ “ “I” Messages ” นั้นผู้พูด จะต้องรับผิดชอบคำพูดของตน เพราะฉะนั้นก่อนพูดอะไรควรเตือนสติ ตัวเองว่า เราผู้พูดจะต้องรับผิดชอบคำพูด ของตนที่พูดออกไป 3. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
4	การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว	1. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่ร่วมกันสำรวจสภาพปัญหาการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อตกลงหน้าที่งานบ้านของนักเรียน 2. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่ร่วมกันกำหนดหน้าที่งานบ้าน กฎเกณฑ์ ระเบียบข้อตกลงและบทลงโทษที่ครอบครัวถือเป็นแนวปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกครอบครัวให้มีความเหมาะสม และชัดเจนขึ้น 3. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่ร่วมกันปรับขอบเขตหรือกฎเกณฑ์เดิม และสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ของครอบครัวให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับนักเรียน ตลอดจนสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้แก่ เหมาะสมกับวัย บทบาท โดยสามารถยืดหยุ่นได้ หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็น	<u>ขั้นเริ่มต้น</u> 1. ผู้วิจัยทักทายสมาชิกครอบครัวทุกคน เพื่อให้เกิดความอบอุ่น ไว้วางใจ และพร้อมในการให้คำปรึกษา 2. ผู้วิจัยทบทวนและติดตามผลการพัฒนาสัมพันธภาพและการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัวในครั้งที่แล้วของสมาชิกครอบครัว 3. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ และสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อตกลง และการปฏิบัติหน้าที่ งานบ้านของนักเรียน รวมทั้งสภาพปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น <u>ขั้นดำเนินการ</u> ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการสร้างขอบเขต (Boundary Formation) หรือกำหนดกฎเกณฑ์ คือ ห้ามไม่ให้ใครพูดแทนใคร และเมื่อถามใครก็ขอให้คนนั้นเป็นผู้ตอบ โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้บอกขอบเขตนี้ให้ชัดเจนแก่สมาชิกครอบครัว ได้ทราบ ว่า “เมื่อดิฉันถามใครก็ขอให้คนนั้นเป็นผู้ตอบ ห้ามไม่ให้พูดแทนกัน” และผู้วิจัยสังเกตขอบเขตของครอบครัวเป็นอย่างไร การเข้าพวก หรือใครใกล้ชิด

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
4	การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว		กับใครมากเกินไป และใครห่างเหินกับใคร แล้วผู้วิจัยก็จะตั้ง หรือถามบุคคลที่ห่างเหินเข้ามามีส่วนร่วมในการสนทนา ใครที่เข้าพวกก็ให้รับฟัง จนกว่าผู้วิจัยจะถาม และเมื่อผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าสมาชิกสามารถสร้างขอบเขตใหม่ได้แล้วก็สามารถดำเนินขั้นสรุปได้ วิธีนี้จะช่วยสร้างขอบเขตของบุคคล ขอบเขตจะเป็นตัวกำหนดปริมาณ และ ชนิดของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ซึ่งขอบเขตที่ชัดเจนจะเกิดขึ้นจากการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบของครอบครัว ว่า ใครทำหน้าที่อะไร และเกี่ยวข้องกับใคร ควรปฏิบัติตนอย่างไร ตามบทบาทหน้าที่ของตน เป็นผลให้สมาชิกได้รับความรัก ความเอาใจใส่ ความอบอุ่น ความผูกพัน และเรียนรู้ที่จะเป็นตัวของตัวเอง อย่างพอดีไม่มาก หรือน้อยเกินไป และทำให้โครงสร้างของครอบครัวสมดุลขึ้น 1. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันเล่า ปัญหา การกระทำ ความรู้สึกของตนเอง เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัว ของนักเรียน ได้แก่ งานบ้าน กฎระเบียบ ข้อตกลง และการลงโทษสมาชิกเมื่อ

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
4	การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว		ทำผิกระเบียบของบ้าน รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของครอบครัว ให้เล่าทีละคน และสมาชิกครอบครัวร่วมกันกำหนดปัญหาสำคัญที่ต้องการให้นักเรียนแก้ไขกับเสนอวิธีการแก้ไขปัญหา 2. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันวางแผนกำหนด หน้าที่ งานบ้าน ระเบียบ ที่ต้องการให้นักเรียนปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติ การลงโทษอย่างไร โดยให้เหมาะสมกับนักเรียน ได้แก่ เหมาะสมกับวัย บทบาท โดยสามารถยืดหยุ่นได้ หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็น เช่น เมื่อเลิกเรียน นักเรียน(ลูก) ให้กลับบ้านทันทีแต่ถ้ามีความจำเป็นต้องบอกให้พ่อแม่ทราบก่อน ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยยังคงใช้เทคนิคการสร้างขอบเขต และคอยแนะนำช่วยเหลือสมาชิกครอบครัว <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัย และสมาชิกครอบครัวสรุปร่วมกันเกี่ยวกับการมอบหมายหน้าที่ งานบ้าน ระเบียบซึ่งเป็นการสร้างขอบเขต หรือกฎเกณฑ์ใหม่ของครอบครัวที่มีความยืดหยุ่นให้นักเรียนปฏิบัติ และหน้าที่ของพ่อแม่ในการคอยกำกับดูแลให้นักเรียน

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
4	การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว		สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีขึ้น 2. ผู้วิจัย และสมาชิกครอบครัวร่วมกันสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับประโยชน์ของครอบครัวที่มีขอบเขตหรือกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน และยึดหยุ่นได้ปฏิบัติร่วมกัน 3. ผู้วิจัยขอให้สมาชิกครอบครัวนำขอบเขตที่ได้กำหนดไปปฏิบัติร่วมกันในแต่ละวัน และผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ในการให้คำปรึกษาครั้งต่อไป
5	บทบาทของสมาชิกครอบครัว	1. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันสำรวจสภาพปัญหาของการปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวที่มีสาเหตุมาจากความไม่ชัดเจนในบทบาทของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน 2. เพื่อสมาชิกครอบครัวเข้าใจบทบาทที่ถูกต้องของตนเอง ในครอบครัวและสามารถปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวให้ดีขึ้นได้	<u>ขั้นเริ่มต้น</u> 1. ผู้วิจัยทักทายสมาชิกครอบครัวทุกคน เพื่อให้เกิดความพร้อมในการให้คำปรึกษา 2. ผู้วิจัยสอบถามผลการการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว และเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามได้ 3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของสมาชิกครอบครัว และการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกแต่ละคน ตลอดทั้งปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกครอบครัว

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
5		3. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทของตัวเองให้มีความชัดเจนเหมาะสม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในครอบครัวของตนเอง	<u>ขั้นตอนการ</u> 1. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ และร่วมกับสมาชิกครอบครัวกำหนดประเด็นปัญหาสำคัญที่ครอบครัวต้องการแก้ไขเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ 2. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันบอกเล่าเกี่ยวกับปัญหาบทบาท หน้าที่ของสมาชิกครอบครัว ที่เกิดขึ้นในครอบครัว เช่น การทะเลาะโต้เถียงกันเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ งานบ้าน ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะสังเกต และทำความเข้าใจบทบาทของพ่อแม่ ที่มีต่อการปกครอง ดูแลลูกแล้ว ผู้วิจัยจะทำการแทรกแซง คือ การช่วยให้สมาชิกครอบครัวรับบทบาท และหน้าที่ของตน แล้วปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่นั้นได้ชัดเจน นึกแน่น จริงจัง ทั้งน้ำเสียงและท่าทางโดยจะให้การสื่อสารแบบ “ I ” Messages ” มาใช้ร่วมด้วย 3. ผู้วิจัยนำเสนอตัวอย่างการใช้ เทคนิคการแสดงบทบาท (Enactment) กับสถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาบทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
5	บทบาทของสมาชิกครอบครัว		<u>ตัวอย่าง</u> สถานการณ์ เมื่อลูกเอาแต่ดูโทรทัศน์ ไม่ทำงานบ้านตามที่ได้รับมอบหมาย พ่อก็จะแสดงบทบาทของพ่อในการปกครองลูก โดยเข้าไปหาลูกพร้อมกับพูดอย่างชัดเจน ด้วยท่าทางที่จริงจังหนักแน่น คือ สายตามองสบตาลูก มือจับบ่าลูกเบาๆ และใช้ “ I ” Messages ” มาใช้สื่อสารด้วย แล้วพ่อพูดว่า พ่อ “ ลูก พ่อรู้สึกไม่ชอบที่ลูกดูโทรทัศน์ แล้วไม่ทำงานบ้าน พ่อขอให้ลูกปิดโทรทัศน์และไปทำงานบ้านให้เรียบร้อยก่อน ” ตามตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าพ่อกำลังใช้เทคนิคการแสดงบทบาท (Enactment) กับลูกและแสดงให้เห็นว่าพ่อได้ทำหน้าที่ปกครองลูกตามบทบาทและหน้าที่ของพ่อ และเมื่อพ่อใช้ การสื่อสาร “ I ” Messages ” ประกอบด้วย จะช่วยให้ลูกรู้สึกไม่ถูกบังคับและเกิดความรู้สึกเต็มใจที่จะปฏิบัติตามบทบาทของลูกดังที่พ่อขอร้องได้ (ลูกเชื่อฟัง) 4. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวนำเสนอปัญหาที่ครอบครัวต้องการแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาบทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
5	บทบาทของสมาชิกครอบครัว		เพื่อทดลองใช้เทคนิคการแสดงบทบาท (Enactment) โดยให้สมาชิกครอบครัวจำลองสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในครอบครัว แล้วผู้วิจัย ทำหน้าที่สังเกตและเข้าแทรกแซงแนะนำให้สมาชิกแต่ละคนแสดงบทบาท (Enactment) ที่ชัดเจนถูกต้องตามบทบาทของแต่ละคน จนกระทั่งสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นต่อสมาชิกครอบครัว 5. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกครอบครัวซักถามเกี่ยวกับการใช้เทคนิคการแสดงบทบาท <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัยและสมาชิกครอบครัวร่วมกันสรุปเกี่ยวกับการใช้เทคนิคการแสดงบทบาท (Enactment) ของตนเองต่อการแก้ปัญหาบทบาทต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้เทคนิคการแสดงบทบาทในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อช่วยเตือนให้สมาชิกครอบครัวปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละคนในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ มีความชัดเจน และยึดหยุ่นตามสถานการณ์ มากขึ้น

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
6	ความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว	1. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวรับรู้ และเข้าใจความสำคัญของความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวในระดับที่เหมาะสมที่มีผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นและมีความสุขในครอบครัว 2. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวสำรวจระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวเกี่ยวกับความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว 3. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวสามารถแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย ความสนใจ และเห็นคุณค่าของซึ่งกันและกันในระดับที่เหมาะสมขึ้น	3. ผู้วิจัยขอให้สมาชิกครอบครัวนำเทคนิคต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ตั้งแต่ครั้งแรกและในครั้งนี้นำไปปฏิบัติต่อกันทุกวัน พร้อมกับสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว 4. ผู้วิจัยนัดหมายวันเวลา สถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัว และทำแผนภูมิครอบครัว แล้วผู้วิจัยศึกษาแผนภูมิครอบครัว เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของนักเรียนว่ามีแนวโน้มจะมีปัญหาทางอารมณ์กับใคร จากนั้นจะใช้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to Person Relationship) ระหว่างนักเรียนกับผู้ที่มีแนวโน้มจะมีปัญหาทางอารมณ์ด้วยนั้นได้พูดคุยปรับความเข้าใจกันตัวต่อตัว <u>ขั้นเริ่มต้น</u> 1. ผู้วิจัยทักทายสมาชิกในครอบครัวทุกคนเพื่อให้เกิดความพร้อมในการให้คำปรึกษา 2. ผู้วิจัยสอบถามผลการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวที่ผ่านมา และเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามได้

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
6	ความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว		3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวเพื่อทำแผนภูมิครอบครัว และศึกษาแผนภูมิครอบครัวเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของนักเรียนว่ามีแนวโน้มจะมีปัญหาทางอารมณ์กับใคร จากนั้นดำเนินการช่วยเหลือด้วยเทคนิคการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว <u>ขั้นตอนการดำเนินการ</u> 1. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ 2. ผู้วิจัย และสมาชิกครอบครัว สนทนากันเกี่ยวกับความผูกพันทางอารมณ์ ได้แก่ ความรัก ความห่วงใย ความสนใจ ความไว้วางใจ ความเห็นอกเห็นใจระหว่างสมาชิกครอบครัวที่มีต่อกัน รวมทั้งสภาพปัญหาที่เกิดจากการแสดงออกถึงความผูกพันทางอารมณ์ที่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป 3. ผู้วิจัยซักถามสมาชิกครอบครัวเกี่ยวกับปัญหาทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวที่มีต่อกันดังที่ปรากฏในแผนภูมิครอบครัว 4. ผู้วิจัยให้นักเรียนกับผู้ที่มีแนวโน้มมีปัญหาทางอารมณ์ด้วยซึ่งอาจจะเป็นพ่อหรือแม่ได้พูดคุย ซักถามกันเกี่ยวกับเรื่องราวส่วนตัวของกันและกัน รวมทั้งอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดที่ทั้งสองมี

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
6	ความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว		ต่อกันอย่างเปิดเผย โดยไม่ให้พูดถึงบุคคลที่สาม หรือสิ่งของเครื่องใช้ สำหรับผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องให้ออกไปจากห้อง โดยผู้วิจัยคอยสังเกตไม่ให้สมาชิกจมปลักอยู่กับอารมณ์ และจะเสนอแนะ รวมทั้งเป็นตัวอย่างของการใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์อย่างวางตัวเป็นกลาง ในขั้นนี้จะใช้เวลาประมาณ 10 นาที หรือเมื่อเห็นว่าสมาชิกครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัย และสมาชิกครอบครัวร่วมกันอภิปรายสรุปเกี่ยวกับการปรับปรุงความสัมพันธ์เพื่อให้มีความผูกพันทางอารมณ์ต่อกันในระดับที่เหมาะสมขึ้น และผลดีที่จะเกิดขึ้นต่อตนเอง และครอบครัว 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม และขอให้สมาชิกครอบครัวนำวิธีการดังกล่าวไปใช้ในชีวิตรประจำวันหรือเมื่อประสบปัญหาทางอารมณ์ต่อกันเพื่อให้สมาชิกได้สะสางสิ่งที่ค้างคาใจกัน คงไว้ซึ่งความรักความผูกพันอันดีที่ยังคงมีต่อกันและครอบครัว 3. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการให้คำปรึกษาครั้งต่อไป

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
7	สามเหลี่ยม สัมพันธ์ และ การลด สามเหลี่ยม สัมพันธ์	1. เพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์แยกแยะบทบาทของตนเองกับการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในสถานการณ์ปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดจากสามเหลี่ยมสัมพันธ์ในครอบครัว 2. เพื่อให้นักเรียนสามารถแยกตัวออกจากการตกเป็นบุคคลที่สามได้อย่างเป็นกลางที่สุดจากสถานการณ์สามเหลี่ยมสัมพันธ์ในครอบครัว	<u>ขั้นเริ่มต้น</u> 1. ผู้วิจัยพูดคุยกับนักเรียนแต่ละคนเพื่อให้เกิดความพร้อมในการให้คำปรึกษา 2. ผู้วิจัยสอบถามผลการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวและเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม 3. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ และสัมภาษณ์พูดคุยกับนักเรียนแต่ละคนเกี่ยวกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ในครอบครัว บทบาทของสมาชิกครอบครัวต่อการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลอีกสองคนคือพ่อแม่ในวงสามเหลี่ยมสัมพันธ์ และนักเรียนมีความรู้สึก มีวิธีการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ ตลอดจนปัญหาทางอารมณ์ของตนเองที่เกิดขึ้นนั้นอย่างไร 4. ผู้วิจัยประเมินสถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาทางอารมณ์ และการเข้าไปเกี่ยวข้องในสามเหลี่ยมสัมพันธ์ของนักเรียนแต่ละคนเพื่อให้การช่วยเหลือ <u>ขั้นดำเนินการ</u> 1. นักเรียนรับใบความรู้ที่ 3 เรื่อง เมื่อความสัมพันธ์เป็นสามเหลี่ยม เพื่อศึกษาลักษณะของสามเหลี่ยมสัมพันธ์ และซักถามเกี่ยวกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ 2. ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นใน

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
			ครอบครัวยุคใหม่ โดยยกตัวอย่างสถานการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมกับบอกความรู้สึก อารมณ์ ความคิด และวิธีจัดการกับปัญหาทางอารมณ์ขณะเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนวิธีการตอบสนองสถานการณ์ดังกล่าว และเมื่อเหตุการณ์สงบพ่อแม่แสดงออกต่อกันอย่างไร แสดงออกต่อนักเรียนอย่างไร 3. ผู้วิจัยให้นักเรียนวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของตนเองขณะอยู่เผชิญสถานการณ์ มีความเป็นกลาง หรือไม่ เข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นตามมาเป็นอย่างไร แล้วพ่อแม่ดึงนักเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องกับฐานะบุคคลที่สาม เพื่อเป็นกันชน หรือรองรับอารมณ์หรือไม่ โดยผู้ให้คำปรึกษาซักถาม กระตุ้น ขั้นตอนนี้เป็นฝึกรูปแบบการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์เพื่อให้สามเหลี่ยมสัมพันธ์ลดลงโดยการแยกตนเองออกจากสถานการณ์ วิธีนี้เมื่อเผชิญกับสถานการณ์จะช่วยให้นักเรียนรู้จักแยกตนเองออกมาจากวงสามเหลี่ยมสัมพันธ์อย่างมีความเป็นกลางที่สุด คือเตือนตัวเอง และเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแม้กระทั่ง

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
			ตนเอง โดยวิธีนี้ผู้ให้ปรึกษาได้ดัดแปลงมาจาก “วิธีผ่อนคลายจิต” ของ Dr.Bob Montgomery และ Dr.Laurel Morris แปลโดย นายแพทย์ปราโมทย์ สุคนิชย์ นักเรียนและศึกษาในภาที่ 1 เรื่องเผชิญกับพฤติกรรมจัดการกับสมมติสัมพันธ์ 4.ผู้วิจัยอธิบายเพิ่มเติมพร้อมกับเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม ขั้นสรุป 1. ผู้วิจัยและนักเรียนสรุปร่วมกันเกี่ยวกับการลดสามเหลี่ยมสัมพันธ์ 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม และแนะนำให้ นักเรียนเมื่อเผชิญสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ขอให้เตือนตัวเองทันทีเพื่อจัดการกับอารมณ์ให้ปกติก่อน พร้อมกับแยกตนออกจากสถานการณ์นั้น ถ้าเป็นไปได้ก็คิดหาวิธีที่เหมาะสมแก้ไขสถานการณ์ อย่างเป็นกลางที่สุด อีกทั้งยังสามารถนำ “ I ” Messages ” มาใช้ร่วม ด้วย 3. ผู้วิจัยแจ้งให้นักเรียนทราบว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวใกล้จะยุติแล้วเหลืออีก 1 ครั้ง และปัจฉิมนิเทศอีก 1 ครั้ง 4. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ในการให้คำปรึกษาครั้งต่อไป

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
8	การทำ กิจกรรม ร่วมกันของ สมาชิก ครอบครัว	1. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่ เรียนรู้วิธีที่จะคืนสู่เหย้า เพื่อขอคืนดีกัน ปรับความเข้าใจกัน ให้อภัยกัน ให้กำลังใจกัน และให้โอกาสซึ่งกันและกันในการปรับปรุงตัวเอง 2. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่ ได้วางแผนทำกิจกรรมร่วมกันในโอกาสพิเศษ หรือในเวลาว่าง อย่างมีความสุข	ในครั้งนี้อยู่วิจัยให้สมาชิกครอบครัว เรียนรู้วิธีการกลับคืนสู่เหย้า หรือการกลับเข้าบ้านเพื่อกลับไปเรียนรู้ทำความเข้าใจ สะสางสิ่งที่ค้างคาใจซึ่งกันและกันใหม่ โดยผู้วิจัยจะคอยสังเกต แนะนำ และเอื้ออำนวย ให้การช่วยเหลือแก่สมาชิกครอบครัวปฏิบัติคืนสู่เหย้า จากนั้นสมาชิกครอบครัววางแผนทำกิจกรรมร่วมกัน และให้นำไปปฏิบัติแล้วรายงานผลให้ผู้ให้คำปรึกษาทราบร่วมกันในครั้งต่อไป <u>ขั้นเริ่มต้น</u> 1. ผู้วิจัยพูดคุยสมาชิกครอบครัวทุกคน เพื่อสร้างบรรยากาศ ให้เกิดความพร้อมในการให้คำปรึกษา 2. ผู้วิจัยสอบถามผลการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวครั้งที่แล้ว และเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามได้ 3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวเกี่ยวกับประสบการณ์ของครอบครัวที่สมาชิกครอบครัวเมื่อไม่เข้าใจกัน หรือโกรธกันแล้วออกจากบ้าน หรือมีแนวโน้มที่คิดอยากไปให้ไกลๆจากบ้าน และเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งอยากกลับบ้าน สมาชิกใช้วิธีการกลับเข้าบ้านอีกครั้งอย่างไร และมีการขอคืนดี หรือทำความเข้าใจกัน

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
			อย่างไรบ้าง และครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันอะไรบ้าง สมาชิกครอบครัวมีความรู้สึกความต้องการเกี่ยวกับการทำกิจกรรมร่วมกันของครอบครัวอย่างไรบ้าง <u>ขั้นตอนการ</u> 1. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ และผลจากการสัมภาษณ์ 2. ผู้วิจัยสนทนากับสมาชิกครอบครัวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ไม่เข้าใจกัน หรือโกรธกัน และสมาชิกบางคนมีประสบการณ์ หรือมีแนวโน้มที่คิดอยากออกจากบ้านไปไกลๆ และเมื่อสมาชิกอยากขอคืนดีกัน หรือต้องการกลับเข้ามาบ้าน พ่อแม่ หรือลูก รู้สึกอย่างไร และจะปฏิบัติตัวอย่างไรเพื่อให้บรรยากาศของครอบครัวคืนสู่ภาวะปกติ และเข้าใจกันมากขึ้น พร้อมกับผู้วิจัยเสนอแนะเทคนิคการคืนสู่เหย้าแก่สมาชิกครอบครัวเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์ 3. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวทดลองฝึกปฏิบัติการคืนสู่เหย้าตามใบงานที่ 2 สำหรับลูก และใบงานที่ 3 สำหรับพ่อแม่ โดยผู้วิจัยจะคอยสังเกต แนะนำ และเอื้ออำนวย ให้การช่วยเหลือแก่สมาชิก

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
			ครอบครัว จนสังเกตเห็นว่าสมาชิกครอบครัวสามารถคืนสู่เหย้าได้แล้ว 4. ผู้วิจัยเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัวหลังจากที่สมาชิกครอบครัวคืนสู่เหย้าแล้ว ครอบครัวสามารถสร้างบรรยากาศแสดงความยินดีในโอกาสพิเศษนี้ หรือในโอกาสอื่นๆ หรือในยามว่างของทุกวัน ตลอดทั้งในวันหยุดที่สมาชิกครอบครัวว่างตรงกัน โดยผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวได้ปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็นกัน และกำหนดกิจกรรมที่จะทำร่วมกัน ใบบางที่ 4 และแจ้งผลให้ผู้ให้คำปรึกษาทราบในครั้งต่อไป <u>ขั้นสรุป</u> 1. ผู้วิจัย และสมาชิกครอบครัวร่วมกันอภิปรายสรุปเกี่ยวกับการคืนสู่เหย้า และการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว 2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม และขอให้สมาชิกครอบครัวนำวิธีการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สมาชิกครอบครัวรู้จักการให้อภัยกัน ให้โอกาสกัน และคงไว้ซึ่งความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคงของครอบครัว

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
9	ปัจฉิมนิเทศ	1. เพื่อสรุปผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีต่อความเข้มแข็งของครอบครัว 2. เพื่อยุติการให้คำปรึกษาครอบครัว	3. ผู้วิจัยแจ้งให้สมาชิกครอบครัวทราบว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวเหลือเพียงการปัจฉิมนิเทศอีก 1 ครั้ง และผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในครั้งต่อไป ก่อนดำเนินการผู้วิจัยพูดคุยสมาชิกครอบครัวและสอบถามผลการทำกิจกรรมร่วมกันตามที่สมาชิกครอบครัวได้วางแผนไว้ในครั้งที่ 8 ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันเล่าประสบการณ์ และความรู้สึกในการเข้าร่วมรับการให้คำปรึกษาครอบครัวเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว 2. สมาชิกครอบครัวร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมรับการให้คำปรึกษาครอบครัว รวมทั้งข้อเสนอแนะในการสร้างความเข้มแข็งของให้ดีขึ้น 3. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเข้มแข็งของครอบครัวที่เป็นผลจากการแสดงออกต่อกันและปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนเองระหว่างสมาชิกครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพอันเป็นระบบย่อยของครอบครัวที่ส่งผลระบบ

ครั้งที่	เรื่อง	วัตถุประสงค์	วิธีดำเนินการ
9	ปัจฉิมนิเทศ	1.เพื่อสรุปผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีต่อความเข้มแข็งของครอบครัว 2.เพื่อยุติการให้คำปรึกษาครอบครัว	3. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเข้มแข็งของครอบครัวที่เป็นผลจากการแสดงออกต่อกันและปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนเองระหว่างสมาชิกครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพอันเป็นระบบย่อยของครอบครัวที่ส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ทำให้การอยู่ร่วมกันในครอบครัวมีความราบรื่นและมีอิทธิพลสำคัญต่อความสุขของครอบครัว 4. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวทำแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว (Posttest) 5. ผู้วิจัยกล่าวยุติการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีต่อความเข้มแข็งของครอบครัว และหลังจากนี้สมาชิกครอบครัวยังสามารถที่จะมาพบกับผู้วิจัยได้อีก แม้จะยุติการให้คำปรึกษาไปแล้ว

โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม
ทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว และทฤษฎีระบบครอบครัว

ครั้งที่ 1

เรื่อง ปฐมนิเทศ

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับสมาชิกครอบครัว
2. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวทราบวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาครอบครัว บทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวและของผู้วิจัย รวมทั้งระยะเวลา สถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัว
3. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวทราบประโยชน์จากการเข้าร่วมการให้คำปรึกษาครอบครัว

เทคนิค การสร้างความคุ้นเคย

อุปกรณ์ ตารางกำหนดการให้คำปรึกษาครอบครัว

สมาชิก ในการให้คำปรึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบกับสมาชิกครอบครัวทุกคนได้แก่ นักเรียนและพ่อแม่ ครั้งละ 1 ครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยกล่าวทักทายสมาชิกครอบครัวทุกคน และผู้วิจัยแนะนำตัว พร้อมทั้งให้สมาชิกครอบครัวแนะนำตัวเองเพื่อสร้างความคุ้นเคย

2. ผู้วิจัยชี้แจงให้สมาชิกครอบครัวทราบวัตถุประสงค์ของการเข้าร่วมการให้คำปรึกษา ครอบครัว รวมทั้งบทบาท หน้าที่ของสมาชิกครอบครัวและผู้วิจัย ตลอดระยะเวลา จำนวนครั้ง สถานที่ สมาชิกครอบครัวรับตารางกำหนดการให้คำปรึกษา

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยอธิบายวิธีการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยมหรือ มนุษยนิยม ทฤษฎีโครงสร้างครอบครัว และทฤษฎีระบบครอบครัว

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวซักถามข้อสงสัยเกี่ยวกับรายละเอียดของการให้คำปรึกษา ครอบครัวและวิธีการให้คำปรึกษา
2. ผู้วิจัยและสมาชิกครอบครัวร่วมกันสรุปเกี่ยวกับประเด็นที่ได้ชี้แจงเพื่อให้เข้าใจตรงกัน
3. ผู้วิจัยวัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากการให้ความร่วมมือ ได้แก่ การมาตามเวลาที่นัดหมาย การซักถามในประเด็นต่าง ๆ
2. สังเกตจากบรรยากาศที่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินการ ได้แก่ ความรู้สึกอบอุ่น ไว้วางใจ ความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยกับสมาชิกครอบครัว

โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม

ครั้งที่ 2

เรื่อง สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวตามการรับรู้ของนักเรียน
2. เพื่อให้นักเรียนรับรู้ ยอมรับเหตุการณ์ต่างๆ และรูปแบบของสัมพันธภาพในครอบครัว รวมทั้งปัญหาของสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวได้ชัดเจนขึ้น
3. เพื่อให้นักเรียนสามารถปรับปรุงสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวให้มีความใกล้ชิดเข้าใจกันดีขึ้น

เทคนิค การปฏิมากรรม (Sculping) ตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยมของชะเทียร์

อุปกรณ์ ดินน้ำมัน จำนวน 1 ก้อน

สมาชิก ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้จะพบเฉพาะนักเรียนเป็นรายบุคคล จำนวน 5 คน

วิธีดำเนินการ การให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ผู้วิจัยให้นักเรียนปั้นดินน้ำมันแสดงท่าทางต่างๆ ของสมาชิกครอบครัวแต่ละคนตามการรับรู้ของนักเรียน เพื่อแสดงลักษณะของสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวที่เกิดขึ้นจริงในครอบครัวโดยผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทักทายเรียนแต่ละคนเพื่อให้เกิดความรู้สึกอบอุ่น ไว้วางใจ และชี้แจงวัตถุประสงค์

ของการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ พร้อมกับสัมภาษณ์พูดคุยเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวของแต่ละคน

ขั้นตอนการ

ในขั้นนี้นักเรียนผู้ทำหน้าที่เป็นคนปั้นหรือปฏิมากร ทำหน้าที่ในการปั้นแต่งท่าทางของสมาชิกครอบครัวคนอื่นๆในครอบครัวตามการรับรู้ของผู้ปั้น ตามกิจกรรมต่างๆที่สมาชิกครอบครัวมักจะทำเมื่ออยู่บ้าน และเพื่อให้นักเรียนสามารถปั้นได้อย่างสอดคล้องกับสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในครอบครัวผู้วิจัยจึงขอให้ผู้ปั้นเรียบตัวเอง และสมาชิกครอบครัวเป็นเสมือนดินเหนียวที่สามารถปั้นให้แสดงท่าทางต่างๆของสมาชิกครอบครัวขณะทำกิจกรรมต่างๆเมื่ออยู่บ้านได้ชัดเจน

1. ผู้วิจัยให้นักเรียนนึกถึงเหตุการณ์ในครอบครัว หรือกิจกรรมที่สมาชิกครอบครัวแต่ละคนมักจะทำเมื่ออยู่บ้าน แล้วเลือกเหตุการณ์นั้นมาเป็นฉาก หรือเรื่องราวที่จะนำเสนอด้วยการปั้นหรือปฏิมากรรม

2. ผู้วิจัยให้นักเรียนปั้นดินน้ำมันโดยการเลือกสมาชิกครอบครัวคนที่ต้องการจะปั้นได้ตามความต้องการ แล้วลงมือปั้นคนนั้นๆพร้อมทั้งจัดทำทางวางลงตามตำแหน่งของเหตุการณ์หรือกิจกรรมที่สมาชิกครอบครัวคนนั้นๆกำลังกระทำอยู่ ซึ่งเป็นการจำลองเหตุการณ์ภายในครอบครัวตามการรับรู้ของตนเอง

ในขั้นต่อไปผู้วิจัยจะสังเกตเห็นสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวได้อย่างชัดเจนขึ้น และจะช่วยให้เด็กแต่ละคนมองเห็นภาพความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวของตนได้ชัดเจนขึ้นด้วย และเพื่อให้นักเรียนได้รับรู้ ยอมรับเหตุการณ์ หรือรูปแบบพฤติกรรมที่เป็นปัญหาสัมพันธภาพในครอบครัว และได้ปรับปรุงสัมพันธภาพระหว่างกันให้มีความใกล้ชิด เข้าใจกันมากขึ้น

3. ผู้วิจัยซักถามนักเรียนพร้อมกับสังเกตภาพสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวของนักเรียนได้ชัดเจนขึ้น และยังช่วยให้นักเรียนแต่ละคนมองภาพสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวของตนเองได้ชัดเจนขึ้นอีกด้วย

4. ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละคนเล่าประสบการณ์กัน โดยเล่าเกี่ยวกับความรู้สึก อารมณ์และความต้องการของตนเองที่เกิดขึ้นในขณะปั้นที่มีต่อภาพนั้น รวมทั้งเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น

เกี่ยวกับสัมพันธภาพของสมาชิกครอบครัวที่ผ่านมา พร้อมทั้งความต้องการเปลี่ยนแปลงสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวให้ดีขึ้น โดยผู้วิจัยคอยกระตุ้นและเอื้ออำนวย

5. ผู้วิจัยให้นักเรียนแต่ละคนอภิปรายเกี่ยวกับวิธีสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวให้มีความใกล้ชิด เข้าใจกันมากขึ้น

6. ผู้วิจัยให้นักเรียนลองจัดวางท่าทางของภาพปั้นจำลองเหตุการณ์นั้นใหม่เป็นภาพที่แสดงถึงสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวที่ต้องการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นในครอบครัว พร้อมกับบอกความรู้สึก และข้อดีที่เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับปัญหา และวิธีการแก้ไขเกี่ยวกับสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวที่เกิดขึ้นในครอบครัวของแต่ละคน

2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม และเสนอแนะวิธีเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ได้แก่ การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรื่องราวในแต่ละวันของซึ่งกันและกัน การปรึกษาหารือการรู้จักยอมรับฟังความคิดเห็น ความรู้สึกและพฤติกรรมของกัน การมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การวางแผนครอบครัวร่วมกันอย่างอิสระและยอมรับแม้จะมีความเห็นที่ต่างกัน เพื่อให้ครอบครัวมีความใกล้ชิดเข้าใจกัน รวมทั้งกระชับความสัมพันธ์ในครอบครัว อันเป็นผลทำให้ครอบครัวดำเนินชีวิตร่วมกันได้ราบรื่นมีความสุข จึงขอให้นักเรียนนำวิธีดังกล่าวไปใช้ในชีวิตรประจำวันกับคนในครอบครัว

3. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากความสนใจของนักเรียน ได้แก่ ความร่วมมือในการทำกิจกรรม การเสนอแนะการแสดงความคิดเห็น และการซักถามในประเด็นต่างๆ

2. สังเกตจากสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

โปรแกรมการให้คำปรึกษาคครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม

ครั้งที่ 3

เรื่อง การสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่สามารถสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่สามารถแสดงความรู้สึกที่เป็นส่วนตัว และรับผิดชอบในสิ่งที่พูด

เทคนิค การใช้สรรพนาม “ฉัน” (“I” Messages) ตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยมของชะเทียร์

อุปกรณ์ 1. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง รูปแบบการสื่อสาร
2. ใบความรู้ที่ 2 เรื่อง รูปแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ หรือ “I” Messages”
และตัวอย่าง

สมาชิก ในการให้คำปรึกษาคครอบครัวครั้งนี้ผู้วิจัยจะพบกับสมาชิกครอบครัวทุกคน ได้แก่ นักเรียน และพ่อแม่ ครั้งละ 1 ครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทักทายสมาชิกครอบครัวทุกคน เพื่อให้เกิดความอบอุ่น และไว้วางใจในผู้วิจัย
2. ผู้วิจัยทบทวน และสอบถามผลการเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัวในครั้งที่แล้วของนักเรียน

3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์ พุทธศุภเกี่ยวกับการสื่อสารกันในครอบครัวเพื่อศึกษารูปแบบการสื่อสารที่สมาชิกครอบครัวใช้สื่อสารกันในครอบครัว

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้

2. ผู้วิจัยและสมาชิกครอบครัวสนทนากันเกี่ยวกับการสื่อสาร และความสำคัญของการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว

3. สมาชิกครอบครัวรับ และศึกษาใบความรู้ที่ 1 เรื่อง รูปแบบการสื่อสาร และผู้วิจัยอธิบายรูปแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และไม่มีประสิทธิภาพตามใบความรู้ที่ 1 ดังกล่าวพร้อมกับยกตัวอย่างประกอบ

4. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวอภิปราย แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน พร้อมกับยกตัวอย่างรูปแบบการสื่อสารที่มักจะใช้สื่อสารกันในครอบครัวเป็นแบบใดบ้าง รวมทั้งประเด็นปัญหาการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว และปัญหาที่ตามมาเนื่องจากการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนต่อไปเพื่อให้สมาชิกครอบครัวสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้ง ด้วยคำพูดท่าทาง และมีน้ำเสียงที่สอดคล้องกับสิ่งที่พูด มีความหมายชัดเจน

5. สมาชิกครอบครัวรับ และศึกษาพร้อมกับผู้วิจัยอธิบายใบความรู้ที่ 2 เรื่อง การสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว แบบ “ “I” Messages ”

6. สมาชิกครอบครัวทดลองปฏิบัติการสื่อสารแบบ “ “I” Messages ” โดยยกตัวอย่างสถานการณ์จริงในครอบครัว และแสดงบทบาท โดยมีผู้ให้คำปรึกษาคอยชี้แนะ จนกระทั่งสังเกตเห็นว่าสมาชิกครอบครัวสามารถปฏิบัติได้

7. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวบอกความรู้สึกเมื่อใช้ “ “I” Messages ” ในการสื่อสาร

ขั้นสรุป

1. สมาชิกครอบครัวร่วมกันสรุปผลดีของการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัวในรูปแบบของ “ “I” Messages ” และผู้วิจัยขอให้สมาชิกครอบครัวนำเทคนิคนี้ไปใช้สื่อสารกันในชีวิตประจำวันกับครอบครัวเป็นประจำทุกวัน

2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม เกี่ยวกับแบบการใช้ “ “I” Messages ” นั้นผู้พูดจะต้อง

รับผิดชอบคำพูดของตน เพราะฉะนั้นก่อนพูดอะไรควรเตือนสติตัวเองว่า เราผู้พูดจะต้องรับผิดชอบคำพูดของตนที่พูดออกไป

3. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากการให้ความร่วมมือในการอภิปราย การทำกิจกรรมของสมาชิกครอบครัว
2. สอบถามจากการสมาชิกครอบครัวมีการแสดงออกด้านคำพูดและท่าทางในการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัวได้เหมาะสมขึ้น

ใบความรู้ที่ 1

เรื่อง รูปแบบการสื่อสารในครอบครัว

ในครอบครัวที่ทำหน้าที่ของครอบครัวมีประสิทธิภาพบกพร่องมักจะมีการสื่อสารที่ไม่ชัดเจน ขาดประสิทธิภาพ (อ้อมค้อม ไม่ชัดเจน ขาดตอน คลุมเครือ บิดเบือน กำกวม ไม่เหมาะสม) ซึ่งแสดงถึงระบบครอบครัวมีความผิดปกติ

รูปแบบของการสื่อสาร 5 รูปแบบ เมื่อกำลังเผชิญหน้า หรือเมื่ออยู่ในสถานการณ์ที่ขัดแย้ง ตึงเครียด โดย 4 ประเภทแรกจะเป็นรูปแบบการสื่อสารที่ไม่มีประสิทธิภาพ ส่วนประเภทสุดท้ายจะเป็นรูปแบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ที่เรียกว่า การสื่อสารโดยใช้สรรพนามแทนตนเองว่า “ฉัน” หรือ การสื่อสารแบบ “ “I” Messages ”

รูปแบบของการสื่อสาร	ลักษณะ	ตัวอย่างคำพูดที่แสดงออก	ท่าทางที่แสดงออก	ความรู้สึกที่อยู่ในใจ
1. ผู้กล่าวโทษ (Blamer)	ใช้อำนาจ ประชด ชอบสั่งสอน ตีหรือ ตำหนิ บ่น คำว่า กล่าวหา เปรียบเทียบ เจ้ากี้เจ้าการ	“รู้จักช่วยกันทำงานบ้าน บ้างเหนื่อยจะตายอยู่ แล้ว” หรือ “เฮอ..ดี วันๆไม่ต้องทำอะไร เที่ยว เล่น ไร้สาระไป วันๆ คงเจริญอยู่หรอก” หรือ ใช้คำหยาบคาย	ขึ้นนิ้วสั่ง เสียงดัง เผด็จการ เดียดดาล	รู้สึกตนเอง ไม่มีค่า โดดเดี่ยว ไม่ประสบ ความสำเร็จ
2. ผู้ยอมตาม หรือ คนสยบยอม (Placator)	ขอบริการ หรือ ขอทำให้ผู้อื่น พอใจ ขอปฏิเสธไว้ก่อน หลีกเลี่ยงความ ขัดแย้ง เก็บกด	“แม่ไม่ให้ไป....หนูไม่ไป ก็ได้” หรือ “หนูทำงาน บ้านทุกอย่างถึงเหนื่อย ก็ยอมเพื่อแม่จะได้ไม่ โกรธหนูอีก” หรือ “เปล่า ไม่มีอะไร”	นอบน้อม อ่อนหวาน เลียแข้งเลียขา ทำร้ายตัวเอง	น้อยใจ โกรธ เก็บกด ไร้ค่าวิตก กังวล พึ่งพาคน อื่นสูง

รูปแบบของการสื่อสาร	ลักษณะ	คำพูดที่แสดงออก	ท่าทางที่แสดงออก	ความรู้สึกที่อยู่ภายในใจ
3. คนขาดความจริงจังหรือพูดไม่เข้าเรื่อง (Irrelevant)	ขัดคอ ขัดจังหวะ พูดแทรก พูดนอกเรื่อง แก้งไม่เข้าใจ เอะอะ โวยวาย แสดงออกอย่างฉับพลัน	คำพูดที่พูดออกมาไม่เกี่ยวกับเรื่องที่คนอื่นกำลังคุยกันอยู่เลย เช่น พูดแทรกขณะที่คนกำลังพูดคุยกันอยู่ว่า “โอ้ย..หิวแล้วกินอะไรดี” “อ้อ..เหรือ ไม่บอกไม่รู้ นะว่าเสียงดัง”	เคลื่อนไหวตลอดเวลาไม่อยู่นิ่ง พูดจ้อ ก่อกวน ขัดจังหวะ ชอบทำตัวเหมือนไม่เข้าใจอะไร	ไม่มีใครรัก ไม่มีที่ไป ไม่มีใครสนใจ ไม่มีจุดมุ่งหมาย
3. คนเจ้าเหตุผล หรือเจ้าหลักการ หรือ พวกรู้ดี (Super-Resoning)	ชอบเดาใจ ชอบคิดสรุปเอาเอง ชอบตัดสินผู้อื่น รู้ไปหมดทุกเรื่อง	“คนไม่มีความอดทน ผลก็เป็นอย่างที่เราเห็นนี้แหละ เดือดร้อนกันไปหมด” หรือ “ทำไม ไม่ทำอย่างนี้ล่ะ ที่บอกนี่ดีทั้งนั้นนะ”	พูดด้วยน้ำเสียงเรียบ เย็นชา แข็งทื่อเหมือนมนุษย์หุ่น หรือ คอมพิวเตอร์	รู้สึกอ่อนแอ ไม่มั่นคง รู้สึกถึงคุณค่าของตนเองต่ำ ไม่ยืดหยุ่น
4. คนเข้าใจคน	คำพูดที่พูดสอดคล้องกันระหว่างท่าทางและน้ำเสียง	“แม่อยากให้ลูกมีความอดทนกว่านี้” หรือ “แม่จะดีใจมากถ้าลูกลองทำวิธีนี้ดูก่อน”	ท่าทาง ความคิด ความรู้สึก แสดงออกได้ อย่างเหมาะสม กลมกลืน ชัดเจน ตรงไปตรงมา	รู้สึกดี รู้สึกผูกพัน รู้สึกว่ามีคนรัก รู้สึกตนเองมีคุณค่า

ใบความรู้ที่ 2

เรื่อง การสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัวแบบ “ “I” Messages ”

การสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัวโดยใช้ การสื่อสารแบบ “ “I” Messages ” เป็นข้อความที่สื่อออกไปโดยผู้พูดรับผิดชอบในคำพูดของตนเอง และเป็นการสื่อสารทางบวก ที่พูดจากความรู้สึกนึกคิด ความต้องการของตนเองอย่างเปิดเผย ตรงไปตรงมา ชัดเจน และอย่างสร้างสรรค์ให้อีกฝ่ายเกิดความเข้าใจได้ถูกต้องว่าเรามีความรู้สึกนึกคิด หรือความต้องการอย่างไร ทำให้ไม่เกิดการเข้าใจผิด และใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า ฉัน ผม พี่ พ่อ แม่ ลูก เรา และใช้สรรพนามแทนอีกฝ่ายว่า คุณ พ่อ แม่ ลูก เรา เป็นต้น

การใช้ “ “I” Messages ” ทำให้ผู้ฟังไม่ต่อต้าน พร้อมให้ความร่วมมือที่จะเปลี่ยนแปลง และหาทางออกที่สร้างสรรค์ร่วมกัน ทั้งนี้เพราะเป็นการสื่อสารโดยประโยคที่พูดนั้นเริ่มจากความรู้สึกของตนเอง (ฉันรู้สึก...) ไม่โจมตี หรือตำหนิผู้อื่น ไม่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกว่าตนตกเป็นผู้ต้องหา ทำให้มีความเข้าใจที่ดีระหว่างสมาชิกครอบครัวเกิดขึ้นตามมาได้

การสื่อสารแบบ “ “I” Messages ” มี 3 ส่วน คือ

1. ข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
2. ความรู้สึกของผู้พูด เช่น ดีใจ เสียใจ ผิดหวัง โกรธ กังวล
3. ความต้องการ หรือสิ่งที่ต้องการเห็น หรือสิ่งที่ต้องการให้เปลี่ยนแปลง แก้ไข

ตัวอย่าง

สถานการณ์ ใ้ ลูกชายวัย 15 ปี บอกกับพ่อแม่ว่าขอเงินไปลงทะเบียนสอบซ่อม 5 วิชา จากที่เรียนทั้งหมด 8 วิชา พ่อแม่มีปฏิกิริยาดังนี้

พ่อ หา...อะไรนะ สอบตก 5 วิชาอีกแล้วหรอ แล้วแกไปโรงเรียนวันๆทำอะไร เอาแต่คบเพื่อนเที่ยวไปวันๆสิ มันถึงได้เป็นแบบนี้ เสียเงินเสียทอง เสียเวลาจริงๆ ไม่ได้เรื่อง อายเขาจริงๆ

แม่ คุณก็ชอบพูดแบบนี้แหละ ค่อยๆถามก็ได้ ว่าเกิดอะไรขึ้น มันก็ยังน้อยกว่าตอนที่แล้ว

พ่อ หยุต...หยุตเลย คุณไม่ต้องพูด คุณก็เหมือนกันชอบตามใจกันจนเสียคน ให้ท้ายกันดึ้นัก
เห็นไหมผลเป็นอย่างไร

แม่ เออ...ฉันมันไม่ดีเองลูกถึงได้แ่อย่างนี้ คุณก็หัดสนใจลูกบ้างสิ ไม่ใช่เอาแต่โว้ยวาย

ขั้นตอน	ตัวอย่างการสื่อสารที่เหมาะสม “ “I” Messages ”
1. พูดทบทวน ข้อเท็จจริงหรือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	พ่อ ลูกบอกพ่อว่าสอบตก 5 วิชา และขอเงินลงทะเบียนสอบซ่อม ลูก ผมสอบตก 5 วิชา
2. บอกความรู้สึกของ ตนเองที่เกิดขึ้น	พ่อ พ่อรู้สึกเสียใจ และกังวลใจไปกับลูกด้วย ลูก ผมรู้สึกเสียใจมาก
3. บอกความต้องการ หรือสิ่งที่ต้องการเห็น หรือสิ่งที่ต้องการให้ เปลี่ยนแปลง แก่ไข	พ่อ ลูกจะทำอย่างไรให้สอบซ่อมผ่านไปได้ และพ่อจะช่วยอะไร ได้บ้าง ลูก ผมอยากให้พ่อแม่ถามผมดีๆ และไม่ทะเลาะกันได้ไหมครับ

โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัวของมินูชิน

ครั้งที่ 4

เรื่อง การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่ร่วมกันสำรวจสภาพปัญหาการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อตกลงหน้าที่งานบ้านของนักเรียน
2. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่ร่วมกันกำหนดหน้าที่งานบ้าน กฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อตกลง และบทลงโทษที่ครอบครัวถือเป็นแนวปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกครอบครัวให้มีความเหมาะสม และชัดเจนขึ้น
3. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่ร่วมกันปรับขอบเขตหรือกฎเกณฑ์เดิม และสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ของครอบครัวให้มีความยืดหยุ่นเหมาะสมกับนักเรียน ตลอดจนสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้แก่ เหมาะสมกับวัย บทบาท โดยสามารถยืดหยุ่นได้ หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็น

เทคนิค การสร้างขอบเขต (Boundary formation) ตามทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัวของมินูชิน

อุปกรณ์ -

สมาชิก ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ผู้วิจัยจะพบกับสมาชิกครอบครัวทุกคน ได้แก่ นักเรียน และพ่อแม่ ครั้งละ 1 ครอบครัว

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทักทายสมาชิกครอบครัวทุกคน เพื่อให้เกิดความอบอุ่น ไว้วางใจ และพร้อมในการให้คำปรึกษา
2. ผู้วิจัยทบทวนและติดตามผลการพัฒนาสัมพันธภาพและการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัวในครั้งที่แล้วของสมาชิกครอบครัว
3. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ และสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวเกี่ยวกับกฎระเบียบ ข้อตกลง และการปฏิบัติหน้าที่ งานบ้านของนักเรียน รวมทั้งสภาพปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนการ

ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะใช้เทคนิคการสร้างขอบเขต(Boundary Formation) หรือกำหนดกฎเกณฑ์ คือ ห้ามไม่ให้ใครพูดแทนใคร และเมื่อถามใครก็ขอให้คนนั้นเป็นผู้ตอบ โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้บอกขอบเขตนี้ให้ชัดเจนแก่สมาชิกครอบครัวได้ทราบว่า “เมื่อถามใครก็ขอให้คนนั้นเป็นผู้ตอบ ห้ามไม่ให้พูดแทนกัน” และผู้วิจัยสังเกตขอบเขตของครอบครัวเป็นอย่างไร การเข้าพวก หรือใครใกล้ชิดกับใครมากเกินไป และใครห่างเหินกับใคร แล้วผู้วิจัยก็จะดึง หรือถามบุคคลที่ห่างเหินเข้ามามีส่วนร่วมในการสนทนาใครที่เข้าพวกก็ให้รับฟัง จนกว่าผู้วิจัยจะถาม และเมื่อผู้วิจัยสังเกตเห็นว่าสมาชิกสามารถสร้างขอบเขตใหม่ได้แล้วก็สามารถดำเนินขั้นสรุปได้

วิธีนี้จะช่วยสร้างขอบเขตของบุคคล ขอบเขตจะเป็นตัวกำหนดปริมาณ และชนิดของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ซึ่งขอบเขตที่ชัดเจนจะเกิดขึ้นจากการวางกฎเกณฑ์ ระเบียบของครอบครัว ว่า ใครทำหน้าที่อะไร และเกี่ยวข้องกับใคร ควรปฏิบัติตนอย่างไรตามบทบาทหน้าที่ของตน เป็นผลให้สมาชิกได้รับความรัก ความเอาใจใส่ ความอบอุ่น ความผูกพัน และเรียนรู้ที่จะเป็นตัวของตัวเอง อย่างพอดีไม่มาก หรือน้อยเกินไป และทำให้โครงสร้างของครอบครัวสมดุลขึ้น

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันเล่าปัญหา การกระทำ ความรู้สึกของตนเองเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวของนักเรียน ได้แก่ งานบ้าน กฎระเบียบ ข้อตกลง และการลงโทษสมาชิกเมื่อทำผิดระเบียบของบ้าน รวมทั้งปัญหาเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของครอบครัว ให้เล่าทีละคน และสมาชิกครอบครัวร่วมกันกำหนดปัญหาสำคัญที่ต้องการให้นักเรียนแก้ไขกับเสนอวิธีการแก้ไขปัญหา
2. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันวางแผนกำหนด หน้าที่ งานบ้าน ระเบียบ ที่ต้องการให้

นักเรียนปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติตามการลงโทษอย่างไร โดยให้เหมาะสมกับนักเรียน ได้แก่ เหมาะสมกับวัย บทบาท โดยสามารถยืดหยุ่นได้ หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็น เช่น เมื่อเลิกเรียน นักเรียน (ลูก) ให้กลับบ้านทันทีแต่ถ้ามีความจำเป็นต้องบอกให้พ่อแม่ทราบก่อน ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยยังคงใช้เทคนิคการสร้างขอบเขต และคอยแนะนำช่วยเหลือสมาชิกครอบครัว

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัย และสมาชิกครอบครัวสรุปร่วมกันเกี่ยวกับการมอบหมายหน้าที่ งานบ้าน ระเบียบซึ่งเป็นการสร้างขอบเขต หรือกฎเกณฑ์ใหม่ของครอบครัวที่มีความยืดหยุ่นให้นักเรียน ปฏิบัติ และหน้าที่ของพ่อแม่ในการคอยกำกับดูแลให้นักเรียนสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ดีขึ้น
2. ผู้วิจัย และสมาชิกครอบครัวร่วมกันสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับประโยชน์ของครอบครัวที่มี ขอบเขตหรือกฎเกณฑ์ที่ชัดเจน และยืดหยุ่นได้ปฏิบัติร่วมกัน
3. ผู้วิจัยขอให้สมาชิกครอบครัวนำขอบเขตที่ได้กำหนดไปปฏิบัติร่วมกันในแต่ละวัน และ ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ในการให้คำปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของสมาชิกครอบครัว
2. สังเกตจากการสมาชิกครอบครัวยอมรับและปฏิบัติตามขอบเขตหรือกฎเกณฑ์ใหม่
3. สอบถามจากการปฏิบัติหน้าที่ที่รับผิดชอบของสมาชิกครอบครัว

โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัวของมินูซิน

ครั้งที่ 5

เรื่อง บทบาทของสมาชิกครอบครัว

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันสำรวจสภาพปัญหาของการปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวที่มีสาเหตุมาจากความไม่ชัดเจนในบทบาทของสมาชิกครอบครัวแต่ละคน
2. เพื่อสมาชิกครอบครัวเข้าใจบทบาทที่ถูกต้องของตนเอง ในครอบครัวและสามารถปฏิบัติหน้าที่ในครอบครัวให้ดีขึ้นได้
3. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวสามารถปรับเปลี่ยนบทบาทของตัวเองให้มีความชัดเจนเหมาะสม และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆในครอบครัวของตนเอง

เทคนิค การแสดงบทบาท (Enactment) ตามทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัวของมินูซิน

อุปกรณ์ -

สมาชิก ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ผู้วิจัยจะพบกับสมาชิกครอบครัว ได้แก่ นักเรียน และพ่อแม่

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทักทายสมาชิกครอบครัวทุกคน เพื่อให้เกิดความพร้อมในการให้คำปรึกษา
2. ผู้วิจัยสอบถามผลการการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว และเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามได้

3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์เกี่ยวกับบทบาทของสมาชิกครอบครัว และการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกแต่ละคน ตลอดจนทั้งปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นเนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกครอบครัว

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ และร่วมกับสมาชิกครอบครัวกำหนดประเด็นปัญหาสำคัญที่ครอบครัวต้องการแก้ไขเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่
2. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันบอกเล่าเกี่ยวกับปัญหาบทบาท หน้าที่ของสมาชิกครอบครัว ที่เกิดขึ้นในครอบครัว เช่น การทะเลาะโต้เถียงกันเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ งานบ้าน ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะสังเกต และทำความเข้าใจบทบาทของพ่อแม่ ที่มีต่อการปกครอง ดูแลลูกแล้ว ผู้วิจัยจะทำการแทรกแซง คือ การช่วยให้สมาชิกครอบครัวรับบทบาท และหน้าที่ของตนแล้วปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่นั้นได้ชัดเจน หนักแน่น จริงจัง ทั้งน้ำเสียงและท่าทางโดยจะการใช้การสื่อสารแบบ “ “I” Messages ” มาใช้ร่วมด้วย
3. ผู้วิจัยนำเสนอตัวอย่างการใช้ เทคนิคการแสดงบทบาท (Enactment) กับสถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาบทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว

ตัวอย่าง

สถานการณ์ เมื่อลูกเอาแต่ดูโทรทัศน์ ไม่ทำงานบ้านตามที่ได้รับมอบหมาย พ่อก็จะแสดงบทบาทของพ่อในการปกครองลูก โดยเข้าไปหาลูกพร้อมกับพูดอย่างชัดเจน ด้วยท่าทางที่จริงจัง หนักแน่น คือ สายตามองสบตาลูก มือจับบ่าลูกเบาๆ และใช้ “ “I” Messages ” มาใช้สื่อสารด้วย แล้วพ่อพูดว่า

พ่อ “ลูก พ่อรู้สึกไม่ชอบที่ลูกดูโทรทัศน์ แล้วไม่ทำงานบ้าน พ่อขอให้ลูกปิดโทรทัศน์ และไปทำงานบ้านให้เรียบร้อยก่อน”

ตามตัวอย่างแสดงให้เห็นว่าพ่อกำลังใช้ เทคนิคการแสดงบทบาท(Enactment) กับลูกและแสดงให้เห็นว่าพ่อได้ทำหน้าที่ปกครองลูกตามบทบาทและหน้าที่ของพ่อ และเมื่อพ่อใช้ การสื่อสาร “ “I” Messages ” ประกอบด้วย จะช่วยให้ลูกรู้สึกไม่ถูกบังคับ และเกิดความรู้สึกเต็มใจที่จะปฏิบัติตามบทบาทของลูกดังที่พ่อขอร้องได้ (ลูกเชื่อฟัง)

4. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวนำเสนอปัญหาที่ครอบครัวต้องการแก้ไขเกี่ยวกับปัญหาบทบาทหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว เพื่อทดลองใช้เทคนิคการแสดงบทบาท (Enactment) โดยให้สมาชิกครอบครัวจำลองสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในครอบครัว แล้วผู้วิจัย ทำหน้าที่สังเกตและเข้าแทรกแซงแนะนำให้สมาชิกแต่ละคนแสดงบทบาท (Enactment) ที่ชัดเจน ถูกต้องตามบทบาทของแต่ละคน จนกระทั่งสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นต่อสมาชิกครอบครัว

5. ผู้วิจัยเปิดโอกาสให้สมาชิกครอบครัวซักถามเกี่ยวกับการใช้เทคนิคการแสดงบทบาท
ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและสมาชิกครอบครัวร่วมกันสรุปเกี่ยวกับการใช้เทคนิคการแสดงบทบาท (Enactment) ของตนเองต่อการแก้ปัญหามบทบาทต่อการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัว
2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับประโยชน์ของการใช้เทคนิคการแสดงบทบาทในปฏิบัติหน้าที่เพื่อช่วยเตือนให้สมาชิกครอบครัวปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของแต่ละคนในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ มีความชัดเจน และยึดหยุ่นตามสถานการณ์ มากขึ้น
3. ผู้วิจัยขอให้สมาชิกครอบครัวนำเทคนิคต่างๆ ที่ได้เรียนรู้ตั้งแต่ครั้งแรก และในครั้งนี้ ปฏิบัติต่อกันทุกวัน พร้อมกับสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครอบครัว
4. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของสมาชิกครอบครัว
2. สังเกตจากสมาชิกยอมรับ และปฏิบัติเทคนิคการแสดงบทบาทตามคำแนะนำได้
3. สอดถามจากการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของสมาชิกครอบครัวได้ดีขึ้น

โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีระบบครอบครัวของโบเวน

ครั้งที่ 6

เรื่อง ความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวรับรู้ และเข้าใจความสำคัญของความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวในระดับที่เหมาะสมที่มีผลต่อการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น และมีความสุขในครอบครัว
2. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวสำรวจระบบความสัมพันธ์ในครอบครัวเกี่ยวกับความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว
3. เพื่อให้สมาชิกครอบครัวสามารถแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย ความสนใจ และเห็นคุณค่าของซึ่งกันและกันในระดับที่เหมาะสมขึ้น

เทคนิค 1. แผนภูมิครอบครัว (Genograms) ตามทฤษฎีระบบครอบครัวของโบเวน
2. การสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to Person Relationship) ตามทฤษฎีระบบครอบครัวของโบเวน

อุปกรณ์ -

สมาชิก ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ผู้วิจัยจะพบกับสมาชิกครอบครัว ได้แก่ นักเรียน และพ่อแม่

วิธีดำเนินการ

ในขั้นนี้ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัว และทำแผนภูมิครอบครัว แล้วผู้วิจัยศึกษาแผนภูมิครอบครัว เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของนักเรียนว่ามีแนวโน้มจะมีปัญหาทางอารมณ์กับใคร

จากนั้นจะใช้เทคนิคการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว (Person to Person Relationship) ระหว่างนักเรียนกับผู้ที่มีแนวโน้มจะมีปัญหาทางอารมณ์ด้วยนั้นได้พูดคุยปรับความเข้าใจกันตัวต่อตัว ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยทักทายสมาชิกในครอบครัวทุกคนเพื่อให้เกิดความพร้อมในการให้คำปรึกษา
2. ผู้วิจัยสอบถามผลการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวที่ผ่านมา และเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามได้
3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวเพื่อทำแผนภูมิครอบครัว และศึกษาแผนภูมิครอบครัวเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของนักเรียนว่ามีแนวโน้มจะมีปัญหาทางอารมณ์กับใคร จากนั้นดำเนินการช่วยเหลือด้วยเทคนิคการสร้างความสัมพันธ์แบบตัวต่อตัว

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้
2. ผู้วิจัย และสมาชิกครอบครัว สนทนากันเกี่ยวกับความผูกพันทางอารมณ์ได้แก่ ความรัก ความห่วงใย ความสนใจ ความไว้วางใจ ความเห็นอกเห็นใจ ระหว่างสมาชิกครอบครัวที่มีต่อกัน รวมทั้งสภาพปัญหาที่เกิดจากการแสดงออกถึงความผูกพันทางอารมณ์ที่มากเกินไป หรือน้อยเกินไป
3. ผู้วิจัยซักถามสมาชิกครอบครัวเกี่ยวกับปัญหาทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัวที่มีต่อกันดังที่ปรากฏในแผนภูมิครอบครัว
4. ผู้วิจัยให้นักเรียนกับผู้ที่มีแนวโน้มมีปัญหาทางอารมณ์ด้วยซึ่งอาจจะเป็นพ่อ หรือแม่ได้พูดคุย ซักถามกันเกี่ยวกับเรื่องราวส่วนตัวของกันและกัน รวมทั้ง อารมณ์ ความรู้สึก ความคิดที่ทั้งสองมีต่อกันอย่างเปิดเผย โดยไม่ให้พูดถึงบุคคลที่สาม หรือสิ่งของเครื่องใช้ สำหรับผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องให้ออกไปจากห้อง โดยผู้วิจัยคอยสังเกตไม่ให้สมาชิกจมปลักอยู่กับอารมณ์ และจะเสนอแนะรวมทั้งเป็นตัวอย่างของการใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์อย่างวางตัวเป็นกลาง ในขั้นนี้จะใช้เวลาประมาณ 10 นาที หรือเมื่อเห็นว่าสมาชิกครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลง

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัย และสมาชิกครอบครัวร่วมกันอภิปรายสรุปเกี่ยวกับการปรับปรุงความสัมพันธ์เพื่อให้มีความผูกพันทางอารมณ์ต่อกันในระดับที่เหมาะสมขึ้น และผลดีที่จะเกิดขึ้นต่อตนเอง และครอบครัว

2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม และขอให้สมาชิกครอบครัวนำวิธีการดังกล่าวไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือเมื่อประสบปัญหาทางอารมณ์ต่อกันเพื่อให้สมาชิกได้สะสมสิ่งที่ดีงามไว้ซึ่งความรัก ความผูกพันอันดีที่ยังคงมีต่อกันและครอบครัว
3. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการให้คำปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมของสมาชิกครอบครัว
2. สอบถามจากการแสดงออกทางอารมณ์ต่อกันและการปฏิบัติต่อกันของสมาชิกครอบครัว

โปรแกรมการให้คำปรึกษาคอขวดตามทฤษฎีระบบคอขวดของโเบเวน

ครั้งที่ 7

เรื่อง สามเหลี่ยมสัมพันธ์ และการลดสามเหลี่ยมสัมพันธ์

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียนสามารถวิเคราะห์แยกแยะบทบาทของตนเองกับการเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องในสถานการณ์ปัญหาทางอารมณ์ที่เกิดจากสามเหลี่ยมสัมพันธ์ในครอบครัว
2. เพื่อให้นักเรียนสามารถแยกตัวออกจากการตกเป็นบุคคลที่สามได้อย่างเป็นกลางที่สุดจากสถานการณ์สามเหลี่ยมสัมพันธ์ในครอบครัว

เทคนิค การจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์(Detriangulation)ตามทฤษฎีระบบคอขวดของโเบเวน

- อุปกรณ์
1. ใบความรู้ที่ 3 เรื่อง เมื่อความสัมพันธ์เป็นสามเหลี่ยม
 2. ใบงานที่ 1 เรื่อง แบบฝึกปฏิบัติการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์

สมาชิก ในการให้คำปรึกษาคอขวดครั้งนี้ผู้วิจัยจะพบกับนักเรียนเป็นรายบุคคล จำนวน 5 คน

วิธีดำเนินการ

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยพูดคุยกับนักเรียนแต่ละคนเพื่อให้เกิดความพร้อมในการให้คำปรึกษา
2. ผู้วิจัยสอบถามผลการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว และเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม
3. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ และสัมภาษณ์พูดคุยกับนักเรียนแต่ละ คนเกี่ยวกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ในครอบครัว บทบาทของสมาชิกครอบครัวต่อการเข้าไปมี

ส่วนเกี่ยวข้องกับบุคคลอีกสองคนคือพ่อแม่ในวงสามเหลี่ยมสัมพันธ์ และนักเรียนมีความรู้สึก มีวิธีการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ ตลอดจนปัญหาทางอารมณ์ของตนเองที่เกิดขึ้นนั้นอย่างไร

4. ผู้วิจัยประเมินสถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาทางอารมณ์ และการเข้าไปเกี่ยวข้องในสามเหลี่ยมสัมพันธ์ของนักเรียนแต่ละคนเพื่อให้การช่วยเหลือ

ขั้นตอนการ

1. นักเรียนรับใบความรู้ที่ 3 เรื่อง เมื่อความสัมพันธ์เป็นสามเหลี่ยม เพื่อศึกษาลักษณะของสามเหลี่ยมสัมพันธ์ และซักถามเกี่ยวกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์

2. ผู้วิจัยให้นักเรียนเล่าประสบการณ์เกี่ยวกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัว โดยยกตัวอย่างสถานการณ์ที่เกิดขึ้น พร้อมกับบอกความรู้สึก อารมณ์ ความคิด และวิธีจัดการกับปัญหาทางอารมณ์ขณะเผชิญสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนวิธีการตอบสนองสถานการณ์ดังกล่าว และเมื่อเหตุการณ์สงบพ่อแม่แสดงออกต่อกันอย่างไร แสดงออกต่อนักเรียนอย่างไร

3. ผู้วิจัยให้นักเรียนวิเคราะห์เกี่ยวกับบทบาทของตนเองขณะอยู่เผชิญสถานการณ์ มีความเป็นกลาง หรือเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด หรือไม่ ผลที่เกิดขึ้นตามมาเป็นอย่างไร แล้วพ่อแม่ตักเตือนนักเรียนเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะบุคคลที่สาม เพื่อเป็นกันชน หรือรองรับอารมณ์ หรือไม่ โดยผู้ให้คำปรึกษาซักถาม กระตุ้น

ขั้นต่อไปนี้เป็นการศึกษาปฏิบัติการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์เพื่อให้สามเหลี่ยมสัมพันธ์ลดลงโดยการแยกตนเองออกจากสถานการณ์ วิธีนี้เมื่อเผชิญกับสถานการณ์จะช่วยให้นักเรียนรู้จักแยกตนเองออกมาจากวงสามเหลี่ยมสัมพันธ์อย่างมีความเป็นกลางที่สุด คือเตือนตัวเอง และเป็นกลางไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแม้กระทั่งตนเอง โดยวิธีนี้ผู้ให้ปรึกษาได้ดัดแปลงมาจาก “วิธีผ่อนคลายจิต” ของ Dr.Bob Montgomery และ Dr.Laurel Morris แปลโดย นายแพทย์ปราโมทย์ สุคนิษฐ์

3. นักเรียนรับ และศึกษาใบงานที่ 1 เรื่อง แบบฝึกปฏิบัติการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์ผู้วิจัยอธิบายเพิ่มเติมพร้อมกับเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถาม

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัยและนักเรียนร่วมกันสรุปเกี่ยวกับการลดสามเหลี่ยมสัมพันธ์

2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม และแนะนำให้นักเรียนเมื่อเผชิญสถานการณ์จริงที่เกิดขึ้นในครอบครัว ขอให้เตือนตัวเองทันทีเพื่อจัดการกับอารมณ์ให้ปกติก่อน พร้อมกับแยกตนออกจากสถานการณ์นั้น ถ้าเป็นไปได้ก็คิดหาวิธีที่เหมาะสมแก้ไขสถานการณ์อย่างเป็นกลางที่สุด อีกทั้งยังสามารถนำ “ “I” Messages ” ใช้ร่วม ด้วย

3. ผู้วิจัยแจ้งให้นักเรียนทราบว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวใกล้จะยุติแล้วเหลืออีก 1 ครั้ง และปัจฉิมนิเทศอีก 1 ครั้ง

4. ผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ ในการให้คำปรึกษาครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากการให้ความร่วมมือ และการซักถามของนักเรียน
2. สังเกตจากความสามารถฝึกปฏิบัติการลดสามเหลี่ยมสัมพันธ์ของนักเรียนได้

ใบความรู้ที่ 3

เรื่อง เมื่อความสัมพันธ์เป็นสามเส้า

กรณีตัวอย่างของดาววรรณ

ตั้งแต่เล็กจนโต ดาววรรณ เห็นพ่อแม่ของเธอมีปากเสียงกันไม่ได้หยุด และเมื่อมีปากเสียงกันครั้งใด แม่ก็มักจะหันมาหาดาววรรณพรีำพันให้เธอฟังถึงความไม่เอาไหนของพ่อ ดาววรรณจำได้ว่าเธอเคยนั่งร้องไห้เป็นเพื่อนแม่หลายครั้ง พร้อมกับความรู้สึกโกรธแค้นพ่ออยู่ในใจ

ต่อมาเมื่ออย่างเข้าสู่วัยรุ่น ดาววรรณมีความคิดอ่านเป็นของตัวเอง เธอเริ่มมองเห็นว่าเรื่องที่พ่อแม่เข้ากันไม่ได้นั้น ไม่ใช่ความผิดของพ่อ แต่เป็นเพราะแม่ต่างหากที่คาดหวังในตัวพ่อมากเกินไป และเมื่อไม่ได้อย่างที่ใจก็ใช้น้ำตาเป็นอาวุธตึงดาววรรณเข้าไปเป็นพวก และในสมัยเด็กนั้น ดาววรรณยังไม่มี ความเข้าใจที่ดีพอถึงความสัมพันธ์ของสามีภรรยา ทำให้เธอเล่นบทผู้ช่วยแม่มาตลอด มองพ่อว่าเป็น "ผู้ร้าย" และบ่อยครั้งก็ไปต่อปากต่อคำกับพ่อแทนแม่ซึ่งผลก็คือ เธอเข้ากับพ่อไม่ได้เลย ส่วนแม่ก็จะมาปลอบโยนเธอที่ถูกพ่อเกลียดชัง

แต่มาในปัจจุบัน ดาววรรณเข้าใจสถานการณ์ได้ดีขึ้น เธอรู้ว่าการทะเลาะกันของพ่อแม่ นั้น เป็นเรื่องส่วนตัวที่ทั้งคู่ต้องตกลงกันเอง เธอปฏิเสธที่จะเล่นบทผู้ช่วยแม่อีกต่อไป และพยายามดึงตัวเองออกมาจากความขัดแย้งของพ่อและแม่.

พฤติกรรมของดาววรรณ ถ้าเราวิเคราะห์ให้ดี จะเห็นว่า เธอถูกดึงเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์แบบสามเส้า (สามเหลี่ยมสัมพันธ์) คือพ่อ แม่ และตัวเธอเอง (ลูก ซึ่งเป็นบุคคลที่สาม) แม่พยายามที่จะดึงเธอเข้าไปเป็นแนวร่วมเพื่อทำให้พ่อเห็นว่า แม่เป็นฝ่ายถูก(เพราะมีสองคน) ส่วนพ่ออยู่คนเดียวจึงน่าจะเป็นฝ่ายผิด.

¹ นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2545). *ก่อนจะถึงวันนั้น*. หน้า158.

ใบงานที่ 1

เรื่อง แบบฝึกปฏิบัติการจัดการกับสามเหลี่ยมสัมพันธ์

คำชี้แจง ให้สมาชิกครอบครัวนึกถึงสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ขัดแย้ง หรือการเกิดสามเหลี่ยมสัมพันธ์ในครอบครัวที่ทำให้สมาชิกครอบครัวถูกดึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับฐานะบุคคลที่สาม หรือเป็นแพะรับบาป ในขณะนั้นสมาชิกรู้สึกอย่างไร แล้วลงเขียนลงในข้อ 1 และข้อ 2 และหัดเตือนตัวเองตามข้อ 3 ดังนี้

1. สถานการณ์ หรือเหตุการณ์สามเหลี่ยมสัมพันธ์ที่ทำให้นักเรียนตกเป็นบุคคลที่สาม หรือเป็นแพะรับบาปคือ

.....

2. ความรู้สึกของนักเรียนที่เกิดขึ้น คือ

.....

3. ให้นักเรียนเตือนตัวเองทันที ว่า

“ขณะนี้ฉันรู้สึก.....และฉันกำลังจะถูกดึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่เป็นเรื่องส่วนตัวของพ่อแม่ และฉันจะไม่เข้าข้างใคร ฉันต้องทำตัวเป็นกลาง ฉันต้องใจเย็น ไม่ตีโพยตีพาย ฉันจะไม่โทษใคร ถ้าเป็นไปได้ฉันจะแก้ไขมันโดยวิธีที่สร้างสรรค์ ซึ่งเกิดจากการคิดก่อนทำ ถ้าฉันยังทำอะไรไม่ได้ในตอนนี้นฉันจะหาอย่างอื่นทำเพื่อให้ฉันสบายใจก่อนดีกว่า”

ข้อแนะนำ วิธีนี้นักเรียนควรท่องจำบทเตือนตัวเองในข้อ 3 ให้ขึ้นใจ เมื่อสมาชิกครอบครัวยุติกับปัญหา ก็สามารถใช้บทเตือนตัวเองได้ทันที อย่างอัตโนมัติซึ่งจะช่วยให้สมาชิกจัดการกับอารมณ์ตัวเองได้ เป็นการป้องกันตนเอง หรือแยกตนเองออกจากการตกเป็นเป้าทางอารมณ์ หรือเป็นแพะรับบาป ทำให้ลดสามเหลี่ยมสัมพันธ์ไม่ให้ขยายวงกว้างออกไป แล้วค่อยหาวิธีที่สร้างสรรค์แก้ไขปัญหาดต่อไป

โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีระบบครอบครัวของโบเวน

ครั้งที่ 8

เรื่อง การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่ เรียนรู้วิธีที่จะคืนสู่เหย้า เพื่อขอคืนดีกัน ปรับความเข้าใจกัน ให้อภัยกัน ให้กำลังใจกัน และให้โอกาสซึ่งกันและกันในการปรับปรุงตัวเอง
2. เพื่อให้นักเรียน และพ่อแม่ ได้วางแผนทำกิจกรรมร่วมกันในโอกาสพิเศษ หรือในเวลาว่างอย่างมีความสุข

เทคนิค การคืนสู่เหย้า (Going Home Again) ตามทฤษฎีระบบครอบครัวโบเวน

- อุปกรณ์**
1. ใบงานที่ 2 เรื่อง ปฏิบัติการคืนสู่เหย้า สำหรับลูก
 2. ใบงานที่ 3 เรื่อง ปฏิบัติการคืนสู่เหย้า สำหรับพ่อแม่
 3. ใบงานที่ 4 เรื่อง การวางแผนทำกิจกรรมร่วมกันของครอบครัว

สมาชิก ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ผู้วิจัยจะพบกับสมาชิกครอบครัวได้แก่นักเรียน และพ่อแม่

วิธีดำเนินการ

ในครั้งนี้ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวเรียนรู้วิธีการกลับคืนสู่เหย้า หรือการกลับเข้าบ้านเพื่อกลับไปเรียนรู้ทำความเข้าใจ สะสางสิ่งที่ค้างคาใจซึ่งกันและกันใหม่ โดยผู้วิจัยจะคอยสังเกต แนะนำ และเอื้ออำนวยให้การช่วยเหลือแก่สมาชิกครอบครัวปฏิบัติคืนสู่เหย้า จากนั้นสมาชิก

ครอบครัววางแผนทำกิจกรรมร่วมกัน และให้นำไปปฏิบัติแล้วรายงานผลให้ผู้ให้คำปรึกษาทราบร่วมกันในครั้งต่อไป

ขั้นเริ่มต้น

1. ผู้วิจัยพูดคุยสมาชิกครอบครัวทุกคนเพื่อสร้างบรรยากาศ ให้เกิดความพร้อมในการให้คำปรึกษา
2. ผู้วิจัยสอบถามผลการพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัวครั้งที่แล้ว และเปิดโอกาสให้สมาชิกซักถามได้
3. ผู้วิจัยสัมภาษณ์สมาชิกครอบครัวเกี่ยวกับประสบการณ์ของครอบครัวที่สมาชิกครอบครัวเมื่อไม่เข้าใจกัน หรือโกรธกันแล้วออกจากบ้าน หรือมีแนวโน้มที่คิดอยากไปให้ไกลๆ จากบ้าน และเมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งอยากกลับบ้าน สมาชิกใช้วิธีการกลับเข้าบ้านอีกครั้งอย่างไร และมีการขอคืนดี หรือทำความเข้าใจกันอย่างไรบ้าง และครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันอะไรบ้าง สมาชิกครอบครัวมีความรู้สึกความต้องการเกี่ยวกับการทำกิจกรรมร่วมกันของครอบครัวอย่างไรบ้าง

ขั้นตอนการ

1. ผู้วิจัยแจ้งวัตถุประสงค์ของการให้คำปรึกษาในครั้งนี้ และผลจากการสัมภาษณ์
2. ผู้วิจัยสนทนากับสมาชิกครอบครัวเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่ไม่เข้าใจกัน หรือโกรธกัน และสมาชิกบางคนมีประสบการณ์ หรือมีแนวโน้มที่คิดอยากออกจากบ้านไปไกลๆ และเมื่อสมาชิกอยากขอคืนดีกัน หรือต้องการกลับเข้ามาบ้าน พ่อแม่ หรือลูก รู้สึกอย่างไร และจะปฏิบัติตัวอย่างไรเพื่อให้บรรยากาศของครอบครัวคืนสู่ภาวะปกติ และเข้าใจกันมากขึ้น พร้อมกับผู้วิจัยเสนอแนะเทคนิคการคืนสู่เหย้าแก่สมาชิกครอบครัวเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับเหตุการณ์
3. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวทดลองฝึกปฏิบัติการคืนสู่เหย้าตามใบงานที่ 2 สำหรับลูก และใบงานที่ 3 สำหรับพ่อแม่ โดยผู้วิจัยจะคอยสังเกต แนะนำ และเอื้ออำนวย ให้การช่วยเหลือแก่สมาชิกครอบครัว จนสังเกตเห็นว่าสมาชิกครอบครัวสามารถคืนสู่เหย้าได้แล้ว
4. ผู้วิจัยเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว หลังจากให้สมาชิกครอบครัวคืนสู่เหย้าแล้ว ครอบครัวสามารถสร้างบรรยากาศแสดงความยินดีในโอกาสพิเศษนี้ หรือในโอกาสอื่นๆ หรือในยามว่างของทุกวัน ตลอดทั้งในวันหยุดที่สมาชิก

ครอบครัวว่างตรงกัน โดยผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวได้ปรึกษาหารือ แสดงความคิดเห็นกัน และกำหนดกิจกรรมที่จะทำร่วมกัน ไปงานที่ 4 และแจ้งผลให้ผู้ให้คำปรึกษาทราบในครั้งต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้วิจัย และสมาชิกครอบครัวร่วมกันอภิปรายสรุปเกี่ยวกับการคืนสู่เหย้า และการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว
2. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติม และขอให้สมาชิกครอบครัวนำวิธีการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สมาชิกครอบครัวรู้จักการให้อภัยกัน ให้โอกาสกัน และคงไว้ซึ่งความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคงของครอบครัว
3. ผู้วิจัยแจ้งให้สมาชิกครอบครัวทราบว่าการให้คำปรึกษาครอบครัวเหลือเพียงการปัจฉิมนิเทศอีก 1 ครั้ง และผู้วิจัยนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในครั้งต่อไป

การประเมินผล

1. สังเกตจากการให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรม การซักถาม การแสดงความคิดเห็น
2. สอบถามจากการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว

ใบงานที่ 2

เรื่อง ปฏิบัติการคืนสู่เหย้า (สำหรับลูก)

สถานการณ์

พ่อแม่กำลังมีปากเสียงกัน ทะเลาะกันเสียงดัง แก้วเดินเข้ามาพอดี พ่อก็นหันมาพาลกับแก้ว แม่ก็พลอยผสมโรงเข้าไปด้วย แก้วโกรธมากจึงหนีออกจากบ้านไปอยู่บ้านเพื่อนหายเจียบไป 2 วัน โรงเรียนก็ไม่ไป โดยพ่อแม่ก็ไม่รู้ว่าลูกอยู่ไหน เมื่อเหตุการณ์สงบพ่อแม่รู้สึกเป็นห่วง ส่วนแก้วก็รู้สึกอยากกลับบ้านและเป็นห่วงพ่อแม่เหมือนกัน จึงหาวิธีจะกลับเข้าบ้านอย่างไรจึงจะทำให้รู้สึกดีต่อกันทั้งสองฝ่ายและพ่อแม่จะได้ไม่ทำโทษที่แก้วหายไป 2 วัน แก้วจึงใช้วิธีโทรศัพท์ไปบอกพ่อแม่ว่าจะกลับบ้านแล้ว ส่วนพ่อแม่ก็ดีใจและตกลงกันว่าจะไม่ต่อว่าลูก

จากเหตุการณ์ดังกล่าวท่านในฐานะเป็นลูก และถ้าหากท่านเป็นแก้วท่านจะใช้คำพูดทางโทรศัพท์อย่างไร

.....

.....

.....

หรือเขียนเป็นจดหมายว่า

.....

.....

.....

ใบงานที่ 3

เรื่อง ปฏิบัติการคืนสู่เหย้า (สำหรับพ่อแม่)

สถานการณ์

พ่อแม่กำลังมีปากเสียงกัน ทะเลาะกันเสียงดัง แก้วเดินเข้ามาพอดี พ่อก็หันมาพาลกับแก้ว แม่ก็พลอยผสมโรงเข้าไปด้วย แก้วโกรธมากจึงหนีออกจากบ้านไปอยู่บ้านเพื่อนหายเจียบไป 2 วัน โรงเรียนก็ไม่ไป โดยพ่อแม่ก็ไม่รู้ว่าลูกอยู่ไหน เมื่อเหตุการณ์สงบพ่อแม่รู้สึกเป็นห่วง ส่วนแก้วก็รู้สึกอยากกลับบ้านและเป็นห่วงพ่อแม่เหมือนกัน จึงหาวิธีจะกลับเข้าบ้านอย่างไรจึงจะทำให้รู้สึกดีต่อกันทั้งสองฝ่ายและพ่อแม่จะได้ไม่ทำโทษที่แก้วหายไป 2 วัน แก้วจึงใช้วิธีโทรศัพท์ไปบอกพ่อแม่ว่าจะกลับบ้านแล้ว ส่วนพ่อแม่ก็ดีใจและตกลงกันว่าจะไม่ต่อว่าลูก

จากเหตุการณ์ดังกล่าวในฐานะท่านเป็นพ่อแม่ ท่านจะพูดและทำอะไรถ้าแก้วหรือลูกของท่านโทรศัพท์มาบอกว่าจะกลับบ้าน

.....

.....

.....

.....

ใบงานที่ 4
เรื่อง การทำกิจกรรมร่วมกันของครอบครัว

คำชี้แจง ขอให้ท่าน และครอบครัวปรึกษาหารือ และวางแผนร่วมกันในการทำกิจกรรม
ร่วมกันในวันหยุด หรือในเวลารว่าง 1 กิจกรรมดังนี้

1. กิจกรรมที่จะทำร่วมกัน

.....

.....

วัน เวลา

2. สิ่งที่ต้องเตรียมตัว

.....

.....

3. สมาชิกครอบครัวควรปฏิบัติตัวอย่างไรให้การทำกิจกรรมร่วมกันในครั้งนี หรือครั้งต่อ
ไปให้ดำเนินไปได้อย่างมีความสุขกันทุกคน

.....

.....

4. สมาชิกครอบครัวคิดว่าการทำกิจกรรมร่วมกันมีประโยชน์ต่อครอบครัวอย่างไรบ้าง

.....

.....

โปรแกรมการให้คำปรึกษาครอบครัวตามทฤษฎีตามแนวประสบการณ์นิยม หรือมนุษยนิยม
ทฤษฎีโครงสร้างของครอบครัว และทฤษฎีระบบครอบครัว

ครั้งที่ 9

เรื่อง ปัจจุบันนิเทศ

เวลาที่ใช้ 60 นาที

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสรุปผลของการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีต่อความเข้มแข็งของครอบครัว
2. เพื่อยุติการให้คำปรึกษาครอบครัว

เทคนิค การประเมินครอบครัว

อุปกรณ์ แบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว

สมาชิก ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ผู้ให้คำปรึกษาจะพบกับสมาชิกครอบครัวได้แก่นักเรียน และพ่อแม่

วิธีดำเนินการ

ก่อนดำเนินการผู้วิจัยพูดคุยสมาชิกครอบครัว และสอบถามผลการทำกิจกรรมร่วมกันตามที่สมาชิกครอบครัวได้วางแผนไว้ในครั้งที่ 8

ในการให้คำปรึกษาครอบครัวครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวร่วมกันเล่าประสบการณ์ และความรู้สึกในการเข้าร่วมรับการให้คำปรึกษาครอบครัวเพื่อพัฒนาความเข้มแข็งของครอบครัว
2. สมาชิกครอบครัวร่วมกันสรุปผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมรับการให้คำปรึกษาครอบครัว รวมทั้งข้อเสนอแนะในการสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวให้ดีขึ้น

3. ผู้วิจัยสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเข้มแข็งของครอบครัวที่เป็นผลจากการแสดงออกต่อกันและปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทของตนเองระหว่างสมาชิกครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพอันเป็นระบบย่อยของครอบครัวที่ส่งผลกระทบอย่างต่อเนื่อง ทำให้การอยู่ร่วมกันในครอบครัวมีความราบรื่น และมีอิทธิพลสำคัญต่อความสุขของครอบครัว

4. ผู้วิจัยให้สมาชิกครอบครัวทำแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัวหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว (Posttest)

5. ผู้วิจัยกล่าวยุติการให้คำปรึกษาครอบครัวที่มีต่อความเข้มแข็งของครอบครัว และหลังจากนี้สมาชิกครอบครัวยังสามารถที่จะมาพบกับผู้วิจัยได้อีก แม้จะยุติการให้คำปรึกษาไปแล้ว

การประเมินผล

1. สังเกตจากความสนใจ การให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมกิจกรรม และการซักถามเสนอแนะในประเด็นต่างๆ

2. สังเกตการแสดงออก และปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกครอบครัว

ภาคผนวก ค
ตารางวิเคราะห์ข้อมูล

ตาราง 7 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนด้าน

สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านสัมพันธภาพ		ผลต่างของ	อันดับของ
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	คะแนน	คะแนน
1	13	24	11	4
2	14	25	11	4
3	16	22	6	2
4	17	28	11	4
5	18	25	7	1
Mdn	16.00	24.50		
Q.D.	4.00	6.13		

$$T = 0$$

ตาราง 8 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนด้าน

การสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านการสื่อสาร		ผลต่างของ	อันดับของ
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	คะแนน	คะแนน
1	13	24	11	4.50
2	13	24	11	4.50
3	16	26	10	2.50
4	16	26	10	2.50
5	17	22	5	1
Mdn	16.00	24.00		
Q.D.	4.00	6.00		

$$T = 0$$

ตาราง 9 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียน ด้าน
การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านการปฏิบัติหน้าที่		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	10	25	15	5
2	11	25	14	3.50
3	15	28	13	2
4	15	26	11	1
5	11	25	14	3.50
Mdn	11.00	26.00		
Q.D.	2.75	6.50		

T = 0

ตาราง 10 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียน ด้าน
บทบาทของสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านบทบาท		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	12	26	14	4
2	16	27	11	3
3	12	22	10	1.50
4	19	29	10	1.50
5	12	27	15	5
Mdn	16.00	26.50		
Q.D.	4.00	6.63		

T = 0

ตาราง 11 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนด้าน
ความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษา
ครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัว		ผลต่างของ	อันดับของ
	ด้านความผูกพันทางอารมณ์			
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	12	24	12	4.50
2	16	26	10	2
3	13	23	10	2
4	16	26	10	2
5	16	28	12	4.50
Mdn	13.00	25.00		
Q.D.	3.25	6.25		

$$T = 0$$

ตาราง 12 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนด้าน
การทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษา
ครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัว		ผลต่างของ	อันดับของ
	ด้านการทำกิจกรรมร่วมกัน			
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	12	20	8	3.50
2	16	24	8	3.50
3	14	20	6	1.50
4	6	20	14	5
5	17	23	6	1.50
Mdn	14.00	23.00		
Q.D.	3.50	5.75		

$$T = 0$$

ตาราง 13 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดา ด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิก
ครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านสัมพันธภาพ		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	13	23	10	5
2	18	27	9	3
3	17	26	8	1.50
4	16	25	10	4
5	13	23	8	1.50
Mdn	16.50	25.50		
Q.D.	4.13	6.38		

T = 0

ตาราง 14 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดา ด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิก
ครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านการสื่อสาร		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	13	24	11	4
2	12	24	12	5
3	14	24	10	2.50
4	13	24	10	2.50
5	12	23	8	1
Mdn	13.50	23.50		
Q.D.	3.38	5.88		

T = 0

ตาราง 15 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดา ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก
ครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านการปฏิบัติหน้าที่		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	11	20	9	2
2	12	26	10	3
3	18	24	8	1
4	12	22	14	5
5	13	20	11	4
Mdn	12.50	23.00		
Q.D.	3.13	5.75		

$$T = 0$$

ตาราง 16 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดา ด้านบทบาทของสมาชิก
ระหว่างก่อน และหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านบทบาท		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	15	25	10	3.50
2	26	26	10	3.50
3	20	26	6	1
4	16	27	11	4
5	119	26	7	2
Mdn	17.50	26.00		
Q.D.	4.38	6.50		

$$T = 0$$

ตาราง 17 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดา ด้านความผูกพันทางอารมณ์
ระหว่างสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัว		ผลต่างของ	อันดับของ
	ด้านความผูกพันทางอารมณ์			
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	18	26	8	4
2	21	27	6	3.50
3	22	28	6	3.50
4	24	28	4	1
5	21	26	5	2
Mdn	21.50	27.00		
Q.D.	5.38	6.75		

T = 0

ตาราง 18 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของบิดา ด้านการทำกิจกรรมร่วมกัน
ระหว่างสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัว		ผลต่างของ	อันดับของ
	ด้านการทำกิจกรรมร่วมกัน			
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	12	20	8	4
2	17	25	8	4
3	13	20	7	1.50
4	11	19	7	1.50
5	14	22	8	4
Mdn	13.00	21.00		
Q.D.	3.25	5.25		

T = 0

ตาราง 19 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของมารดาด้านสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกครอบครัว ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านสัมพันธภาพ		ผลต่างของ	อันดับของ
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	คะแนน	คะแนน
1	10	22	12	4.50
2	15	27	12	4.50
3	17	25	8	1
4	14	25	11	2.50
5	16	27	11	2.50
Mdn	15.00	25.00		
Q.D.	3.75	6.25		

$$T = 0$$

ตาราง 20 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของมารดาด้านการสื่อสารระหว่างสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านการสื่อสาร		ผลต่างของ	อันดับของ
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	คะแนน	คะแนน
1	12	22	10	4
2	19	28	9	2.50
3	18	27	9	2.50
4	17	28	11	5
5	16	24	8	1
Mdn	17.00	25.50		
Q.D.	4.25	6.38		

$$T = 0$$

ตาราง 21 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของมารดาด้านการปฏิบัติหน้าที่
ของสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านการปฏิบัติหน้าที่		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	12	23	11	4
2	17	27	10	1.50
3	16	27	11	4
4	13	24	11	4
5	15	25	10	1.50
Mdn	15.00	24.50		
Q.D.	3.75	6.13		

T= 0^{*}

ตาราง 22 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของมารดาด้านบทบาทของสมาชิกครอบครัว
ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวด้านบทบาท		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	19	27	8	2.50
2	17	27	10	5
3	19	26	7	1
4	17	25	8	2.50
5	19	28	9	4
Mdn	18.00	26.50		
Q.D.	4.50	6.63		

T= 0^{*}

ตาราง 23 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวของมารดาด้านความผูกพันทางอารมณ์
ระหว่างสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัว		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ด้านความผูกพันทางอารมณ์			
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	19	26	7	2
2	21	30	9	5
3	22	30	8	4
4	21	28	7	2
5	23	30	7	2
Mdn	22.50	28.00		
Q.D.	5.62	7.00		

T= 0

ตาราง 24 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินมารดา ด้านการทำกิจกรรม
ร่วมกันระหว่างสมาชิกครอบครัวระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัว		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ด้านการทำกิจกรรมร่วมกัน			
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	13	19	6	2
2	18	25	7	3
3	13	22	9	4.50
4	15	17	5	1
5	17	26	9	4.50
Mdn	16.00	22.00		
Q.D.	4.00	5.50		

T= 0

ตาราง 25 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของนักเรียนโดยรวม
ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัว		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	72	143	71	5
2	86	151	65	4
3	85	141	56	1
4	98	155	57	2
5	91	150	59	3
Mdn	86.00	150.00		
Q.D.	21.50	37.50		

T = 0

ตาราง 26 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของบิดาโดยรวม
ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัว		ผลต่างของ คะแนน	อันดับของ คะแนน
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง		
1	82	138	56	4
2	96	151	55	3
3	104	149	45	1
4	93	150	57	5
5	99	146	47	2
Mdn	96.00	149.00		
Q.D.	37.50	37.25		

T = 0

ตาราง 27 เปรียบเทียบความเข้มแข็งของครอบครัวตามการประเมินของมารดาโดยรวม
ระหว่างก่อนและหลังการให้คำปรึกษาครอบครัว

คนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัว		ผลต่างของ	อันดับของ
	ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	คะแนน	คะแนน
1	85	139	54	4
2	107	164	57	5
3	105	157	52	3
4	97	147	50	2
5	106	155	49	1
Mdn	105.00	155.00		
Q.D.	26.25	38.75		

T= 0

ตาราง 28 ค่าอำนาจจำแนกของแบบประเมินความเข้มแข็งของครอบครัว

ข้อที่	t	ข้อที่	t
1	2.35	19	3.41
2	3.88	20	2.67
3	2.83	21	5.75
4	2.37	22	3.33
5	3.60	23	2.91
6	2.87	24	4.57
7	2.37	25	4.08
8	2.35	26	3.26
9	3.60	27	2.46
10	3.18	28	4.71
11	2.67	29	3.67
12	3.70	30	4.67
13	3.03	31	2.22
14	2.76	32	4.45
15	2.35	33	2.69
16	3.68	34	2.83
17	3.18	35	2.23
18	2.57		

ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96

ตาราง 29 คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียนในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

นักเรียนคนที่	คะแนนความเข้มแข็งของครอบครัวของนักเรียน	$\bar{X}$
1	72	2.46
2	86	2.54
3	87	2.60
4	89	3.06
5	91	3.34
6	107	3.37
7	117	3.37
8	118	3.40
9	119	3.40
10	119	3.43
11	120	3.46
12	121	3.46
13	121	3.46
14	121	3.46
15	122	3.49
16	122	3.49
17	123	3.51
18	124	3.54
19	125	3.57
20	126	3.60
21	126	3.60
22	128	3.66
23	128	3.66
24	129	3.69
25	129	3.69
26	132	3.77
27	135	3.86
28	138	3.94
29	140	4.00
30	155	4.43

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางมาลัยรัตน์ โอฟารวัด
วัน เดือน ปีเกิด	15 กรกฎาคม 2502
สถานที่เกิด	จังหวัดแพร่
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	8/100 ถนนเพชรเกษม ตำบลหนองแก อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 77110
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน	ครู อันดับ คศ.2
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนหัวหินวิทยาคม อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 77110
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2520	มัธยมศึกษาปีที่ 5 (ม.ศ.5) สายวิทย์ฯ-คณิตฯ จากโรงเรียนพิริยาลัยแพร่ จังหวัดแพร่
พ.ศ. 2525	วิทยาศาสตรบัณฑิต (จิตวิทยา) จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2548	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาการแนะแนว มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร